MAXIMILIANI STOLL
RATIO
MEDENDI

PARS TERTIA.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII SS. TRINIT. PHYSICI ORDINARII, ET PROF. PRAX. MEDICAE P. O.

PARS TERTIA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

Nova editio accuratior et emendatior.

TICINI MDCCLXXXVIII.

Sumptibus) Typographiae Monasterii S. Salvatoris et
) Balthassaris Comini Bibliopolae.

Praesidib. rei lit. permitt.

PRAEFATIO

Cum viderem laborem meum eruditis non displicuisse, hunc quoque tertium tomulum, qui res in utroque meo nosocomio gestas (eo nempe, quod a SS. Trinitate nomen habet, atque altero praxi clinicae destinato), et binorum annorum constitutionem complectitur, publici iuris facere statuebam.

Non habeo, quae meos lectores moneam, praeterquam, ne in hac quoque tertia observationum mearum sylloge, inaudita prorsus, et nunquam, et nullibi, et a nemine visa exspectent; cum hunc mihi scopum non proposuerim, neque existimaverim proponendum.

Multa quippe in medicina reperiuntur, quae, priusquam in canonem abire et stabilem sanandi legem possint, iterum iterumque et saepissime visa et observata sint sint, oportet. Atque ita ex datis cognitisque, inter sese comparatis, novae demum exsurgent atque antea nondum cognitae veritates.

Aliae

Aliae quoque rationes supersunt, cur operam navasse prorsus perditam, et nemini proficuam non putem.

Nempe, quemadmodum a morum magistris non expetimus, ut nova vivendi praecepta, novaque της καλοκαγαθιας officia promant, sed eos suo munere praeclare functos arbitramur, si vel tritissimas praeceptiones persuadibili quodam modo explanent, et antiqua novis rationum momentis suffulciant, ut, quae cognita quidem sunt atque intellecta, verum nondum, quantum optarent, exercitata, plus frugis ferant; ita satisfactum a me meo ipsius proposito puto, neque plane in inutili labore versatum, si vetustis quibusdam, et dudum fortasse cognitis, quamdam addidero novitatis gratiam, novisque observationibus illustrâro.

Id velim solummodo, lectores intelligant, me solum quaedam *fragmenta* dedisse, non integros tractatus, earum rerum, de quibus disserere institueram; ut ne forte plus exigatur, quam, quantum animus fuerat proferre.

In Ephemeridibus binorum annorum 1778. et 1779. promiscue multa occurrunt, solum leviter perstricta, prout sors dedit, et ordo temporum; sed quorsum ea pertineant, et quem in finem sint dicta, is noverit, qui *tritas* medendi methodos, et hypotheses medicas, subinde nimis praepropere in thesin receptas, et ad veritatum practicarum dignitatem elevatas (non plane in artis incrementum, aut aegrorum solatium) aeque norit,

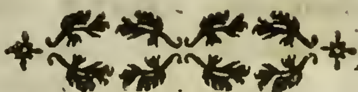
Quae de dysenteria referebam, ex fidis, innumeris, meisque observationibus hausta atque

ab-

abstracta sunt, et quosdam hinc inde illius scientiae, quae circa hunc morbum frequenter popularem, et plurimis funestum versatur, fortassis hiatus explebunt, atque efficient, ut una saltem lineola propius absimus ab eo, quod hucusque fuerat inter *desiderata* repostum.

Verum non ego, sed aequi, peritique Lectores de hoc laborum meorum specimine cognoscant.

CON-

CONSPECTUS

MATERIARUM.

SECTIO I.

SECTIO II.

SECTIO III.

SECTIO IV.

SECTIO V.

EPHE-

EPHEMERIDES

ANNI 1778.

SECTIO I.

IANUARIUS.

Anni 1778. exordium egelidum mador ingens deturpavit, nivibus paucis, et in aquas identidem fatiſcentibus.

Conſtitutio Januarii 1778 molis, auſtrina.

Die quarta nivoſa, nubilave tempeſtas ingruit, non valdopere frigida, eaque triduo obtinuit, niveo vellere terram omnem obvelante.

Inde floccorum, nebularum, minutarumque pluviarum defluvia ad duodecimum uſque vices vertebant, glacie plerumque nullibi comparente: hac die flatus auſtrini, tepenteſque, et pluviis ſubinde madidi reſiduas hucuſque nives liquarunt; unde ex tepore aſſiduo, madore, pluviis ſubinde, et crebris ſolibus menſem potius vernum, quam hyemalem aeſtimaveris.

Diem vigeſimam ſextam, et conſequentem pruina, et boreae penetrabile frigus aduſſit, quod extremo menſis tempore denuo miteſcebat.

Iam inde a medio menſe primum campos nivibus denudatos, demum et colles, et vicinorum montium calva capita vidimus.

Die 7., 8., et 31. Ianuarii altiſſima barometri ſtatio fuit 28. poll. 3. lin. menſur. Vienn.

Die 15. Ianuarii eiuſdem maxima depreſſio 27. poll. 3. lin.

Die 27. frigus maximum — 6. gr. id eſt 6. gr. infra o. in thermom. Reaumur.

Die 24. frigus minimum + 7. gr. ſive 7. gr. ſupra o.

Calor medius + $1\frac{2}{3}$ gr.

Anni proxime elapſi febris bilioſo-inflammatoria in hunc usque menſem porrecta

Ultimis anni decedentis menſibus bilioſa febris, quae per aeſtatem, et partem quamdam autumni viguit, viſa eſt exſpirare. Nihilominus non ita emortuam ſub huiuſce anni initio vidi, ut non aliquando vires colligeret quaſi novas, atque aut ſola nonnunquam, aut in conſortio phlogoſeos non opinantibus inſiliret. Nulla certe per haecce tempora febris occurſabat, quam quis ſimplicem, ſinceramque inflammatoriam diceret, et putrida, bilioſaque labe carentem.

Vereor, ne iſthaec auſtrina hyemis molities delendae aeſtivae bili, penituſque profligandae non ſufficiat, quae, ſi vim frigoris ſuperaverit, denuo in aciem violentior prodibit, et per aeſtatem praedas aget, neque receptui canet, niſi ab hyeme boreali coacta.

Pleuritides plures, et peripneumoniae,

Morbi Ianuarii menſis fuerunt pleuritides, et peripneumoniae commiſtae, ſeu *bilioſo-inflammatoriae*, et aegrotantium paulo maior copia, quam ſub anni elapſi exitu; verum pauciſſimi mortem oppetierunt.

item quaedam ſcarlatinae,

Quaedam etiam febres ſcarlatinae obvenerunt, verae ut plurimum inflammationis expertes, in ſexu praecipue ſequiori, quaeve ſolventibus ſolis, et vomitorio ſerius propinato auſcultarunt, neque eam ſub hac methodo malignitatem experti ſumus,

mus, quam alii eodem tempore, alia medendi usi. Hanc quoque exanthematum speciem genesin habere gastricam inde sum argutatus, quod qui sic aegrotabant, biliosa, pituitosa, putridave magno cum emolumento, et levamine evidenti, mox insequente, *ανω* et *κατω* purgarentur; sed et aphthas hoc modo abstersi, et a gangraena fauces prohibui, et hydropem pedissequum averti. nobis non malignae,

Quos solae aphthae vexarant, aut tonsillarum tumor, et angina, methodus solvens, et emetocatharsi aqualiculum infarctum distentumque vacuans, momento iuvit. In infimo ventre residere morbi causam autumabam, eamque vires suas in dissitas etiam corporis regiones porrigere. Subinde demere quid sanguinis oportebat, et materiem solvente et iugi potu semper idoneam efficere, ut evacuanti pharmaco quiverit obedire. atqua aphthae comparuerunt.

Multas hoc mense quartanas anno elapso natas sanavimus, salibus primo mediis propinatis, et subiuncto emetico. Hac ratione febrilis paroxysmus insigniter cicurabatur, et, si hypochondriorum dolor, laboriosa spiratio, et tussis nocturna aegros urgebat, mirum emesis levamen attulit, eamque omni alii solventi, alteranti, expectoranti remedio praetulimus. Tum demum saturatis solummodo radicum graminis, taraxaci, et cichorei decoctis febri residuae cum constantia medebamur; vel vero, ubi febris altius visceribus insederat, corticem peruvianum dedimus, vel solum, vel floribus armatum martialibus ammoniaci salis. Quartanae prioris anni hoc mense curatae.

FEBRUARIUS.

Primum mensis dimidium dies serenos, siccos, frigidos, solesque ferme quotidianos, si diem

menſis tertiam craſſis nebulis involutam exceperis, ventos vero aquilonares crebros, ſubinde furentes habuit, et noctes pruinoſas.

Appetente die 15. hiſpidis coelum nubibus corrugari, et aquilo, frigusque intendi. Hucuſque nullae nives.

Die 16. nives peraltae cadebant, per octiduum vix interruptae, ventis per id tempus a ſeptentrione impetuoſe ruentibus, et gelidiſſimis. Has die 22. coorti auſtrini, tepidique flatus repente fuderunt.

Ultimi menſis dies denuo puriores, ſiccioreſque fuerunt.

Die 3., et 4. Februarii altiſſima mercurii ſtatio 28. poll. $5\frac{1}{2}$ lin.

Die 16., et 17. eiuſdem maxima depreſſio 27. poll. 1. lin.

Die 14. frigus maximum — 6. gr.

Die 23. calor maximus + 6. gr.

Calor medius + $1\frac{1}{6}$ gr.

Die 25. notabilis aurora borealis.

Non maior hoc menſe morborum ſeges ſuccrevit, quam Ianuario decurrente, nec multum diſpar illorum indoles obſervabatur.

Morbi thoracis frequentes, pleuritides, peripneumoniae nothae

Febrium plerarumque hac tempeſtate id fuerat ingenium peculiare, ut thoracem more pleuritico, peripneumonicove impeterent; etſi benignius quam vera pleuritis, aut peripneumonia plerumque ſoleat, aegros adorirentur, neque in vitae coniicerent diſcrimen, niſi inſanam medicationem nactae.

Febrim inflammatoriam *genuinam*, nullique alteri vitio commixtam nullam vidi, plures vero pleuritides *nothas*, ſeu *pituitoſas*, eaſque aut *ſolas*, *et meracas*, aut ſuperinducta phlogoſi *compoſitas*.

Pul-

Pulsus habuere plerique, quales sani solebant, neque multum praeter morem incaluerunt. Harum descriptio

Lotium aut naturale omnino erat, aut parum tantum ab urinis sanorum recedens, et coloratius. Tenuitas, et flammeus rubor, quo utroque charactere urinae inflammatorum notantur, procul aberant.

Febrilis tenor is fuit, ut aegri maiorem plerumque meridie, aut devexo iam die, validioremque accessionem experirentur, quam illi assolent, quos vera *inflammatoria* febris tenet, minorem vero, quam quae sebrim comitatur *biliosam*: easque accessiones aut nulla, aut modicissima horripilatio ordiebatur.

Nec prima morbi invasio violenta fuit, nec veluti ex insidiis incautos arripuit. Quaedam corporis, et capitis praecipue, gravitas, et obtusior degustandi facultas, dentiumve sordities, atque is sensus, quasi insipidam farinae pastam ore continerent, et minor paulo membrornm agilitas multos ante dies praecessit. Proxime morbus absfuerat, ubi venter infimus adstringi, siccarive coepit, atque aliquot diebus officio non fungi. Neminem habuimus, cui non et paulo ante infirmitatem, et sub eiusdem initia alvus fuisset multis saepe diebus compressa. Atque in omnibus omnino aegris tanta infimi ventris hoc mense siccitas fuit, quanta non alia ulla tempestate. Obliterata sic alvo epigastrium tendi, dolere, et elanguescere alimenti desiderium cum oris amaro sensu coepit. Tandem tussitare interdiu, noctu frequentius, et febri evidentiori tentari. Primorum dierum tussis absque thoracis dolore fuit, atque absque sputorum reiectione, sed non sine molesto totius epigastrii sensu, eoque inter tussiendum multum au-

ćto. Tum demum gluten paucum extuſſitarunt; quidam etiam meracum ſanguinem, *paucum* quidem initio menſis, at, qui poſt eiuſdem initium ſic aegrotabant, *profuſum* plerique ſanguinis e pectora flumen profuderunt. Certe hoc tempore haemorrhagiae pulmonum ubique increbuere, non apud illos ſolum, queis ea aegritudo ex conſuetudine redit; ſed et eos, queis firmior thoracis compages obtigit, eique morbo caeterum minus idonea.

Haemorrhagiae pulmonales,

Ante, et ſub ipſa haemoptoe pectus *compungi* alicubi, aut opprimi coepit: verum ſelibra, aut libra ſanguinis laeti, ſpumantiſque ſic reiecta pectus allevari videbatur, et aegri mitius habebant. Non ea fuit tuſſis violentia, quae ſanguinis retinacula vi perrumperet, ut qui ſaepiſſime non laborioſe tuſſitantibus largus profluxit.

praeprimis in Sutoribus.

Licet non intra unam hominum claſſem hic morbus ſe contineret, quoſdam tamen opifices peculiarius, atque prae reliquis ſibi deſtinavit, Textores aio, Sartores, atque Sutores.

Atque hos ipſos inter miſerrima valetudine uſos, et infirmiſſimo pulmone *Sutores* obſervavi.

His ex flavo nigreſcens, et piceus ora color tingit, anheloſis, tuſſiculoſis, et, ſi forte aetate adhuc tenera ſutorio operi admovebantur, thorace anguſto, ac ſterno, non uti in bene formatis, modiciſſime protuberante, ſed concavo multum, atque intropreſſo. Corpora, ut ille Catulli Furius, *ſicciora cornu* habent, et

Vix toto decies cacant in anno
Atque id durius eſt faba, et lapillis.

Tenuiſſimus in iis abdominis nimium quantum adſtricti eſt ambitus, at magna muſculorum rectorum toroſitas, et vis eorundem in viſcera ſubiecta aequo multo maior. In-

Inde faciles explicatus repetimus, cur in Sutoribus maxime bonorum, malorumque ſuccorum inaequalis per medium, atque infimum ventrem diſpenſatio fiat, et eorundem utrorumque iuſto maior copia intra thoracem ſe recipiat, illuc ex abdomine propulſa.

Prout alii propius ad hanc ſutoriam diatheſin acceſſerant, ita etiam eiuſdem morbos experti ſunt.

Quodnam in medendo conſilium, viamve inierim, tum demum exponam, ubi plures haemoptoes ſpecies aliis a me temporibus, aliaque viſas occaſione ſuccinɛte commemoravero. Sic iis, quae de medendi ratione dicam, plus lucis me affuſurum confido.

Diversae haemoptoes species, et hoc et aliis annis, ab Auɛtore observatae.

Primam haemoptoes ſpeciem *inflammatoriam* appello, quam rigidiſſima quondam hyeme frequentem habuimus, cum eadem tempeſtate ſaeva pleuritis robuſtiſſimos quoſque ſubverteret.

Haemoptoen hanc *inflammatoriam* eundem cum pleuritide morbum exiſtimabam, cum et eandem tempeſtatem, et ſymptomata eadem, et eoſdem quoque homines ſeligeret uterque morbus.

Pleuritidi ſaepenumero parca, crocea, cruentaque ſputatio iungebatur, et quamdiu aegri pauxillum tantummodo ſanguinis ſputando reiecerant, tamdiu morbum *pleuritidem* ſalutabant; ſi vero meracior ſanguis, et copia notabili tuſſiendo prodiit, mutato homine *haemoptoe* dicebatur, utut eadem, ſi rei eſſentiam ſpeɛtes, utrobique fuerit aegritudo.

Momentosa admonitio in sananda haemoptoe inflammatoria

Eadem quoque et pleuritidi et haemoptoe ratione medebar, miſſione ſanguinis repetita, et emulſis nitroſis, et enemate crebro, ac emolliente, univerſoque antiphlogiſtico apparatu.

Opium, hyoſcyami extractum, et adſtringentia remedia, ac potus aquae gelidae, quae ſingula multis celebrata encomiis in quavis non raro haemoptoe propinantur, nulla morbi, cauſarumque perveſtigatione, aut perfunctorie tantum facta, in praeſentiarum abeſſe procul iuſſi, meliores in uſus repoſita.

Pleuritidem noſco *latentem*, et *chronicam* in hominibus anguſto thorace, longo, tenuique collo, corpore gracili, gratioſo, iunceoque, ſcapulis alarum in modum exſtantibus, facie nitidiſſime candida, geniſque roſeis, vivida promtiſſimi ingenii vi, fibra delicata, ac perquam irritabili mulctatis potius, quam donatis.

Hi ſaepenumero *inflämmatoriam hanc haemoptoën* patiuntur, quam cortice peruviano in iuvene quodam exacerbatam, atque in phthiſin velociſſime converſam novi; in alio vero phlebotomiis parcis, ſed frequentiſſime repetitis, et vivendi ratione ſummopere antiphlogiſtica non equidem percuratam, nihilominus tolerabilem effectam, prohibitamque per plures annos ab iamiam imminente pulmonali phthiſi; donec ſoſpitatore ſuo, qui aegro hucuſque ſolerter, provideque cavit, dimiſſo, alius accerſeretur, rerum minus peritus, qui cum corroborandos eſſe pulmones aſſereret, aegrum irreparabili tabe non multo poſt conſumtum vidit.

Altera haemoptoës ſpecies *plethorica* nominabatur, ubi aut abundantior ſanguis, quam qui apte contineri intra ſanguiferum ſyſtema, circumferrique commode queat, vim in pulmones fecit, forte a natura imbecilliores, effractiſque vaſis ſuam hic redundantiam profudit; aut, etſi reapſe non nimius, variis tamen ſtimulis exagitatus, rarefa-

factus,

factus, orgasticus, motu validiore corporis quocunque aut mentis, eundem, atque eadem ratione exitum e pulmonibus est molitus.

Haec altera species tanto minus discriminis quam prior afferebat, quanto minus periculosa sola sanguinis caeteroquin boni redundantia erat prae eiusdem ac necessarii visceris inflammatoria constitutione.

Medendi rationem ipsa morbi, causarumque notio docebat.

Aliam speciem hoemoptoës *periodicam* statuebamus, ubi aut menstruus sanguis pulmones petiit, hique uteri vices inauspicato subierunt; aut, qui per apertas olim haemorrhoides exonerabatur, iisdem occlusis nunc intra thoracem irruebat, eique violentiam inferebat.

Haemoptoën ab erodente materia, venerea, scabiosa, achorosa, herpetica, scorbuticave oriundam, et communia omnium haemorrhagiarum adiumenta sanabant, et auxilia specialia cuivis specificae acrimoniae dicata.

Haemoptoë maligne febrientium non aliam medelam admisit, si remedia in omni sanguinis nimio fluxu usitata excipias, quam qualem humorum putrida tenuitas, et solidorum iners laxitas, atque imminens dissolutio poscebat; summe videlicet antisepticam, adstringentem, ex peruviano cortice, sero lactis aluminoso, stringentibus succis, et usu gelidissimae aquae, ac spiritibus acidis mineralibus etc.

Haemoptoën *vulverariam* violentae non raro tussi, pulmones quasi convulneranti debebamus, a diversissimis subinde causis, variaque sede locatis oriundae. Mirum quantum variare curandi rationem necesse erat, prout alia atque alia fuerat

ipsius

ipsius tussis caussa, caussaeque sedes. Haemoptoen vulnerariam a gravi casu, aut vi externa pectori illata frequenter missione sanguinis, et antiphlogistica methodo sanavi, totusque in id incubui, ut inflammationem vulneribus supervenientem quam benignissimam efficerem, minimamque, et periculosam suppurationem aut averruncem, aut cohibeam.

Stulta opinio est, atque in aegrorum perniciem nata, quae stimulantium balsamorum interno usu consolidare disrupta vasa intendit, nempe affuso oleo incendium restinguere.

Haemoptoe, peripneumoniae nothae, seu pituitosae, comes, a minus perviis pulmonibus, atque multa redundantibus pituita, sanguine interea violenter a dextro corde protruso, vasaque pulmonica effringente, repetebatur: Haemorrhagiam hanc quam nulla alia medicina comprimere valeat, quam quae, praemissa non larga phlebotomia, a pituita redundante thoracem expedit, quanta maxima celeritate et efficacia potest, facile patuit. Id vero multoties vomitorio prompto effeci, ubi antea sanguinem miseram, et ventrem enemate sollicitaveram. Quodsi nullum in mora periculum fuerat, potum antea mulsum, salitumque propinavi. Inter vomendum nec lineola sanguinis comparebat, et vomitione peracta non nisi perparum, donec non multo post nihil penitus cruenti conspiceretur. Curam absolvi decoctis solventibus e radice graminis, taraxaci, et cichorei paratis, et alvina libertate diutius conservata.

Pleuritidem biliosam cruenta subinde sputatio quia etiam liberalis haemorrhagia comitabatur, atque in universum febres ab illuvie biliosa oeconomiae gastricae exortas non levibus haemorrha-

giis

giis iungi narium, pulmonum, uterive aliquoties obſervavi.

Haemoptoen id genus *bilioſam*, gaſtricamque et quamcunque haemorrhagiam hac origine prognatam, certius nihil, nihilque efficacius vomitorio ſtitit. Quae vero abdominalia viſcera, ventriculum maxime, et inteſtina, demum et univerſum corpus invigorabant, relapſus, faciles caeteroquin, et periculoſos, avertebant.

Curationum feliciter hac methodo peractarum numeroſa exempla ſuppetunt, quae qui in medium producere tanquam totidem teſtes vellet, legentibus abuteretur.

Leviores haemorrhagias *bilioſas* conſopitas equidem alia ratione ſubinde vidi, iterata videlicet, profuſaque ſanguinis miſſione. Verum diuturna infirmitas, et imbecilla corporis conſtitutio conſequebatur, et crebri in eandem haemorrhagiam relapſus, ſi forte vel ob leviſſimam cauſam circuitio ſanguinis pluſculum incitaretur.

Nihilominus communior obſervatio docuit, bilioſas eiuſmodi haemorrhagias phlebotomiis ſolis, et antiphlogiſtica methodo adeo, *ut plurimum*, non ſiſti, ut profuſiores evadant, brevique virium vitalium ruinam ingentem inferant, et exſangue, marmoreumque frigus, *mortis comites, et funeris atri*.

Hanc haemorrhagiae *bilioſae* curationem ope phlebotomiarum, et antiphlogiſticorum potuum obtentam *infidam* appellabamus, cum et vires convelleret, et viſceri praecipue haemorrhagiam paſſo atoniam induceret frequentiori relapſui opportunam; ac ſtimulum excitantem, bilioſam nempe illuviem, ad breve tempus enervaret tantummodo, non erueret, qui validius poſthac acturus erat in corpus imbecillum, acie recuperata.

Complures novi crebris febriculis biliosis; iisque levissimis tentatos, qui assumto antiphlogisticio potu et instituta largiori sanguinis missione biliosum stimulum circa ventriculum haerentem partim enervarant, partim per omne ferme vasorum systema distraxerant. Materie non multa, vel potu multo submersa, vel in partes distracta multas, atque hoc ipso magis inermi effecta convaluere; sed impurioribus posthac succis utebantur, et corpore minus firmo: hinc magna in eandem febriculam proclivitas nata est, quae si denuo insurgere tentarat, eadem ratione dilata, retrusaque est potius, quam evulsa, gravius crebriusque reditura.

Sanguinis e pulmonibus eruptionem multae quoque caussae efficiebant in abdomine sitae, quae circumeuntium humorum libertatem ibidem imminuebant, eorundemque competentem quantitatem pressis aut quacunque ratione angustioribus effectis vasi ab abdomine prohibebant, prohibitumque ad infirmiores pulmones ablegabant. Eas inter causas reponebamus *spasmos* undecunque productos, *tumoresque* omnis omnino generis, dummodo molis spectatae fuerant, praecipue si celeriter increvissent.

Hinc variam in hac abdominali haemoptoë medendi rationem inire solent, atque etiam ipsi iniveramus.

Haemoptoën largam enemate, et propinata salis amari solutione, ventrem diu ante obstructum celeriter reserante illico compressi, atque aliis subverso per emesin ventriculo hunc sanguinis fluxum stiti.

Enervantes narium haemorrhagias in homine febri biliosa detento, unaque et ipsam aegritu-

di-

dinem principem repetita cmeto-catharsis sustulit.

Cum narium, et pulmonum perniciosae haemorrhagiae aegrorum cuidam mortem illaturae viderentur citius, quam ipse deploratus hydrops: eductis paracentesi aquis fatalem horam aliquoties differebam, profluvio vitalis laticis sic subsistente, atque nonnisi collectis aquis recurrente.

Haemoptoë illorum, quorum pulmo tuberculis obsessus existimabatur, aliquoties mihi visa difficilem semper medicationem, aut nullam admisit. Etenim duo erant, quorum habendam rationem arbitrabar: moles videlicet sanguinis per pulmones tranantis fuerat minuenda, ne ea vasorum pulmonalium capacitatem superet, et deinde ipsos meatus sanguinis in pulmonibus tuberculosis angustiores, pressosque oportuerat expedire.

Massam humorum movendorum minueram instituta phlebotomia, sed alterum scopum vix assequebar.

Plerique quorum cadavera dissecta tuberculosos pulmones exhibuerunt, fuerunt olim aut tusses *stomachicas*, diuturnas, neglectas, aut methodo non sua curatas, aut peripneumoniam notham, seu pituitosam, eamque ipsam perversa medicatione in tuberculosum pulmonum morbum conversam perpessi.

Quos vero ob tuberculosum pulmonem credideram in haemoptoën incidisse, sanaveramque, his dempto modico sanguine, solventia remedia ex radice graminis, taraxaci, et cichorei propinavi mediocri sale, aut refracta dosi tartari emetici armata, cavique, ne morosior alvus evadat, et emeticum blandum, praecipue ubi aut tussis reverti, aut pectoris oppressio coepit, per vices exhibui;

Te-

Teſtor, me *ſolis* ſolventibus nil profeciſſe, tuſſi, nocturna praecipue, noctes ruditer turbante, et laborioſa, cum vel leviſſime corpus commoverem, ſpiratione. At blandior per vices emeſis thoracem mirum quantum expedivit.

Solventibus lenia tandem tonica commiſcui, cum non ſuffecerat infarctum ſolviſſe ſolum, ſed et futuram eiuſdem geneſin praeoccupare neceſſum fuerat.

Haemorrhagias pulmonum a vitio cordis, aortaeve aneuriſmate, aut alio quocunque, non deſcribam, cum animus mihi non ſit integram haemoptoes variae imaginem ſiſtere.

De haemoptoe hydropicorum, et pauca quaedam de hydrope.

Quaedam pauca ſolummodo de haemoptoe Hydropicorum prioribus ſubiungam.

Viri quidam laborioſi, atque exercitati, Aurigae, Fabri lignarii etc. hydrope intercute detenti, quin aliqua manifeſta, et hydropis communior cauſa potuerit incuſari, meae ſe curae concrediderunt.

Pingueſcere initio videbantur facie, collo, et thorace praeprimis. Tandem diffundi per totum corpus tumor coepit, prodique morboſa conditio. Pulſus arteriarum erant vegeti, tardi, robuſtique, et caetera ſanorum inſtar habebant. Difficillima, tardaque curatio fuit, et mitiſſimis ſolum remediis, quae et alvum, et urinas moverunt, perfecta. Salia mitiora, nitrum, et terra foliata tartari in decocto althaeae, malvae, et liquiritiae fere ſola profuerunt, ſero tandem oxymel ſcilliticum prioribus poterat admiſceri.

Uni, alterive ſanguinis parum extrahere debui, dolore fixo thoracis, calore, et urina flammea id exigente.

Hos inter auriga fuit, cui praeter univerſa-

lem

lem corporis tumescentiam aquosam modo scrotum, modo sterni pars, aut collum peculiarius tumuit tumore repente orto, globoso, farciminoso, aquoso-emphysematoso, mox iterum obortis sudoribus difflato. Huic per vices pectus repente opprimebatur, ut aliquoties ferme mortem oppeteret suffocantem; accessit et larga sanguinis e pulmone reiectio e pulmone reiectio, eo tempore nulla corporis pars peculiari illo tumore, vago, aquoso, aëreo tumere visa est, ut inde coniecerim, materiem tumoris illius corpus oberrantis ad pulmones nunc esse proiectam. Sic constituto vesicans ad thoracem admovi, et homini stragulis contecto diaphoreticos potus ingessi. Obortus sudor haemorrhagiam pulmonum stitit.

Vesicantia largam movere diaphoresin fere semper observo, quin etiam profusos sudores, si et caetera accedant ad proliciendos sudores requisita.

En haemoptoen vesicante compressam.

Haemorrhagias profusas narium, epilepticos insultus, et mortem apoplecticam in non magno virorum hydrope observare aliquoties licuit, ubi vel graves foeminarum hydropes tuto curabantur.

Exponere nunc iuvat, quaenam ex recensitis hucusque haemoptoes speciebus haec nostra fuerit *hoc mense* visa, et qualem aegris opem, et quo eventu tulerimus.

Atque ut huic quaestioni satisfaciam, illius oportet recordari, nos antea et *inflammatoriam* haemoptoen, et aliam peripneumoniae *nothae* seu *pituitosae* comitem, ac tertiam commemorasse haemoptoes speciem ab illuvie ventriculi biliosa, et infimo ventre sicciori, atque diutius obstructo natam.

Hae

Hae caussae, quarum singulae producendae alias haemoptoë pares sunt, suas si quando vires coniungunt, id evidentius faciunt, et maiori cum aegrotantis discrimine.

Atque hunc caussarum multiplicium haemoptoën efficientium concursum hoc mense vidimus, ita tamen, ut saepe levis tantum esset, et veluti superficiaria inflammatio pulmonum; gravior vero, et princeps altera aegritudo, peripneumonia videlicet notha. Adde et hoc, plerosque simul biliosas in ventriculo sordes, et alvum diutissime clausam habuisse.

Haec syndrome caussarum claram haemoptoës huius nostrae notionem effingit, et quid agendum nobis fuerit, demonstrat.

Illico nempe enemate crebrius iniecto ventrem solvimus, quo praesidio, utut ad speciem non magno, et capitis temulentia, caloresque, et thoracis symptomata multum remiserunt. Aquam dein cum melle, et aceto propinavimus, et mitiorem salium mediorum solutionem. Die altero paucas sanguinis uncias detraxi, sicque haemorrhagia pulmonum plerumque intra limites parcae cruentaque sputationis reducebatur. Verum, seu sanguinis fluxus persisteret, seu dicta ratione imminueretur, dummodo aut levissima, aut nulla phlogosis esset, emeticum propinavi. Vomitus, alvusque mota aegros plurimum recreavit, sanguinem cohibuit, et spiritum praecipue liberiorem effecit. Quibusdam emesin post *multos* primum dies movi, iis nempe, quorum pulmones aut maior, aut pertinacior phlogosis tenuit. At his sanguinem crebro, et largiter detraxi, ventremque infimum eccoproticis, et enematibus vacuavi. Atque hac methodo, phlebotomiis, ecco-

pro-

proticis, et enemate crebro ad id uſque tempus ſum uſus, quo lotium antea flammeum, et abſque hypoſtaſi, flaveſcere magis coepit, rubere minus, et emiſſum brevi turbari, atque ſedimentum lateritium, furfuraceum, ex albo rubellum demittere: hocque fractae phlogoſeos ſignum arbitrabar, etſi et aeſtus perſiſteret, et incommoda thoracis; his enim propinato emetico tuto celeriterque medebar.

Celebrata emeſi largo radicis graminis, taraxaci, et cichorei decocto utebantur, cui vel ſalis medii quid, vel refracta tartari emetici doſi commiſcebatur.

Hoc modo et tuſſis nocturna in dies cicurari, ſputaque albumen recentis ovi referentia minui coeperunt, aegro ſubinde pituitam vomente, et ſolito crebrius deiiciente.

Amaricantia, ſtomachicave curationi coronidem impoſuerunt.

Quibuſdam omiſſo emetico, ſuffecerat ventrem per epicraſin manna, tamarindis, et ſale medio ſolviſſe.

Sanguis emiſſus plerumque cruſtam habuit virentem, aeruginoſam, diffuſam, craſſam, tenacem.

Sola cruſtae phlogiſticae apparitio me non commovit, ut iterato, et ſaepius, largiuſque ſanguinem mitterem, niſi et alia verae inflammationis, eiuſque praedominantis ſigna copioſiores, iterataſque phlebotomias exigerent.

Morbi ergo thoracis hoc menſe fuerunt pleuritides inflammatorio-pituitoſae; inflammatorio-bilioſae; aut praevalente phlogoſi, pituitoſo-inflammatoriae; atque eaedem omnino eadem ratione

commixtae, et a praedictis pleuritidibus essentialiter non differentes haemoptoae.

Recordabar hoc tempore pleuritidum ab egregio *Gleghornio* observatarum, quas aliquis non inepte *putrido-inflammatorias* compellaret, ubi vera in pulmonibus inflammatio est, at simul putridus, et inflammantis acrimoniae fomes intra abdomen haeret, quem primo obtundere, diluereque oportet, dein vero aut vomitu, aut alvo mota exterminare.

Caeterum toto Februario vomitiones dato emetico crebriores, deiectiones vero parciores observabantur, quam elapsa aestate; qua vigente, atque adulta: et per omnem autumnum, alvus lubricissima fuit; et suapte, et, multo magis, vel levissimo pharmaco propinato.

Vomuerunt hoc tempore paucam plerumque pituitam, at levamine molem materiae plurimum superante.

Bilis hoc mense *nonnulla*, *phlogoseos multum*, et *plurimum pituitae* ubique offendebatur: atque haec ultima toto hoc mense praefecturam exercuit.

Etsi nullos habuerim morbos mere inflammatorios, sed recensita ratione compositos, nihilominus non defuerunt febres ex pituita aut sola, aut bili remixta prognatae, putridaeque, attamen putredine non valida, nec ferociente.

MARTIUS.

Martii primos dies tepor, et aura serena, puraque commendavit.

Nullae ullibi nives comparuerunt, nisi ubi easdem venti nuperrimi in acervos congesserant serius liquandos. Die

Die quarta tepidissimus et capita gravans vulturnus coelum nubibus obduxit, pluvias comcomminatus. Soles dein, nebulae, nubes, et pluviae tenuissimae quasi in orbem redierunt, tepore humido assidue persistente, donec die nona madori frigus accederet.

Die 12. aquilones algidissimi coorti auram siccarunt. Sol, gelu, nivium hinc inde flocci, et tenuissima grando, ventique ab septentrione per vices.

Die 19. aquilonem hucusque dominantem repente enormis auster excepit, coactisque a meridie nubibus coelum in pluvias dissolvit.

Ex eo tempore multa aurae inconstantia, turbidae, austrinae, terramque exiguis sparsim pluviis irrorantis.

Penultima tota pluviosa fuit, atque ultima nimbosa, austro corpora, atque animos exsolvente.

Die 12. 13, mercurius altissimus 28. poll. 4. l.

Die 4., et 5. eius infima statio 27. poll. 2. l.

Die 13. frigus maximum—4. gr.

Die 30. calor maximus+12. gr.

Calor medius+$2\frac{2}{3}$ gr.

Plures hoc mense aegrotarunt, sed morbo mitiori atque in longius, quam mensibus elapsis, tempus excurrente, et foeminae prae viris: at parcus libitinae census.

Mense Februario ad finem decurrente et Martio lumbagines, ischiadesque multae sunt visae, longiore purgantium lenissimorum usu sublatae. Quos haec aegritudo quasi e consuetudine quotannis una alterave vice revisit, eos etiam tarde *Rheumata multa.*

deseruit, atque ita, ut aegros identidem recurrente leviculo dolore, aut pondere artus cuiusdam insolito, aut eiusdem stupore sui commonefaceret. Quidam hos inter fuerunt, quorum aut crus, aut brachium multum emarcuit.

male curata atrophiam artuum induxerunt,

Atque hanc artus alicuius atrophiam illi imprimis experti sunt, qui rheumatismos *originis gastricae* non subversione ventriculi sorde multa contaminati, confirmataque eiusdem coctrice potentia sanare annitebantur; sed phlebotomiis, et scarificatione, et multa tepida, sudorifera, enervante potione morbificam materiam per minutissima vasa deduxerunt, alte tandem irradicatam, non extricandam.

Hic mensis magnam *pituitae* copiam generavit, sed phlogoseos minus.

Ianuarii enim, et Februarii *phlogisticum* vitium, quod ipsum per ea tempora raro, aut nunquam solum aut meracum, aut etiam intensum fuit, hoc mense evidentius remisit, atque in *pituitosum* totius corporis, abdominis autem imprimis, et pulmonum convertebatur.

eorum natura,

Rheumatum, seu lumbos, seu femora, sive alia loca occuparant, ea indoles fuit, ut vesperi, noctuve aegros vexarent, atque interdiu plerumque silerent. Haecque aut sola fuerunt, aut catarrhum, aut peripneumoniam notham commilitonem habuerunt.

et sedes,

Si quis quandam corporis partem iam antea affectam habuerat, aut imbecillam, in ea rheuma figebatur. Sic, qui antea aut artum forte impegerat, aut oculum festuca, arenula, aut quocunque illabente pulvisculo irritatum habuerat, paucos post dies febrire obscure, noctes habere turbatas, sudare, et ventriculo gravari, ac nauseare

occe-

occoepit. Demum vexata antea pars, ſive oculus fuerat, ſive artus quidam, gravius tentari dolore dilacerante, veſpertino, nocturno.

Illata externa vis ſive oculo, ſeu alteri parti, hoc rheuma gaſtricum videbatur invitaſſe.

Ophthalmiae hae cito in corneae tranſparentis cineream opacitatem abiverunt.

Duo in medendo ſpectabam; ut et ipſam febriculam rheumaticam ſanem, et ea sanata, reſiccataque eiuſdem e ventriculo ſcaturigine, alteram auferam infirmitatem topicam atque in artu quodam aut oculo reſtitantem. atque curatio.

Rheumaticam hanc febrim ſolventibus, emeſi, emeto-catharſi, aut ſola etiam catharſi leniori, ſed diuturna, et tandem invigorantibus plerumque fuiſſe fortunate diſcuſſam, ſupra dixi.

Topicam artus alicuius infirmitatem, quam, febri rheumatica penitus iam abacta, nonnunquam diutius perſtitiſſe commemoravi, v. g. ſtuporem, aut levem per vices dolorem; veſicans, aut rubefaciens emplaſtrum, aut frictio aromatica ſuſtulit.

Metaſtaſes hae a febribus huius tempeſtatis productae multo diſſolvi difficilius, tardiuſque obſervabantur, ac illae ſolent febrium aeſtivarum; atque in univerſum depoſitiones hyemales, vernae, autumnales, etſi iam percurata genitrice febre, diu plerumque perſiſtunt, et morbum efficiunt ipsaemet peculiarem, peculiari quoque ratione curandum. Ubi e contrario quidquid ſub ipſa *aeſtiva* febre topicarum affectionum ſubnaſcitur, eodem prorſus modo ſanatur, quo ipſa princeps febris; quacum aut viget, aut profligatur.

Peripneumonia *notha*, ſeu *pituitoſa* hac etiam tempeſtate eminuit, eaque aut ſola, aut pulmo-

num verae quoque inflammationi, utut exiguae plerumque, et cito dissolutae, sociata. Paucos gravior, et periculosa inflammatio pulmonum prostravit, eosque prae caeteris Exercitatos, et Iuvenes.

Plerisque dolor alterutrum thoracis latus infestabat pungens, dilacerans, diffusus, ab humero ad usque ilei ossa decurrens.

Quibusdam etiam artus afflicti lateris veluti a destillante acri sero compungebantur. In illam quoque, quae dolebat, corporis partem cubare nequiverunt.

Peripneumoniae nothae, nothae quoque pleuritidis huius mensis descriptio.

Peripneumoniae huic, seu pleuritidi nothae, rarior hoc mense pulmonum haemorrhagia iungebatur, etsi parca cruoris spuitio vix ulli absuerit.

Omnibus sputa prodiere albumen ovi referentia, initio pauca, dein copiosa.

Quorumdam pendula, ductiliaque sputa color herbaceus tingebat.

Anxietas magna: cardialgia, praecipue post potulenta: febris non magna, vespertina, et obscuras habens accessiones.

Sputatio multa morbum non solvit, hinc eandem nunquam urgebamus. Satius erat, morbificam materiem solventibus salinis ita praeparare, ut, ubi sanguine una, subinde et altera vice, detracto phlogosi cavimus, dato vomitorio potuerit educi. Mox inde et tussitatio molesta componi, et sputorum reiectio plurimum et magno cum levamine imminui.

Peripneumoniis nothis levioribus eccoproticorum continuatus usus profuit, gravioribus multum impar.

Peracta vomitione, quam subinde iterare post aliquot dies oportebat, taraxaci decoctum, et aut pau-

paucum falem medium, aut refractas portiones tartari emetici propinavi; donec, praeter corporis lassitudinem, cuncta ex legibus sanitatis procederent. Decocto radicis cichorei, lichenisque islandici confirmatos dimisi.

Alii quoque morbi fuerunt hac tempestate peripneumoniae nothae comites; asthmata nempe, et catarrhi, et abortus crebri, et haemorrhagiae uterinae, quae vel abortientibus acciderunt, vel tempore menstruae purgationis.

Morbi epidemici principis quidam quasi fatellites.

Morbos hosce, utut dissimili facie in publicum prodeuntes, eadem de stirpe satos eodem quoque pabulo enutriri, eadem ubique therapeutica methodus, et eodem cum eventu adhibita, demonstravit.

Qua ratione eadem morbifica materies in his catarrhum, in illis vero abortum fecerit, aut profusum catameniorum profluvium, ignoro. Id affero, me ad speciem diversissimos morbos febriles, sed eadem prognatos tempestate, et absque alia omnium horarum accedente evidenti caussa, eadem methodo tuto sanasse, hancque ab anni constitutione desumptam medendi rationem prae omni alia vidisse meliorem, compendiosamque magis.

Cognitio morbi epidemici est dux, et acus nautica in assequendis innumeris aliis affectionibus morbosis corregnantibus.

Certe se ipsum, et artem, et Aegros ludit, qui febrilium morborum curationes aggreditur, non manu identidem quasi ductus hac fida itineris duce; temporis nempe pervestigata conditione.

Hac temporum scientia destitutum mille formae eiusdem causae πανδημου, milleve lusus ludificabunt.

Nemo nec exercitui aegrotanti, nec numerosae in nosocomiis urbanae plebi consulet, qui hac magistra caruerit, constitutionum notitia.

Versatilem certe, nullive innixam fundamento id genus medicinam appellabo, inutilemque et nugatoriam, dummodo nihil momentosum, aut heroicum moliatur: quae vero, aeque infirmo insistens talo, sed magnis et valentibus remediis abutitur, inter infamia veneficia reponam, vel ipsa deterrima epidemia magis devastatricem.

Qui naturam epidemiarum pervestigavit, nullaque varietate accidentali distractus causam arripit, oppugnatque pandemon; quot quaeso Mortalium erit Sospitator, et Genius tutelaris?

Peripneumoniae nothae, et catarrho, et asthmati, et fluxibus sanguinis eadem, quemadmodum antea exposui, ratione medebar; solventibus nempe, atque emeto-catharsi. Nil certe discriminis intercessit, si phlebotomiam unam, quin et plures excipias, initio peripneumoniae nothae subinde necessarias, atque emesi praemittendas. Catarrhi solus subinde solventibus salinis, plerumque etiam his, et vomitorio serius propinato auscultarunt. Asthmatici eadem, ac Catarrhosi medicina sunt usi, sed emesi frequentiori.

De catarrhis quaedam scitu necessaria,

De catarrhis, quos antea dixi fuisse hoc mense frequentes, multa ubique querela audita est, eos esse solito rebelliores, atque non raro in febrim converti malignantis naturae, quamque idcirco *catarrhalem malignam* appellarunt. Malignitatem nos nullam experiebamur; quam nempe descripta superius medendi ratio auspicato praeoccupavit.

Multa ab iis peccari video in cura catarrhorum, qui, externa solummodo morbi facie, semper ferme eadem, contenti, etsi toto coelo differens aegritudo sub eadem catarrhi larva delitescat, rei viscera non rimantur.

Hinc

Hinc tuſſim, veſperi maxime, noctuve pulmones ita quatientem, ut, praeter hanc, nullum aliud memorabile ſymptoma hominis artem ignorantis attentionem in ſe convertat, catarrhum dicunt, praeprimis ſi aſſidua faucium irritatio adſit, et acris materiae in eaſdem depluentis ſenſus.

Quas viderim ſanaverimque diverſis temporibus catarrhi ſpecies, et quibus notis ſingulas diſcriminaverim, paucis exponam.

Neque inutilem prorſus laborem arbitror, ſi varias huius morbi ſpecies exactius notavero, crebras omnes, et eandem prima fronte originem mentientes; quae et ob id ipſum ſolent confundi, ſubiicique eidem omnes medicationi, unde aegritudinum chronicarum ilias in artis opprobrium ſuccreſcit.

Catarrhus ſerosus, febris catarrhalis benigna.

Catarrhum benignum, ortamque *febrim catarrhalem benignam* coryza, gravedine, raucedine, et ophthalmia ſeroſa ſtipatam, ea plerumque tempeſtate frequentem habuimus, qua aër multum incaluit, corporave in ſudores diſſolvit, aurae ab Arcto acutius ſpirantis flamine identidem compreſſos. Illi etiam, qui ab itinere, aut exercitatione quacunque validiori, ſudoreſque proliciente incaleſcunt, atque auram frigidiorem improvidi ad corpus denudatum admittunt, vel intra pulmones ſpirando recipiunt, hoc ſimplici catarrho plectuntur.

Perſpirabile ſuppreſſum, quod illico pulmones petiit, revocabam, atque ad alvum, renes, et veſicam tanquam aptiora colla, determinabam. Tandem quaſſatis pulmonibus quietem pauxillum opii reduxit, atque cutaneam functionem reſtituit.

Man-

Manna, nitrum, althaea, opium hic requirebantur, et fere ſola ſufficiebant.

Catarrhus inflammatorius

Aliam catarrhi ſpeciem *inflammatoriam* appellavi, eamque pleuritidis, aut peripneumoniae rudimentum, et quoddam alterutrius initium arbitrabar.

Catarrhi hi *inflammatorii* epidemiam verarum thoracis inflammationum praecedunt, et antequam hae ingruant, quibuſdam quaſi velitationibus imminenti populari ſtragi praeludunt. Sed etiam tum, cum epidemiae vis iam elangueſcit, catarrhus adhuc aliquamdiu viget, atque omnium ultimo receptui canit. In ipſa ακμῃ conſtitutionis pleuriticae quidam aut ſaniſſimi degunt, aut non niſi catarrho vellicantur; ii videlicet, quos minus idoneos offendit popularis labes.

His aeque ac ipſis Pleuriticis methodus antiphlogiſtica opitulatur.

Febris catarrhalis malignae nomen crebro auditur, ſed non ubique eandem omnino aegritudinem deprehendo, quam ita compellant.

Catarrhus peripneumoniae nothae comes.

Peripneumoniae nothae ſuperius deſcriptae praecurſor plerumque aut comes, aut pediſſequus catarrhus eſt, quem *malignitatis* criminantur, quod benigni catarrhi curationem, mannam, nitrum, emollientia, et anodyna veſpertina omnino reſpuat, et phlebotomiis, iteratis praecipue, in febrim abeat malignam. At oportuerat catarrhum hunc ab ipſa peripneumonia notha non diſtinxiſſe, cuius is inferior ſolum gradus eſt, eandemque utrique medicinam oppoſuiſſe.

Catarrhi gaſtrici, bilioſi, putridi, maligni.

Febrium bilioſarum aeſtatis, atque autumni ea ſubinde conſuetudo eſt, ut, aut neglectae, aut calido regimine, aut phlebotomiis multis exaſperatae, et ſorde bilioſa non exantlata, vim in pul-

pulmones faciant; has tunc *catarrhales malignas* dicunt, et exanthemata morbum solutura praestolantur.

Febris biliosa subinde thoracem illico invadit, et pleuritidem, aut peripneumoniam in quibusdam prae se fert; in aliis vero mitior febris, minoraque thoracis incommoda sunt, ut Aegri se solo catarrho vexari credant.

Qui curam huiusmodi catarrhorum suscipit, turpissime labitur, ni eorundem originem *gastricam* perspectam habeat, nesciatve, eos esse quaedam conamina, aut veluti praeludia peripneumoniae, pleuritidisve biliosae; aut febris biliosae mitificatae modificationem solum quandam, ac lusum.

Biliosis id genus catarrhis eadem omnino medicatio fit, quam variis aliis in locis fusius descripsi; *antibiliosa* videlicet, cuius praecipuam partem vomitio constituit arte concitata.

Qui ex febri maligna eluctari, et convalescere incipiunt, non raro in tussim veluti catarrhalem incidunt, maxime noctes interpellantem; etsi forte ab eadem, et inchoante, et vigente morbo, immunes fuerant. Catarrhi ex febri maligna Convalescentium.

Hos ex febre maligna Convalescentium catarrhos fere semper observabamus, ubi Aegri morbo iam multum progresso, neglecto, atque abdomine a sordibus non vindicato nobis committebantur.

In aliis vero, tempestivius ad nos delatis, praesertim ab eo tempore, ex quo artis generosa praesidia in averruncanda malignitate, non ex quadam male feriata hypothesi, aut coeca systematis imaginarii praedilectione, sed usu multiplici, constanti, atque oculatissimo in dies magis magisque

que mihi innotuerunt, et admirabilem emeticorum facultatem, tum in hisce febribus, cum in quam plurimis alii infirmitatibus uberius didici; vix unquam contigit, hanc tussim observare.

Si ea fuerant, quae morbus ipse primarius postulabat, scite, et diligenter administrata, atquae Aeger consanescere inciperet, nocturnam tussim, et auditum plerumque gravem, tempus ipsum et remedia corroborantia, ac stomachica emendarunt.

Neque a potione tepida, emolliente, pectorali ullum hic unquam emolumentum opperiebar, at multum detrimenti.

Ubi tussis ita perstitit, ut aut intenderetur quavis nocte, aut eadem assiduo vi rediret, rem iam non soli tempori, aut methodo roboranti, aut nutrienti committendam existimabam.

Tunc vero novas sordes in imbecillo ventriculo Convalescentis fluitare rebar, sub ultima morbi tempora denuo collectas, et mole maiores, quam quae subigi, atque concoqui possent. Has aut emetico, aut purgante submovi, et, ne nova denuo earundem colluvies fiat, vires coctrices acui.

Catarrhus post morbillos aestate 1777.

Catarrhus aestate praecedentis anni morbillos excepit, vix devincendus, quamdiu eiusdem e ventriculo genesis me fugerat.

Variae species catarrhi gastrici.

Alias catarrhi gastrici species, in Pueris praecipue frequentissimas, Voracibus, Pituitosis, Verminosis, male Digerentibus, et Crudis, non referam, utpote in vulgus notas.

Catarrhus, et coryza canum.

Aestate anni 1777, atque ea, quae eum annum proxime praecedebat, tussis catarrhosa canes enecuit. His et coryza nares tenuit, quae multum virescentis muci profuderunt; oculorum lemae,

mae, et squallor, apositia, tussis laboriosa, spontaneae vomitiones, et putrilago vomitibus refusa, extrema macies, et tandem veluti quorundam artuum semiparalysis, ac mors.

Catulum hoc morbo correptum sanavi ingesta tartari emetici solutione, multaque illuvie olidissima reiecta. Verum elapsis aliquot septimanis, cum voracissimum animal carnibus, quas indulgentior Hera eidem obiecerat largiores, denuo ventrem referserat in eandem infirmitatem relapsum, et postquam muliebri consilio oleum amygdalinum, et *axungiam* caninam prae vomitorio ingerere placuerat, convulsum periit.

Unde catarrhorum diagnosis fuerit repetita.

Grassante epidemico seu Adultorum, seu Infantum catarrho in naturam, atque indolem febris acutae, ea tunc tempestate praedominantis, quanta maxima sedulitate potui, inquisivi. Catarrhi enim, cuiuscunque illi originis sint, plerumque nullos specificae suae indolis certos characteres, sed ambiguos, atque omnibus, et diversissimis catarrhis communes habent, atque aegritudines sunt appellandae *inchoatae* solum, et nondum ita effictae, ut semper ac tuto ab se invicem dignoscantur. At vero imperitans acuta febris, sub qua catarrhalis constitutio militat, luculentioribus plerumque, et minime dubiis notis instructa, morbificas caussas, caussarumque sedes, et aptam medendi rationem docet; atque ita suam ipsius indolem prodendo, de natura congeneris catarrhi ambigere non sinit.

Id etiam investigare solebam, quamnam in febrim acutam popularis catarrhus abeat, aut suapte nonnunquam, aut sinistra medicatione irritatus. Catarrhos enim *inflammatorios* in veras usque pulmonum inflammationes intendi vidi, biliosos vero

ro in peripneumonias, pleuritidesque spurias, biliosas.

Perspecta catarrhi, de cuius natura, et medendi modo mecum ipse disceptabam, in morbum quemdam acutum, mihi antea aliunde cognitum, promptitudine, atque sic agnita utriusque cognatione; et ipsum catarrhum, et eius sanandi rationem assequebar.

Mirabitur fortasse aliquis, quod disquisitioni aegritudinis tam levis, tam ubique et ab omni aevo notissimae scrupulosius immorer, de eaque et minutim, atque anxie differam. At vereor, ne hic ipse frequentior conspectus morbi nobis imponat, ut eiusdem etiam naturam perspexisse falso existimemus, cuius externam solum faciem novimus. Sed et gravem eundem nonnunquam, et graviorum malorum caussam catarrhum esse, quis est, qui ignoret? et quis diversissimas catarrhi species impune confundet?

APRILIS.

Impetuosi venti, et austrinae, ac tepidissimae pluviae, extremi Martii reliquiae, in primam adhuc huius mensis diem desaevierunt.

Inde aura ante exagitata componi, inertissima fieri, et incalescere multo sole, ac praefocante.

Diem mensis quintam nox intempesta excepit, quae fulgure, crebris tonitribus, ac sonante demum imbre inhorruit. Dies postera denuo pura, tranquilla; malacia eadem, atque aestus idem.

Die nono turbari coelum, solesque nubibus obscurari per vices, calores retundi parumper, pluere demum duodecimo coepit.

Post

Post frigus, venti, et tristis universim mador. Dies, qui pluvias non funderet, aut minaretur, ad decimum septimum usque nullus fuit. Verum

Hoc die veris amoenitas reversa reliquum mensis beavit, non nisi paucis pluviis, die vigesimo octavo cum fulgure cadentibus, interrupta.

Calor austrinus maior, et pro anni apud nos ratione tempestivior erat, ut idcirco omnia multo maturius, ac illis annis, germinarint.

Die 8. mercurius altissimus 28. poll. 2. l.

Die 28 — infimus 27 poll. $3\frac{1}{2}$ l.

Die 5. calor maximus + $16\frac{1}{2}$ gr.

Die 16. — minimus + $2\frac{1}{2}$ gr.

Calor mensis totius medius + $12\frac{2}{3}$ gr.

Inter feminas haemorrhagiae uterinae crebriores fuerunt, frequentes quoque abortus. Haemorrhagiae uteri epidemicae; epidemici abortus.

Catameniorum enim fluxus non intra paucos, ut antea solebat, dies continebatur; sed eosdem excessit, in plures usque septimanas. Gravidis vero eo ipso tempore: quo menstrua redire, antequam uterum gestarent, consueverunt, inter motus febriles, et pariendi conatus sanguis prorupit, cum foetus tenelli iactura.

Profecerunt quies, et sanguinis detractio, et quae biliosa ructarunt, misso prius sanguine, utiliter vomuerunt, assumta ipecacuanhae radice.

Itaque id nobis praesidio fuit, adversus intempestivos uterinos fluxus, quod alias eos ipsos solet excitare; aliis nempe et temporibus, et fluxus causis.

Pleuritides complures hic quoque mensis nunciavit, bilioso-inflammatorias. Virorum quidam hoc lateris morbo affecti domi suae neglecto, ut primum nosocomium attigerunt, perierunt *suffocati*. Suffocatio ex inflammatione thoracis.

Pul-

Pulmonem alterutrum inflammatissimum habuere; carneum, et sub cultro stridentem, ponderosissimum et tantae molis, ut socius pulmo, utut sanus, suo fungi officio nequiverit, ab alterutrius videlicet pondere et magnitudine compressus.

Funera verno tempore crebriora.

Mortes etiam hoc et praeterito mense plures, quam per hyemem, observabantur.

Bina exempla referam thoracis inflammati, et mortis inde secutae.

Exempla Suffocatorum ex pleuritide, et peripneumonia.

Vir 55. annorum, strictiori fibra, et fusco corporis colore, atque ad id usque aetatis, ut aiebat, semper sanus, ex Italia decem ante hunc morbum diebus huc venit.

Die 21. Aprilis post validos labores, et liberalius ingestas suillas carnes, fumo et sale duratas, dolore lateris dextri corripitur, a crista ossis ilei, ad mammam usque porrecto. Anorexia plena erat, et os amarum, et caput vertiginosum.

Die 23. dolor lateris, ante acutus et pungens, in obtusum mutatur, orta mox pectoris oppressione ingenti, et anhelosa difficili respiratione, ac tussi sputa mucosa, modicissime flava excutiente; aestuat, siticulosus: noctu δυσφορει, et largiter insudat.

Ter quaterve quotidie pauca, foetida, tenuia alvo dimittit.

Die 28. Aprilis ad nos devehitur, citissime, laboriose, stertorose respirans, et sputa extussitans copiosa, ex flavo virentia, tenacia, et foetidissima. Cardia dolet contrectata; extrema perfrixerunt. Pulsus naturali vix celerior, non deiectus; at deiectae vires musculorum.

Solo potu theato se usum fuisse aiebat.

In

In nosocomium susceptus examine morbi vix absoluto, praesentissima mente repente perit.

Pulmo dexter inflammatissimus, carneam duritiem dissectus exhibuit, et colorem ex flavo aeruginosum.

Exigua pulmonis portio septum transversum respiciens inflammatione carebat.

Pleura valde inflammata, uti etiam diaphragma, atque hoc quidem magis.

Pulmo sinister sanus fuit, sed in angustum ab altero vicino spatium compulsus.

Venae cordis distentissimae.

Ventriculus amplissimus; pylorus quoque perquam amplus et hians; amplissimum duodenum.

Ieiunum et ileum subinflammatum, et lumbricis quam plurimis refertum.

Alter Operarius erat 42. annorum, sanus a multo tempore. Die 19. Aprilis sub vesperam capite doluit, noctu caluit, insudavit. Postridie inter vagas horripilationes incaluit. Dolor pungens invasit utrumque latus, a molli utrinque hypochondrio, ad mammas usque, cum tussi sicca. Die 3., et 4. morbi nihil emendatur. Accedunt leipothymiae, et anacatharsis glutinosa. Die 5. ad nosocomium pedes venit. Secta hac die vena, antiphlogisticis assumtis dolor laterum vix ullus erat, et pulsus ferme Sanorum, quemadmodum etiam calor, qui sub vesperam et noctu plusculum intendebatur.

Die morbi 8. pulsus ceteroquin naturalis intermisit frequenter. Levem pectoris oppressionem querebatur, quam iam inde ab aliquot diebus abfuisse dicebat, utut identidem male respirasset. Dolorum pungentium exiguae reliquiae, et tussis non molesta. Nox implacidissima, metus suffoca-

tionis, tussis, et sputa glutinosa, sanguinolenta: servor, et sibilus in respirando, cum pulsus varia inaequalitate. Die 29. April. sub vesperam moritur.

Urinae semper erant croceae, et modice fluentes secessus. Febris videbatur esse exigua; pulsus, et calor propemodum naturales. Verum respiratio erat decurtata, abrupta, ac celerata, et facies collapsa. Sermo frequenter intercisus, ob spiritus creberrime captandi necessitatem, primas morbi dies rectus, atque obambulans, et inter consuetos labores exegit.

Sectus thorax ostendit pulmonem dextrum enormis magnitudinis, inflammatum totum quantum, durumque: Dissectus exhibuit substantiam ex albido virescentem.

Pulmo sinister bonus, sed uterque vetustis atque arctis vinculis ad pleuram religabatur. Pleura omnino sanissima. In pericardio aquae flavescentis unciae quatuor.

Intestinum ieiunum et ileum valde inflammatum. Vesiculam felleam multa et tenax bilis maximopere distendebat.

Pulsum et calorem, propemodum naturales, in peripneumonia laethali non raro observabamus, et mortis certae signum in Peripneumonicis, *strepitum in thorace inter decumbendum, et velle erectum sedere*.

Exitus varii inflammationum thoracis; scilicet:

Quosnam eventus inflammati thoracis crebriores observarim, hoc loco in illius gratiam referre iuvat, qui historiam morborum thoracis quondam pleniorem, rem hercle difficilem, consignare voluerit.

Benigne resolutas pleuritides quamplurimas, perpaucas *anacatharsi iudicatas*, paucissimas vero

sup-

ſuppuratas videre contigit. Verum de his ſolutarum pleuritidum, et peripneumoniarum modis, cognitis abunde et pertractatis, nil dicam.

Primum mortes narrabo, et earum diverſas in inflammato thorace rationes. Dein vero affectus chronicos eorum, qui ex pleuritide aut peripneumonia (non enim eſt diſpar ratio utriuſque morbi) mortem vitarunt.

Non pauci in morbi vigore *ſuffocati* periere eum prorſus in modum, quo bini illi Aegri, quorum hiſtorias paulo ante referebam. Pulmo inflammatus, et impar ſanguini tranſmittendo, atque ſocium pulmonem ſua mole elidens, necem infert. His breviſſima ſpiratio eſt, thorace ferme immoto, fervens, ſtridens, cum vano plerumque conatu ſe erigendi, ſedendique, dum identidem in dorſum relabuntur; pulſibus et calore plerumque vix mutatis a ſana conditione: mens aliquoties praeſens, plerumque ſubdelirans. 1. Suffocatio a pulmonis inflammati et immeabilis effecti mole ✓

Nonnunquam e lecto ſurgere moliuntur, et erecti minorem aut nullum in respirando ſtertorem edunt, quem et in faucibus, et per gutturis decurſum potius, quam intra thoracem obſervamus. Periculum non repente, ſed *pedetentim* increſcit.

Quidam ob aliam rationem in inflammatione thoracis ſuffocantur. His inflammatio repente ſolvitur, lympha coagulabili *ſubito* atque *confertim* in cavum pectoris aut in pericardium ex viſcere inflammato transſudante. vel vero ex ſubito lymphae coagulabilis in cavum thoracis confluxu.

Haec prava metaſtaſis phlogiſticae lymphae repente nonnunquam in iis eſt facta, quibus morbus non negligebatur, quive aliquam ſalutis ſpem jam conceperunt. Eam autem actu fieri augurabamur, ſi cui thoracem inflammato, neque peſſi-

me habenti, et diligenter curato, ex improviso spiritus difficillime, celerrimeque, atque nonnisi erecto, aut inter sedendum, antrorsum inclinato corpore, trahi coepit, cum pulsuum tenuissimorum celeritate, et frigore extremorum, et facie Hippocratica; pereunt haud multo post a *spurio* hoc empyemate suffocati.

2. Hydrothorax inflammatorum, et eius effectus.

Servari forte tales possent, thoracis paracentesi mox instituta, et lympha, priusquam in coagulum abiret, educta.

Alios hydrothorax, aut collectum in pericardio serum enecuit, utut inflammatio thoracis fuerit sanata. Frequens enim observatio docuit, pulmone inflammato, intra cavum thoracis aut pericardium serum colligi; cuius exiguae portiones a sanato fortasse pulmone, aliarumque ambientium partium resorbentibus vasis excipientur, in communem denuo humorum massam reducendae. At vero maior eiusdem seri collectio hydrothoracem efficiet, aut subito suffocantem, aut diuturnum.

Inferius occurret exemplum, hydrothoracis cum peripneumonia coniuncti, ubi aquae strangulantes perforato thorace emittebantur.

3. Pulmonum vincula, cohaesiones, et quae inde consequuntur

Aegritudines quoque diuturnae inflammationem pectoris sequuntur; variae, et incurabiles pleraeque.

Non raro pulmo religatur ad pleuram. Id genus cohaesiones, laxiores, et strictiores, quam plurimas in cadaverum sectione deprehendi, quin Aegri laesam, dum viverent, respirationem incusassent.

Quidam tamen hos nexus pulmonum cum partibus vicinis aegrius tulisse videbantur; fortasse recentes, et quibus nondum essent assueti.

Frequentius pulmo reperitur, quasi sacco coria-

riaceo, crasso, atque e variis quasi membranis, sibi invicem superstratis confecto, circumdatus, atque in angustum subinde spatium conclusus. Saccus hic hinc pleurae, illinc ipsi pulmoni nectebatur, ut ab utroque difficulter solveretur. Pollicis crassitiem subinde habuit, atque etiam hac maiorem. Substantia tenax, coriacea, subinde ferme cartilaginea, fuit, et aliquoties pro pleura incrassata imposuit.

Vasa sanguifera ex vicino vel pulmone, vel pleura in ipsam sacci substantiam porrigi videbantur. Natum hoc corium arbitrabamur ex lympha coagulabili, exposita ante ratione transudante, sed cuius minor quantitas fuerat, quam quae Aegrum potuisset suffocare.

Membranae sibi invicem impositae non unius erant tenacitatis, sed intimae firmiores, extimae minus firmae, et quae ex nupero morbo nascebantur, adhuc gelatinosae: poteras ex numero stratorum ferme de numero pleuritidum praegressarum concludere.

Membranaceus hic saccus pulmonis explicationi non potuit non insigniter obstare, praecipue si liberalius inspiraretur. Hinc angustiae et coarctationis in alterutro thorace sensus, cum aliquo, sed obtusiori lateris totius dolore; si quando motus humorum incitaretur, exercitatione corporis maiori, vel febre. Hinc omnis febrilis morbus in homine sic praedisposito ab illius lateris dolore orditur. Hinc illa quoque in pleuritidem eiusdem lateris proclivitas maior identidem, maiorque, ob pulmonem ibi loci minus pervium, et explicabilem minus.

His antiphlogisticam vivendi rationem consulebamus etiam Sanis, ut ita morbi insidias vitent,

tam frequenter et inopinato incursantis: praesentis vero initia venae sectione repressimus.

Hydrothoracem inflammationum thoracicarum commilitonem supra commemoravi, enecantem subinde, plerumque tamen sanata inflammatione pedetentim evanescentem. Is nihilominus diutissime visus est perstare, et consuetis aquarum intra thoracem collectarum signis prodi.

4. Pulmones granulosi post inflammationem, et inde natum asthma.

Quam plurimos pulmones dissecabam, *granulosos*. Granula minuta, miliformia, alba, laridi, aut mollioris cartilaginis firmitatem habentia, subinde cavata, et modicissimum laticem aquosum continentia, per omnem pulmonum substantiam largiter disseminata, et propemodum contigua rereperiebantur. Pulmo ponderosior erat, difficulter secandus, et stridens sub cultro. Inter omnia pulmonum vitia hoc omnium frequentissimum offendebatur; pleuritidis, peripneumoniaeque olim male iudicatae indicium.

Granulorum genesin hanc animo concepi; lympham nempe coagulabilem non, uti antea dicebam subinde fieri, in cavum thoracis confertim exsudasse, sed e vasis quidem egressam, divisam vero per omnem pulmonum substantiam fuisse, ut innumerae fuerint, minutulaeque coagulabilis liquoris collectiones; quae dein singulae in corpusculum solidum, grano milii non absimile, eadem ratione coierint, qua coagulari illa copiosior lympha solet, in cavo thoracis collecta.

Tussiculosi, astmatici, pronissimique in novas inflammationes erant, neque ullum, nisi ab antiphlogistica methodo, levamen experiebantur, qui pulmones ita affectos habuerunt.

MA-

MAIUS.

Initium Maii incaluit calore peramoeno, et paucis subinde pluviolis, deinde et ventis temperato.

Diei decimae octavae praefocantem aestum nocturnus imber exstinxit. Denuo siccum, serenum, calore non intenso.

Diem vigesimam tertiam perplutam madidissima nox et frigus multum excepit; inde coelum incostans vento et pluviis frigidiusculis inhorruit, donec ultimus mensis dies amoenissimo verno sole recrearetur, aura mane duntaxat et vesperi frigescente.

Die 20. altissima mercurii statio 28. poll. 2. l.

Die 1. infima 27. poll. $4\frac{1}{4}$ l.

Die 18. calor maximus + $21\frac{1}{2}$ gr.

Diebus 2. 8. 23. 24. 29. 30. minimus + 9. gr.

Calor mensis totius medius + $15\frac{1}{5}$ gr.

Etiam hoc mense abortus contigerunt, et catamenia profusiora, multo tamen rarius, quam septimanis praegressis,

Plurimae fluxiones sub mensis prioris exitum, et huius initium, ad fauces, lumbos, acetabula, femoraque, non difficiles, cum levi subinde inflammatione, plerumque autem originis gastricae, fuerunt. Crebra defluxio.

Scarlatinae aliquot *inflammatorio-gastricae*, et paucae pleuritides *inflammatorio biliosae*, verum catarrhi multi: Multis difficiles sanatu, non vero nobis. Aliquot scarlatinae, pleuritidis, rara

Toto hoc mense plurimae febres tertianae occur- et intermittentes plurimae

occurrebant, quarum initia referri debebant ad medium menſis praegreſſi.

IUNIUS.

Dies primi aeſtuoſi, et pigerrimum coelum, atque nonniſi a tepidiſſimo auſtri flatu per intervalla tenuiter perſtrictum. Carebaria. Atonia.

Die 5. a meridie pluvia conferta, auſtrina, calidiſſima, pulverum ab aridiſſima terra evolantium nubem, quae urbi atque agro ambienti incubuit, decuſſit.

Denuo ſiccitas, ananemia, et aſſidui ſoles ad decimam ſeptimam uſque; ſi diem undecimam et duodecimam exceperis, utramque deliteſcente per vices Phaebo frigidiuſculam. Decima tonitrua.

Reliquum menſem rebus in contraria verſis quotidiana propemodum pluvia, et aurae aſperioris inclementia multum offendit.

Ultimum biduum ſerenum: venti: tonitrua.

Die 9. barometron altiſſimum 28. poll. $1\frac{1}{2}$ l.

Die 16. et 30. maxime depreſſum 27. poll. $8\frac{1}{2}$ l.

Die 8. calor maximus + 22. gr.

Die 17. et 21. minimus + 9. gr.

Calor medius + $17\frac{3}{10}$ gr.

Scarlatinae plures, nobis non malignae.

Paucae quaedam bilioſae, aut ſimplices, aut cum exanthemate eryſipelatoſo, petechiali, vel vero cum artuum rheumatiſmo.

Intermittentium numerus, pertinacia, et acceſſiones auctae

Intermittentes hoc menſe plures, et paulo pertinaciores erant, quae tamen americano febrium domitore non egebant.

Sub finem menſis febres tertianae hucuſque ſimplices, abierunt in duplicatas; ſolis tamen ſolven-

ventibus, atque emesi confectas, absque Herculis americani clava.

Morbi in universum non multi fuerunt, et aliis, aliarum aestatum morbis non dissimiles.

Intra solas *plerumque diatheses morbosas* consistebant.

Synochi putres rarissimae, sporadicae, et decursus tardioris. Unica solum cholera comparuit, atque unica dysenteria.

IULIUS.

Terra pluviis biduo irrigata urgeri, dein calore aestivo, coepit.

Die 12. Sol occultari, dein modice pluere, atque aura refrigerari.

Inde et ventorum quies, et aestus insurgens in dies augescebat; incumbente passim inerti languore, quem aurae meridianae lenissimum flamen vix recreabat.

Die 18. largus imber malaciam discussit, caloribus aliquantum repressis.

Ultimum biduum, cum pridie coelum tonitruans pluvias dedisset, moderatius urebat.

Die 6. et 13. maximus mercurius ascensus 28. poll. 1. l.

Die 20. maxima depressio 27. poll. $8\frac{1}{2}$ l.

Die 25. 26. 28. calor maximus $+27$. gr.

Die 12. minimus $+13\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius $+21\frac{1}{10}$ gr.

Quaedam febres *urticatae remittentes* comparebant, quae paucas post dies *intermiserunt*. Febres remittentes,

Plures etiam hoc mense intermittentes habuimus tertianas. Harum aliquae accessionis loco vomitum habuerunt, tertia quovis die revertentem; et intermittentes cum vomitu, item cum cephalalgia periodica.

aliae

aliae vero ſub graviſſimo occipitis dolore omni triduo redeunte deliteſcebant.

Curabantur pleraeque ſolis ſolventibus, et dein emeſi. Paucae, hac methodo cicuratae, tandem cortice peruviano indiguerunt.

Non multae ſcarlatinae, noſtris Aegris non periculoſae.

Morbilli irregulares.

Morbilli paſſim, frequenter anomali, ob febrim aeſtatis complicatam; non laethiferi, ſed aptae curationis patientes.

Dysenteriae praeludia, et cholerae quaedam, aliorum aeſtatis morborum medicatrices.

Dyſenteriae hinc inde; et hucuſque leves.

Perrarae cholerae, ſanatu facillimae, cum ſe ipſae ferme ſanarint. Choleram plerorumque morborum aeſtatis graviorum antidoton ſalutabamus, et *emeto-catharticum medicatricis naturae*.

Poſt menſis initium aliquot ſimplices biliosae *semiacutae* viſebantur.

Colica saturnina frequens hoc mense, plerumque evacuante pharmaco indiguit

Colicas ſaturninas plures hoc tempore curabamus, commixtas cum populari aeſtatis vitio. Hinc rarius opio indigebamus, frequentius emeſi, aut purgatione, frequentiſſime vero utroque hoc praeſidio opus fuit, evacuatione praemiſſa, et narcotico ſubiuncto.

Numerus univerſim hoc menſe Aegrotantium non valde magnus.

AUGUSTUS.

Primum menſis diem, pluvium, frigidumque, plures ſunt ſecuti nubibus obſcurati, et aſpero vento, et frigidiore inamoeni ad 6. uſque.

Inde ſole puro torreri tellus, indies magis ſiticuloſa, ex vix ſubinde pluviolis meridianis leviſſime conſperſa. Ananemia; malacia: carebaria

a calidissimo et effoeminante Austro, subinde, tenuiterque flante. Siccus ubique squallor.

A decima sexta contrahi coelum, et ventis primo temperari, dein etiam asperari, persistente siccitate.

A vigesima prima meridies plurimum iterum incaluit; horis matutinis et vespertinis acute frigidis.

Tellus fissa ubique rimas egit, exarescens ob longam penuriam aquarum, donec ultimum quatriduum, nubibus et vento matutino frigidiore contristatum, pluviae clauderent et madens nebula.

Hoc mense magnae, et subitae factae sunt mutationes aestus enormis, siccissimique, in frigus primo siccum, deinde pluviosum.

Die 18. 19. altissima statio 28. poll. $3\frac{1}{2}$ l.
Die 31. infima 27. poll. 8. l.
Die 14. 15. calor maximus + 26. gr.
Die 29. — minimus + 10. gr.
Calor medius + $19\frac{1}{2}$ gr.

Ordiente hoc mense cholerae et dysenteriae paulo plures, quam elapsis septimanis sunt visae, universim tamen non multae; crebriores vero utriusque morbi *conatus*.

At post initium Augusti dysenteria increbrescere coepit, et mense vergente non pauci ex hoc morbo perniciose habuerunt; per eandem tempestatem *tormina sicca* grassata sunt, cum eodem plane vitae discrimine, ac ipsa difficultas intestinorum. Dysenteria vulgatur.

Dysenteriae huius anni naturam inferius describtam dabo.

Febres per hoc tempus plures, et inflammatorio-putridas curabamus. Pleraeque longiores fuere, Febris huius mensis descriptio.

re, et Aegros alvi fluxu vexabant. Continuitas earum maior, minorque et obſcurior remiſſio. Vomuerunt, qui ea febre tenebantur, dato emetico mole pauciora, pituitoſiora, laborioſius, et cum minori emolumento. Stupidiores iacebant, pulſu, et corporis calore non multum a ſanis recedente, et multo minus, quam in febribus menſium praeteritorum, ſi utramque hanc qualitatem admota manu examinaveras; utut calere ſe valde, et uri ipſimet Aegri teſtarentur.

Virium deperditio magna, et linguae arentes, contractae, fuliginoſae, ligneae, tremulae, et quas porrigere nequiverunt: dentes, gingivae, labia fumoſo muco, atque in fila ductili oblinita; dolor, aut tenſio, aut pondus abdominis totius.

Urinae aquoſae, mucoſae, et cum hypoſtaſi multa, atque mucoſa. Arida, atque imperſpirabilis cutis erat.

Mares multo plures hoc morbo detinebantur, et prae Foeminis eluctabantur laborioſius.

Circa ultimos menſis dies quaedam corporis partes peculiarius affligebantur, pulmo potiſſimum ut pleuroperipneumonice inceperint aegrotare; deinde glandulae ſubmaxillares, thyroidea, parotis, artus demum ſuperni, et eorum extrema. Vividiſſimus in hiſce plagis non raro dolor fuit et cum tumore, *emolliente* remedio primum delinitus, deinde vero *diſcutiente* profligatus.

Sub finem menſis etiam Foeminae pari cum Viris numero, et periculo non minori, et eadem prorſus ratione aegrotabant.

Intermittentium huius tempeſtatis natura.

Circa medium menſem multae intermittentes exortae ſunt, tertianae praeprimis, ſimplices, et duplicatae; acceſſionibus omnes plurimum productis,

ctis, encephalo inimicae, apoplecticae, epilepticae, phreniticae.

Solventium, antiphlogisticorum et ipsius phlebotomiae in *his intermittentibus* necessitas erat, si quando, quod saepe evenerat, in *remittentes*, aut etiam in *continuas* inciperent converti, aut Aegros tenerent robustiores. Sed tandem cortex peruvianus subiungi plerumque debuit, et multo frequentius hac tempestate, quam praecedentium quorumdam annorum aestatibus.

Minus erat hoc anno ab emesi, utut indicata, levamen observatum.

SEPTEMBER.

Coelum nubibus, pluviis, ventis frigidis, et nebulis depluentibus triste, vix tandem 13. mensis se reficere, et depurari coepit, perstantibus porro ventis frigore, et nebula tenuiore.

Post 20. octiduo aura purior, et soles valentiores.

Finis initio par.

Dominabatur frigus boreale, ut plerique hoc anno, qui per aestatem ruri degebant, maturius urbem hybernaque petierint.

Die 20. 21. ascensus mercur. maximus 28. poll. $4\frac{1}{2}$ l.

Die 8. 27. minimus 27 poll. $6\frac{1}{2}$ l.

Die 27. calor maximus + $27\frac{1}{2}$ gr.

Die 30. — minimus + 8. gr.

Calor medius + $14\frac{1}{10}$ l.

Aurora borealis diebus 15. et 21.

Morbi iidem omnino hoc mense conspiciebantur, qui circa medium Augustum, eiusque finem;

nem; nisi quod plus habuerint phlogoseos Septembri mense, quam elapsis septimanis.

A estatis anni prioris comparatio cum anni huiusce aestate.

Hoc anno plures et graviores *dysenteriae* obvenere; sed anno elapso numerosiores erant *diarrhoeae*; ut vix ulla tunc febris fuerit absque fluxu alvino.

Hoc anno encephalon et saepius, et cum discrimine maiori in Febrientibus aegrotabat; unde febres *soporosae*, *furiosae*, *apoplecticae*, et *catalepticae*. Praeterito autem pulmo frequentius morbi impetum excepit; unde tusses Febricitantium peripneumonicae passim, et frequens phthisis, sunt visae.

Hoc anno maior, non in continuis solum, et remittentibus, sed etiam in intermittentibus phlebotomiae tolerantia, quin et necessitas fuit, minor vero emeseos; quae serius institui debuit, et instituta morbum cicuravit quidem, non profligavit.

Continuae hoc et praecedente mense non multae, plures vero *remittentes*, *quotidianae*, *tertianae*: exacerbatio plerumque ab horrore non incepit, nec desiit inter sudores. Solus persaepe calor accessiones formabat.

Remittentes hae rarius hac aestate in intermittentes convertebantur, et si etiam in has conversae fuerant, tamen difficulter curabantur.

Aliarum quoque intermittentium febrium curatio plus nobis negotii fecit, quam aliis annis, et rarius absque specifico antifebrili expugnabantur.

Verumtamen, etsi cortice peruviano indigerent *intermittentes* pleraeque; nihilominus vel huic remedio tardius et morosius auscultabant, atque ita, ut febrim *soporosam* unam eamque quotidia-

nam,

nam, itemque aliam *catalepticam* tertianam ſanare, utut largiſſimis doſibus corticis peruviani nequiverim; et Aegri, Foemina una in octavum menſem gravida, alter vero Hortulanus, in paroxyſmo perierint.

Quorumdam febris *intermittens* propinato cortice peruviano denuo in *remittentem*, et tandem in *continuam* abiit, ſolventibus, emeſi, et infuſo — decocto radicis arnicae ſanandam.

Remittentium, et intermittentium acceſſiones alieno et periodico ſymptomate occultabantur, erantque varia ratione *larvatae*, *regulares*, *irregulares*, *rheumaticae*, *dyſentericae*, *ophthalmicae*, *cholericae*, *ſoporoſae*, *apoplecticae*, *phreniticae*, etc.

Caput hoc anno et partes eidem vicinas peculiarius impetitas, ſupra dicebam. Hinc parotides variae viſae ſunt, *inflammatariae*, *eryſipelatoſae*, *oedematoſae*, ſeu *aquoſae*, (quae nempe adpreſſi digiti veſtigium retinuerunt), *difficilius reſolvendae*, ſaepius *ſuppuratae*; profluente multo, tenui, et vireſcente ichore, qui lintea atro colore, velut atramentum infecit, diutius ibidem relictus. Frequentior quoque fuit hoc anno tumor genarum, glandularum ſubmaxillarium, eryſipelas palpebrarum, ophthalmia, hemicrania, dolor faucium, nuchae, gutturis etc.

Hac tempeſtate capiti adeo inimica, menſibus nempe Auguſto et Septembri, duo ſolummodo operationem cataractae ſubierunt, et quibus haec operatio menſe Iunio atque Iulio auſpicato fuerat inſtituta, eorum quidam viſu illaeſo poſthac gaudebant; cum alii, etſi belle ſanati, menſe Auguſto et Septembri in longas et difficiles defluxiones inciderent; quidam etiam genae tumore, hemicrania, ophthalmia, et febre corriperentur,

tur, et visum, quo iam diutius integro utebantur, denuo amitterent; iride flavescente, pupilla contracta, cornea nubilosa, et nata cataracta secundaria: ac si febris superveniens praeprimis in oculo figeretur, ex operatione nupera adhucdum debiliore.

Anthraces hac aestate multo rariores erant, quam anno elapso.

Corium sanguinis phlebotomia educti caeruleum, gelatinosum; sub mensis finem vero contractum, tenax, et fimbriatum fuit, cum symptomatibus morborum pleuriticis.

Vergente mense dysenteriae solum hinc inde comparuerunt.

Haec aestas morte multiplici, variolosa praecipue, ita infamis fuit, ut inito calculo decimum quodque funus a variolis esset. Aestate vero priori pauci, iique solum ex morbis longis, atque ex iis, qui omnium horarum sunt, perierunt.

OCTOBER.

Primo Octobris die sereno, frigidiore vesperi nubes congregari, et pluere inter tonitrua: inde ex continuis nubium, pluviarum, ventorum turbis.

5. sol demum emersit, qui subsequentium dierum horas meridianas recreavit, discussa pingui nebula matutina.

Dies nona a calentis austri flatu multum intepuit. Parcae et tepidae pluviae per biduum.

A 12. frigus incubuit siccum, acutum, boreale, donec 21. tepidus et gravis auster cum Aquilone vices verteret, et aura maderet, et pluviae subinde stillarent.

27. et 28. transparens nebula cum pruina; et ultimos mensis dies multus et frigidus humor potabat.

Praevaluit hoc mense mador, utut non multum, isque ut plurimum modice frigidus, atque ita, ut humor, siccitas, frigus, calor, diversimode sese exceperint, ac contemperarint; mutationibus non repentinis, neque magnis.

Omnium tamen ratione subducta praevalere visus est mador frigidiusculus.

Die 30. 31. mercurius altissimus 28. poll. 1. lin.

Die 25. eius infima statio 27. poll. 3. lin.

Die 8. calor maximus + 14. gr.

Die 17. 18. 28. minimus $1\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius + $9\frac{2}{3}$ gr.

Circa initium et medium mensis febres quartanae multae, una alterave quintana, atque aliquot tertianae nobis oblatae sunt, post exordium Septembris natae.

Quartanae multae, quaedam quintanae.

Item putrido-inflammatoriae inter Foeminas viguere, non plurimae tamen, nec perquam periculosae; *rarius* praeterea et *mitius*, caput petebant, quam mense elapso.

Colicae quaedam ex inflammante saburra, et tormina sicca, postquam alvini fluxus vergente Octobri cessarent, plures obvenerunt.

Sub exitum mensis vix ulli morbi acuti, nec graves fuerunt.

Binis his autumni mensibus frigus principatum tenuit; primo siccum, deinde paulo humidius. Mutationes *subitaneas* habuimus nullas, paucos Aegros, perpaucas acutas, mortes raras.

Quidquid ferme morborum occurrebat, id

potiſſimum quartana fuit, ſimplex, duplicata, triplicata.

NOVEMBER.

Per ſex continuas dies ſiccum et mediocre frigus fuit.

7. confertiſſimae pluviae. Inde leve frigus, pluviolae rarae, ſol et ſerenitas alternabant uſque ad medium Novembrem.

Ab eo tempore nebulae ſpiſſae, pingues, et depluentes omnem ferme conſpectum coeli eripuerunt.

25. ſolem denuo reduxit, cum eoque amoenitatem *ευδιαν*, et aurae teporem perſiſtentem.

Ultima nebulae in pluvias colligebantur.

Die 2. altiſſimus mercurius 28. poll. 4. l.

Diè 12. infimus 27. poll. 5. l.

Die 26. calor maximus + 11. gr.

Die 22. 23. frigus maximus — 1. gr.

Calor medius + 6. gr.

Circa initium menſis aliquot pleuritides curabamus.

Pleuritides menſis Novembris.

Sputa cruenta; dolor initio exiguam lateris plagam, deinde vero diffuſus latiſſimam occupavit. Sputa tenacia, pendula, multa, lineis cruentis diſtincta, ſubinde herbacea, porracea, cruſta in educto ſanguine craſſa, tenax, vireſcens, flava, diffuſa, non fimbriata. Os omnibus amarum. Omnibus vomitio adfuit ſpontanea, bilioſa aſſumtorum: alvi reſiccatae: lingua ſordida, albida: os quaſi ſpuma ſoluti agitatique ſaponis plenum. Febres intenſae, et inſigniore quotidie acceſſione notatae; calor digitos tangentium urens, urinae mox

mox initio morbi hypostasin surfuraceam, lateritiam habuere.

Erant pleuritides verae, inflammatoriae, verum aliqua labe biliosa contaminatae. Phlebotomiae et usus emollientium morbum levarunt, fregerunt. Attamen sero tandem, morbo nempe provecto, et inflammatione fracta, bilioso autem vitio insurgente vomitio arte concitata mirifice iuvit.

Perpaucae harum pleuritidum, hoc modo curatarum, in intermittentes desierunt.

Quibusdam decimo quarto morbi huiusce pleuritici die primum ad nos allatis, et nullo ad id usque remedio usis, sputa prodibant, plurima, pinguia, purulenta: febris vix ulla iam, et evanescens: amaror oris, et subinde spontanea biliosa emesis: noctu molesta tussis, et sudatiunculae nocturnae. Phthiseos minae.

His parca v. s. profuit, et potus primo emolliens, nitrosus, subacidus, et tandem emeticum lenius; nisi si forte vomuissent sponte.

Demum aut lichenis islandici aut polygalae, vel vero corticis peruviani, decoctum propinabam. Convaluere non multo post, si vetulam exceperis strigosam, excarnem, lotricem, quae sputorum purulentorum maximam vim, noctu potissimum, unaque vitam, extussitabat.

Quaedam Foeminae hoc mense, aeque χλωρoτεραι, ex febre continua decubuere surdastrae, stupidae, immobiles, taciturnae, et veluti iamiam dormiturae; pulsibus et urinis, aut non omnino, aut modicissime, mutatis; genis rubentibus, aut utrisque, aut alterutra, altera virescente, utroque hoc colore instabili; ambitu narium virescente; linguis humidis, saepe praerubris, raro siccis, nun-

Chloroticarum quarumdam febris continua.

quam ligneis. Hae febres nullas habebant accessiones, erantque continuae. Odorem aceti acerrimi omnes ſpirabant, cum ad nos venirent, nares vel procul adſtantium ferientem.

Non poteram advertere, quanam ratione, et qua criſi, ſolverentur.

Sub finem morbi tuſſis acceſſit, ſicca, nocturna, reſpiratione illaeſa, et indolente.

Convaluere omnes intra 14. et 20. dies.

Haec febris ſtimulos non tulit, niſi ſubinde, et ſerius, et blandos. Nonnunquam avara manu initio pauxillum ſanguinis detraxi; praecipue ubi eum difficilius per pulmones tranare adverti. Pleriſque una ſaltem vice radicem ipecacuanhae dedi. Urgentioribus obviam itum eſt, et febris ita attemperata, ut ſe ipſa tandem confecerit. Florum arnicae decoctum pleriſque multum opis tulit.

Exanthemata scabiem referentia.

Tres Foeminae febsiculam querebantur vagam, aut veſpertinam, oris amarorem, deperditam orexin. Orto repente exanthemate ſcabioſo, levari viſae ſunt. Vomuerunt bilioſa propinato emetico. Febris omnis abſterſa eſt, efflorescentiae exaruerunt.

Medio menſe paucae anginae, et rheumata brachiorum.

Sub ultimos Novembris dies pulmones maxime tentabantur tuſſi multa, gluten excutiente. Hinc febres putridae, continuae; utut perpaucae fuerint hac tempeſtate; febres quoque remittentes, et intermittentes, ocyus, ſerius tuſſim ſibi ſociam iunxere, diu durantem, etiam in convaleſcentibus, cum metu phthiſeos, ſed vano.

Queis pulmo laxior erat, Foeminis, Lotricibus, olim Haemoptoicis, haec tuſſis praecipue inimica fuit, ſubinde pernicioſa.

Sub

Sub haec ultima menſis tempora catarrhi, peripneumoniae nothae, aſthmata, phthiſes pituitoſae fuere frequentiores.

His noctes erant inviſae, et tuſſitando peractae.

Rheumatiſmi complures, veſpertini, nocturni, inſtar rheumatis ſyphilitici, longi, ſanatu difficiles. Anginae eiuſdem indolis cum rheumatiſmo.

Venaeſectione praemiſſa, leniora purgantia, et non raro emeticum, praeſidio fuere.

Quoſdam, irritis et hiſce, et aliis quam plurimis remediis, conſervae herbarum antiſcorbuticarum ſanarunt.

Uni alterique febrienti brachium rheumate tentatum pus fecit, copioſum, tenue, vireſcens. Convaluerunt.

Quidam id genus anacatharſin ſunt paſſi, longam nempe, et tenuem, et vireſcentem. Phthiſeos inchoantis ſpecies erat, cui lichen islandicus medebatur.

Morbi tamen univerſim non plurimi, et non lethales.

Mortes quaedam hominum, iam antea et diu, phtiſicorum.

DECEMBER.

Primo quatriduo frigus nebuloſum.

5. nives toto die cecidere, quae vix biduum ſuperarunt, colliquefactae tepido madore. Inde vero frigus moderatum ſiccumque perſtitit ad 18. uſque, quam pluviae et nebulae obſcurarunt.

Ab eo tempore frigus mediocre, ſiccum, ſerenum, ventoſum per totum reliquum menſem.

24. nives, ne quidem ephemerae, ceciderunt, atque iterum ultimo mensis die.

Die 25. mercur. altiss. 28. poll. 7. l.

Die 30. eius maxima depressio 27. poll. 3. lin.

Die 10. calor maximus + 11. gr.

Die 4. et 25. frigus maxim. — ½ gr.

Calor medius + 5. gr.

Iidem morbi, qui sub exitum Novembris passim sunt visi, hunc etiam mensem notarunt; numero pauci, et raro perniciosi; vix ullae febres continuae haeque phlogisticoterae; sed rheumata plura, quaedam supra modum rebellia, nec nisi mora, et ordine temporum mutato potius, quam arte, sanata; erysipelata quoque plura.

Rheuma frequens et pertinax.

Chloroses.

Chloroticae complures, pituitam acidam, itemque assumta vomebant. Peius hoc mense habuerunt id genus aegrae.

Febricula, cardialgia; palpitatio cordis, et difficilis, si movebantur, spiratio erat.

Dabatur remedium solvens, salinum; deinde ipecacuanha, tandem conservae trifolii fibrini, et cochleariae, cum pauxillo rhei, radice gentianae, floribus salis ammoniaci martialibus hos foedos Virginum colores emendarunt.

Quartanae.

Quartanarii complures, qui morbum adulta aestate, aut initio autumni contraxerunt, primum hoc mense nos accesserunt. Corticem peruvianum aut non ferebant omnino, aut nonnisi sero, et remediis multis solventibus praemissis, et emesi celebrata. Tandem dari quibusdam cortex potuit, ita tamen, ut silente paroxysmo desisti debuerit, ob tumorem praecordiorum, tusses etc., et solventium, aperientium usus resumi.

Qui-

Quibusdam quartana in continuam est versa, cortice propinato.

Praestabat, exhibito electuario ex conserva nasturt. aquat. trifol. fibrin. sale ammon. aut floribus sal. ammon. martialibus et extracto absynthii parato, febrim lente conficere. Consultius fuisset, flores arnicae exhibere, sed quibus contra quartanas hoc anno nondum utebar.

Phthises plurimae, utique non cosummatae, ex catarrho aestivo, et autumnali neglecto. Initia phthiseos.

Quidam ex longo id genus catarrho Haemoptoici sunt facti. His primo phlebotomia una, quin et altera profuit, et diuturnus solventium, emollientium usus: Nonnullis solummodo, sero tandem, sublata nempe pulmonum phlogosi, et succis autumni spissioribus attenuatis, dilutisque, lene subinde emeticum, tussim una, et haemoptoën sedavit. Lichene islandico, et polygala contra relapsum praemuniebantur.

SECTIO

EPHEMERIDES

ANNI 1779.

SECTIO II.

IANUARIUS.

Quae die hunc annum ordiente nives delapſae ſunt, perſtitere, exiguis hinc inde proventibus auctae. Urens gelu, et ſiccum perpetuo fuit, coelo plerumque ſereno. Extrema vero menſis tempora aliquantum erant nebuloſa, et nubiloſa.

Die 23. merc. altiſſim. 28. poll. 7. lin.
Die 1. infima eiuſdem ſtatio 27. poll. 2. lin.
Die 9. et 24. frig. maximum—10. gr.
Die 1. et 21. calor maximus+3. gr.
Calor medius 2. gr.

Quidam hoc menſe ad nos venerunt cum irradicatis quartanis; cum ſaepius uſus eſſem conſervis naſturtii aquatici, et trifolii fibrini aa. unc. ij. cum pulv. rad. gent. et flor. ſal amm. mart. aa. dr. ij., et non pauci curarentur, quidam vero non emendarentur nec a cortice, nec a conſervis his; hinc dedi ſequentes pilulas: ℞. Sapon. venet. unc. ß. Gum. amm. dr. iij. maſſae pil. Ruff. dr. ß. Elix. propriet. q. ſ., ut fiant pil. gr. iij., ter per diem pil. quatuor ſumat. Statui,

prae-

praecipue in Foeminis, *Haeniana* methodo uti; quam is scilicet adhibuit *in omnibus fere* Foeminarum morbis, iis nempe, qui languidiori humorum, eorumque spissiorum, motui debebantur (et quot illarum morbi huic causae non debentur ?); fausto haec omine dedit, in perquirendis morborum chronicorum caussis mire sagax, et in iis sanandis multo felicior, quam in acutis.

Respirationis vis quanta sit ad vitam, vel mortem, et quam securas iusta illius aestimatio praedictiones suppeditet, hoc mense aliquoties vidi. Respiratio abbreviata, et simul accelerata, ita, ut inspirationes et expirationes pusillae sint, seque cito insequantur, pessima est, licet omnia alia bona esse videantur: quamdiu tam in putridis, malignisque, quam etiam in inflammatoriis thoracis morbis talem respirationem non videro, non despero; at, ea praesente neminem vidi convalescere.

Ea ita brevi, citataque existente, utut bonus, et vix celerior naturali pulsus sit, nil est sperandum.

Si in peripneumonia, aut pleuritide inflammatoria, immo in cuiuscunque visceris inflammatione repente respiratio curta, et celeris evadat; (quo tempore pulsus multum solet emendari, minus celer, et debite mollis fieri), mors ostia pulsat.

In cadaveribus horum reperitur inflammatio ex magna parte soluta; sero nempe *copiose*, et *subito* in cavum quoddam, aut thoracis, aut pericardii, aut abdominis, transundante. Subita talis mutatio in pleuritide est illa funesta pleuritidis in peripneumoniam metamorphosis: inde mors suffocans.

Vidi

Vidi Puellam rusticam in febre maligna pulsu *evanescente* per duos fere dies iacentem, at placide respirantem: vesicantibus et *magnis* dosibus camphorae, sanabatur.

Iuvenis Scriniarius Nro. 12. decumbens, per tres dies frigus marmoreum omnium artuum habuit; faciem collapsam, vere Hippocraticam; nihil pulsantis arteriae, nisi *subinde* et *tenuissime* micantis, et mox evanescentis, et languidissimos motus cordis: surrexit subinde ad alvum ponendam, subinde tamen non: *placide* et *Sanorum instar* respirabat, lingua aridissima exigua rotundum ligni frustillum referebat, adeo erat contracta, et rigens; auditus gravissimus: tamen, utut tarde, vinosis, vesicantibus, camphora angelica, *sensim* vis, et sanitas rediit. Neminem vidi morti tam propinquum, qui iterum convaluerit.

Pleuritides rheumatico-rum inflam-matoriae.

Circa medium Ianuarium complures venerunt pleuritici; pleuritis non saevissima, *rheumatico-inflammatoria*. Dolor *latam* thoracis plagam occupabat; saepe iungebatur doloribus artuum, illorum praecipue, seu inferiorum, seu superiorum, qui lateri dolenti respondebant: sputa rarissime cruentata. Morbus solutu non difficilis: emollientia; venae sectio.

Fallax pulsuum debilitas in pleuritide.

Observavi debilissimos subinde pulsus in *hac pleuritide*, qui *detracto sanguine* fortiores evadebant; prout scilicet dolor mitigabatur. Metuebam in paucis quibusdam Foeminis, laxioribus, et fere chloroticis, frequentius, ac copiosius menstruantibus, cum dolore *tali* pleuritico corriperentur, et pulsus exhiberent mollissimos, debilissimos, secare venam; hinc primo timide, et parcissime sanguinem detraxi, visurus, quomodo ferant; mox, audacior factus, plus detraxi, pulsu inde validiore effecto, et secuto mox levamine.

Iudicabantur hae pleuritides omnibus viis; ſudoribus, urinis, alvoque; rarius ſputis; ſudoribus vero omnium crebertime, ſed ſpontaneis, et ſerius obortis.

Id etiam mihi praeter morem aliis annis conſuetum accidere videbatur, quo *Foeminae* prae Viris hac ſpecie pleuritidis laborarint. Complures certe habui, eaſque debiliores, delicatiores; evacuationibus ſanguineis, profuſis nempe menſtruis, et ante tempus legitimum recurrentibus, exhauſtas; quas haec pleuritis praeprimis corripuit. Venaeſectionibus, emollientibus etc. curabantur: ſanguinem habuerunt pleuriticum. Pleuritis inter Foeminas crebrior.

Nempe virile robur, aut viraginum conditio inflammanti aëris hyberni ſtimulo hucuſque reſiſtere videbatur; cui delicatior, et irritabilis magis foeminarum fibra male obſecundabat.

Linguam habuere mucoſam, quaedam etiam arentem, et ſaporem aſſumtorum pravum; ſed arida humectabatur potu emolliente, qui etiam enervando, ſi quid ſimul putridi ſubfuerat, diluendoque, guſtum reſtituit.

Plerique hac tempeſtate inflammati, in principio morbi, ſubinde etiam in eiuſdem progreſſu, biliosa, pituitoſaque cum levamine vomuerunt, ſed ſponte.

Pleuritici rariſſime anacatharſin cruentam patiebantur; ſed quatiebantur tuſſi ſicca creberrima, qua tandem aliquid muci excutiebatur.

Decubuere in latus ſanum paulo facilius, nequaquam autem in latus affectum.

Pulſus in carpo lateris affecti multo minor, debilior, et contractior ſemper obſervabatur, et dolor non diu, nec pertinaciter uni plagae infixus, ſi quid remedii adhiberetur; ſed ſuperiora pe-

tens,

tens, aut ad artus extremos, unde ſaepe initio venerat, ſeſe recipiens.

Cruſtam emiſſi ſanguinis plerumque modice luridam, et diſcolorem vidimus, flavam, virentem, cineream, liventem, aut variegatam. Plerumque etiam non contrahebatur, ſed manſit, diffuſa, at tenaciſſima.

Levabantur dolores laterum admoto fotu, aut etiam veſicante, phlebotomia praemiſſa.

Quibuſdam dolorem ex fotu emolliente ita evocari ad externum thoracem vidi, ut aeger attactum non ferret.

Aliis, quibus dolor aut fotu, aut veſicante, diſcutiebatur apte et cito, febris tamen ipſa manſit per plures dies; donec alvo, urinis, ſudoribus motis ſenſim aegritudo fatiſceret.

Hae tamen excretiones urgeri neutiquam debebant, ſed ſua ſponte incipientes adiuvari.

Quibuſdam vero, quibus generoſior cura antiphlogiſtica facta eſt; praecipue ſanguine liberalius educto; morbus in putridorum caſtra tranſiit.

Quidquid erat morborum febrilium, hanc fere pleuritidis curationem poſcebat; nitroſis, emollientibus largiter hauſtis, et ſanguinis *moderatis* miſſionibus, peragendam; et ſi etiam longius, et pertinacius malum videbatur, non licebat impetuoſius agere, nec eſſe praecipitem. Continuo ſibi inclamare Medicus debebat: *σπευδε βραδεως*.

Haec obſervatio in cura phthiſicorum magni momenti eſt; cum oporteat paullo aliter Phthiſicis mederi hyeme, ſicca, praecipue, et boreali, quam aeſtate atque autumno.

Phthiseos hoc mense curatio.

Quibuſdam enim, quibus per aeſtatem atque autumnum cortex peruvianus, lichen, et polyga-

lae

lae radix multum levaminis tulit, morbus repente recrudescere cum febre coepit, et dolore pleuritico. Plerique mortui sunt, atque a morte pulmonum abscessus, maiores, minores, apertos, conclusos, reperimus; sed abscessibus interiacentem substantiam, carni durae simillimam, direque inflammatam. Aliis, qui in principio phthiseos adhuc versabantur, et quibus initio prodesse lichen, polygala, cortex peruvianus, deinde vero nocere visa sunt; superveniens, inflammatio mature depulsa est, fuerantque praesenti periculo erepti, ut longae iterum aegritudini committerentur. His sanguinem, sed moderate, detraxi, et emolliente potu, ex althaea parato, tussim asperam, et dolores laterum delinivi. Subinde huic potui aliquid gummi arabici admiscebatur; unde multum visi sunt allevari.

Ei frequenter inflammatio iungebatur.

Coriaceus ubique sanguis erat, etsi corio tam in his, quam in omnibus aliis hac tempestate inflammatis, discolori, plumbeoque, flavo, virente; crasso tamen subinde et contracto, ac fimbriato, cruoreque pariter tenaci.

Hoc mense odontalgiae frequentes fuerunt, quae primo continuae erant, dein remiserunt, ita, ut interdiu vix et mitissime, atque per vices affligerent, noctu vero crudelissime Aegros excruciarent, donec sub auroram denuo mitescerent: nil profuit, nisi, praemisso solvente salinoque remedio, cortex peruvianus; qui minori dosi et citius has odontalgias compressit, quam alias solet intermittentes comprimere.

Odontalgiae periodicae, item alia rheumata periodica cortice sanata.

Artuum etiam dolores nocturno vidi hoc mense, nonnisi cortice peruviano sanandos, quem salibus, stibio diaphoretico non abluto praemissis (haec subinde sola curando huic morbo suffecerant)

cerant) ſerius exhibuimus, doli non magna, nec diu; abſque tamen relapsu.

Dolores venerei nonnunquam interdiu graviores sunt, noctu mitiores, etſi plerumque contrarium obtineat.

Puella dolorem colicum habuit levi febricula, horrore, maxime vero calore, et tandem ſudore ſtipatum, qui quotidie ab ora 3. pomeridiana ad ſextam duravit, ad omnia rebellis: febrim larvatam exiſtimans, corticem fruſtra largiter diuque dedi: tandem, cum tumorem labi dextri pudendorum noctu dolentiſſimum aegra monſtraret, mercurium ſublimatum dedi: non multo poſt convaluit.

Vidi etiam alios dolores venereos *conſtanter diuturnos*, et noctu penitus ſilentes.

Didici, quantopere etiam in chronicis morbis, (iis quoque, qui omnium temporum appellantur, atque etiam ſunt), oporteat ad anni conſtitutionem reſpicere, atque inde velut ab oraculo doceri, quidnam agere in re dubia expediat.

Pleuritides numero plures ſub ultima menſis tempora offerebantur, atque etiam magis inflammatoriae; nullam tamen laethalem vidi, ſed omnes emolliente ac tepido, aſſiduoque potu ac nitroſo, cataplaſmate item ad latus dolens adplicato, et ſanguinis miſſione una, binis, tribus, feliciter atque benigne reſolutas.

Dyſenteriam unam ſanavi emolliente ſolum potu, mucilaginoſo, ac tepido fotu abdominis, et phlebotomia.

Febres inflammatoriae huius menſis

Febres putridae hac tempeſtate fuerunt perpaucae, etſi complures inflammatoriae, eae praecipuae, quae nullam, aut levem ſolum, topicam inflammationem ſibi ſociatam habuerunt, *putredinem* mentirentur. Quippe et ſapor aderat, et linguae conditio, dentium ſordes, nauſea, vomitu-

ritio-

ritiones, vomitus, et alvini fluxus spontanei, et urinae, prout haec in febribus putridis solent apparere. Nihilominus inflammatio suberat universalis, et phlogisticus lentor, venae sectione, emolliente, nitrosoque potu solvendus.

Qui *has* febres *hac* methodo feliciter sanaverat, *putridas febres* antiphlogistica solum methodo sanasse arbitrabatur, eumque bonam fecisse medicinam existimabam, sed male fuisse ratiocinatum, morbumque alieno nomine salutasse. Saepius putridas mentiebantur.

Sanaverat enim *inflammatorias* febres non *putridas*; attamen quodam putredinis fuco contaminatas, quem potulenta antiphlogistica et alvus pronior absque negotio deterserant,

Id ita esse, aliunde etiam docebar; quippe haec febris non robustissimos invasit, neque pancratice valentes, in quos phlogosis alias facilius cadit, sed debiliores, et foeminas prae Viris.

Largiores, quam oportuerat, venae sectiones, et curam antiphlogisticam morbo ipso maiorem impune non tulerunt. Fiebat enim hac ratione inflammatoriae febris in veram putridam conversio.

Hanc febrim *salutarem* iudicabam, atque naturae instrumentum, quo illa praedominantem aestatis, atque autumni humorem, mutata nunc temporum conditione aeque immutat, atque invertit. Sed exorbitantes motus medicatricis licet febris ad iustam oportuit mediocritatem reducere. Quare?

Fuere, qui has febres *fictitie* putridas, *reipsa* inflammatorias antiseptica, et stimulante methodo aggressi sunt, vomitoriis, cortice peruviano, vesicantibus, camphora, moscho etc. earumque malignitatem multo maiorem, quam qualem aestare viderant, incusabant. Eorum aegri moriebantur. et quo eventu?

Et.

Erratum in diagnosi est in perniciem aegrorum; tantum interest in morborum cognitione externa specie non decipi, sed ipsa rerum viscera rimari, et nosse

FEBRUARIUS.

Primis diebus aura molliri coepit, et nebulis pinguioribus humestari, atque acris hyems dissolvi, ut nivibus deliquium instaret, quae die mensis quinto cadente austrina pluvia penitus contabuerunt.

A die octavo vernus tepor, et amoenitas multa ad finem usque obtinuit, ita ut post medium mensem vividiora hinc inde germinationis molimina comparerent.

Diebus 17. 18. 27. 28. mercur. altiss. 28. poll. 6. l.

Die 7. infimus locus 27. poll. 11. l.

Die 1. et 2. frig. maxim. — $3\frac{1}{2}$ gr.

Diebus 25. et 28. calor maximus + 10. gr.

Diebus 9. 12. 13. aurora borealis.

Calor medius + $5\frac{3}{7}$ gr.

Defluxiones populares, Hoc mense rheumata multa observabantur, ita, ut quotidie magnus aegrorum numerus nosocomium accederet.

variae. Defluxionum magna varietas, et differentia fuit, ex febre potissimum, et ex parte corporis aegrotante repetenda.

Febris nempe plerumque non magna fuit, interdiu praeprimis, sed vesperi horripilatione praegressa intensior noctuque; donec tandem post dies non multos, nec certo numero definitos, evanesceret sensim.

Ple-

Plerique ſordes oris conqueſti ſunt, mucoſas maxime, inſipidaſque, quidam etiam amaras.

Quidam febrilia ſymptomata nulla exhibuerunt.

Dolor dilacerans fuit, veſperi auctus et noctu, interdiu ſilens, aut remiſſus. Quibuſdam genua, et carpi tumuere, tumore dolentiſſimo, inſtabili tamen; et intra nycthemeron profugo, ubi alius alibi aut tumor exoriebatur, aut dolor.

Dolores nocturni articulorum, aut partium inter articulos ſitarum, ſubinde diutiſſime perſtabant, etſi febris decurſum dudum abſolverat.

Mira morbi variatio fuit, ſi partem ſpectemus ab rheumate occupatam.

Hinc cephalalgiae veſpertinae, occipitis, ſincipitis, unius lateris, ophthalmiae, defluxiones ad dentes, fauces etc.

Fuit, quae nobis committebatur, florentis aetatis foemina, glandulis ſubmaxillaribus tumidis, tumente etiam parotide utraque. Loca dolentia contrectari citra gravem dolorem non potuerunt. Rheuma inter ſcapulas; febricula. Die morbi 3. cum difficultate deglutit, et obſtaculum quaeritur paulo ſupra ſternum, cum labore reſpirat, ob dolorem ad caput aſperae arteriae praeprimis, per omnem quoque eiuſdem canalis longitudinem ad uſque ſupremum pectus, eumque pungentem, et intenſiorem inter inſpirandum; guttur contrectatum gravius doluit.

Nocte diem morbi quartam excipiente difficillima reſpiratio fit ob punctorium dolorem gutturis totius cum ſuffocationis diſcrimine.

Die morbi quinta ad nos venit laborioſiſſime, et cum dolore dicta ratione reſpirans, tumentibus glandulis ſubmaxillaribus, et parotidibus. Glocitabat

bat identidem voce, et modo tali, quemadmodum gallus indicus ſolet ad iram concitatus. Fauces inſpectae nihil alieni exhibuerunt, omnium artuum ad extremos uſque digitos dolores rheumatici; pulſus naturalis, at aſſidua hucuſque horripilatio.

Aegra haec venaeſectione una, fotu emolliente faucium, gutturis, parotidum, potu emolliente nitroſo, et tepido, demum ſtibio diaphoretico non abluto brevi convaluit.

Quoſdam aſſidui dolores abdominis cruciabant, poſtquam artus dolere ceſſaverant, vel etiam artus una et inteſtina doluerunt. Colicos hosce cruciatus ab rheumate interanea obſidente natos credidimus.

Dysenteria verna.

Quibus venter hoc modo doluit, ſimul alvus fluxit, hi mucum pendulum, velut ranarum ſperma eſſe ſolet, vel etiam qualis in calculoſorum urinis obſervatur, in fila ductilis; crebro, et torminoſe, et cum teneſmo deiecerunt, identidem cacaturientes. Mucum hunc ſubinde ſanguis tingebat. Morbus dyſenteriam referebat, ſanavi tamen ut rheuma inteſtinorum phlogiſticum, venae ſectionibus ſanguinem lardaceum exhibentibus, cataplaſmate, fotuque abdominis emolliente, et potu tepido, mucilaginoſo, mucilagine potiſſimum gummi arabici.

Dolore omni profligato, ſubinde collecta et auctior ſaburra excuti ore potuit tuto, quin et debuit. Diarrhaeam, ſi qua reſtitarat ob inductam inteſtinorum lubricitatem, emendaverunt infuſo-decoctum radicis arnicae, amara, interpoſitis ſubinde paregoricis, et vinum auſterum.

Quidam difficulter, et cum ardore mingebant; malum hoc ſubito nonnunquam, praegreſſo partis cuiusdam alterius dolore veluti deſtillatorio,

torio, nunc vero dissipato, accessit, *rheuma vesicae* appellabamus. Potus tepidi emollientes, et cataplasma consimile dolenti pubi et perinaeo admotum profuit.

MARTIUS.

Ab eadem coeli clementia, quae Februarii partem potiorem commendabat, etiam hic mensis initia sumsit; hanc tamen exacto triduo denuo depulsam lugebamus ab incursante Borea frigidiore, atque immiti.

A medio Mense ad diem usque 25. frigus boreale mutari occoepit *grata vice veris, et Favoni*, et germinantis naturae conatus praecociores, suspensique parumper ob auram asperiorem, denuo edi, donec extremos Martii dies asperaret novum gelu.

Die 5. merc. altissim. 28. poll. 6. l.

Die 15. 18. 19. infim. eius statio 27. poll. 9. lin.

Die 6. frigus maximum — $2\frac{1}{2}$ gr.

Die 26. 28. calor maximus + 13. gr.

Calor medius + $8\frac{2}{3}$ gr.

Peculiaris species febris putridae.

Initio huius mensis inter viros maxime, attamen numero non magno, febrium putridarum species observabatur, quae more peripneumonico invasit; sanguis crustam gelatinosam, diffusam, cineream habuit. Sanguis parce, licet repetitim, at initio missus profuit, tollendo topicam pulmonum inflammationem; dein vero decocta graminis etc. cum oxymelle, vel oxysaccharo copiose pota mirum iuvarunt. *Rarius*, et morbo *tantummodo provectiore* emesis *subinde* utilis erat. Non erant

autem *febres saburrales primario putridae*, sed tantum *secundario putridae*, et *subinde*.

Aliena illa, et incognita conditio, quae vocabulo *putredinis* exprimitur, primitus in viis secundis, quacunque demum ratione nata esse videbatur, non autem ex viis primis in secundas primum traducta.

Febris *uno* tractu pergebat absque violentis symptomatibus, sine exacerbatione, nisi paucula, et nocturna. Somnolentia assidua, lingua mucosa, os raro pravum. Cortex peruvianus, arnica, aromatica, et omnis generis stimulantia debebant exulare. Antiphlogistica profuere; incerta morbi duratio. Nulla manifesta crisis.

Cum die mensis quarta frigus boreale, siccumque et ventosum ingrueret, multi pleuritici facti sunt, dolore validissimo. Venae sectiones complures, crusta ingens, crassa, diffusa non contracta, et quemadmodum in rheumatismo inflammatorio solet observari. Tepidi potus. Cataplasmata emollientia ad latus dolens. Erant verae, et graves inflammationes, nihilominus quibusdam, sero licet, et fracta phlogosi, emeticum profuit; morbo nempe inflammatorio transitum moliente in febrim saburralem.

Quos haemorrhois subinde vexavit, hi etiam hac tempestate eiusdem molimina conquerebantur, et subinde graviter decubuere, tenesmos inter, et colicos dolores, et febrim inflammatoriam: profuit methodus antiphlogistica; venaesectio scilicet, potus apti, et hirudo, demum eccoprotica.

Metus abortiendi populares.

Hoc mense compluribus gravidis abortus instabat mense quarto, aut septimo, dolores parientium, febris. Venaesectio, emulsa nitrosa, quies: uni etiam post haecce remedia, quae dolores

lores pariendi mitigabant, non profligabant, vomitus ſponte primo ſecutus, et pituitam eliciens, dein etiam arte concitatus, ita profuit, ut omnis abeſſet, poſt vomitum, lumborum, et abdominis dolor, pariendique molimina. Alteri, ſubinde antea fluentes haemorrhoides paſſae, et abortum metuenti, hirudo dolores, et niſus pariendi ſuſtulit.

Poſt medium menſem febris quaedam putrida frequens fuit. Caput omnibus valide aegrotabat, confuſum, ſtupidum. Senſuum tarditas, ſomnoentia peculiaris, et taciturna tandem, noctu praeſertim, deliria.

Frequentius febris putrida poſt medium Martium visa praeter varia alia accidentia.

Saburralia ſigna multa adfuere; verum pharmaco propinato, ſive id vomitum, ſive alvum cieret, nullum, aut perexiguum levamen, idque ipſum non durabile. Poſt paucos dies lingua exaruit, intenſiore, aſſidua, et comatoſa in ſomnum proclivitate. Os fuliginoſum non paucis. Inter dormiendum oculis non raro, et praeter conſuetudinem connivebant. Quod ſi uterque oculus inaequaliter conniveret, aegros magis periclitari judicabam. Et, neque hoc, nec aliis annis, ullum novi ſanatum, cui in acuta febre, licet quaedam comparerent non mala, quin etiam ſalutaria, alter oculus altero maior fieret.

Incertis morbi diebus nonnunquam exanthemata proruperunt non levantia, ſed neque laedentia, petechialia, morbillos exacta referentia magnitudine, formaque, laete roſea, niſi quod ſubinde *cinerei coloris*, ſubinde modice ſubflaveſcentis eſſent. *Petechiae morbilloſae* appellabantur. *Lenticulares* fuere rariores.

saepe petechias habuit morbillosas.

Pulſus pleni, fortes, duri, naturalibus modice tantum celeriores. Durities, et vibratio pul-

ſuum aliquoties poſt venae ſectiones repetitas augeri viſa.

Nares ſubinde ſanguine manabant, ſine evidenti levamine.

Sanguis phlebotomo eductus *roſeam* plerumque cruſtam habuit abſque ſero, et cum inſula tenaciſſima. Quibuſdam tamen cruſta plumbea fuit, cinerea, obſcure et obſolete flava, diffuſa, tenax, non fimbriata.

Urinae naturalibus magis flavae, aureae; nunquam autem flammae, aut exquiſite inflammatoriae.

Febris haec initio quotidie, et paullulum remiſit, at modice exacerbata eſt praecedente levi horripilatione; tandem nulla aut remiſſio, aut exacerbatio notabatur: continua tunc fuit.

Varia morbi duratio fuit ad duas, treſve ſeptimanas: criſes variae, nullae tamen evidentiores, aut magnae, aut cum tumultu, pleraeque fatiſcere ſenſim videbantur ακρυσιμως.

Omnibus plus, minuſque thorax peripneumonice, aut etiam pleuritice laborabat.

Sanabantur plerique, et plurimi.

Profuerunt antiphlogiſtica ſola; venaeſectiones nempe iteratae, et decocta radicis graminis, taraxaci cum nitro, at oxymelle.

Profuit quoque omnibus alvus pronior, et crebro enemate ſollicitata.

Magni momenti obſervatio in curanda hac febre.

Res maximi momenti fuit, aegros lecto eximere, et ſedili imponere, ut erecti a ſomno prohiberentur. Nemo niſi expertus novit, quantopere ſomnus febrim incendat, vigiliae vero, et coacta a ſomno abſtinentia eandem reſtinguat, et mentem a delirio praeſervet.

Eme-

Emeſes non profuerunt, nec purgationes, niſi *ſubinde*, *abſterſa phlogoſi*, *morbo multum provecto*, et iam non tali, qualis hucuſque fuerat, ſed *converſo* in febrim putridam *ſaburralem*.

Veſicantia, camphora, ſerpentaria, contraierva, vinum, etc. quibus aegri ante adventum ad noſocomium utebantur, male ceſſerunt.

Incisa cadavera latentes alicubi inflammationes exhibuerunt, in thorace potiſſimum, nonnunquam etiam in abdomine.

Hanc febrim exanthematicam dicebamus *putridam ſanguineam*; ut eam diſtingueremus a *putrida ſaburrali*, qualem ſordes putridae e ſyſtemate gaſtrico in ſanguinem attractae ſolent generare: in noſtra vero *putrida ſanguinea* vitium in ſyſtemate ſanguifero *primario* natum videbatur. Febris putrida ſanguinea

Haec putrida ſanguinea erat ſimul etiam indolis *inflammatoriae*.

En petechias *non factitias*, ſed *ſponte* natas. Petech non factitiae.

En febris quoque petechialis *ſpeciem*, et *quamdam* febrim putridam, quae methodum *calefacientem* aeque averſatur, ac methodum *emetico-catharticam*, ſive antibilioſam, quaeve unice amat methodum *refrigerantem*, atque *antiphlogiſticam*.

Sed qui *omnes*, aut *pleraſque* ſaltem, febres putridas, quarum, ſub eodem licet vocabulo comprehenſarum, differentiae multae ſunt, et *eſſentiales*, antiphlogiſtica, ac refrigerante methodo ſanandas contenderet, eliaſque ſanandi methodos in aliis putridarum ſpeciebus proſcriptas vellet; nae is multis paraſangis aberraret a vero, atque ab omnium ſaeculorum obſervatione. Non eſt una eademque methodus medendi in omnibus et ſingulis febribus putridis.

Haec febris *putrido-inflammatoria* hyemes minus boreales, et magis auſtrinas amare viſa eſt,

itemque vernos menses; expiratura iamiam constitutione phlogistica hyemis borealis.

Subinde etiam sero autumno inflammatorios brumae morbos orditur.

APRILIS.

Exordium asperum, et gelidum: verum a die quarta incalescere cuncta potentius coeperunt ad diem usque 17., ubi ventus frigidior hos veris calores quatriduo repressit, coelo nihilominus constanter sereno, et siccitate producta.

Die 21. calor aestivus potius, quam vernus successit, quem die postera tonitrua exceperunt inter aestus intensos.

Die 23. pluviae ceciderunt post diuturnam aquarum penuriam desideratissimae, et coelo dudum, sed irrito, devocatae.

Extrema tempora moderatius caluerunt, salutares subinde pluviolas experta.

Die 2. merc. altissimi 28. poll. 6. lin.

Die 9. infima statio 27. poll. 8. lin.

Die 15. 16. calor maximus $+19\frac{1}{2}$ gr.

Die 17. 18. calor minimus $+4$. gr.

Calor medius $+14\frac{3}{10}$ gr.

Ab primis huius mensis diebus plurimi pleuroperipneumonici facti sunt, maxime viri, dolor *amplam* plagam occupabat, febris validissima. Sanguis totus phlogisticus ita, ut parum adfuerit rubrae partis. Venae sectiones largae requirebantur, et emollientia cataplasmata ad thoracem.

Quosdam etiam hepatitis aut sola, aut cum pleuroperipneumonia, affecit, quibusdam inflammatio omnem hypochondriorum ambitum occupavit, eumque vel solum, vel una etiam thoracem.

tem. Icterus quibusdam in hac hepatitide accessit; gravissimus tunc morbus erat.

Praeter hos inflammatorios, morbos, febres *putridae sanguineae* adhuc observabantur complures.

Plerique Peripneumonici aut Pleuritici aliquid habuere saburralis, et biliosi, diarrhaea hinc utilis fuit, moderata tamen. Emesis tuta non fuit, nisi *sero*, febre mitigata, aut penitus cessante; dolore interim aut manente, aut iterum suborto.

Mortes ubique multae.

Foeces plerisque profunde virides.

Circa medium Aprilem quidam petechiis toti quanti obsiti ad nos venerunt, his autem peculiaris saburra erat, scilicet *aeruginosa*, non *tenax*, sed *diluta*, *et perliquida*, *copia non magna*, odorem spirabat acido austero dulcem, ad instar aceti, cui aliquid litargyrii admistum fuit. Talis erat potissimum anhelitus, talis odor sudoris, vaporisque perspirabilis, talis etiam quam maxime odor erat saburrae vomitu reiectae.

Vomitoria tunc quidem requirebantur non raro, attamen tantum levaminis ac alias in biliosis, non attulerunt, ob adiunctam topicam alicubi, praecipuae thoracis inflammationem. Venaesectio una, aut etiam plures, fieri debebant, maxime Viris. His etiam *sola antiphlogistica*, post et ante emesin data, saluti fuerunt, aliis vero, Foeminis maxime, serius od debilitatem, aut fluxum alvi molestum dedi infuso-decoctum radicis arnicae.

Sub exitum Aprilis complures febres habui quotidianas, seu potius tertianas duplicatas post continuam. Hae intermittentes solventibus continuatis non curabantur, sed cortice, et amaris.

MA-

MAJUS.

Initia habuit praecalida, et praefocantia.

Die 5. tornitrua, vefperi ventus validiffimus afperum frigus induxit ac repentinum. Noctu vento cessante pluviae cadebant.

6., 7. ferenitas et calor, 8. pluviae parcae, fed gratae, quas ingens iterum aeftus excepit ad ufque 20. menfis diem, qua aura modice refrigerari coepit, atque impatientius ferri poft tantos praecipue calores, et tantam calorum et frigorum viciffitudinem, ficcitate iterum continuat.

Die 23. merc. altiff. - - 28. poll. 4. lin.
Die 3. 4. 13. infima ftatio 27. poll. 7.½ lin.
Die 11. calor maximus + 23. gr.
Die 5. minimus - - - + 6. gr.
Calor medius - - - - - + 16.½ gr.

Initio Maii plures tertianae, quae fub exitum Aprilis oriebantur, occurrebant. Tertianae hae initio fimplices fuerunt, dein duplicabantur. Curabantur decocto graminis, taraxaci, cichorei cum fale medio, dein emefi. Profligato hac ratione paroxyfmo plerisque dabatur electuarium antifebrile Difpenfatorii Viennenfis, ut relapfui caveretur.

Anginae vernae. Poft initium Maii complures, praeter dictas tertianas, obvenerunt anginae tumidiffimis tonfillis, et meatum fefe contingendo intercludentibus. Erant inflammatorio-biliofae, venaefectio, ubi phlogifticus fanguis educebatur, debebat inftitui, at perparum inde levaminis, plurimum vero ab emetico ferius paullo exhibito. Deglutitio enim antea abolita ftatim a vomitu reftituebatur, deinde dabantur eccoprotica, item gargarifmata cum fale

ſale ammoniaco. Veſicans, ut alias in angina rheumatica, non profuit, nec cataplaſma ad totum collum applicatum, nec focus faucium emollientes.

Praeter has tertianas et anginas, obſervabantur etiam pleuritides, et peripneumoniae: eiusdem prorſus erant indolis, ac anginae. Primo enim aderat inflammatio, quae venaeſectiones, ſed non crebras, expetiit, et potus multos, dein vero ſerius emeſin, et eccoprotica. Quod enim apud quosdam Aegros faucibus contigit, id evenerat apud alios pulmonibus. Morbus *idem*, *eadem* ratione curandus, ſede ſolum diſpari. Febris erat ex remittentium tribu.

Circa Medium Maium complures obvenerunt ſimplices biliofae.

In tertianis, poſt ſolventia et emeſin, profuerunt flores ſalis ammoniaci martiales in vehiculo amaricante.

Poſt medium Maium febres biliofae meraciores, bilis magis flava, copioſior. Ipſius vero febris luſus complures. Raro iam cruſta viſitur, nihilominus, in viris praecipue, phlebotomiam unam aut alteram emeſi praemiſimus. Quaedam erant putridae potius.

JUNIUS.

Totus ferme hic menſis frigidior fuit, et inclementior, quam aliis plerumque annis ſoleat; venti crebri, et rarae, ac parcae pluviae. Dies ultimi ſereni, et calidi.

Die 21. 22. 29. 30. merc. altiſſ.

28. poll. —

Die 12. infima ſtatio - - - - 27. poll. 6. lin.

Die

Die 12. calor maximus - - - + 23. gr.
Die 21. - - - - - - - - - - - + 7.½ gr.
Calor medius - - - - - - - - + 16.⅙ gr.

Poſt initium huius menſis plures febres rheumaticae occurrebant, adſuit una et bilis, et phlogoſis. Nemine opinante et ſubito, materies rheumatica artus deſeruit, et pectus occupavit diſpnoea, orthopnoea, tuſſi validiſſima, oppreſſione, ſputis ſubinde cruentis. Puella quaedam ferme marmoreum frigus repente ſenſit, poſt rheuma ex artubus ad pulmones reccurrens. Orthopnoea, ſudores frigidi in guttas collecti, pulſus ad carpos nulli. Cor inordinatiſſime, et celerrime micabat. Veſicantibus, camphora, epiſpaſticis, frictionibus, fotu artuum, vires revocatae. Reliquis, facta depoſitione ad pectus, et pulſu forti exiſtente, venaeſectio, dein veſicans cum potu tepido, auxilio fuit.

Cruſtae in ſanguine iterum frequentiſſimae. Eryſipelata phlegmonodea. Etiam convaleſcentes experti ſunt vim temporis frigidioris; nam paſſi ſunt catarrhos inflammatorios.

Poſt medium menſem, ubi frigidiuſculum tempus fuit, complures rheumatica febre prehendebantur, fuerat haec febris inflammatorio-ললbilioſa; tumores genuum, ad dorſum manuum, vagi, dolentiſſimi. Venaeſectio, leniora purgantia, profuerunt.

Cum menſis frigidior, et ſiccus ut plurimum eſſet, bilis, quae ultimis diebus Maii aeſtivos morbos videbatur ordiri, ſubſidere denuo, reprimique, aut inflammationi coniungi coepit.

JULIUS.

Principium menſis conferti ſſimis imbribus complutum. Inde ad decimam ſextam uſque aſſiduae mutationes, repentinae, et eodem ſaepe die iterato evenientes, caloris frigoriſque, ſiccitatis, et pluviarum, coeli ſereni, et nubili.

Dies 16. et 17. ſerenae et calidae. Deinde vero calores magni cum pluviis alternabant; ita, ut ingens, et exlex fuerit aurae nunc aeſtuantis, nunc imbroſae, nunc vero ventoſae, frigidaeque viciſſitudo.

Die 15. merc. altiſſ. - - -	28. poll.	3. lin.
Die 5. et 7. infimus - -	27. poll.	7. lin.
Die 21. et 31. calor max.	+ 23.	gr.
Die 13. 14. 15. minimus	+ 11.	gr.
Calor medius - - - - - - - -	+ 17.½	gr.

Poſt initium Julii frequentes ubique *dyſenteriae*, fuit autem earum natura bilioſo - inflammatoria, qualis nempe plerarumque febrium hac tempeſtate graſſantium.

Dysenteriae frequentes, inflammatoriae, subinflammatoriae aliique vari, morbi cognati.

Juvenibus, robuſtisque ob doloris *aſſiduitatem*, et doloris ad attactum augmentum, venaeſectio, et foris et intus emollientia tepida; dein ſero tamen, nec ubique, nec ſemper, emetico-catharticum, vel ſolum purgans, vel eccoproticum.

Non paucas dyſenterias ſola venaeſectio, fotus abdominis emolliens, et potulenta tepida ſuſtulerunt.

Verumtamen de dyſenteria et huius, et aliorum quorundam annorum, inferius ero paullo uberius diſſerturus.

Febres rheumaticae indolis bilioſo - inflammatoriae.

Plu-

Plurimae febres eryſipelatoſae, eryſipelate faciem praeprimis, gingivas, faucesque totas petente, ubi ichoroſa e gingivis materies fundebatur.

Febres biliosae ſimplices complures.

Febres bilioſo-putridae cum petechiis *lenticularibus*.

Eaedem hae febres, ſed cum petechiis *morbillos* referentibus; quod genus petechiarum verno, et aeſtivo tempore huius anni perquam crebro viſebatur.

Rariores intermittentes tertianae.

Colicae quaedam inflammatorio-bilioſae.

Defluxiones crebrae, variaeque; ita ut fere quivis morborum, quos hoc menſe obſervatos fuiſſe narrabam, aliquid habuerit rheumatis, ſeu deſtillationis bilioſae, inflammatoriae, ſepticae, mixtae.

Erant hi morbi fere omnes *cognati*, et eiuſdem familiae, *eiuſdem materiae*, ſed *forma* diverſi.

Materies erat *bilioſa*, *bilioſo-putrida*, ſed fere ſemper cum aliqua *phlogoſi*.

Materiam anni tempus generabat, *formam* vero vitae genus et praediſpoſitio ec.

Methodus medendi initio ſemper fere debebat antiphlogiſtica eſſe, aut ob praeſentem inflammationem, aut ob eandem ſaltem adfuturam, ni fuiſſet venaeſectione et antiphlogiſticis cautum, Deinde vero inſurgente ſors vitio bilioſo emeſis iuvabat: ſaburras minutiores ipſe antiphlogiſticus potus, emeſi omiſſa, enervavit.

AUGUSTUS.

Hoc etiam menſe tempeſtas mirifice variabat, pluviis inopinato et crebro cadentibus humidior, praeprimis circa medium menſem. Inde vero conſtantior erat cum ſiccitate maiori. Verum paucos poſt dies denuo humoris, frigoris, caloris et ſiccitatis mira et illegitima viciſſitudo ſucceſſit.

Veſperi acutum frigus ad finem usque.

Die 28. merc. altiſſ. - - - 28. poll. 2.½ lin.
Die 11. infimus - - - - 27. poll. 8. lin.
Die 7. calor maximus + 23. gr.
Die 27. minimus - - - - + 11. gr.
Calor medius - - - - - + 18. gr.

Dyſenteriae plurimae, ſaepe difficiles, non raro laethales, in omni ſexu, aetate: Senibus atque Infantibus maxime laethales. Dysenteriae et rheumatis multiplicis dominium.

Febres *rheumaticae putridae*, *eryſipelatoſae putridae*, *petechiales putridae*, petechiis morbilloſis, lenticularibus, medio maxime menſe, paſſim et populariter vagatae ſunt.

Poſt medium menſem, copioſiſſimis, et pernicioſis non raro dyſenteriis adhuc durantibus, pleuritides ortae ſunt plurimae, tam *rheumaticae* quam *rheumatico - bilioſae*; eiuſdem genii, ac *ipſae dyſenteriae*, a quibus *forma ſola* differebant.

Toto reliquo menſe innumerabilis ſeges rheumatum ferocium, rebellium, per omne fere corpus divagantium, nunc hanc, nunc illam partem excruciantium, articulos, pulmonem, thoracicos muſculos, inteſtina. Inde dyſenteriae adhuc creberrimae, difficiles non paucae ec.

Tuſſes ferinae, difficiles, ſubinde ſputa puriformia excutientes, et pulmonem ulcerantes, ſub-

inflammatoriae, inflammatoriae, peripneumonicae, pleuriticae; rheumata dolentissima musculorum thoracis tumentium, ubi adplicata emollientia cataplasmata nil effecerunt, aut perparum. Subinde eiusmodi tumor rheumaticus pus coquebat, et in abscessum abiit.

Caute vestitum incedere, cavereque oportuit, ne sudantis corpus frigidiore aura, eaque hoc anni tempore magis inimica septicaque feriretur.

Ultimis mensis diebus dysenteriae aeque grassebantur, et habebant *saepius* non exiguam abdominis inflammationem; emissus sanguis fuit instar sanguinis Pleuriticorum. *Plures* subinde venaesectiones, et *cum magno* levamine, feci: dedi copiosos potus tepidos.

Eodem, quo dysenteria regnabat, tempore, non paucae *colicae* observabantur, item *urinarum difficultates*, alvo interim ordinata. Eadem, qua Dysenterici, methodo, etiam his feliciter medebamur.

Quidam raro, quinquies sexiesque solum intra viginti quatuor horas, deiecerunt, attamen dysenterica, cruenta, multa, mucosaque, et torminose.

Mira, et protheiformis morborum variatio fuit, si loca corporis aegrotantia spectaveramus; *eadem* licet morbifica materie praesente, et *eadem* quoque proficua medendi ratione.

Antiphlogisticus apparatus, non ille quidem generosior, et qui sanguinem *copiosum*, et crebro exantlat, sed qui parcius, quive tepidorum poculentorum diluvio, et locorum dolentium assiduo fotu medetur, primas tenebat. Phlogosi vero, qua omnes fere huius aestatis morbos, tanquam fuco illitas vidi, penitus absterfa, aut Aegrotus

con-

convaluit, fatiscente nempe, atque submersa biliosa illuvie, ubi haec exigue molis erat; aut vero, aegro nondum sanescente, morbum reddidimus *simpliciorem*, ut, qui antea inflammationem una habuerit, nunc, ea depulsa, fuerit *mere saburralis*, gastrica dein evacuatione sanandus.

Non erant hoc anno promptae illae morborum sanationes, quas annis *biliosioribus*, et phlogosi carentibus videre atque admirari contigit.

Necessum fuerat non ignorare hanc curationum tarditatem *huic* anno esse imprimis propriam, ne quis forte Aegrotum *valentioribus* remediis subiiciat, quem sub *leniori* curatione debebat tempori commendare.

Morbi violentiam fregisse, eumque ex *acuto* in *longum* apta medicatione, et mora sanandum commutasse, non raro lucri fuit. Id maxime in dysenteriarum quarundam graviorum curatione verum esse deprehendi.

SEPTEMBER.

Primis quinque diebus calores permagnos, dein vero repente exortum frigus atque ventosum experiebamur, et magnam ubique siccitatem.

Die 12. redire calor coepit, amoenus, neque sudores extorquens, donec die 16. largissimus imber decideret, quem ventus excepit compluribus diebus impetuosus.

Inde et calor, et frigus alternis vicibus ita redierunt, ut binos dies calidiores exciperent alii duo acute frigidi.

Die 17. et 18. mercurius altissimus
28. poll. 2. l.

Die 5. et 20. eius infima ſtatio 27. poll. 8.$\frac{1}{2}$ l.

Die 4. calor maximus + 21. gr.

Die 21. — minimus + 8. gr.

Calor medius - - - - - - - - + 15.$\frac{2}{3}$ gr.

Dyſenteriae durant adhuc, ſed inflammatoriae, et ſubinflammatoriae. Parum, aut nihil, et raro, et ſerius, levaminis aliquid ab emeſi. Profuerunt cataplaſmata, potus tepidi, emollientes, emulſa, venaeſectiones. Verſus finem menſis dyſenteriae multo rariores.

Rheumata quam plurima, et varia.

Puellae crus utrumque per vices eryſipelatoſum fuit. Eryſipelata ſponte evanuerunt. Poſt aliquot dies *repente* hydrops articuli in genu dextro, isque magnus, et manifeſte fluctuans factus eſt; dedi eccoprotica ſalina. Genu adplicui vinum aromaticum cum ſale ammoniaco, brevi poſt convaluit. Dein vero in lentam nervoſam febrim incidit; decocto florum arnicae ſanabatur, miliaribus iudicata.

Circa medium Septembrem vidi dolores abdominis *prorſus tales*, quales obſervabantur in Dyſentericis alvo aut ordinata, aut etiam difficiliori. Appellabam hos dolores *dyſenteriam ſiccam*, ſeu *ſiccam inteſtinorum difficultatem*. Cura per emollientia tepida, venaesectiones, cataplaſmata, ſerius emeticum ec.

Circa medium Septembrem febres biliosae, item et putridae, ſaepe aliquid peripneumonici habuerunt, quod venaesectione una alterave debebat tolli; neque erant meracae biliosae, nec mere putridae, ſed *ſimul* inflammatoriae.

Maior identidem venaeſectionum neceſſitas in quovis morbo; rarus usus emeticorum; leviores pleu-

pleuritides; peripneumoniae inflammatoriae, subinflammatoriae, putridae, mixtae, rheumaticae.

Post medium Septembrem morbi rheumatici, iique inflammatoriae non raro indolis, longe lateque grassabantur, et ii omnium ferme morborum soli, quo tempore iam multo rariores dysenteriae fuerunt.

Haec rheumata sedem in thorace, et collo, capiteque fixerunt, itemque in artubus superioribus, inferioribusque, raro autem in abdomine. Inde cum constitutionem dysentericam vigentem rheumata simul sint comitata, eaque iam emoriente ea ipsa rheumata populariter quoscunque invaderent, opinio mea confirmabatur, esse affinitatem quandam *και συγγενες τι* rheumatismum inter et dysenteriam.

Cognatio dysenteriam inter et rheumatismum.

Nam illi morbi, qui pari frequentia eadem tempestate grassantur, et suam in humana corpora potestatem veluti conregentes unitis viribus exercent, eiusdem familiae surculos se esse, et idem ingenium testantur.

Circa ultimos mensis dies morbi suam stationem fere penitus deseruerunt, atque ad pectus et caput migrarunt.

Mensis hic temperiem vernam aemulabatur, eamque borealem; morbi quoque, quales per ver esse solent, ubique observabantur.

Constitutio fuit phlogisticotera, quam aestate hac praegressa, itemque quam aliis tribus autumnis proxime elapsis.

Numerus aegrorum valde magnus fuit; ut quotidie multo plures advenerint, quam suscipi potuerint.

Non multa tamen funera numerabamus.

Morborum solutio difficilis, partitim facta;

et tarda fuit. Reconvalescentiae diuturnae: relapsus faciles.

Typus febrium is fuit, ut vesperi maxime cum horrore exacerbarentur, continuae remittentes.

Paucissimae per aestatem et initio autumni febres *intermittentes*.

Materies morbi hoc mense fuit composita, scilicet phlogistica, mucosa, biliosa, acris, modo hoc; modo illo vitio praedominante.

Febres ultimis mensis diebus, utut initio phlogosin habuerint non levem, tamen in progressu erant saepe putridae, et quidem habuimus febres *rheumatico-putridas* sub finem Septembris complures, praecipue inter foeminas; in progressu multis petechiae *lenticulares*, et *morbillosae* eruperunt.

Morbillosae erant *flavae*, *bruneae*, *laete roseae*; lenticulares autem *obscure rubrae*, *castanei coloris*, *lividae*, *roseae*.

Quaedam mortua est ex petechiis lividis, obscure rubris, licet ingens quantitas acidorum mineralium fuerit data.

Reliquiae convaluerunt methodo *initio* antiphlogistica et *parca venaesectione*, sanguine phlogistico educto (crustae flavae, et serum virescens); dein vero methodo solvente, ope scilicet decocti graminis, taraxaci, cichorei, cum syrupo ribesiorum, dato serius, non tamen omnibus (fracta phlogosi), emetico. Ubi autem somnolentia, stupor, et pulsus fere *naturalis* adfuit, aut naturali languidior, his decoctis addidi decoctum florum arnicae.

His dein non dedi acida mineralia.

E lecto crebro eximebantur: febres diuturnae,

nae, nulla manifesta crisi solutae, sed lente, et sine sensu fatiscentes.

Nec cortice, nec aliis alias in putrida febre laudatis utebar, nec vesicantibus, nec camphora.

Miratus sum adeo pulchrè convalescere, si modo iusta fiat virium aestimatio, et hae nimium erectae aliquantulum deprimantur, deiectae autem *blande*, non *tumultuarie*, nec stimulis potentioribus, erigantur; excretiones non permittantur *supprimi*, nec *profundi*.. Viribus salutariter erectis, et moderate se habentibus, quatenus ad subigendum morbum requiruntur, et sufficiunt, dare aptum vehiculum ex gramine, taraxaco, cichoreo, syrupo ribeliorum ec. oportebat. Potior ergo fuit moderata methodus antiphlogistica, etiam petechiis *lividis* existentibus: has vidi una cum inflammatione.

Viri pauciores aegrotabant, et levius absque petechiis. Venaesectione una, dein potibus antiphlogistis brevi tempore sanati. Foeminae multo plures et diutissime decubuerunt, et putrìde cum petechiis variis. Tarde convaluerunt.

Defluxionum hac tempestate creberrimarum quaedam exempla proferam notabiliora.

Defluxio ad oculos facta *ophthalmiam* serosam fecit, ultimis huius mensis diebus frequentem.

Nonnunquam intra corneae lamellas rheumatica materies confluebat, eandem crassam, albidam, et luci imperviam fecit.

Puellae cuidam serosa materies humorem aqueum ita auxit, ut cornea multum protuberaret, staphylomatis instar, oculo utroque assidue plorante vim magnam acrium lacrymarum, et naribus coryza obsessis.

Oculorum vitia a defluxione.

Dedi, quae rheumati mederi existimabam, et

corneam protuberantem curavi aliquoties pertundi, ut subsideat. Liquore licet saturnino, ne posthac assurgeret, et roborante fotu adplicato, nihil effectum.

Novi cataractas ortas a rheumate lentem oculi afficiente, item *puriformem* in anteriore oculi cavea materiem collectam ex defluxione.

Puella quaedam dolores capitis fere totius dilacerantes habuit, et modicissimam febriculam vespertinam. Oculo dextro obscure vidit, sinister oculus aliquantum distortus ac luscus erat, et visus duplicatus. Data mixtura salina est, et alvus aliquantum mota; dein vesicans nuchae admotum, et exhibitum stibium diaphoreticum non ablutum ex aqua, et roob sambuci: paulo post convaluit.

Visum duplicatum ex eadem caussa, et eodem modo sublatum in alia foemina observabamus.

Item variae aliae defluxiones.

Quidam ischiade rheumatica ad latus dextrum prehendebatur: paucos post dies repente testis dexter duorum pugnorum magnitudine intumescit: ita ut dolorem tensivum aeger quereretur, et ipse tumor quasi ab aqua intra tunicas testiculi collecta omnibus, qui eundem exploraverant, videretur. Discutientia adplicata: data quae alvum, urinas, dein etiam diaphoresin moverent: his ischias, testiculi vero tumor emissis acu aquis, sanabatur.

Cuidam alteri puellae una nocte genu intumuit, ut die altero manifesta fluctuatio perciperetur. Venaesectione, et lenioribus purgantibus, fotu item vinoso, in quo aliquid salis amoniaci dissolvebatur, brevi sanabatur. Febricula quoque rheumatica simul adfuit.

Qui-

Quidam, ex febre rheumatica per quatuordecim dies decumbens, repente delirabat, tandem sopore apoplectico correptus paucos post dies periit. Multum aquosi laticis inter utramque meningem, et in ventriculis lateralibus inventum fuit, item humor aquoso-cruentus infra tentorium. Apoplexia rheumatica.

Foeminae gravis coryza oborta est, postquam ex aestu perfrigeraretur. Coryza paucas post horas evanuit, nata mox ingenti, et astmatica respiratione. Hydrothoracis signa. Profuerunt praemissa venaesectione, quae mollissime et alvum, et urinas ciebant. Item gummiferulacea. Tarde sanata est.

Sed eiusmodi defluxiones ad viscera *nobiliora* Paucorum fuerunt; illae vero multo frequentissimae, quae artus, lumbosque afficerent.

OCTOBER.

Minor hoc mense caloris et frigoris vicissitudo fuit; neque tantae mutationes; nec tanta, quaecunque esset conditio aëris, eiusdem intensio; nec mutationum ortus repentini, aut fines abrupti, praecipitesque. Ita et siccum, et humidum, et calidum, et frigidum, moderata fuerunt, atque ita contemperata, ut nullius principatum incusaremus. Coelum frigidiusculum ut plurimum erat secundum anni rationem. Venti hoc mense conquieverunt.

Die 24. mercurius altissimus	28. poll.	4. l.	
Die 29. 30. infima statio - -	27. poll.	9. l.	
Die 2. calor maximus - -	+ 16. gr.		
Die 27. — minimus - -	+ 2. gr.		
Calor medius - - - - - - - -	+ $11.\frac{1}{3}$ gr.		

Dysenteriae valde rarae inflammatoriae; subinflammatoriae.

Dysenterias huius mensis, uti etiam illas, quae circa Septembris finem occurrebant, tenesmus terminavit multo frequentius, et pertinacior, quam in priorum mensium dysenteria solebat fieri.

Febris quaedam putrida inter Foeminas.

Febrium putridarum quaedam species adhuc frequenter Foeminas prehendit, quae initio inflammatorii quid habuit, deinde vero putrida fuit, ita tamen, ut stimulantia efficaciora non tulerit. Optime habuerunt protracto morbo a decocto florum arnicae, radicis graminis, taraxaci, cichorei ec. Linguae plerisque arebant, pulsus non erat analogus reliquis symptomatibus, praecipue lassitudini, sensuum stupori.

Sitis non erat magna, aut etiam nulla; indifferentia animorum mira, de nulla re sollicitorum, ac si somnum inter et vigilias haererent, et iis analogi, qui ab assumpto opio iamiam sunt dormituri.

Quaedam aegrae corporis calorem habebant naturalem, pulsum quoque naturalem, et celeritate, et robore; utut alvus insciis flueret. Pectus quibusdam vel initio, vel saltem provecto morbo, tentari coepit tussi, oppressione. Solvebantur hae febres post quatordecim fere dies, serius etiam. Jacebant immoti, et incondite: deliria non erant furiosa, sed placida, et vel in somno, vel inter vigilandum inconcinna mussitantium. Urinae sanorum, subinde croceae, ictericae quibusdam.

Petechiae non criticae Miliaria vero sponte nata, non coacta, critica fuerunt cum lar-

Petechias vidi saepius et hoc, et aliis mensibus effloruisse, quin aeger inde commodius haberet. At vero miliares pustulae inter largos sudores propullulantes aegrum a febre liberarunt peni-

penitus, ut haec crisis, licet nullo definito tempore in aegris appareret, fuerit absoluta, et plena. gis sudoribus.

Cuidam, cui ea febris soluta est modo insensibili, nullaque manifesta facta excretione siluit, parotis aquosa, dolens tamen, ex utroque latere orta est ingens, et ingens colli tumor; anaesthesia. Deglutiit tamen, et iussa linguam porrigere, porrexit. Purgans salinum, et mannatum dedi, et nuchae adposui vesicans. Aliquantum tumores detumuere, dein magis: denuo increscentibus parotibus vesicans inter scapulas positum, periit. Parotis lethalis.

Effrene, et exlex serum etiam hoc mense, praesertim circa eiusdem exordium, ferebatur ubique; repente nonnunquam in ventriculum, pleuram ec. desaeviens, ut aegri eiularent. Tepidi potus, fotus, vesicantia, stibium diaphoreticum non ablutum, tarde cicurarunt, etiam domarunt; hanc mole paucam, ut videbatur, sed indole vaga et feroci pessimam materiem. Circa medium Octobrem saevae quaedam gastritides, compluresque pleuritides invadebant cum febre modica, sed intolerabili cum dolore, ne minimum attactum ferente. Secta vena sanguinem summopere inflammatorium dedit et dolor fotu mitescebat; tardissime et morosissime cessabat. Atque ita scenam rheumatica materies ex abdomine transtulit in thoracem, et magis inflammans fiebat. Defluxiones indomitae huius mensis.

Hoc mense nullae saburrae, nisi raro; neque biliosae, sed pituitosae, et exigua mole visae sunt.

Hinc rarus quoque emeticorum usus, sed crebrior venaesectionum moderatarum in initio, emollientium tepidorum, diapnoicorum ec.

Caussa mortis a parotide.

In cadavere foeminae, quam ortis parotidibus antea dixi periisse, serum cruentum copiosum inter meninges inventum est, itemque in omnibus ventriculis, et initio thecae osseae elongatum encephalon continentis. Ruptura quoque fuit observata, dimotis cautissime lobis cerebri, penetrans in ventriculum dextrum, longitudine trium digitorum transversorum; forte ab irruente in ventriculum hunc sero, eumque ita per vim disrumpente. Compressum et complanatum corpus striatum istius lateris reperiebatur.

Quo mortis genere febris putrida aegros pereme-

Id genus serosae, seroso-cruentae collectiones repente fiebant ad encephalon, aut ad thoracem, in febribus putridis, eaque putridarum specie, quam *lentam nervosam* quidam appellant, Alii *lymphaticam*, *catarrhalem* alii, alii vero *rheumaticam malignam*.

Hinc facta ad cerebrum metastasi primo delirium, stupor deinde cum crebro quasi grunitu, pulsu vibrato, duro, pleno; tandem oculis conniventibus apoplectici perierunt.

Quibus parotides sub hac febre tumescebant, de vita periclitari mihi idcirco videbantur, quod haec materies ad vicinum quoque encephalum eodem impetu feratur, et perimat.

Respiratio peripneumonica repenre orta, febre hac iam longius provecta, metastasin aquosi aut cruenti seri in cavum thoracis factam significabat.

Et quomodo periculum imminens subinde potuerit praeoccupari.

Praeoccupari plerumque possunt funestae hae migrationes, si toto tempore morbi alvum *paullo proniorem* feceris; non solo enemate, quo infimum intestinum saepe solum eluitur, sed ipsis remediis per os assumendis, quae facilem transitum ipsa sibi parare debent, et humorum quidquid est, ad

anum,

anum, tanquam ad communem cloacam, invitare. Non id volo, ut humores huc concitatius; et quasi pharmaco propinato, compellas (quanquam etiam id subinde facto opus est, in putridis nempe ab infimi abdominis saburra natis), sed ut constans quidam, perlevis tamen, humorum ad alvum nisus, et inclinatio fiat.

Factam metastasin subinde solvit extractus e vena sanguis; seu lanceola id fiat, seu hirudinibus ad tempora positis, sive scarificatione nuchae; dein vero movere alvum conducit, et vesicantibus depositum serum evocare. aut praesens tolli.

Descriptae huius mensis febres *lentae nervosae* dici queunt, et prout aestivae febres plerumque a *biliformi materie* gignuntur, ita hae autumnales a *pituita*, seu *muco abundante* fiunt.

Plerumque mucosae hae febres constitutioni *aestivae*, et *hyemali*, si modo suum haec tempora tenorem servent, intermediae iacent; ut uno extremo *biliosos* aestatis morbos contingant, altero hyemis *inflammatorios*. Communior constitutionum febrilium annua periodus:

Certe, ubicunque singula anni tempora ab habitu consueto non recedunt, *brumalis* phlogosis in *vernam* pituitam extabescit, multorum morborum parentem: donec tandem et haec temporum potestate subigatur, aut tandem sub urentis caniculae aestus acrescat, et ad praecordia confluat; non iners iam pituita, sed morsicans, tumultuosus, effrenis novus humor, a bile nomen sortitus.

Appetente autumnali refrigerio bilis mitescit, et immutatur, orta tunc denuo pituita distractaque per universum fere vasorum systema. Inde multiplex imago febrium *pituitosarum*, atque ea fere, quam hoc mense frequenter spectabamus.

Una

Una cum dysenteria, quae caput iterum efferre hinc inde visa est, catarrhi complures, et quaedam anginae occurrebant.

Post medium mensem febris superius descripta pectus frequentius et validius, et peripneumonice invadebat.

Tusses validae, sputa pauca, tandem multa ductilia, pellucida, ovi albumini similia. Venaesectionum initio febris necessitas crebior. His febribus tepida, emollientiaque, et omnis stimuli expertia, manifesto profuerunt.

Materia febris pituitosae, et eiusdem sedes

Differentiae inter *pituitosam* et *biliosam* hae comparebant: in febribus pituitosis abundans humor erat insipida pituita, qua os et fauces redundabant, quaeve anachatharsi prodibat; neque ad gastricas saburrales pertinebant, nisi *subinde*, atque solum *ex parte*. Pituita enim per universum corpus diffusa videbatur; cum bilis et mole maior esset, et intra primas vias primario se contineret.

ac crises:

Largior diarrhoea minus profuit *pituitosis*, quam *in febre biliosa* prodesse visa sit. Tamen magnopere iuvabantur, si bis, terve intra nyclthemeron deiiecerent. Quibus alvus per omnem fere decursum morbi difficilis fuit, hi de capite, vel thorace nimium oppresso, atque inde de vita periclitabantur.

Vomitiones arte initio excitatae non allevabant, serius autem provocatae exiguam, et neutiquam decretoriam, opem ferebant; cum febres biliosas e contrario vomitus maturi saepe subito comprimant.

Sudores non coacti, et morbo provecto exorti, boni fuerunt. Cutis siccitas diuturna, et aegritudine iam multum prompta, malum. Sputa urgeri,

geri, absque metu inflammatoriae stasеos, non potuerunt nisi potu *tepido*, et *emolliente*.

Miliaribus albis, spontaneis, inter largos non factitios sudores obortis, haec febris solvebatur non raro, et absque alterius periculi suspicione; in biliosis vero febribus miliaris eruptio plerumque factitia est, periculosaque, neglecta initio emeto catharsi, aut regimine calido violenter expressa. Diversa miliarium origo, materies, periculum.

Symptomata febrium *pituitosarum* mitiora in specie, decursus tardior, et minus tumultuosus; quarundam functionum minor a sanitate recessus, pulsibus nempe, calore et urinis parum mutatis. Cum febris *biliosa* ferociat magis, tumultuetur, et omnes fere functiones evidentius turbet. Differentiae quaedam febris pituitosae a biliosa.

Functionum praeprimis animalium, sub apparente lenitate, laesio maior et periculosior; sensuum scilicet tarditas, stupor, sopor; delirium mite, taciturnum, et inter mussitandum; obauditio, anaesthesia, et narcosis: in febre vero biliosa encephali affectiones sunt vividiores; cephalalgia dira; inquies; delirium, saepe furiosum.

Pituitosae continuae sunt, *biliosae* remittentes plerumque.

Lusus quoque mirifici, et innumerae varietates accidentales observantur, aeque in *pituitosis* ac *biliosis*: prout nempe haec vel illa corporis pars *peculiarius* afficitur, ita varia erit laesarum functionum imago, meterie licet eadem existente.

Hinc varia quoque nomina haec febris sortitur, e. g. febris rheumaticae, arthriticae, lentae nervosae, phrenitidis, anginae, catarrhi simplicis, peripneumoniae nothae, catarrhi suffocativi, asthmatis, tussis convulsivae, ischiadis, lumbaginis ec. Febris pituitosae varietates.

et complicationes, Febris pituitosa aut simplex est, sinceraque, aut cum alia quadam febre e. g. *biliosa* aut *inflammatoria* complicata; prout aeger aut bili aut phlogosi magis subiacet, aut constitutio *biliosa*, vel vero *inflammatoria*, propius abest.

ac intensiones. Febres *pituitosas* diversi subsellii est observare; cum quaedam malignitatis damnentur, et abiecto *pituitosarum* nomine *lentae nervosae* audiant, aliae vero benigniores sint.

Differentiae quaedam methodorum curativarum in febre biliosa et pituitosa, Subinde febris nondum adest *effecta*, atque *formata*, adest tamen dispositio febriculosa, et futurae febris pituitosae rudimentum. Eadem quoque biliosarum discrimina notabam.

Cum febrilis materies in febre *pituitosa* per totum corpus distracta sit, utut eius non exigua portio primas vias obsideat; patebit, potestatem remediorum in eandem materiem esse *indirectam*, at illam solummodo portionem, quae in ventriculo et intestinis continetur, directe et efficaciter educi posse; quidquid vero materiei in interioribus cavis haeret, illud ab humoribus caeteris extricari, subigi, exterminari vario modo, et morose debere.

Sunt autem hae naturae solius operationes, cuius vires medicatrices magnitudini morbi, et subigendae moli contemperare oportet, incitando, deprimendo, divertendo, removendisque iis omnibus impedimentis, quae salubribus his naturae conaminibus obstare deprehenduntur.

et dispar prognosis. At vero in *biliosis* febribus maior, certiorque, atque directa remediorum vis est in febrilem materiem, cum eam evacuare possis emetocatharsi.

Methodus *indirecta* non raro fallit, cum solum *oblique* feriat caussas febriles. Hinc febrium

pi-

pituitoſarum curatio laborioſior, tardiorque, prognoſis incertior. Criſium errores periculoſi, et criſes ipſae ſolenniores in hac febre, quam in bilioſa.

In febre pituitoſa, praecipue provectiore, abſente phlogoſi, remedium aperiens, reſolvens, alterans, ſubemeticum mirifice confert.

Id vero genus medicamentum flores arnicae ſuppeditarunt, ut poſthaec explicatius narrabo.

Maior indies defluxionum, et copia, et pertinacia, et varietas.

Circa finem menſis anginae plurimae inflammatorio-rheumaticae, aſthmata, peripneumoniae cum reſpiratione aſthmatica, et orthopnoea nocturna: catarrhi pertinaces, qui ſaepe inflammationem conceperunt: tuſſes convulſivae infantum: rheumata artuum magis rebellia, diuturnioraque, quam prioribus ſeptimanis, et ſubinde cum convulſionibus aut univerſi corporis, aut maxillae, non diu durantibus, item cum phrenitide; prout nempe vaga defluxio aut has aut illas partes laceſſeret.

Puellae cuidam longo, rebelli, nocturnoque rheumatiſmo, eoque vago laboranti tumor in inguine dextro dolens pedetentim naſcitur, itemque ſenſim diſparet. Mercurium dedi, luem veneream ſuſpicatus: non profuit: ſero intellexi, rheuma eſſe huius conſtitutionis, quod ſubinde alicubi tumorem excitat. Decepit me et locus tumoris, et dolorum pertinacium nocturna intenſio.

Iuvencula 20. annorum die Octobris decima, morbi autem die nona, ad noſocomium deportabatur; exhibuit ſymptomata febris *compoſitae* ex *lenta nervoſa*, *bilioſa*, et *inflammatoria*, ſigna levioris pleuroperipneumoniae in latere ſiniſtro non defuerunt. Data ſunt emollientia tepida. Sanguis iterata venae ſectione eductus corium pleuriticum

oſten,

ostendebat. Vomuit etiam amurcam sedata phlogosi. Pulchre habuit, convalescere visa est. Die 20. Octobris pulsus citatior fiebat, validissime, et ferme assiduo tussire coepit. Sputa copiosa et ductilia prodierunt, tandem menente tussi anacatharsis supprimitur, pulsuum subinde vibratio, stupor, grunitus. Alvus toto tempore morosa, clystere sollicitanda, et imperspirabilis, aspera, siccave cutis. Respirationem aiebat liberam esse, et talis etiam nobis visa est, excepta modica spirandi celeritate. Tandem stupor maior, et sine mente. Grunitus assidui, et assiduus, sed inanis, tussiendi labor; urinae nunquam flammeae, plerumque naturales, subinde iumentosae, et parcae. Die 24 Octobris periit.

Ex alvi siccitate, et cutis simul ariditate toto fere morbi tempore observata, urinis interim non copiosis, malum ominabar; etsi initio belle habere, et convalescere videretur. Rapi humores ad caput et thoracem aliunde noveram, ubi alvus et cutis urinae exposita ratione se habent.

Ex ore et naribus cadaveris serum flavescens, et odoris gravissimi manabat. Resecta calvaria encephali vasa plurimum turgere, ventriculos vacuos, at infra cerebelli tentorium tres uncias seri, cum modico virore flavescentis, continuit.

Plures Puellae eodem morbo detentae eadem methodo sanabantur, tepidis nempe, et mollientibus, et venae sectione frequentiori, attamen quavis vice parciori. His sputa copiosa, tenacia, mucosa prodierunt, omisso omni stimulo expectorante; cuius impatientissimos hos pectoris morbos vidimus.

Medio mense aliquot iterum dysenteriae comparebant, materie nempe rheumatica, quae nunc frequentius partes supernas, thoracem praecipue infestabat, desertas abdominis sedes revisente.

Puella 16. annorum elapſo vere chlorotica, martialium et amarorum uſu convaluit. Menſe Septembri vaga febricula prehendebatur; nil ſumſit remedii, morbum tenui diaetae committens.

Die 13. Octobris me vocat, aitque, a ſeptem diebus alvum eſſe torminoſam, frequentem, cruentam, ita, ut intra nychthemeron decies et quater deiiciat. Febriculoſam eſſe, ſitire, appetere tamen: tormina erant leviora, et ſolum imminente deiectione et ſub eadem. Abdomini cataplaſma ex floribus chamomillae et ſambuci cum lacte curavi applicari: dedi ſequens: ℞. aq. chamom. unc. v. olei amygdal. dulc. unc. j. ſyrupi de alth. et diacod. aa. unc. j. ß. Miſce. Alvus intra viginti horas penitus mutata eſt; deiicit raro, abſque torminibus, et flava, pultacea: ſaneſcit.

Poſt medium menſem cum meridiana tempora multum incaleſcerent, horis matutinis et veſpertinis urente gelidoque vento perflatis, dyſenteriae quaſi poſtliminio rediturae videbantur. Emeſis non profuit, neque catharſis, qualiſcunque illa fuerit. Ab opio, etſi iam provectae, ita abhorrebant, ut, quibus id datum fuerat, mox quaſi aſthmate corriperentur, et proximo mane, ubi pridie veſperam opium devoraverant, ultro faterentur, ſe noctu propemodum fuiſſe ſuffocatos. Sola antiphlogiſtica medendi ratio, venae ſectiones nempe, emulſa tepida, et fomenta abdominis profuerunt.

NOVEMBER.

Aër ſerenus, ſiccus, et modiciſſime frigidus initio fuit. A die vero ſexta pluviae aſſiduae ca-

debant, quas medio mense nives secutae sunt, elapso biduo liquatae. Inde coelum frigidum, nivosum, nubilosum ad usque mensis finem mansit.

Die 1. barometr. altiss. 28. poll. 3. lin.

Die 21. 29. infim. 27. poll. 2. lin.

Die 29. Calor maximus + 12. gr.

Die 24. 26. frigus maximum $1\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius + $5\frac{1}{10}$ gr.

Pauca funera hic mensis vidit, eaque ipsa ex morbis solum longis, et consumtivis.

Febrium rheumaticarum huius mensis indoles;

Postquam die 6. coelum in pluvias diuturnas dissolveretur, multi ad nosocomium venerunt genu alterutro, utroque etiam, et carpis, tumentibus, et acute dolentibus; ita ut immobiles, ut sors dederat, cubare debuerint, tanta dolorum saevities fuit, ubi commoverentur; quieti mitius habuerunt. Noctes difficiles erant, et febris inter sudores profusos assidua sine horrore. Tumentia loca, ubi dolor aliquantum remittere coepit, impressi digiti vestigium retinuerunt.

Febrium harum rheumaticarum materies genitrix non una fuit. Phlogisticum quid semper aderat, unde emollientium, tepidorumque, et venaesectionis necessitas. At vero postquam hic mensis madere assiduis fere pluviis coepit, manifestiora illuviei biliosae, quam mensibus praeteritis siccioribus, signa in conspectum prodiere, et maior iterum usus emeticorum fieri coepit, qui mensibus praeteritis fuerat perparcus.

In mentem venerat, humidam tempestatem, eamque frigidiorem functioni cutaneae inimicam esse, et quae per extimas superficies deberent excerni, humore frigido corpora nostra nunc ambiente cohiberi, repellique quibusdam ad artus, aliis

aliis vero per interaneorum superficies ad praecordia confluere et gastricum sistema inundare; nomine, colore, sapore a bile mutuato.

Aegro, qui nobis committebatur, asthmatico, cum febriret, sitiretque, et pulsum haberet praedurum, detractus sanguis est aliquoties, cum et levamen inde perciperet, et crusta pleuritica formaretur. Pleraque quoque symptomata habuit, quae hydrothoracem notare visa sunt. Initio remedia antiphlogistica data sunt; deinde vero, quae urinas modice sollicitarent. Tumere et crura et femora coeperunt, tandem etiam abdomen mediocriter intumuit. Ex asthmate periit. Pulmones sanissimi reperti sunt. uti etiam asthmatum.

Complures dein alii, queis pectus aeque oppressum, et anhelosa et sibilosa respiratio fuit, meliora usi fortuna sunt, mutata medendi ratione: his enim praemissa phlebotomia est, et dein datum emeticum, quod illico respirationem asthmaticam emendavit.

Icteri cum virore flavi non pauci circa medium Novembrem comparebant. Profuerunt gummi ammoniacum aceto scillitico solutum, et salia media. Frequens icterus,

Tusses convulsivae in urbe grassabantur, de quarum curatione nihil habeo, quod referam, nisi, eos infantes citius convaluisse, et aegrotasse levius, qui inter tussiendum vomuerunt. et tussis convulsiva.

Referente quodam amico meo, sal ammoniacus nonnullis profuit tussi convulsiva vexatis, aliis gummi ammoniacum, aliis sapo venetus.

Quidam convaluerunt, postquam hydromel purgans infantum Dispensat. Vien. omni secundo die fuerat propinatum.

Cuidam omnibus incassum adhibitis profuisse

aiebat decoctum florum arnicae, herbarumque simul et radicum emollientium, adiecto sale medio al mortes ab opio inductas, et in cadaveribus bronchia glutine obsessa vidisse.

Paracenthesis thoracis suppurati instituta.

Hoc mense puellae cuidam dextrum latus dolore pleuritico compungebatur; dolor erat diffusus per totum latus: pleuritidem appellabamus *rheumatico-inflammatoriam*. Tertia morbi die (21. Octobris 1779.) in nosocomium suscepta est, exactis compluribus diebus dolor mitigari, tandem penitus desinere coepit, et aegra anacatharsi sputorum coctorum visa est convalescere. Post Novembris initium difficilius iterum respirabat, absque dolore quidem, sed non sine ponderis sensu.

Pulsus modicissime febrilis interdiu, vesperi, noctuque durus, et diurno concitatior erat. Sudores noctu profusi, in iugulo, ad claviculas, et thoracem praeprimis. Tussis vespertina, nocturna, humida initio, at morbo progresso inanis et sicca: spiratio sedenti, et in anteriora vergenti facilior, difficilis in dorsum, et impossibilis, ob suffocationis metum, in latus sinistrum cubanti. In sedente humerus dexter elatior apparebat; fors, quod, cavo thoracis dextro nunc graviore, centrum gravitatis magis sinistrorsum recideret. Lateris pars posterior, dorsi regionem dextram constituens, videbatur esse magis convexa, atque protuberans. Thorax dexter in inspirando vix attollebatur, cum totum ferme respirationis negotium perageretur pulmone sinistro; ubi dexter thorax levissime solum, et nonnisi ob nexum cum thorace sinistro modicissime elevaretur. Haec inaequalis utriusque thoracis elevatio et visu poterat observari, et imposita utraque ad utrumque thoracem manu.

Circa

Circa octavam Novembris tumor in brachio sinistro durus et dolens repente ortus est, qui admoto cataplasmate emolliente aliquantum mollitus, dein perscissus, pus dedit laudabile, sed paucum. Die Novembris 12. mamma dextra nocte repente intumuit cum rubore, livore, doloreque magno, postquam genarum per vices rubor, tumor vero aquosus sub oculo dextro, et ad dextrum carpum, livor labiorum et unguium iam per aliquot ante dies fuerat conspectus.

Thorax quoque dexter, methodo *Avenbruggeriana* (*) pulsatus, illo sonitu caruit, quem alias sana thoracis cava, praescripta methodo pulsata, edunt. An et maior thoracis pure repleti calor fuerit, celeriorque illiti cuiusdam humoris in latere affecto exsiccatio, quam sano, non inquisivi.

Die 15. Novembris cubanti thoracem dextrum inter quartam, et quintam costam veram, numero a superioribus ducto, loco sternum propius quam spinam dorsi spectante, perforari curavi: (is enim locus dolorum quondam focus, et centrum fuit) magna vi prorupit pus tenue subcruentum, foedum. Facta deligatio est, manente interim ingenti puris quantitate, viasque sibi per fascias moliente. Aegra levari visa est, attamen eiusdem diei sera vespera, cum

(*) Vide *Leopoldi Avenbrugger* Medicinae Doctoris etc. *inventum novum ex percussione thoracis humani ut signo abstrusos interni pectoris morbos detegendi. Viennae apud Trattner* 1763. Non facile Medicus reperietur, qui toties pus e perforato thorace emiserit, ac idem Cl. *inventi novi* Auctor; ut vel inde non exigua huic invento, eiusque Auctori commendatio accedat.

mane lateris sectio fuerat instituta, vivere desiit.

In cadavere pulmo sinister sanissimus fuit, dexter vero in exiguum spatium compressus, et membrana crassa, fibrosa, antiqua obductus, caetera sanus observabatur. Pleura quoque consimili prorsus membrana ex pluribus veluti sibi invicem impositis membranis, firmissimeque cohaerentibus confecta, investiebatur. Abscessus inter pulmonem et pleuram formatus fuisse videbatur; ita tamen, ut nesciam, an potius ad pleuram, vel vero ad pulmonem pertinuerit.

Inter musculos intercostales lateris sinistri pauxillum puris haesit, ea ratione, ut illuc delatum esse, non ibi factum, facile intelligeres.

Iecoris substantia mollissima erat, dilute flava, et perquam friabilis.

Referente *Cl. Auenbrugger*, qui solus omnium plurimos emisso e thorace pure sanavit, pleuritides *rheumatico-inflammatoriae* promptius in empyema transeunt, punctura thoracis curandum.

Afferebat, plerosque intra sex septimanas a perforato thorace fuisse sanatos.

Paucos tamen paullo post emissum pus mortem oppetiisse, quam peripneumonicam fuisse existimabat, atque a sanguine natam, validius in pulmonem antea compressum, nunc vero liberum, irruente.

Hinc non unica vice pus omne educit, sed latere perfosso, et emissa exigua puris quantitate contentus aegrum deligari iubet. Pus dein parce, atque inter fascias profluens pulmonem compressum *pedetentim* solum, et *tarde* sinit explicari, et incursanti sanguini moram facit.

Pulmonem in cadavere nostro reperiebamus nondum ex integro explicatum, sanguine tamen non gravem.

Quid

Quid si mortes, paracentesin institutam educto omni pure celeriter insequentes, repeteremus a cordis functione repente turbata, confusaque? Cor enim ingenti puris mole dislocatum et pressum hanc repentinam a puris pondere immunitatem impune non feret. Hanc in nostra aegra mortis caussam rationi magis congruam, et probabi lem magis puto.

Ob eandem rationem *Hippocrates* quoque paucissimam aquam emittere iubet, si in hydrothorace sectio instituatur. *L.* 2. *de morbis*.

Mortem quoque ex puris conditione praesagire poteramus, oraculo Coo edocti: evadere eos, quicunque suppurati uruntur, aut secantur, si pus purum fluxerit, et album; si vero subcruentum, foeculentum, ac foetidum, perire. *Aphor.* 44. *Sect.* 7.

Post medium mensem quamplurimi nos accedebant diros articulorum cruciatus questi, saepe vagos, horis vespertinis atque nocturnis graviores, ex sexu praecipue sequiori. Quidam febricitabant validius, ut iterato sanguis fuerit detrahendus, omni nota pleuriticus. Plerique febre carebant, etsi morbum febricula inchoasset. Usi sumus remediis ex antimonio paratis, vesicante, decocto stipitum dulcamarae, bardanae, taraxaci, lapathi, liquiritiae, infuso flammulae Iovis, et extracto aconiti. Paucos quosdam cito restituit decoctum eccoproticum multo tartari cremore foetum, eos praecipue, quibus os paululum amaresceret. Reliqui omnes tarde sanabantur, quibuscunque remediis tentati. Quorundam morosissimos dolores artuum, et febre destitutos, decoctum florum arnicae profligavit.

Quae de floribus arnicae fuerint observata.

Non possum hoc loco praeterire, quae hoc anno de arnicae floribus experiundo atque observando didicerim.

Atque haec, quae modo dicturus sum, idcirco solum dicentur, quod, quae meis aegris tanto meo cum solatio profuerunt, ab alia saepe medendi ratione desertis et conclamatis; aliis quoque existimem profutura: non amore novitatis: sine spe, sine metu, sine ira et studio, quorum omnium caussas procul habeo.

Non puto sufficere, si asseruero, flores arnicae in febre putrida eminenti quodam modo profuisse; cum febris putridae notio vaga sit, atque indeterminata, et cui nullum adaptare stabilitum, atque immutabilem medicandi modum possis; cum eundem ex oblato primum particulari casu formare, atque consilium plerumque ex arena capere sit necesse.

Sub quibus conditionibus in febre putrida flores arnicae profuerint.

In febribus putridis decoctum florum arnicae propinabam, 1. ubi nulla ullibi alicuius visceris inflammatio subsuit, aut ea iam fuerat depulsa; 2. pulsu aut naturali, aut ad eundem proxime accedente, aegro nihilominus debilissimo, et animali functione proiecta; 3. ubi lingua aruit, aut muco multo et sordescente obduceretur; 4. aegro praeprimis stupido, tardo, graviter audiente, somnolento, mussitante, subdelirante; 5. in febre *putrida pituitosa*, lenta nervosa, aut eidem analoga; putrida vernali et autumnali; qua videlicet utraque tempestate maior humorum lentor esse solet; et febrium putridarum decursus minus celer, et minus tumultuarius, quam iis in putridis observatur, quae vigente aestate occursant, atque ex biliosis antea in putridas abierunt; etsi et his non inauspicato flores arnicae aut soli, aut cum eo-

fun-

eadem radice medeantur; 6. facta prius primarum viarum purgatione ἄνω aut κάτω, si quando (quod equidem plerumque contigit) materies aut sursum aut deorsum turgere visa est; item, exanthemate petechiali miliari, aut alio quocunque, exstante, vel etiam non exstante.

Quae autem observaram in aegro ab hoc remedio mutari, haec ferme fuerunt:

1. Multis ventriculus plus, minusque dolebat, aut flatu et borborygmo vexabantur. Qui sopore, aut sensuum tarditate, et stupore tentabantur, largissimas doses ferebant, et prout alacriores fieri, et habere melius coeperant, ita conqueri de ventriculo, et incusare oblatum remedium solebant. Verum tunc iam extra teli iactum constiterunt. Cardialgiae etiam graviores mitigabantur, aut ex toto cessabant, ubi *refractior* dosis, sed tanto *frequentius*, propinabatur, ut intra nychthemeron praescripta decocti saturati moles fuerit absumta.

Frequenter carminantia remedia addimus.

Saevior etiam cardialgia ab hoc remedio excitata, qualem ab alio quocunque medicamento inductam plurimum fuissemus aversati, tanquam ex inflammatione natam: aegris nostris praeter molestum doloris sensum nihil mali fecit.

Vim *specificam* in ventriculum exerere hi flores mihi semper videbantur, et forte hac ipsa vi febri putridae, quae plerumque suos natales ex systemate gastrico ducit, tam potenter mederi.

2. Quidam ab assumto decocto per vices vomuerunt, vomitibus modicis non tumultuariis, post longiora intervalla recurrentibus; initio saltem, donec ventriculus fuerit ferendo par.

Ple-

Plerique decocti gravem ſaporem horrent, nauſeabundi perpetuo, etſi non vomant.

Vomitiones has non compeſcebam; aut innoxias vidi, aut etiam ſalutares.

3. Pauciſſimis alvus movebatur, quae tamen omnibus facilis erat, et naturali paululum promptior.

4. Vis florum alterans, potenter reſolvens, et ſubemetica omnibus ferme experimentis demonſtrabatur.

5. Plerique ſine manifeſta criſi et pedetentim convaluerunt.

Morbi in meliorem ſtatum converſi initium ducebam ab eo ipſo die, quo aeger interroganti citius et promptius reſpondebat.

6. Urinam in multis croceam et ferme ictericam cum morbi levamine observavi.

7. Quidam levi ictero perfundebantur, quem oculorum album potius, quam reliqua corporis ſuperficies exhibebat.

Nunc qua doſi et forma hoc remedium propinarim, paucis dicam.

Plerumque unciam dimidiam, non raro unciam unam, rarius unam cum dimidia, atque unica tantum vice uncias duas, florum arnicae in ſufficienti quantitate aquae coquendas curavi, ut decoctum librarum duarum pararetur, adiecto ſyrupo quodam conveniente. Inde omni ſecunda hora eger vaſculum huius decocti hauſit.

Qui hanc doſin aegrius ferebant, ſingulis horis priorem doſim dimidiatam hauriebant.

Raro corticem peruvianum una cum hiſce floribus coqui iuſſi, atque eo ſolum in caſu, ubi aut morbi longitudine, aut ſanguine fortaſſe nimio educto, ſolidorum compages dehiſcere, laxa-

rique

tique inciperet, vel vero ubi febris, quae hucusque uno tenore perseveraret, in remittentium tribum transiret, statosque auctus pateretur, et decrementa.

Perraro quoque arnicae *radicem* adieci, et tunc solum, ubi aegrum alvi fluxus exerceret non levans, sed exhauriens, atque enervans. Tunc vero unciam unam, vel etiam unam cum dimidia, radicis arnicae decoctioni florum ferme ad finem perductae addi et momento temporis una coqui curabam, clauso vase, et dein aliquamdiu in quiete reposito, donec refrigeraretur.

Radix arnicae coctionem non nisi levissimam admittit, quam tamen eiusdem flores sat productam requirunt; ut idcirco a *decocto* radicis, aut eius *extracto* speres nihil, quo tamen utroque modo flores prosunt.

Parum forte videbor fecisse, si remedium quoddam profuisse demonstrem, cum medicaminum potius copia, quam inopia laboremus; nisi hoc ipsum ostendam et efficacius fuisse, et indicationibus curativis prae alia quacunque re adcuratius respondisse.

Periclitabar profecto omnes fere methodos decantatas, et methodorum modos omnes, ut stabilitam tandem, determinatamque febri putridae medendi rationem invenerem; cum, qui eo morbo decumbant, potiorem aegrorum meorum partem constituant, tum, quod hac ipsa in re et opinionum, et methodorum diversitatem conspicerem non componendam.

Eandem, quam multi alii clari Viri, sub hac vel illa medicatione sortem persaepe non experiebar, videbarque mihi multa detexisse, quae pre-

sario

catio tanquam vera assumpta, falsa licet, opiniones quoque falsas, et methodus iisdem analogas pepererunt.

Verum haec mea de febrium putridarum natura, et modo medendi cogitata publici iuris tum demum faciam, ubi ulteriori observatione maturuerint; ne fructu nondum excocto atque immaturiore lectorum orexin offendam.

Interea fateor, me floribus arnicae multo fuisse auspicatius usum, ac alio remedio quocunque. Sed oportebat et tempora nosse, et morbi conditionem medicamento huic opportunam, hucusque a me abunde, ni fallor, explicatam; sine qua opportunitatum cognitione quaecunque medicatio mala est, non remediorum vitio, sed inscientia medentis.

DECEMBER.

Totus hic mensis austrinus, mollis et tepidus fuit, atque aut pluviis, aut nebulis maduit, *και πολυς πγαδος*; gelu rarissimo, leviori, et noctu modicissime et subinde solummodo, viarum humorem stringente.

Die 7. mensis nives cecidere tantum ephemerae, die vero 10. atque 11. denuo nives delapsae sunt perquam confertim, sed aeque instabiles.

Die 15. ventus impetuosus nubes dispulit, ortaque die sequenti malacia novas iterum nives conspiciebamus, uberrimasque, sed mox iterum austrino tepore colliquescentes.

Die 30. barometr. altiss. 28. poll. $5\frac{1}{2}$ lin.
Die 22. infim. 27. poll.
Die 31. frigus maximum — 4. gr.

Die

Die 3. calor maximus + 13. gr.

Calor medius + $3\frac{2}{3}$ gr.

Arthritidum, et rheumatiſmorum uberrima meſſis etiam hoc menſe fuit; ut id genus morbos aut frequentiores, et επιδημικωτερους, aut ſaeviores, aut pertinacioris indolis nec viderim ipſe, nec fando acceperim.

Defluxionum vix tanta, qua maior vis unquam eſt obſervata: par pertinacia et dolorum saevities.

Quibusdam ita vexatis febris erat phlebotomias expoſcens, et tepidorum, ac emollientium uſum. His ſero tandem veſicans profuit, et univerſim, utut tarde levarentur quacunque methodo medendi, citius tamen ſanabantur, ac illi, quibus dolores fuere ſine febre.

Mira variatio ſymptomatum erat, cum quibuſdam pectus repente infeſtaretur aut dolore pleuritico, aut aſthmatica ſpiratione. Paralyſin brachii, maxillae tetanum, emproſthotonum, choleras non praeviſas, tormina, mictus difficiles, lumbagines, iſchiades, vertigines, et innumera alia incommoda a rheumate furibundo, et vago nunc hanc, nunc illam partem impetente productas perferebant.

Evacuantia quaecunque, alterantia ex antimonii praeparatis, doſes refractae ipecacuanhae, bardanae, ſtipites dulcamarae, acconitum, et flammula Iovis, quorum ſingula alias mirum quantum profuerunt, in hoc rebelli morbo pauciſſimos ſolabantur, nec ullum ab ipſo mercurio levamen fuit.

Veſicantia iteratis vicibus eidem plagae impoſita nequidquam fuerunt.

Hac tempeſtate occaſio offerebatur experiundi, quantum ferre quis poſſit extracti ex aconito parati. A minuta doſi incepimus, atque eandem ita auximus quotidie, ut aeger intra nychthemeron

meron absumeret partitis vicibus, et absque incommodo, scrupulos septem.

Quartanae corticis peruviani impatientes.

Quartanas quasdam primo solventibus multis, decocto graminis, taraxaci, et salibus mediis aggrediebamur, et cum intenderentur, et hydrops instaret, cortice peruviano. Febris compressa est, sed exactis duabus septimanis denuo revertebatur, nisi maiores corticis doses quotidie et diutius devorassent.

tandem floribus arnicae sanatae.

Quidam sub usu corticis continuato in febres continuas, inflammatorio-putridas inciderunt.

Placuit ergo quartanis serius oblatis, iisque duplicatis et triplicatis aliam aptare medicandi rationem, in iisque florum arnicae vires periclitari. En observationum mearum summam!

Pulverem florum arnicae ope syrupi corticum aurantiorum in formam electuarii crassioris redigi curavi, iussique, ut aeger quotidie quater caperet, quantum nucem moschatam aequaret. Qui hac dosi utebantur cardialgiam flatulentam, tolerabilem tamen, experiebantur. At qui maiores portiones absumserant, ventriculo gravissime dolebant paullo post, inter eiulatus, et sudores uberrimos, frigidos, pingues, tenaces, cum pulsu magno et pleno, tardissimoque. Alvum experti sunt difficiliorem, et solo ferme enemate proliciendam.

Cardialgia haec et enemate mitigabatur, et carminantibus variis, opio praesertim, secure et cito.

Quartanae triplicata hac methodo in duplicatas, haeque in simplices, conversae sunt intra non multos dies; eae integro tandem cum reliquo quartanarum febrium satellitio profligatae sunt, absque periculo recursus.

Qui-

Qui largiores florum doſes abſumebant, ventriculo gravius dolebant, ſed multo citius ſanabantur ex febre: quaſi ea ipſa permoleſta ventriculi affectio, quam flores arnicae excitarent, febriles eliderct paroxyſmos; ut idcirco graviſſimae febri, et pertinaciori non mederetur, niſi valida, et morbo commenſurata remedii actio fieret in nervos praecordiorum.

Non perinde nobis erat ipſos arnicae flores, vel vero eorundem decoctum, exhibere. In febribus putridis decoctum praeplacuit, in intermittentibus vero flos ipſe. Decoctum florum vomitum *crebrius* concitabat, ſed *rarius* ventriculi dolorem, eumque leviorem. Praeterea proniores habebant, liberioresque ſeceſſus sub uſu decocti, quos non niſi laborioſos & raros querebantur, qui floribus ipſis fuiſſent uſi.

Hae ipſa florum arnicae vis in nervos gaſtricos quosdam explicatus dabit, ſublatae quondam eo remedio tuſſis convulſivae, quae quibuscunque antea medicamentis reſtitiſſet. Operae pretium forte non poenitendum is reportaret, qui adcuratius in vires huius floris potentes ſane inquireret, & vim hanc *cardialgicam*, floribus peculiariter inſitam atque ſpecificam, certis noſſet affectibus morboſis tanquam medicinam opponere.

Quid? ſi in morbis quibusdam graviſſimis nervorum, epilepſiae, maxillae tetano, aliisque, ubi non raro nimis curtam medicinae ſupellectilem querulamur, remedii huius cardialgici vis exploraretur?

Plures ſcorbuto incipiente affecti hoc mense ad nos venerunt gingivis consumptis in inferiori praecipue maxilla, & cinereis dentibus, atque Scorbutus levior paſſim.

a gingiva desertis, anima foetente, doloribus vagis, vesperi & noctu acutioribus Puella unica prae caeteris gravius multabatur. Longis antea intermittentibus vexabatur: tumidulo & pastaceo habitu erat, atque a tribus mensibus lividis, latisque maculis per crura & femora hinc inde sparsis, itemque petechiis scorbuticis, rotundis nempe, obsolete rubris, diametrum grandioris ciceris habentibus, & creberrimis per brachia & omnem corporis truncum disseminatis variegata. Mictus cruentus, pallidissimae & evanescentes gingivae, & animae foetor peculiaris. Sero lactis cremore tartari parato, & herbarum antiscorbuticarum conservis sub huius mensis finem sanescebat.

Scorbutica haec labes videbatur aliquantum epidemica esse, ob assiduum humorem athmosphaerae.

Phthisis incipiens solis antiphlogisticis sanata.

Phthisim *inchoantem* in Textore sanabamus phlebotomia repetita, sed singulis vicibus parciori; vegetabili victu; & potu tepido, atque emolliente.

Quam nos ideam habuerimus de huius phthiseos natura.

Hanc phthiseos speciem ab aliis quibuscunque distinguebamus: erat enim potius *chronica atque occulta aut pleuritis, aut peripneumonia in suppurationem iamiam transitura; aut forte in exigua atque sanabili plaga iam modice suppurata.*

Thoracicas id genus inflammationes sub *incipientis phthiseos* nomine antiphlogistica hac methodo & sanavimus ipsimet, & sanatas ab aliis accepimus.

Paucas febres inflammatorio-putridas hoc mense habuimus curandas, longas, taciturnas, non tumultuantes, pulsibus vix mutatis, cute universa & linguis aridis, tussiculosas, & subperipneu-

ripneu-

ripneumonicas, atque ακρισιμους. Venaesectiones repetitae, non profusae, emollientia, tepida, humectantia, et situs corporis erectus, tandem decoctum florum arnicae, profuerunt.

SECTIO III.

DE

CAUSSA ET SEDE

PHRENITIDIS

Phrenitidis nobis oblatae descriptio.

Complures ad nos ferebantur, qui inter furores insaniebant. Plerosque non magna febris tenebat, si eiusdem mensuram ad saltum arteriarum dimetiaris, quosdam perobscura, paucos elatior; feriebant tamen omnes, etsi varia intensione. Quibusdam oris, et linguae conditio, uti in sanis, observabatur. Paucis a naturali harum partium habitu non magnus recessus; lingua modicissime, aut albida, aut flavescente.

Omnibus, quousque mens sana fuit, morbi initia ab horrore sunt coepta, summam solum cutem perstringente, vago, atque per vices; obtusa cephalalgia, intermisto denuo calore insueto, et artuum lassitudine, ac minuto ciborum desiderio. Vesperi, noctuque paullo difficilius aegrotabant, obambulantes tamen et suis quisque laboribus functi.

Tandem mente laborare, ſed diverſa ratione occoeperunt. Hi enim repente in furias agebantur; illi prius convulſi epileptica convulſione, aut grave animi deliquium paſſi, ſoluta nervorum diſtenſione, aut lipopſychia inſaniebant. Pauci deſipere pedetentim, atque intervalla, plerique inopinato et graviter et cum furore coeperunt.

Id animadverti, non eadem intenſione eos interdiu noctuque ferocire, ſed eſſe quasdam ferociae remiſſiones, nulli plerumque horarum periodo alligatas; ſubinde tamen ſtato tempore recurrentes, atque ita, ut meridie manſuetius, veſperi gravius, noctu graviſſime, furerent cum eiulatu, taurino muſculorum robore, colliſis dentibus, convulſi vel ſolis maxillis, vel etiam corpore univerſo. Sudoribus plerique diffluebant. Omnium fere tendinum aſſidui ſaltus, aut tremulae micationes. Quidquid ore hauriendum offerres, averſio pertinax: ſicca alvus: lotium paucum, et raro miſſum, et ſi quid excipi poterat, croceum, atque icterodes.

Pulſum habuere plus minusque acceleratum, atque eundem in tribus viris deprehendi, inſtar percuſſae chordae vibrantem.

Phreniticorum quorundam hiſtoriae.

Quorundam Phreniticorum hiſtorias narrabo, eo animo, ut quae morbi natura, ac ſedes fuerit, et qnae ſoleat plerumque eſſe, non ego ipſe ſtatuam, ſed diſpar exitus morbi; diſparem aeque medendi rationem conſecutus.

De phrenitide vero hic ſolum carptim agam.

Tertius annus eſt, ex quo iuvenculam mihi concrediderunt parce ſemper, tardius, atque ſolito aquoſiora menſtruantem, aliquot iam diebus leviter febrientem, moroſam, multa praeter morem ineptientem, minus appetentem, ac laſſam. Fuit, qui febrim intermittentem praediceret. Ea

ae-

aegritudinis praeludia fuerunt: obambulabat, sed aegre.

Tandem apertius et desipere, et febrire, mihique committi.

Rei summam memoria teneo, unde ista depromo, cum, quae in singulos acta dies essent, negotiis aliis tunc longe plurimis districtus in pugillares non retulerim; sed sinister eventus morbi, ut quem curare nequiveram fidelem sui memoriam reliquit.

Febrientem accepi, et placide delirantem. Pertusa semel atque iterum vena, datisque, quae alvum per epicrasin, et diutius sollicitarent, mite delirium in ferociam commutabatur. Febris in initio non magna, nunc nulla videbatur, et si quid febrim argueret, id facile vigiliis assiduis, iactitationibus, clamoribus, et irritato per haec humorum circuitui tribuebam.

Cum aegram itaque apyreton iudicarem, delirium assiduum, ferox, atque per multas septimanas; multa, quae maniae mederi sunt observata, adhibui, et fere pleraque, si emeto-catharsin excipias. Purgantibus usam noveram diu, et absque emolumento, quin sub ipso eorundem usu desipientiam placidam abiisse in furias. Hinc ab emetico separabam nihil, metuebam plurimum, in ea aegra, quae pharmaco etiam multo mitiore quam longissime esset a sana mente dimota.

Item novem septimanae labebantur inter assiduas furias. Donec aegra in alium locum transferebatur, ad Maniacorum videlicet ergastula. Ibi curatam novi, etsi, qua methodo, ignorem.

Ex iis, quae mihi referebantur, gratiola una, atque altera vice propinata sanatam coniicio. Sed ad alios non absimiles casus properemus.

Aeſtate anni 1776. aliam ad me iuvenculam deportarunt, delirantem aeque, ſed abſque furore, mihique narrarunt, ab aliquot iam diebus leviora frigora, caloresque intermiſtos, dedolationem, anorexiam, et oris amarorem eſſe queſtam; omni alterna veſpera luculentius febricitaſſe, erectam ut plurimum, atque Herae moroſiori, ſaepiusque adverſa valetudine tentatae, etiam noctu ſervientem. Sub ipſis acceſſionibus mens vacillabat, atque etiam aberrabat. Febrim bilioſam eſſe Medicus, qui vocabatur, aiebat, deditque ſcrupulum pulveris ipecacuanhae. Vomuit perpaucam pituitam, at nil emendatur: ad me defertur, multa et inconcinna loquitur, attamen non ferocit. Febris aſſidua vario tempore exacerbata, et ſub hiſce exacerbationibus deſipientia maior.

Sanguinem compluribus vicibus detraxi, modo bonum, modo graſſa phlogiſtica cruſta coopertum, atque ex venis variis, pedum, brachiorum, et iuguli. Sanguiſugae ad tempora, veſicantia nuchae, poſca capiti adplicata. Verum ſub horum uſu deſipientia in ferociam abiit aſſiduam: febris magna, tendinum ſaltus, atque per vices accedens triſmus.

Hac methodo cum proficerem nihil, reducere humorum impetum ab encephalo volui ope purgantium leniorum. Sed nec ita profeci quidquam. Aegra aeque ferocit, attamen minus febrit, ſed virium iacturam mollities pulſuum teſtabatur. Mutato conſilio ad nervina, et camphorae doſes largiores ventum, cum eius remedii vim in non abſimili morbo clarorum Scriptorum obſervationes quaedam nobis facerent teſtatam.

Poſt diuturnum horum uſum deliniri ferocia primum, dein etiam lucidis intervallis diſtingui: tan-

tandem apta, concinnaque loqui, sed immodica garrulitate, cui si diutius indulgere permittebatur, ferri denuo mens exlex coepit, et ad ineptias divagari; aegra nihilominus obambulante, caeterisque actionibus ad modestiae normam compositis; atque ita diutius fatuitatem inter, et mentis sanitatem ambigebatur. Demum cortice peruviano, et foliis aurantiorum est usa.

Exactis tribus mensibus, crurumque oedemate, quod sub ultima morbi tempora accesserat, depulso, sanata domum repetiit, sed ita, ut possim dubitare, secunda valetudo medicinae, an corporis beneficio contigerit.

Tres adhuc historias narrabo, etsi complures suppetant mox enarrandis conformes, sed quas ob id ipsum non proponam. Collectae observationes, et numero plures, et eventu diverso in re non diversa huic mentis agritudini exactius intelligendae forte quid lucis affundent.

Ita posthac confidentius persequemur hocce
parietibus textum caecis iter.

Faber ille ferrarius, qui Nro. 11. decubuit, pulchram nobis in hanc rem observationem dedit. Fuerat is annorum 44. lacertosus, corpore breviori, sed denso, atque compacto. Nosocomium adiit 13. Junii 1778. aitque, se iam a sex diebus lassum esse, minus appetere, levique per vices, maxime vero sub vesperam, horrore perstringi; ob haec ipsa incommoda nudius tertius Medici cuiusdam suasu brachii venam secuisse. Nihil emendatum esse; quin potius tremorem mox ab educto sanguine accessisse totius corporis (tremebat totus cum haec narraret, quemadmodum sub accessione febrili soleat); hucusque nondum praeter morem decubuisse, atque operi fabrili, morosius tamen, vacasse.

 Pul-

Pulſus habuerat a ſanitate vix abludentes, vibratos aliquantum, modiciſſime acceleratos. Nulla guſtus aliena conditio, et lingua leviſſime ad radicem albeſcens, mens firma, et ſermo promptus: alacritas: in ſudores fuiſſe per hoſce valetudinis adverſae dies proclivem aiebat, et urinas paullum magis, ac ordinario tinctas.

Aiebam adſtantibus, febrim eſſe perquam exiguam, febris bilioſae ſolum rudimenta: rem probabilius poſſe totam componi remedio leviter ſalito, blandiſſime alvum ſollicitante, potu aquoſo, mellito, poſca.

Eum diem in ſeram uſque noctem, quemadmodum narravi, tranſegit.

Altera die, (14. Junii), cum aegrorum cubilia peterem, procul clamores audio late ſonantes; mox hominem furiis agitatum ipſummet video, qui vinculis cohiberi, ob inſolens robur, vix poterat. Aiebant cuſtodes, nocte fere media repente furere coepiſſe, horaſque noctis reliquas vociferatione aſſidua turbaſſe; vincula ſat firma aliquoties perrupiſſe, multa undique iniecta manu vix potuiſſe coërceri; non vidiſſe ſe ullum a multis retro annis, qui tantis viribus polleret, neque tantopere efferatum. Sudores profuſi, aſſidui, toto corpore depluentes; pulſus vibrati; urinarum conditio me latet, cum aeger lectum comminxerit.

Illico tria grana tartari emetici exhibeo; non vomit, non deiicit, nec ulla ratione a minuta hac doſi affici videbatur.

Exacto horae unius ſpatio portionem emeticam octo granis tartari emetici foetam ita propinari iuſſi, ut dimidiam portionem modo abſumat, alteram exacta dimidia primum hora, ni prima do-

dosis proposito responderet. Foemina aegrorum custos potiunculam propinat, quam aeger, vinum esse exclamans, ita avide ingurgitabat, ut, aestimatione facta, septem grana tartari emetici hauserit uno fere haustu. Custos, utut dividere portionem iussa, hac prompta bibendi voluntate uti voluit, atque ita plus, quam mandaveram, ingessit, verum

—— —— — ut saepe iam in multis locis
plus insciens quis fecit, quam prudens, boni,

ita etiam nunc auspicato hic error contigit, ter enim biliosa vomuit, ter deiecit. Manabant ubertimi sudores. Mox remittere furor, placide dein, et mussitando delirare. Vespera appetente indormire per vices, et tandem compluribus horis somno non interrupto, tranquilloque ultra mediam noctem soporari. Versus auroram diei 15. Junii evigilat, reducta mente, et prorsus sana.

Ex eo tempore decocto tamarindorum, radicis graminis, taraxaci, cichorei, et tartari cremore usus, ac paucos post dies sanus ad suos redii; valetudine, ut posthac innotuit, constanter bona (*).

Autumno anni 1778. Famulus Illustrissimae Comitis de B** in nosocomium susceptus est mente lapsus, et furens. Quatuor, an quinque, die-

(*) Gaudeo, me huius curationis testem, egregium *Carol. Gulielm.* NOSE posse compellare, quem ob praeclaras integerrimi animi dotes, ob eruditonem multiplicem, in artis spes et incrementa natum, Viennae tunc amabamus, nunc vero Augustae Vindelicorum commorantem invitissimi desideramus.

bus antea, cum multum hinc inde cursitando incaluisset, et cerevisia immoderatius ingesta sitim restringueret, mox capite doluit, et friguit per vices, et praeter morem: Doluit quoque thorace dextro ad costas spurias, dolore pungente, non valde intenso, et sine tussi: non decubuit.

Instituta phlebotomia, atque extracto coriaceo sanguine, non iuvabatur. Linguae et gustus ea ratio, quam in recte valentibus videmus: Vesperi eius diei, quo sanguinem eduxerunt, mente deiectus delirat, trovo aspectu, celerrime rotatis oculis, et quasi prominentibus cum eiulatu, et oestro percitus: Perfluebant ex omni corpore sudorum rivi, pulsu arteriarum vix citatiore, veruntamen vibrato: Fit altera venaesectio eadem vespera, quae sanguinem aspectu bonum dedit, sed aegrum non levavit. Noctem inter furias exegit cum interdiu cicuratius delirasset.

Altero delirii die circa meridiem nobis committitur; iis horis, meridianis nempe, cum domo efferreretur, in via resipiscere aliquantum incoepit; ut adveniens et apte loqueretur, et quod initium morbi fuerit ad id usque tempus, quo mentem amiserat, adamussim referret. Nondum integra hora ab adventu in nosocomium praeterierat, cum denuo fureret, pulsu forti, pleno, vibrato, sed vix praeter ordinem accelerato; inter assiduos subsultus tendinum, et sudores largos.

Sanguinis ex nocte perparum detraxi, visurus, et quomodo phlebotomiam ferat, et quae conditio sit eiusdem emissi. Eum crusta phlogistica carentem vidi, et superficie laetissime rosea.

Mulsam et poscam adiecto sale medio mitiori frequenter, et affatim propinavi, atque iniecto clystere alvum sollicitavi.

Cum

Cum eo tempore, quo pridie mitius delirabat, videlicet meridie furor adeo non remitteret, ut potius novis auctibus cresceret, grana quinque tartari emetici ex quatuor unciis aquae haurienda dedi. Ter inde stomachum exoneravit, nausea gravem, ventrem sexies. Bilis vomitu reiecta est flava, et amurcosa; sed mole non maxima; bilis etiam alvo secessit longe copiosissima, morbi fax, et origo. Mox cicurari aliquantum, et tractabilior esse; dormire tandem, somno ea vespera inque multam usque noctem producto, inter exiguos, rarioresque tendinum, et digitorum lusus. Post mediam noctem evigilat, sui plenissime conscius, et compos.

Ab eo tempore mente, quam rectissime valuit: sudores imminuti tandem nulli fuerunt.

Usus est decocto radicum graminis, taraxaci, tamarindorum, et tandem, elapso non multo tempore, domum abiit; etiam nunc, dum haec e pugillaribus excerpo, plane sanus.

Id addo, hominem ante aliquot annos gravi terrore perculsum fuisse, tuncque etiam convulsum: sed et antea, et posthac sanum vixisse.

Famulus Baronis P** 37. annorum die 17. Decembris 1778. mane lassus, et capite dolens inhorruit; pituitam suapte vomuit; intercurrente per vices fugitivo calore. A meridie commodius valere videbatur, obambulabat; gustum equidem non depravatum, at anorexiam, questus.

Meraciorem cerevisiam et eius largiores haustus amasse, ad crapulam usque, Domestici testabantur.

Haec incommoda quotidie recurrebant, donec die 21. Decembris Medicum accederet, qui herili, totiusque familiae valetudini curandae praeerat,

erat, is pulveres ex ſale medio et rheo confectos praeſcripſit, per vices abſumendos.

Die 23. Decembris a meridie idem Medicus ad aegrum accitur, totis artubus trementem, ſiticuloſum, et capite valdopere dolentem; cum pulſu duro, pleno, atque accelerato. Alvum a ſale medio, et rheo aliquoties fuiſſe motam comperit: oris amaror nullus; nullae nauſeae. Mox ſanguis eductus eſt, cruſtam poſtmodum phlogiſticam exhibens: remedium refrigerans, nitroſumque propinatum. Cum morbus ad veſperam intenderetur manifeſto, alteram iam multa nocte phlebotomiam inſtituunt, ſanguine corium phlogiſticum denuo formante. Copioſus limonadae potus dabatur: nox abſque ſomno, et inter deliria, exacta.

Die 24. Decembris mane convellitur. Veſicantia ad ſuras applicantur, et mixtura ex ſpiritus ſalis ammoniaci, aceto ſaturati, drachma una, ſyrupo papaveris albi, et aqua ſtillatitia convenienter propinatur. Delirat aſſiduo, et cum furore; niſi forte Herae aut admonentis, aut increpantis, conſpectu reſipiſceret aliquantum, et componeretur: nox inſomnis, et cum furore.

Die 25. Decembris meridie ad noſocomium deducitur. De morbo interrogatus apte, atque omnia exacte uſque ad id temporis, quo mente labi coepit, narravit, et tremuiſſe ſe totis artubus per omne hoc morbi tempus, tremens addidit. Nunc vero frequenter ſibi poplites quaſi ſuccidi, veluti iamiam lapſuro. Conditio linguae et faucium quemadmodum in ſanitate; ſed pulſus fortes, et pleni, vibratique cum aliqua celeritate, et uberrimi ſudores aderant.

Etſi cuncta concinne atque ex ordine, quemad-

admodum gesta fuerant, referret; nihilominus aspectu, sermonisque insolita promptitudine a sana mente alieni quid attonitique, atque etiam rerum suarum incurii, prodebat.

Brevi morbi historia vix absoluta, cum in plura volueram adcuratius indagare, delirare furiose coepit, furore vesperi, noctuque intensiore. Ad nos venienti vesicantia detrahi curavi.

26. Dec. aegrum assidue, sed mitius, furentem inveni, eumque, quod antea recusavit, strenue bibentem. Alvum noctu bis posuit. Collecta studiose atque asservata urina sedimentum lateritium, aut potius cinnabarinum deposuit. Pulsus et sudores, uti pridie.

Horis antemeridianis grana quinque tartari emetici in quatuor unciis aquae soluta dedi, atque uno haustu potanda. Vomuit inde sexies pituitam non copiosam, cum pauca bile: quaternis secessibus multae biliosae faeces excernebantur. A vomitu mitius delirare et taciturne, ac quaedam subinde quasi mentis reversurae signa dare. Qui antea lectum conspurcaverat, iam nunc excipulum petiit, atque matulam lotium missurus. Urinae quaedam iumentosae erant, quaedam vero propemodum naturales, aut a naturalibus intensiore solum flavedine differentes. Lingua per vices arescebat. Sudores, et pulsus hucusque nil mutabantur. Potus multus ex aqua simplici, aceto et melle. Noctem placide delirans et insomnis egit.

27. Decembris mane vomiturit, vomitque paucam pituitam; quietior est, atque ita compositus, ut manibus subinde liberatas potuerit a vinculis dari; subinde etiam apte respondet, delirio licet identidem recursante. Urinae et pulsus iidem: iidem etiam potus medicati, adie-

cto nitro et tartari cremore. Hac vespera cum denuo inquietior, quin etiam ferox, redderetur; pulsu plenissimo, vibratoque, undecim uncias sanguinis detraxi, qui crustam plumbeam, tenuem, modice contractam, et serum multum atque caeruleo-viridescens monstrabat. Ea nocte ad singulos potuum refrigerantium haustus pituitam non paucam leviterque virescentem vomebat. Nox insomnis, inter sermones ineptos, sed absque furore.

Die 28. Decemb. mane dormit, remotis vinculis, mente constat, lassitudinem magnam, sitim, et gustum vitiatum quaestus: perraro haesitare videtur, quasi denuo mente lapsurus. Circa meridiem eius diei emeticum denuo propinabatur ex scrupulis duobus ipecacuanhae, et grano uno tartari emetici paratum. Inde decies multa, biliosa revomuit, deiecit: mens inde perfecte sana; febris vix ulla; levis tremor artuum; sudores exigui.

29. Decembris nulla febris, mentis sanitas perfecta. Nullus ullibi dolor, lingua humectata, leviter albescens, urinae croceae. Decoctum ex radice graminis, taraxaci, et fructibus tamarindorum cum succo citri et saccharo.

30. Dec. nox bona, apyrexia plena. Remedia eadem. Per vices e lecto surgit.

Locus ille, quo de sede phrenitidis disceptatur, atque eidem medendi ratione, magnus est hercle, et a non paucis vexatus. Quibusdam enim phrenitides visebantur encephalo inflammato; cum aliis eiusdem visceris inflammatio non infrequenter ocurreret, etsi aeger, quamdiu in vivis erat, non deliraret. Non raro nihil omnino quod accusares, aut nihil saltem, quod non alibi saepius, quin prae-

praegressa phrenitis esset, conspectum fuerit, intra calvariam reperiebatur, utut a phrenitide mors fuerat.

Non unam eandemque ubique ac semper esse phrenitidem arbitror, nempe non unam semper, eandemque phrenitidis caussam, nec caussae sedem. Diversae dantur febres phreniticae, seu phrenitides, quod exemplo illustratur.

Febres phreniticas aeque inter se differre existimo, ac febres *ophtalmicas*, *anginosas*, *pleuriticas*, *peripneumonicas*, aliasque; quae quantum et genesi, et medendi ratione discrepent, alibi est abunde dictum. Amabo enim, si ophthalmiam videas, ruborem oculi nempe, doloremque cum motu febrili, num eadem ubique aegritudo erit? nonne haec febris *ophtalmica* (si fas sit hac compellatione uti) diversas habere origines, caussasque potest, et diversam exigere ob id ipsum medendi methodum? Febris ophthalmica *inflammatoria* esse solet, in aliis *serosa*, *rheumatica*, *gastrica*, *seu saburralis*, atque in aliis denuo alia.

Ea ipsa ratio etiam in phrenitide obtinet, morbo videlicet saepius differente.

Quodsi forte curanda quaedam febris occurrat, quae more phrenitico mentem turbat, male solum plerumque delirium spectamus, quasi is morbus princeps esset, et non potius febris cuiusdam quoddam accidens non necessarium.

Has, quas ego videram, phreniticorum febres, fuisse aut *biliosas*, aut *inflammatorio-biliosas*, existimo eventu posse probari; atque hanc ipsam speciem phrenitidis esse idcirco multo frequentiorem, quod et ipsa princeps febris, gastrica nempe, prae caeteris febribus sit multo crebrior, annis omnibus, atque etiam per omnes terrarum tractus.

Dum huius phrenitidis sedem (de hac enim Quanam ratione saburra

sola

ventriculi encephalon afficiat.

ſola loquor) cuius hic exempla retuli, in abdominis ſaburra ſtatuo, non id dico, rationem me noſſe, qua ventris illuvies valeat encephalum turbare; fortaſſe enim nihil omnino morboſae materiae ad cerebrum ablegatur, sed aegrotante ventriculo ob inexplicabilem quemdam conſenſum encephalum aeque aegrotat; fortaſſis etiam id fit, quod in ophthalmia bilioſa ac ſaburrali accidere ſaepe videmus; quod aeque evenire in eryſipelate ſolet, morbo nempe ex ventris illuvie nato. In his enim morbis, quorum uterque natales ex abdomine deducit, particula materiae, decerptae nempe ex abdominali ſaburra, ad oculos dimittitur, aut ad locum eryſipelate tentatum: videmus enim rubentes oculos, et acrium lachrymarum imbres, atque eryſipelas ipſo aſpectu docet, materiem alienam eſſe aegrotanti loco infixam.

Huius ergo phrenitidis ſedes concipere fortaſſis *binas* poſſumus, in praecordiis unam, infatuante humore, biliformi, putrido, aut qualicunque farctis; atque alteram in ipſo encephalo, quod eiusdem dementantis materiae particulam, ut veterum phraſi utar, attraxit.

Videre igitur in cerebris demortuorum et vaſa infarcta, et rubores praeter morem, et alienos latices frequenter licebit, etſi morbus in infimo ventre ſuum habuerit promptuarium, ſuamque penum; ignis ſacri, atque ophthalmiae ſaburralis exemplo.

Emeſis ſuo tempore, iisque, quae antea acta eſſe oportet, praemiſſis, inſtituta, et ventris ſaburram eliciet, novaeque metaſtaſis generandae, aut prioris alendae anſam reſcindet, et ipſam forte materiem e ventre alioſum iam dimiſſam, atque alicubi pertinacius adhaerentem, ſubmovebit,

con-

concussu salutari corporis totius, aut largo sudorum proventu, hi enim ab emesi ubertim manant.

Verum quoscunque haec res explicatus poscat, is semper veluti canon, atque regula obtinebit, a qua impune deflectere non licebit: *inquirendum esse in febrium indolem, easque, misso non necessario symptomate, directe esse oppugnandas*.

Unde divisio phrenitidis sit repetenda

Atque id non solum in febribus phreniticis facto opus esse existimo, sed etiam in omni alia quacunque febre, quam eminens quaedam affectio topica comitatur, angina, pleuritide etc.

Symptomatis cuiusdam apparens magnitudo plerumque Medicum inauspicato abducit a contemplanda febris natura, et eum in se totum convertit, insolentia rei, veluti monstro, perculsum.

Ita phrenitidem *apparenter* eandem, *re* diversam, eidem plerumque methodo subiicimus, errabundae potissimum, atque incongruae; qualem nempe illam esse oportet, quam nulla morbi determinata notio regit.

Epicrises phrenitidum antea narratarum.

Ipse non eandem in quinque phreniticis medendi viam instíti, etsi debueram; in morbo nempe, prout is mihi offerebatur, his quinque vicibus eodem.

In prima aegra leniorum purgantium usui, eoque protracto confisus sum, ea nempe ex opinione, id aeque confici atque etiam tutius purgante posse, frequentius propinato, quod vomitorio.

Purgantibus, utut antiphlogisticis, morbos evidenter saburrales efferari vidi, atque intendi non raro; quos emesis, si ex simillimis, et quam plurimis casibus iudicium formare liceat, repente sustulisset.

Atta-

Attamen id etiam observavi, febres quasdam alias, aeque ex ventris infimi saburra natas, miti pharmaco alvum pluribus diebus movente fuisse sublatas.

Inde est, cur non existimem, esse indifferens, an emetico, an vero purgante in febre saburrali utamur, nec alterum posse alterius vices supplere.

Dispicere igitur oportebit, an materies *sursum*, an vero *deorsum* turgeat.

In cura huius aegrae debueram misso delirio in morbum principem, febrim nempe saburralem inquirere, eique a fronte occurrere. Non enim commentitia lex est, neque a veterum placitis deflectens: *morbi iugulum premendum esse, non circumeundum: sed cautos esse, atque oculatos oportere, ne forte iugulum putemus, quae solum aut manus, aut pes foret.*

Phrenitis eiusdem aegrae, postquam febris deferbuit, in maniam convertebatur, delirium nempe apyreton.

Phrenitidis in meniam conversio. Quidam, qui maniacis olim non paucis medebatur, eiusmodi mihi narravit, unde collegi, plerosque maniacos initio *Phreniticos* fuisse, utut ob febrim obscuriorem (si febrium notas ex pulsu fere solo capiamus) iam inde a morbi principio *Maniaci* dicerentur, et febris expertes.

Id etiam afferebat, se multos, et fere omnes recentes maniacos sanasse, cum multo solvente potu praemisso, et phlebotomia una aut pluribus, infatuantem fomitem ex eorum ventriculis evulsisset. Atque ea in re patrum nostrorum consuetudinem sequebatur: fuit enim antiqui moris, delirantium animos helleboro detergere.

Al-

Altera Iuvencula febre laborabat manifesto biliosa; sive ad Medici, qui prior aegrotae curam gessit, assertum attendas, hominis exercitati; seu id spectes, quod febris certis, dimensisque momentis accresceret, atque iterum modice subsideret.

Emesin ab eodem Medico concitatam non suffecisse, mirari desinet, qui noverit, illam parcissimam fuisse, et ab exigua vomitorii dosi factam, et in corpore ad vomendum non praeparato, tanta igitur aegritudine minorem.

In nosocomio vero periculosam medicationem subiit. Copioso equidem atque apto potu materies vitiosa, et morbum committens diluebatur; at, quod via et brevissima, et tutissima, eam totam eveheret, nil fuit.

Misso non pauco sanguine, et exantlato systemate venoso arteriosoque, alienus isque dilutus humor intra vitae hospitia receptus universum corpus oberrabat; donec tandem ad varia cola errabundus ferretur, atque aut artis stimulis, aut medicatricis naturae vi a tergo pulsus diversos sibi exitus ac fugam quaereret, morosam quidem ac tardam, neque sine omni prorsus desertae stationis damno.

En crisin difficilem, saepe inadaequatam, et mille periculis implicitam.

Qua phrenitidis specie tres reliqui phrenitici laborarint, prompta medendi ratio, et eventus docet.

Id solum difficile videtur, ut adcurate determines, an vera, atque inflammatoria phrenitis sit, an vero sympathica, aut etiam aliunde proveniat.

Etsi enim in scholis Medicorum phrenitidum distinctiones adcurate tradantur, earundem tamen

diagnosis penes lectos aegrorum non raro anceps reperitur.

Ambigua sunt inflammati encephali signa.

Quippe multa, quae inflammationem praesentem indicare dicuntur, eamque encephali praeprimis, decipere visa sunt non raro.

Ut a pulsu initium faciam, is saepe durus et vibrans inventus est, etsi nulla praesens inflammatio fuerit; atque alia vice debilis et mollis, ubi phlogosis encephalo profunde insidet.

Aetatem viridem, et calefacientium usum, sicubi in eodem homine febriente, et phrenitico concurrant, inflammatoriam phrenitidem indicare nemo facile dubitabit. Verumtamen aegri nostri omnes aetate floruerunt, atque unus eorum cerere meraca, et vino abuti solebat, etsi nullus eorundem inflammatione encephali laborarit.

Cephalalgias validas phrenitidem veram antecedere asserunt; quod quidem ut saepe fieri non nego, ita semper accidere inficior, contrarium doctus. Cephalalgia gastrica, febrium biliosarum, putridarum, malignarumque comes plerumque prae caeteris saeva est, atque ex hac ipsa dolorum intensione non raro eiusdem indolem et causam dignovimus, nullatenus inflammatoriam.

Immoderatas vigilias, quas inter *verae* phrenitidis causas *Boerhaavius* recenset, bis vidi *spuriam* fecisse.

Faciei rubor et turgor, atque oculorum pars alba velut sanguine suffusa plethoram et inflammationem non raro notant; at vero eadem symptomata in quam plurimis febribus, biliosis, putridis, malignis a me fuisse frequentissime conspecta, fidenter aio.

Adde etiam illud, deesse nonnunquam notas omnes, quae corruptam atque acrem bilem

circa

circa praecordia haerere, communiter docent.

Non haec idcirco prolata velim, ut haec accidentia in determinanda phrenitidis indole negligantur, ſed ne in formanda diagnoſi difficillima iiſdem *solis* fidamus.

Tempus anni, morbi congeneres, eorum adcurata cognitio, quae delirium praeceſſerunt, morbi remiſſio per vices, iuvantium et nocentium notitia, ſcientia earum rerum morborumque, qui *paſſim*, et *caeteris frequentius* eveniunt, et facultas quaedam vel occultiſſima dignoſcendi, uſu comparanda, verbis non deſcribenda, medentem melius inſtruent, quam ſcholarum praecepta.

Diviſionem phrenitidis accuratam, et quae omnes delirii febrilis ſpecies complectatur, ſtatui nullam poſſe exiſtimo; quemadmodum nullam quoque febrium partitionem habemus completam, neque habere poſſumus.

An, et quomodo condi poſſit practica phrenitidis diviſio?

In tanta enim febrilium cauſarum infinitate, quarum ſingulis reſpondebit *ſua* humorum, ſolidorumque craſis vitiata, et *ſua* febris, neceſſum omnino erit, febres eſſe non ſolum innumeras, ſed etiam ſummopere ab ſe invicem differentes.

Iam vero vix ullam febris ſpeciem dari puto, quae non aliquando encephalon quacunque ratione afficiat; aut dolore, eoque vario, aut functionum eiuſdem laeſione varia; atque vix ullam febris ſpeciem, quae non aliquando ſub certis quibuſdam conditionibus encephalon ita afficiat, ut aeger *phreniticus* dicatur.

Erit ergo phrenitis ſymptoma quoddam commune quam plurimarum febrium, inter ſeſe ſummopere licet differentium; quemadmodum id de calore, frigore, cephalalgia, ſiti, ſudore, aliiſque

 com-

communibus febrium non necessariis accidentibus dicimus.

Quemadmodum ergo in febrium partitione non omnes omnino febres complectimur, neque ob dictam rationem complecti possumus, sed solum *quasdam*, *easque cardinales*, *ac primarias* statuimus, reliquas vero in partitione non expressas ad eam febrium cardinalem reducimus, quacum aliquam quoad caussas, decursum, et maxime quoad methodum medendi analogiam habent, reducere solemus; ita etiam agendum reor in phrenitidis partitione.

Non id ago, ut phrenitidis partionem hic dem; sed ut, quid difficilem eam reddat, quidve in ea stabilienda sit observandum, ostendam.

Inadaequatae plerorumque Auctorum divisiones et definitiones phrenitidis.

Hinc, qui vel in solo encephalo inflammato phrenitidis caussam quaesivere, morbum latissime patentem nimis arctis limitibus circumscripsere; aeque ac illi, qui eandem, encephalo sano, subter praecordia locarunt, sed neque ii phrenitidis omnem ambitum complexi sunt, quibus placuit, utramque hanc phrenitidis speciem ita admittere, ut aliam nullam agnoscerent; cum pluribus, quam binis solum his locis, supremo atque infimo ventre, discludi infatuans caussa possit, eaque ipsa summopere differentis indolis esse, et diversissimo modo mentem laedere.

Idcirco differre etiam phrenitides debent, prout et *locus* phreniticae caussae, et eius *indoles*, et infatuandi *modus* differt.

Cum hae phrenitidum differentiae negligerentur, idemque semper et ubique morbus statuerunt, ubi mens febrientis erat diutius emota; id accidit, ut Auctores diversimode de morbi sede, caussis, et accidentibus, ac medendi ratione opi-

na-

narentur, et quam maxime pugnantia proferrent; suis singuli observationibus confisi, et extispiciis subinde docti.

Plerosque res non *commentitias*, sed *factas* in medium protulisse, lubens concedam, verum in eo lapsos esse existimo, quod, quae viderint in *paucis*, ad *plurimos*, quin ad *omnes*, transtulerint, qui cum febre delirarent.

In *definienda* phrenitide aeque disceptabatur; utut, ignorata et morbi caussa, et sede, in promtu fuerat, morbi notionem ex characteribus, qui constanter atque in quovis phrenitico, sensibus occursant, haurire.

Verum plerique ex quadam amica hypothesi, aut ex rarioribus observatis, definire morbum maluerunt.

Febrim acutam cum delirio phrenitidem nominabis.

Nil refert, quaecunque acutae febris species sit, quae phrenitidem committat: neque semper *malignam*, etsi id quibusdam placere videam, requiri, phreneticorum historiae docuerunt.

Sed neque semper *inflammatoriam* febrim dices, nec inflammatum encephalon in iis omnibus, quos phrenitis tenet.

Vix enim febrim acutam novi, quam non aliquando cum delirio viderim.

Quidam thorace solum inflammato, alii ventriculo et intestinis, phrenitice delirarunt, encephalo omnis phlogoseos experte.

Encephalon inflammatum cum delirio observavi; inflammatum quoque, mente sana.

Afferta mea extispiciis possum confirmare.

Delirium nec *assiduum* volo, nec *furiosum*, nec tale, quod morbum *inchoet*, ut phrenitis di-

ci queat; quanquam, si haec ita sint, phreniti-dem adesse, nemo dubitet.

Non enim ex eo, quod *plus*, *minusve* est, morbum adesse, aut abesse dices; sed eum sollummodo *plus*, *minusque urgere*, *intendi*, atque *remittere*.

Acutae febres propius aut longius absunt ab eo statu, quo praesente *phrenitis* dicitur, eruntque febres quaedam *plus*, *minusque phreniticae*, *leviter phreniticae*, seu *paraphreniticae*, vel vero *phreniticae per eminentiam*.

Neque refert, an inter clamores deliret, ac lacertorum suorum vires periclitetur; an vero inter verba solum ineptiat, tranquillus, aut mussitando.

Sed neque, si serius, ac morbo iam progresso, delirium accedat, propterea non erit phrenitis.

Verum hae distinctiones, utut ad praesagiendum morbi exitum conferre quid et eius docere periculum queant; nil tamen conferunt, quo possis oblatam aegritudinem a reliquis eiusdem speciebus dignosse.

Phrenitis amplitudo

Phrenitis igitur latissime patet, et aeque late, ac ipsae notio acutae febris.

Et prout ipsa acuta febris varia est, et varium eiusdem acutae stadium, et varia in vario eiusdem acutae stadio medicina; ita etiam varia erit, et phreniticidis species, et modus sanandi; quem idcirco ex curatione febrium repetere oportebit.

Caelius Aurelianus phrenitidem appellat *alienationem mentis cum acuta febre*, *pulsu parvo*, *et crebro*, *carphologia*, *et crocidismo*.

Verum aliam pulsuum conditionem in phreniticis subinde obtinere, *carphologiam* vero, seu fe-

festucarum collectionem, et *crocidismum*, seu fimbriarum ex operimentis decerptionem, phrenitidis definitionem ingredi non posse, utpote non necessarias nec individuas phreniticorum actiones, per se patet.

Nihilominus phrenitidis symptomata hic **Auctor** ferme pleraque, veterumque de eius morbi sede opiniones, stylo licet minime latino, et in scriptores, quorum sententias refert, persaepe iniurio, ita complectitur, ut lectorum patientiam remuneretur.

Sed alias referre phreneticorum historias malim, quam confutandis aliorum opinionibus immorari.

Delirium, et acutam febrim in multis observavi, qui ex alto delapsi caput allserant: sanguis secta vena eductus crustam pleuriticam contraxit.

Dissecta post mortem capita encephalon multis in locis valdopere sugillatum monstrarunt.

Quasdam vero aliorum phrenitides, pariter a vi externa capiti illata profectas, missionibus sanguinis, et antiphlogistica methodo sanavi, eadem nempe ratione, qua validiori contusioni aliarum partium, quarum periculosa inflammatio foret, medemur.

Die nona Aprilis 1779. Famulus quidam triginta septem annos natus noctu per octodecim graduum scalam delapsus est, et caput pavimento lapideo impegit. Per aliquot temporis minuta sensuum officio caruit. At iis paullo post restitutis integro biduo se domi continuit, levem carebariam, et vulnus questus, quod dextro capitis lateri inflictum multum sanguinis fudit, et pollicem longitudine exaequans ibi loci visebatur, qui medio ossi parietali respondet. Phrenitidis sero intra caput effuso post lapsum ab alto.

Die a lapſu tertia tremere artubus vehementius coepit (tremebat enim iam a multis annis, quod olim tinctor pigmenta ſaturnina plurimum tractaret), et inter aſſiduos calores, febrimque delirare : delatus in noſocomium cum furore inſaniit. Specillo exploratum vulnus ad os ipſum non pertingebat.

Inciſa vena eſt ſemel iterumque: eductus ſanguis in craſſam, tenacem, et obſolete flavam cruſtam coivit. Clyſteri alvus mota, et emulſum, in quo aliquid ſalis amari, et mannae diſſolvebatur, propinatum. Pulſus validi, duri, accelerati, et calor febrilis.

Die quarta cum inſania ferox, et febris incrementa caperent, vulnus altius inciſum eſt ad oſſis uſque ſuperficiem leviſſime fiſſam. Trepano perforare cranium placuit, ubi extimam eiuſdem ſolum laminam fiſſam videramus, fiſſura ultra diploen non penetrante. Nihil humoris e ſuis vaſis effuſi comparuit. Noctu delirium furioſum, et febris.

Die 5. denuo trepanon applicatum, ut amplior redderetur oſſis perforati plaga. Nil alieni repertum. Delirium aſſiduum et furiosum cum febre.

Die 6. mane menti reſtitutus ad interrogata apte reſpondet, et mitiſſime febrit.

Die 7. et 8. mens integra, et febris vix ulla; alvum his diebus facilem habuit crebro enemate ſollicitatam.

Die 9. de novo incaleſcere, febrire et delirare coepit. Sanguis miſſus corium pleuriticum exhibuit: non levatur.

Die ſequenti moritur.

Ablata olla cranii inter duram, et piam menin-

ningem per omnem late ambitum insignis copia seri aquosi inventa est. Caetera illaesa, nec ulla ullibi encephali sugillatio; quam tamen in aliis, qui alliso capite periere, toties deprehendi.

Spes forte salutis fuisset, si dura matre initio cruciatim perscissa, aquae colligi aut non potuissent, aut iam collectis fuisset exitus paratus.

Si pathognomicus phrenitidis character sit, ut aeger acute febriens ferme assiduo deliret, quaecunque demum febrilis insaniae ratio subsit, non miraberis, opinor, me etiam haec deliria, febrimque ex valido in caput impactu ortam in phrenitidem tribum transcripsisse.

Senex septuagenario maior vegeto adhuc corpore, et senectute cruda, per duodecim scalae gradus fallente vestigio cadit. A casu illico delirat. Vulnus in occipite paullo infra saturam lambdoidem, ac sinistrorsum pollicis unius longitudinem aequans, ibique os denudatum adparuit. Per aurem sinistram, et nares aliquid sanguinis stillabat. Eum diem domi suae absque auxilio, et inter deliria exegit.

Phrenitis à sugillatione encephali post lapsum ab alto.

Die altera ad nosocomium deportatur delirans, ac inter inconditos et motus, et clamores: pulsu pleno, forti, duro, vibratoque, at iustam in sanis celeritatem vix excedente. Incaluit praeter morem. Αλυσμος, et exsilitio frequens e lecto.

Examinatum vulnus: nulla initio laesio cranii in conspectum prodiit. Sanguis detrahitur aliquoties, alvus iniecto enemate, et antiphlogistico purgante proritabatur, verum perpauca, et morosissime secesserunt.

Ea die, et sequenti nil emendatum est, peius habuit, febris augebatur.

Vul-

Vulnus producere sectione placuit; fissura cranii detecta moritur.

Fissura cranii paullo infra supremum ossis occipitis marginem incipiens per latus sinistrum decurrebat ad foramen usque occipitale, quod et ipsum erat diffissum.

Inter calvariam, et duram matrem iuxta ductum fissurae pauxillum effusi, grumosique sanguinis exiguam taeniam referentis, plusculum vero sanguinis non coagulati in ipso foramine occipitali offendebatur.

Cerebellum totum amplioribus vasis, et atro sanguine turgidis perreptebatur, omnesque eius anfractus, si eosdem explicueras, sanguinem habuere effusum, atrum, grumosum; ipsam inter cerebelli substantiam, et piam meningem ita retentum, ut nullibi copiosius colligeretur, sed diffusus per omnes cerebelli maeandros gravissimam potius sugillationem referret, et piae matris, et superficiei cerebrinae.

Hemisphaerium cerebri sinistrum totum nigrescentibus, amplisque sugillationibus et vasis atro cruore tumidissimis commaculatum.

Lobus eiusdem emisphaerii anterior hanc, quam dixi, sugillationem, multo graviorem habuit partibus caeteris quibuscunque.

Anfractus omnes eiusdem hemisphaerii, ubi eosdem ab se invicem dimoveras, effusus cruor coagulatus inter piam meningem et cerebri substantiam haerens opplevit.

Hemisphaerium dextrum, qua parte medio bregmati respondet, plagam orbicularem, pollicis diametro sugillatam, et atram, ibique loci intra anfractuosos cerebri ductus atrum quoque sanguinem exhibebat.

Fa-

Famulus quidam quadraginta circiter annos natus Medicum accedit, lassitudinem, et minorem ab aliquot iam diebus appetitum questus. Suasum est, ut sale amaro ventrem purget: melius habuit. Elapso octiduo redit, aitque minui de novo desiderium cibi, et subinde parum bilis suapte vomere, corpore quasi a laboribus defatigato. Exhibebatur mixtura solvens; salina: vomuit frequentius. Cum alvum positurus latrinam peteret, indeque in cubiculum rediret, in limine concidit; alliso in acutam ferramentum capite, regioni temporali sinistrae vulnus inflictum est digiti longitudine, quod ultra integumenta quasi cultro dissecta non penetrabat. Subtus et circumcirca sana omnia et tunc videbantur, et a morte reperta sunt. Impos mentis per aliquot momenta humi iacuit, crebrius modicam aeruginem vomitu reiectans, et sanguine multo ex vulnere manans. Accersitus prior Medicus propinato quodam haustu vomitum cohibuit. Mens plene rediit haud multo post, vulnus exploratum, ac deligatum est, et sanguis e brachio ductus. Aeger commode valere visus est.

Phrenitidis; fortassis sympathicae, post casum.

Vespere cum recte se habere, et die proximo consueta munia obiturum se diceret, repente totus convellitur. Phlebotomia larga fit, et clyster iniicitur. A convulsione delirium, furorque, et exsiliendi conatus validi, assidui. Ante mediam noctem denuo sanguis extrahitur, idem furor, et iactitatio eadem.

Die altero (cum duodecim fere dies exacti essent, ex quo prima vice Medicum accesserat inappetentiam questus) circa meridiem ad nosocomium deportatur, in quo transacto inter furores, febrimque magnam nychthemero, primo con-

convulſus, dein toto corpore obrigeſcens moritur.

Cum cranium ſerra in orbem circumducta diſſecaretur, parum ſeroſi humoris effluxit, quod intra meninges concluſum, et iis ſerra laeſis promanare, arbitrabamur.

Cranio remoto nihil vitii repertum eſt, ſi maiora meningum vaſa atro ſanguine paululum turgidiora, minora vero quaſi ab iniecto pigmento rubentia excipias. In ventriculis lateralibus perparum ſeroſi laticis deprehenſum.

Nullum omnino vitium intra thoracem fuit.

Hepar, reſerato abdomine plurimum flavebat, et ſuperficie modice inaequali fuit, ac minus, quam in ſanis ſolet, laevigata, atque, ſi contrectabatur, durius, et veluti coctum apparebat: bilis amurcoſa veſiculam replevit. Ventriculus amplus, et inteſtinorum tractus omnis profunda, ac lurida flavedine ſaturate tingebantur; multa quoque bile eiuſdem coloris et tenaci, horum viſcerum cavum obliniente.

Reliqua iuxta naturae conſuetum ordinem fuerunt.

Antiquum in potatore (nam hominem mero a multis annis profuſe indulſiſſe, qui eum noverant, aſſerebant) officinae biliferae vitium fuit, quod in hepate videramus.

Pima ventriculi incommoda a bilioſa et tenaci materie profecta videbantur, quibus ſal amarus aliquantum medebatur.

Phrenitidem conſenſualem exiſtimabam potius, quam idiopathicam. Bilioſa enim colluvies, iam antea praeſens, caſu ipſo adaucta atque ferocior facta in caput irrupit, vi illata debilitatum, et morbo opportunius effectum.

Hos

Hos consensuales quidem encephali affectus, cephalalgias, deliria etc. plerumque serius, atque aliquot primum a lapsu diebus cum febre subortos vidi; cum, quae propria fuerunt ipsius capitis mala, mox ab illata iniuria praeprimis urgerent.

Verum subinde contrarium obtinere et ipse expertus sum, et ab aliis legi consignatum.

Neque isthaec humoris biliosi vis DIVI SENIS perspicaciam fugit, qui *L. de vuln. capitis*: *Si vulneri capitis vel serra secto, vel etiam non secto, osse tamen nudato, tumor rubicundus, et erysipelatodes in facie, et in ambobus oculis, aut saltem alterutro, superveniat, et, si contrectato tumore doleat, eumque febris, et rigor prehendat; caeterum ulcus ipsum, quantum ad carnem, atque ad os pertinet, atque excepto illo faciei tumore partes ambientes se belle habeant; denique, si nullus in reliqua victus ratione error fuerit commissus, eum medicamento, quod per inferiora bilem ducat, opus habere*, testatum facit. *Sic enim purgato et febris sedatur, et tumor evanescit, et secunda valetudo restituitur*. Bilis post capitis.

Quam hic afflicto encephalo efferri bilem, elatamque et faciem, atque oculos igne sacro impetere, Coo teste, et experientia suffragante, didicimus, eandem eadem illa in laesa capita potestate, aut phrenitides in aliis generare diras posse, aut veternos in aliis, aut apoplexias, aut quodcunque genus convulsionum, atque omnibus hisce malis *eodem e fonte* manantibus *idem* quoque *remedium* mederi, *pharmacum* nempe, *quod bilem ducat*, nemo opinor, inficias ibit, qui, quam versatili ingenio hic humor polleat, et diversissimorum in speciem morborum esse choragus soleat, non ignoraverit.

Se-

Digreſſio ad capitis laeſiones.

Sepoſito paulisper, quem de phrenitide inſtitueramus, ſermone, poſtmodum denuo reſumendo, pauca quaedam laeſionum capitis exempla narrabo, quae, utut ad praeſens inſtitutum non pertinentia, ſuperioribus nihilominus, cumque aliis aliorum obſervationibus comparata, aliquid forte in re adhucdum obſcura lucis dabunt.

CASUS I.

Vir 38. annorum compage robuſta, et optime valens, 25. Ianuarii ex ingenti altitudine, ex ſecunda nempe altiſſimi aedificii contignatione, decidit, atque in machinam levandis oneribus deſtinatam caput ita impegit, ut tranſverſus machinae truncus, iſque ſat firmus, confractus diſſiliret.

Vulnus ad ſupremum bregmatis dextri marginem haud procul a ſutura ſagittali, cum eaque ad duorum fere pollicum longitudinem decurrens, os nudum exhibuit, attamen illaeſum.

Senſuum omnium officio compluribus horis deſtitutus iacuit: mox ſanguinem e brachio eduxerunt.

Die altera ad noſocomium deportabatur, ſoporoſus, ita tamen, ut apte reſponderet, ſi inclamaveras. Tenſivus dorſi, lumborumque dolor, uti etiam dextri genu quod moveri non poterat, nec abſque dolore contrectari: nihil tamen externae laeſionis adparuit. De capite exiguae querelae. Calor febrilis aderat, et pulſuum robur inſigne, durities, et plenitudo, celeritate vix aucta. Sanguinem copioſum e brachio miſimus, corio poſtmodum pleuritico coopertum. Potus copioſis, antiphlogiſtici, nitroſi propinati.

Manſit illa in ſoporem proclivitas in quintam diem

diem usque, dolor lumborum vero, et dorsi primo intendebantur, deinde sensim mitiores facti ad nucham et scapulas migrarunt.

Antiphlogisticorum et potuum, et eccoproticorum, et enematum usu circa octavam a lapsu diem dolores et febris evanescere coeperunt.

Genu fomento discutiente emendabatur. Denudato ossi initio aquam nostram vulnerariam, cui dein aliquid spiritus mastichini affudimus, vulneri vero ipsi arcaei balsamum applicabamus. Non est animadversa exfoliatio. Vulnus brevi coaluit. Sanus post mensis Martii initia discessit.

CASUS II.

Sartor 53. annos natus, Bacchi strenuus cultor, ante annum e lapsu caput vulneraverat: curatus est; verum ab eo tempore interiectis longioribus intervallis sine febre, et placide delirat.

Die 7. Februarii 1778. hausto vesperi potu meraciori per duodecim scalae gradus delvolvitur, alliso capite; ex ore et naribus largo sanguine manabat. Domum delatus de capitis, et potissimum hypochondrii dextri dolore querelas movebat: mente constabat.

8. Februarii hypochondrium dextrum plus doluit. Oppressio thoracis accessit. Sitis, iactitatio: noctu dormivit, sed inter manuum, quasi floccos captantium, assiduos lusus: mentis constantia.

9. Februarii symptomatum incrementa, tussis, sternutatio, et inter sternutandum hypochondrii dolor intensior, nuncque etiam thoracis.

10. Februarii mane in nosocomium susceptus

do-

dolorem epigaſtrii totius, hypochondrii praecipue dextri, pectoris oppreſſionem, tuſſim, difficilemque tenacis materiae anacatharſin querebatur. Caput non multum dolere conteſtabatur: domi ſuae abſque remediis decubuit: ſenſuum functiones huc uſque illaeſae: febris magna.

Sanguinem hac die binis vicibus detraximus. Vesperi inſultus epileptici per intervalla acceſſerunt, ubi oculi ſiniſtri frequentiſſima motitatio fuit, et convulſivi labiorum motus muſculorumque faciei, praecipue in eiuſdem latere ſiniſtro. Continua ferme maſticatio, etiam extra tempora convulſionum: extra hos epilepticos inſultus mente conſtabat exacte, dolorem epigaſtrii ſolummodo, et hypochondrii dextri, atque etiam infimi thoracis accuſans. Alvum eccoproticis, et crebro enemate ſollicitavimus. Noctu frequentiſſimae convulſiones.

Die 11. Febr. denuo venaeſectio. Sanguis corio pleuritico, craſſo, vireſcenti livido ſemper contegebatur. Mentis praeſentia creberrimis epilepſiae inſultibus interpolata. Noctu moritur.

Suprema occipitis pars, qua in apicem excurrebat bregmatis concurſui contiguum, multum atque inaequaliter protuberabat, quod omnibus originarium videbatur, atque a prima conformatione profectum. Paullo infra hoc tuber oſſeum vulnus ſex fere lineas longum, atque tranſverſim inflictum extimum ſolum capitis integumentum penetravit, illaeſo muſculo ſubiacente.

Caput, antequam diſſecaretur, exploratum, et in homine vivente, et in demortuo, ſi vulnus hoc leve exceperis, nihil alienum vitioſumque ſenſibus obiecit.

Recluſo cranio, en quantam maximam con-

cipere

cipere vales, rerum omnium ruinam! Os bregmatis sinistrum ita diffractum, ut late hiaret, fracturaque commissuram ossis occipitis contigui transsiliret atque decurreret per sinistrum occipitis latus, iam non una, sed in quatuor ibidem alias fissuras divisa, quarum una tenuis foramen magnum findebat, ceteris aliorsum excurrentibus et cum hiatu.

Fissura unum cum dimidio pollicem longa e bregmate dextro in vicinum os temporum descendebat.

Cruor multus in grumos coactus effusuque in tota basi cranii, maxime in utroque eiusdem basis laterali cavo inter utrumque meningem colligebatur.

Supra et infra tentorium magna eiusdem cruoris vis fuit, magnaque item cerebellum circumdedit, inter utramque meningem haerentis.

In occipitis fere centro dura meninx ab osse secessit, magnamque hanc inter et ipsum os cruoris copiam invenimus.

Sanguis quoque coagulatus corpori calloso insidebat.

Omnem intestinorum tractum saturatissima flavedine bilis tingebat.

Quas in aliis encephali sugillationes videramus in hoc aegro omnino nullas; collectiones vero insignes cruoris grumosi observabamus.

CASUS III.

Operarius 48. annos natus, praeterita aestate absoluto diurnorum laborum penso cauponam intrabat, modico deinde Baccho incalescens domum repetiit, per quinque scalae gradus devolu-

tus caput impegit, sensibus destitutus iacuit. Latus dextrum paralyticum erat; ita tamen, ut subinde et crus levissime commoverit, et brachium. Fit bina phlebotomia.

Altera die ad nosocomium deportabatur; stertorose, cum sibilo, et labore respirans, et febriens magno, pleno, duroque, et accelerato pulsu, et calore intenso. Ad angulum posteriorem inferioremque bregmatis dextri per vulneris hiatum os ipsum ad lineas fere sex denudatum spectabatur, et fissum in crucis formam. Terebra cranium reseratum est, ubi dura meninge perscissa multum cruoris effluxit. Nil emendabatur. Venae sectionibus, enematibus, eccoproticis nil effectum est. Febris increvit. Die post lapsum tertia ad plures abiit.

In medio occipitis levior integumentorum contusio fuit. Totius piae matris continuata sugillatio, maxima omnium erat ad latus sinistrum, versus encephali anteriora.

Intra anfractus cerebri, et graves fuere sugillationes, et hinc inde cruoris collectiones. In basi calvariae sinistra multus effusus cruor inter utramque meningem colligebatur.

Reditus ad institutum sermonem de phrenitide.

Ad alia phrenitidem exempla redire iuvat, et abruptum antea sermonis filum resumere.

Phrenitis ad aestatis et ignium calore, et abusu vini.

Quidam aetatis consistentis vir, qui duros Cyclopum labores ferventissimis aestivis horis exercuit, cumque ipsius tempestatis, tum ignium vulcaniorum aestu incaluit, febrire, dolere capite, tremereque totis artubus coepit, lassus, vertiginosus, et elato magnoque pulsu, atque accelerato, cum interim vino se largiter proluerei.

Vix in nosocomium receptus, quasi oestro percitus furit. Bina phlebotomia, et oxycrato, tecto,

tecto, atque umbra ferocientem sanguinem componebamus. Paucas intra dies resipuit, atque convaluit.

Murarius 44. annos natus procero corpore atque robusto, die 6. Aprilis 1779. ad nosocomium venit, aitque, se a quatuor iam septimanis catarrho laborare, a novem vero diebus peius habere; dolorem enim punctorium thoracis sinistri paullo infra mammam accessisse; corpore erecto, et obambulantem aegrotasse. Phrenitis an idiopathica?

Morbum flocci facere videbatur, atque ita narrabat, ac si levissima aegritudine teneretur. Vox prompta, narratio audaccula: Pulsus pleni, fortes, non valde accelerati; tussis pauca, atque inter tussiendum dolor lateris, qualem antea dixi.

In lecto reponitur; fit venae sectio; potus multi emollientes, tepidi, nitrosi.

Mox vero peracta morbi narratione delirare furiose, tremere, et vociferari incoepit.

Consequentibus diebus complures venae sectiones factae sunt. Corium pleuriticum sanguis habuit: furor assiduus, abdomen tumidulum, et, si paullo rudius contrectaretur, doloris signa, utut furens, dedit.

Die 8. Aprilis iam devexa spiratio stertorosa, sopor, atque in male soporato oculorum conniventia: pulsus duri, vibratique, atque appresso digito difficillime elidendi, naturalibus tamen vix celeriores.

Mane die 9. April. moritur.

Cadaver, per errorem maturius humatum, noctu effodi curavi, ut in viscerum, atque in capitis praecipue, conditionem inquirerem.

Vasa meningis piae solito ampliora, et sanguine pleniora comparebant: erat ita constitutum

hoc cerebri involucrum, ut, an aliqua eius inflammatio adsit, vel vera; an sola sit quaedam vasorum a sanguine congesto *dilatatio non inflammatoria*, qualem etiam in delirantibus, et nullo capitis morbo defunctis non raro vidi, fuerit dubitatum.

Inter utramque, utriusque cerebri, meningem serum fuerat coloris straminei repertum, atque idem eiusdemque coloris utrumque ventriculum lateralem ita replevit, ut ambo haec cava instar abscessus pure turgentis extumescerent, et fluctuarent.

Pulmonis sinistri dimidium inflammatum. Tenuia intestina fere omnia perquam inflammata fuerunt; amplissimus ventriculus. Vacua cystis fellea; reliqua bona.

Phrenitis a cerebelli abscessu, et pure intra meninges diffuso.

Die 29. Aprilis Iuvenis 26. annorum, robustus, ad nosocomium venit, aitque, se a biduo cephalalgia ingenti, ad occiput maxima, atque aurium tinnitu, et recurrente per vices cervicis validissimo dolore affligi, non appetere, sitire, incalescere.

Adstantium quidam referebant, hominem hoc bello inter levis armaturae milites stipendia meruisse, eumque his diebus, fervidissimis nempe, et quales vigente solum aestate aliis annis experiebamur, iter ex Hungaria, iam tum valdopere languidum, Viennam fecisse: ante duos vero dies linquente animo, in foro pubblico concidisse.

Ab uno et dimidio anno frequentissime et ferme assiduo caput dolere, multo mitius tamen, quam hoc biduo, asserebat.

Ante quatuor annos gonorrhoea laborabat.

Multa alia distinctius interroganti confuse respondit. Pulsus validi, accelerati, duri, atque ita vibra-

vibrati, quales plerumque in colica saturnina deprehendo; sitis, calor, et lingua aliquantum immunda, atque albescens. Dolor occipitis atque cervicis subinde, potissimum vesperi ita intendebatur, ut eiularet, moxque iterum remittebat.

Exacto biduo delirium accessit, assiduum quidem, at mite, atque cum carphologia. Potu multo, refrigerante, nitroso usus est, et phlebotomia, quin vel hilum emendaretur.

Durante morbo septies sanguinem detraximus, qui vix emissus pleuriticum corium contraxit. Pulsuum vibratio, eorumque frequentia maior a singula sanguinis missione, et delirium idem observabatur.

Semel emeticum datum est, et vesicans applicatum ad nucham, absque emolumento.

Balneo tepido, quo illum arteriarum spasmum solveremus, per quatuor dies, una alterave hora impositus, resipiscere coepit, emollito pulsu. At iterum et durities pulsuum et delirium rediit aequo passu, balneo iam non iuvante. Lotium plerumque croceo colore tinctum adparebat.

Pridie ante mortem oculorum conniventia per vices, et quasi incipiens opisthotonos; pulsus item durissimi et vibratissimi fuerant. Septima phlebotomia instituebatur. Periit, vena vix deligata, die 11. Maii.

Inter piam meningem et arachnoideam, iuxta ductum maiorum cerebri vasorum, pus excurrebat, nullibi tamen intra ipsos anfractus profundius immittebatur.

In cerebello utrinque, qua dura auditorii nervi portio oritur, ulcusculum fuit ipsius cerebelli, erosa meninge pia.

Pus item sat copiosum, et pone acusticos

nervos, et circa opticorum nervorum coniunctionem, et in foramine occipitali inter utramque meningem diffusum:

Tentorium hinc inde, dextro in latere praeprimis, profunde rubrum, et veluti sugillatum.

Ventriculi laterales cerebri sero turgebant. In thoracis sinistro cavo nigricantis et liquidissimi sanguinis unciae quatuor repertae sunt, atque in dextro illius cavo unciae eiusdem sanguinis sex.

Intestina omnia bile saturate crocea ex toto suffundebantur. Sana reliqua.

Quae ulceris in cerebello origo? Adcurata praeteritorum cognitio, quam Aegri confusa et truncata narratio suppeditare non potuit, aliquid lucis his tenebris affudisset. Videbatur antiquum ulcus esse, ob antiquos capitis dolores.

Durissimos pulsus, et instar fili ferrei vehementer tensi vibratas persaepe in morbis acutis observavi, metastasi ad caput facta, eaque semper perniciosa; tunc vero seroso latice laterales ventriculos cerebri turgidissimos in extispiciis offendi; quique ita habuerunt, ex febre plerumque composita perierunt, nempe putrido-inflammatoria:

Hinc est, ut serum in cava encephali expressum coniiciam, ubi in febribus putrido-inflammatoriis, iam multum provectis, *delirium aut accedit, aut intenditur, cum oculorum conniventia, pulsu praeduro, celeri, atque vibrato;* praecipue ubi haec omnia, aut eorum complura, simul, ac ferme repente, contingunt.

At facta ex hisce signis probabili coniectura, id genus metastasin ad encephalum accidisse, aquae videlicet in ventriculos irruentis, quae medicatio?

Unde ea liquidissimi et nigri cruoris effusio?

Eam-

Eamdem in alio homine nuper observavi, cuius et anatomen et historiam morbi subiungam.

Sed quam rationem afferemus sanguinis extra sua vasa in cavo thoracis collecti? nec enim calefacientem medendi methodum, quae sanguinem intempestivis stimulis in loca aliena urgeret, criminaberis, hic utpote non usurpatam; nec sanguinis putridam dissolutionem accusabis, corio pleuritico, quotiescunque emittebatur, contecti. An a spasmo arteriarum id fuit, quem earumdem vibrata durities prodebat, sanguinem ex vasis suis exprimente?

Cerebelli abscessus priori maior, sed absque phrenitide.

Ob labis in cerebello detectae similitudinem, utut dispar accidentium ratio fuerit, et dispar mortis genus, alteram addo cadaveris sectionem.

Iuvencula 22. annos nata, semper antehac sana fuit, nisi quod ante 12. annos scabie foedaretur, quam solo sibi litu depulit, et absque remediis internis. A sex fere annis dolore occipitis vexabatur, ita ut subinde totus conquieverit, subinde fuerit reversus, at nunquam aegrae patientiam superarit. Ab eo fere tempore virescens ichor per intervalla ex aure sinistra parce stillabat, cum lateris illius obauditione.

Catamenia iuxta legem consuetam semper recurrebant, nisi quod his ultimis binis mensibus statum reversionis tempus praeoccuparint.

Post festa Bacchi anni 1779. vertigine tentabatur assidua ferme, ut exire domo nequiverit integris 14. diebus. Per id tempus nunc modicam bilem, nunc vero assumta suapte vomebat, et amaroris sensu vitiatam gustandi facultatem querebatur. Tandem mitescere sensim vertigines, et oris amaror corrigi coeperunt, restante tamen, quae his binis septimanis continua fuerat, levi ad occiput cephalaea.

Die 19. Aprilis dolor occipitis, hucusque tolerabilis, ingravescebat, ad singulos corporis, non magnos, motus vehementer auctus. Rediit et amaroris in ore sensatio, et repletionis in epigastrio. Vesperi levi horrore se quotidie perstringi aiebat, insequente calore.

Die 21. Aprilis ad nosocomium venit. A meridie eius diei dolor in sinistro occipitis latere dirissimus invadit; eiulatus, et assidua per lectum volutatio, noctu praecipue. Pus virescens ex aure fluit, os amarescit.

Die 22. Aprilis interdiu dolor occipitis magnus, vesperi maior, et nocte. Pauxillum bilis vomuit.

Die 23. 24. et 25. Aprilis nihil mutatum est; nulla toto hoc tempore, quo apud nos fuit, febris observabatur; utut se domi suae febriculam vespertinam quotidie expertam fuisse, testaretur. Pulsus tardiusculi potius, non elati, et calor naturalis fuerunt.

Nocte diem 25. Aprilis insequente dolor occipitis ferme totus evanuit: aut potius mutata sede ad nucham migravit, multo hic loci implacabilior.

Mane alterius diei (26. Aprilis) lingua viridissimo muco foeda, et fauces virescienti ac pendulo pure oppletae. Gargarismata et iniectiones nil profuerunt. Periit a meridie; aucta in fauces viridissimae, aut pituitae, aut puris, illuvie, ortaque difficili, strepente, brevissimaque ac celeri spiratione.

Aperto cranio lobus sinister cerebelli abscessum virenti ac ductili pure plenum continuit, qui facile nucem Iuglandem caperet. Ductus quidam, calami amplitudine; ex eo sacco protendebatur ad

os

os usque petrosum, quod ipsum erosum ita fuit; ut pus in aurem internam penetrare, inde sibi exitum parare potuerit. Sana reliqua fuerunt.

Negavit se unquam impuro fluore laborasse, utut non infrequenter eiusdem contrahendi discrimini se exposuerit; illicito nempe, ut aperta est fassa, nec ullius solum viri, commercio usa.

Dubitabamus, an venereum id esset, vel vero scabiei, non scienter olim sanatae effectus.

Tiro Sartor 16. annorum, die 28. Octobris 1779. in nosocomium deducebatur. Tertio aetatis anno a curru velocius acto prosternebatur in lapidem eminentem et acutum. Inde oculi distorquebantur, et aures multo sanguine manabant. Venae sectione, et cataplasmate discutiente capiti applicato emendabatur; mansit tamen et oculi sinistri ad radicem nasi detorsio, et recurrens per vices cephalalgia, et obauditio constans. Sexto aetatis anno cephalalgia gravissima prehendebatur, ad initia usque convulsionum, sed phlebotomia et puris fluxus ex aure dextro solatio fuit. Pus etiam post haec parcum et sanguinolentum, atque per vices, ex eadem aure fluebat, cum auditus gravitate ad hanc usque aetatem. Phrenitis a pure in encephalo.

Variolis interea perbenignis defungebatur.

Die 23. Octobris 1779. mane ab irruente carpento in pavimentum lapideum proiiciebatur, postquam a quatuor iam septimanis cephalaea intensior fuisset, et copiosior fluxus puris ex aure. Mox febris orta est cum validissimo dolore capitis, in summo praeprimis vertice, atque ad frontem: delirium item et furor. Biduo apud nos propemodum transacto moritur.

Ventriculi cerebri laterales, dexter praecipue, turgebant pure viridi, et foetidissimo; e quarto ventri-

triculo, eroſo et aperto, pus prodibat uberrimum quod et totum cerebellum circumfluxit, et ſpecum vertebrarum colli replevit. Hemiſpherium cerebri dextrum alicubi firmius adhaeſit oſſi petroſo; quo nexu ſoluto canalis patuit, carie eroſus et apertus in acuſticum tubum, atque e cerebro modice ulcerato pus evehens per aurem, foedum et putidiſſimum.

En, quam ſubiuncturum me dixi, et anatomen, et morbi hiſtoriam alterius aegri, ob phrenitidem quoque huc pertinentis.

Febris putrido-inflammatoria phrenitica, et extispicium.

Famulus quidam 28. annorum, cum fratri ex febre putrida mortuo, et valde amato parentaret, triſtari initio coepit; per quatuordecim a morte dies moroſus ſemper et taciturnus. Poſt haec et ipſe febri tentabatur, cum pectoris oppreſſione non magna. Erat lingua ex alvo flava, ſignaque alia ſaburrae bilioſo-putridae.

Aegrotabat erectus. Domi ſolventia ſumſit, et dein emeticum, praemiſſa ſanguinis miſſione: levamen nullum.

Die morbi quinta ad noſocomium venit febris continua: lingua flavo muco obducta, et levis oppreſſio thoracis dextri.

Mentis integritas, eiuſque et virium muſcularium vigor: pulſus duriuſculi et pleni.

Elapſo biduo petechiae conſpiciebantur ubique diſſeminatae; quae colore dilute roſeo corpus inſtar marmoris variegati diſtinguebant.

Paucos poſt dies delirium non interruptum acceſſit, cum aſſidua arteriarum celeriter vibratarum ſpaſmodica duritie, eaque poſt ſingulas phlebotomias, quae ſexies univerſim inſtitutae ſanguinem pleuriticum, ſed luridiſſime flavum dedere, maiori.

Su-

Sudores sub ultimos morbi dies confertim manabant; oculis connivebat, floccos colligebat.

Circa decimum septimum morbi diem periit.

Cum phlebotomiis, potuque refrigerante, nitroso, aliisque, quae utilia fore existimabam, nihil proficeretur, bina vesicantia suris admota sunt, unde peius habere videbatur. Urinae nunc intensius croceae, nunc naturales fuerunt.

Recluso cranio magna seri copia inter binas meninges, et inter cerebrinos sulcos reperiebatur.

Singuli laterales ventriculi unciam eiusdem seri concluserunt.

Tota pleura, praecipue in dextro cavo thoracis, uti etiam magna septi transversi portio, quae oesophago perforatur, inflammata conspiciebantur.

In singulo thoracis antro serum cruentum, aut potius ipse, sed liquidissimus, sanguis, ultra libram dimidiam continebatur.

Pulmonis dextri exigua pars fuit inflammata; et intestina tenuia hinc inde leviter inflammari coepta.

Operarius 42. annorum die 9. Iunii 1779. crure dextro minutissime confracto nobis committebatur. Ampla ubique vulnera et carnium comminutio. Ea, et sequente die commode habuit. Phrenitis post gravissimam cruris contusionem et fracturam.

11. Iunii circa meridiem per vices delirat, e lecto exsilit; pulsu pleno, et modice celeriori, non duro; incaluit, sudavit.

Vesperi et noctu assiduum delirium et ferox.

Die 12. Iunii delirium perstabat, et accessit pedis livor et frigus.

Hinc die sequente amputatio facta est: sub qua, uti et meridie, mens subinde redire visa est.

est. A meridie vero denuo cum furore delirabat; cum febre, et inter sudores continuos.

Periit nocte media, diem 14. Iunii, quem inter assidua, et ferocia deliria exegit, excipiente.

Inter utramque cerebri meningem, item infra tentorium cerebelli, atque in utroque laterali ventriculo serum limpidum continebatur, unciarum universim quinque. Reliqua in encephalo bona fuerunt.

Iecori substantia omnis *aeruginosissima* fuit, ubicunque dissecueras. Vesicula fellea penitus vacua, et omnes bilis viae in duodenum apertae.

Vulneris conditio bona. An spasmus a terrore, cum ab illabente trunco vulneraretur, inductus, bilem e vesicula expressit in hepar?

An hepar vulnerato solummodo capite afficitur, compatiturque? an etiam in aliis, aliarum partium vulneribus? atque ibi quidêm frequentius, hic vero rarius? an eo in casu hepaticum systema a solo terrore afficitur, vim illatam excipiente?

Quae mala inde oriuntur? et quo eventu? et quis influxus est biliferi systematis, dicta ratione affecti in ipsum morbum chirurgicum?

Unde haec seri collectio, et inde exorta phrenitis?

Phrenitis ab ira.

Puella ob negatam ab hera mercedem irascitur. Mox phrenitica fit, frequenter convellitur; perit die quarta. Cadaver sedulo perquisitum nil prorsus alieni ostendit.

Febris miliaris phrenitica.

D. L. ** ex febre miliari phrenitica decubuit. Delirabat assiduo et frequenter convellebatur εις τα οπισθω. Cum poëtarum lectioni se fere totum sanus daret, et ipse quoque non illepidus poëta, cumque adstantium quidam Klopstokium

no-

minaret, illico resipuit; tamdiu integerrima mente usus, quamdiu volueras de immortali sublimis poëtae carmine sermocinari. Sermone hoc dimisso, mens aberrabat toto caelo, toties iterum revocanda, quoties divinum carmen quis recitaret. Convaluit.

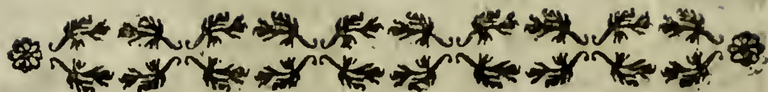
Cum quotidie ferme phrenitidis, praeprimis symptomaticae exempla se offerant, complura volueram de eiusdem curatione differere. Verum sentio, me in amplissimo argumento versari; cuius si singula capita vellem vel strictim persequi, idem agerem, ac si caloris febrilis, aut cephalalgiae, aut cuiusvis alterius symptomatis fusam vellem pertractationem dare. Nonne enim de febribus esset et singulis, et omnibus, earumque diversis curriculis, agendum; argumento nempe vastissimo, meisque viribus maiori?

Infinita enim fere sunt, quae vel ingerendo, vel adplicando, vel morsu, communicata corpori, mentem perturbant: haec non omnibus in hominibus eandem insaniam inferunt: et varia haec varias quoque mentis emotiones inducunt. IOANN. DE GORTER *in medicina dogmatica*. GORTERI effatum de phrenitide.

Hinc viam relegam, ut, qui hucusque solum littus rasi, mature portum occupem. TU vero VIR PRAESTANTISSIME, qui vento vehemeris secundiore, et nave firma, viarum errorumque probe gnarus, alto te mari committes tuto, et, quod es bonis avibus iam aliquoties emensus, denuo, si volueris, ingens auspicato iterabis aequor (*).

SE

(*) Egregium opus *de natura febrium, et methodo iisdem medendi* GUILIELMI GRANT, idiomate germanico nuper donatum, cum maxima meritissimaque Auctoris commendatione ubique innotuit.

SECTIO IV.

DE NATURA ET INDOLE DYSENTERIAE COMMENTATIO

CAPUT I.

Cur Auctor ad describendam dysenteriam animum appulerit?

Complures in describenda dysenteriae indole et curatione fuisse egregie versatos, ut aut nihil omnino, aut sane perparum, desiderari, videatur, quod vel ad cognoscendam huius morbi naturam, vel ad sanam medendi rationem pertineret; probe novi.

Nihilominus, cum ab aliquot iam annis dysenteriae naturam studiosius contemplarer, variorumque annorum constitutiones, atque etiam eiusdem anni dysenterias compararem, magnasque non solum diversis aestatibus, sed eadem quoque tempestate, dysenteriarum differentias viderem; non illas accidentales quae methodum medendi non

non mutant, ſed quae alium quaſi morbum faciunt, alia ſanandum ratione; dubitatio ſubiit, num omnis in perveſtiganda dyſenteria labor praeoccupatus iam ſit, nihilque reliquum factum temporibus futuris.

Et hercle, non eam eſſe huic morbo ſimplicitatem, atque impermixtam naturam, ut quibuſdam videri poſſit, has morbi differentias aut non, aut perfunctorie contemplantibus, et, quod inde conſequitur, non eſſe tam planas in medendo praeceptiones, ut irritus idcirco meus labor futurus ſit de hoc morbo ſcripturi; mecum ſtatuebam.

Hinc vellem dyſenteriae notionem dare clariorem, morbumque, ſimplicem viſum, sed reipſa plerumque compoſitum atque ex pluribus aliis aegritudinibus conflatum, in ſua quodammodo elementa diſſolvere; ut inde ideae naſcantur *illuſtres*, et *directrices*, quae dyſentericorum medicinam tuto regant, plane verſatilem, et deſultoriam; qualem nempe implexi morbi ingenium petit.

Quamplurimis fortaſſe actum agere videbor, et nihil novi, atque antea nondum viſi, proferre: id vero, quemadmodum multis concedo lubens, ut qui et plura, et perſpicacius viderunt, (novi enim ingenii mei tenuitatem); ita vereor, ne quidam alii *vocabuli* potius, frequentiſſime nempe, prolati, atque vulgi ore triti, quam *rei ipſius* hoc vocabulo ſignatae ideam habeant; uti nempe non paucis accidere video, qui audito e. g. *febris putridae* nomine, *rem* ſe tenere, non vero *ſolum vocabulum* arbitrantur, diverſiſſimis (utut iiſdem ſymptomatibus quaſi veſtiantur), febribus imponi ſolitum; neque inquirendum ultra eſſe exiſtimant, quae ea degeneratio ſit, quam hoc vocabulo,

multa

multa et varia, et opposita saepe complectente; *putredinem*, aut *febrim putridam* appellant.

Est etiam non infimum meritum, aliorum praeclara observata firmare suis, et illorum praeceptis subscribere.

Non hic omnem dysenteriae ambitum complectar, nec aliorum referam aut observata, aut medendi praecepta; sed, quid ipsemet viderim, et quam ipse sortem in sanandis dysenteriis sim expertus, quam denique morbi notionem ex meis solius observationibus abstraxerim, narrabo, aliorumque iudicio submittam; ut mea cum suis conferant, rectificentque.

De ea specie dysenteriae loquar, quae quamvis aestatem plus minusve contaminat, etsi in alia quoque tempora subinde incidat; quaeve vel in ipsum vulgus nota est, quamcunque demum eiusdem definitionem statueris.

CAPUT II.

Dysenteriae complicatio, et varia divisio.

Morbum hunc rarissime simplicem, plerumque diversimode dixi complicatum.

I. species dysenteriae, seu dysenteria simplex.

Simplicem morbum tunc appellabam, ubi aegri *secessus creberrimos, aquosos, admixto non raro sanguine, morbo praecipue aliquamdiu durante, profusosque, initio subinde mucosos, semper terminosos habuerunt; cum febricula tenui; gustu aut non omnino, aut leviter vitiato, et cum doloris extra tempora deiectionum absentia*. Saepe coryza, aut angina, aut alia ad thoracem, vel ad artus facta defluctio, ut

inde

inde catarrhus esset, aut dilacerans artuum dolor, hunc alvi fluxum praecessit, aut una adfuit.

Quibus neglecta haec aegritudo fuit, aut remediis ineptis tentata, his tormina augebantur, atque etiam extra tempora secessuum perstabant, qui frequentiores fiebant, mucosiores, magisque cruenti, et tenesmodeis supra modum.

Nunquam accidisse hunc morbum vidi, nisi si corpori sudore mananti incaute admissum frigus fuerat.

Haec perfrigeratio aliis anni temporibus alias corporis partes impetebat; *supremas* hyeme, vere *medias*, sed *infimum* ventrem adulta aestate, atque autumni initio.

Diversis anni partibus diversae quoque corporis partes plerumque aegrotant. Cur aestas plerumque dysenterias proferat.

Ventriculum nempe et intestina hac anni tempestate debilissima habemus, et excipiendae recurrenti materiae perspirabili prae alia quacunque parte opportuniora.

Hinc materies, quae alio anni tempore aut odontalgias fecerat, aut coryzas, anginas, catarrhos etc. morbos videlicet serosos; nunc ad intestinorum membranas proiecta *ventris coryzam*, aut *intestinorum catarrhum*, aut *eorundem rheumatismum* fecit; morbum nempe, ab aliarum anni partium serosis morbis non nisi *sede* differentem.

Etiam illud accedit, quod non quovis anni tempore eadem destillantis materiae indoles sit, sed nunc *benignior*, atque insons fere, nunc vero *acrior*, et *septica*; qualis nempe aestivo tempore esse plerumque solet.

Anno 1778. mense Augusto haec dysenteriae species, quae mihi *prima* et *simplex* erat, aliquoties observabatur, eamque ipse ea tempestate perfrigeratus experiebar.

Profuerunt iuges, et tepidae potiones, cum

lecti tepore: subinde eundem potum leni aromate feceram medicatum. Sub vesperam pulverem ex nuce moscata, et opii pauxillo propinavi. Motis per noctem sudoribus alvus compressa est, cum euphoria et absque alterius morbi metu.

et quid nocuerit.

His male cessit quaecunque alia medendi ratio; seu quae occoproticis, sive quae emeticis, aut quae radice arnicae dysenterias sanat; aucto deiectionum torminosarum, cruentarum, ramentosarum numero etc.

Dicto modo intra nychthemeron cum perseverantia sanabantur; si modo nondum invaluerat morbus, aut perversam medicinam fuerat expertus.

Hinc quorundam methodi dysenteriae medendi explicari possunt.

Absque negotio nunc intellexi, quaenam illae dysenteriae fuerint, quas solius aquae tepidae potum cum tenuissimo victu, aut tenue infusum theae, at dilutissima carnium iuscula affatim epota sanasse, observatores testantur.

Eiusdem quoque indolis, *serosae*, nempe, aut *rheumaticae*, *simplicis*, *impermixtae*, illas fuisse dysenterias puto, quas infuso florum sambuci, stibio diaphoretico non abluto, opio, aut remediis vi leviter carminante donatis, ut balneo tepido aquae dulcis, aut fotu crurum, vel abdominis etc. aut alia quacunque ratione, huc revocanda, tuto, feliciterque curatas narrant.

Quibusdam auxilio fuisse in dysenteria vesicans legimus, abdomini admotum, et salutis mox insecutae rationem ex hucusque relatis colligimus. Rheuma enim intestinorum vesicante ad cutem evocabatur, sudore (quemadmodum post applicatas alicubi cantharides semper est observare) ubertim moto, atque alvo resiccata.

Qui dysenterias alterantibus sanant, ex opii, et

et radicis ipecacuanhae refracta dosi confectis et perspirationem sollicitantibus, *has* certe *solas* sanant, nempe *rheumaticas*, habentque eventus fortunati rationem.

SYNDEHAMUM (quem virum, et quantum!) in eo reprehensum legi, quod usui sui laudani tum in aliis morbis non paucis, cum vero vel maxime in dysenteria sananda, plus iusto indulserit. Verum aequissimum fuerat, id quoque addere, nec *eadem* eundem ratione *omni dysenteriae*, nec *omni* fuisse *constitutione* medicatum.

Cur quidam methodum Sydenhami Dysentericis medendi inique criminantur.

Nonne enim variam dysentericis medicinam fecit, prout varius fuerat dysenteriae genius, ab ipso non praetervisus? nonne cathartica non raro suasit? nonne solis phlebotomiis profuisse se foeminae ait, longa dysenteria vexatae?

Sed etiam omnibus hisce auxiliis locum dedit, ubi dysenteriae fuerat compositio ea, quae composita quoque methodo indigeret.

Certe, si quando solius laudani ope, omissis catharticis, rem totam confici posse asseruit, id ita experiundo edoctum fuisse credendum est, fuisseque eas ipsas dysenterias, quae solo laudano conquiscebant, illius prorsus originis, de qua hucusque differebam.

Fortasse mihi litem quis movebit de morbi nomine, ut quem dysenteriam salutarim, quae eius sola quaedam *simulatio* fuerit, quocunque alio demum vocabulo, e g. *rheumatis intestinalis*, *colicae*, *diarrhoeae torminosae*, *a perfrigeratione* etc. aptius insignienda. Verum multa pro hac mea compellatione pugnant; atque hanc veram dysenteriam esse, aut esse potius unam ex amplo dysenteriarum genere quasi speciem, eamque *simplicem*, me-

racam, et caeteris speciebus multo benigniorem, multis evincere argumentis possem.

Nam, ut pauca afferam, 1. eosdem exhibuit characteres, quos eo ipso in morbo deprehendimus, quem omnes unanimi suffragio dysenteriam appellarunt; deiectiones videlicet frequentes, cum ventris torminibus, et colluvie mucosa, utique etiam aquosa initio, et paullo post cruentata.

2. Intra eosdem quoque temporum fines coercebatur, intra quos contineri dysenteria solet; eosdem cum dysenteria progressus fecit; eosdem est sortita cum illa exitus, si morbum aut nihili feceras, aut eidem sinistre medebaris.

3. Ab auctoribus quoque non paucis et visum hunc morbum, et pro dysenteria habitum, et eadem nobiscum ratione sanatum, accipimus.

4. Intestinorum hoc rheuma, quod simplicem dysenteriam appellabam, in omnibus dysensentericis, quoscunque vidi (et videram non paucos) adfuisse, utut multiplici alia complicatione ita variegatum, ut diversissimae medendi methodi requirerentur, affirmo.

Nonnunquam hoc rheuma intestinorum altius figitur, ita, ut sudoribus motis dimoveri, dissiparique non possit, sed perstet immotum; tunc autem et haec simplex dysenteriae species repetitis vicibus blando, anodyno, tepidoque potu, et laudano subinde interposito tentari debet. Quod si vero haec dysenteria serosa negligatur, male curetur, in veram abibit, eamque pertinacem *febrim intestinorum rheumaticam*, longam, difficilem; quemadmodum febres rheumaticas artuum, carpis et genubus tumentibus, et valde dolentibus, fieri vidimus.

Altera species dysenteriae. Altera dysenteriae species est, eadem cum priori tempestate occursans, sed priori magis compositi-

posita, et e binis, ut ita dicam, elementis confecta. En eius genesin, indolemque, et qua parte priorem contingat, et qua ab eadem recedat.

Ventriculum et intestina aestate adulta, et ineunte autumno plus solito languere, et sorde biliformi gravari non raro, ac crebrius, quam aliis anni temporibus, id vero vel in vulgus constat. Eius genesis.

Saburra haec temporum opportuna vicissitudine, et appetente brumali frigore ab invigorato systemate gastrico sensim subigitur, immutatur, eliminatur, viis et modis variis. At sunt, quibus abundantior bilis insidet, et ventriculus est imbecillior, iisque, non exspectata hac temporum felici mutatione, ea materies, quam abundare dixi, morbum facit *biliosum*, e gr. febrim *biliosam*, *choleram* etc., verumtamen nondum dysenteriam.

Fac iam, homini cruditate biliosa laboranti, quae forte hucusque iners delituit, et, si nulla occasio eius commovendae fuisset data, etiam posthac iners delituisset, donec annua vice fuisset mutata; fac, inquam, huic homini corpus perfrigerari, prehendique illa dysenteria, quam supra descripsi, *destillatoria*. Aegrotabit iam hic tuus homo et *rheumate illo intestinorum* a perfrigeratione orto, (quod vel solum dysenteriae primam speciem facit), et *cruditate biliosa*, quam ipsum rheuma mole auxit, atque acriorem reddidit, quamve gastricum systema, ob defluxionem nunc irritatum ex exquisitius sentiens, gravissime feret.

En iam alterius huius dysenteriae genesin, compositae 1. ex *dysenteria superiori, simplicique*, et 2. *ex biliosa materie commota*; binis nempe, quae dixeram, elementis.

Cum hac dysenteria superius allata remedia ne- et curatio;

nequaquam congruebant, nisi bilem commotam eduxeras, atque ex morbo *composito* feceras *simplicem*. Haec illa dysenteriae species erat, quae, propinato antea pharmaco, medicinam sopientem et diaphoreticam amabat.

Non idem omnibus modus est ventrem purgandi, multis enim vomitio placet, non paucis alvus purgante mota blando, salino, mannato, tamarindis, rheo etc.

Utraque ratione in sananda dysenteria utebar (de hac secunda specie loquor, *rheumatico-biliosa*); quamvis et efficacius, et pluries morbum vomitorio, aut emeto-catharsi commiserim.

Everso ventriculo turbae plerumque suapte, et quin narcoticum daretur, componi, et aegri in placidos somnos labi, atque inter dormiendum in sudores, coeperunt.

Sic pharmaco bilis absterſa est, et sudoribus rheuma intestinorum.

Dysenterias aestate anni 1776. omnes huic methodo subieci, easque celeriter confeci; plerasque etiam in Hungaria annis 1773. et 74. eadem ratione, et eodem eventu sanavi.

Plerumque autem hunc canonem statuebam, ut saburram, ventrem infimum et intestina crassa occupantem, blande per secessus evocarem, at vero materiem *sursum turgentem*, atque exitus molientem per os, excuterem vomitu.

Has quoque dysenterias fuisse existimo, quas SYDENHAMUS non solo laudano, ut quasdam alias, sanavit, sed catharsi, eaque repetita, et opio primum a purgatione propinato, atque in plenam usque sanitatem protracto.

Usus horaeorum fructuum

Dysenteriam *rheumatico-biliosam* mitioremque, et a saburra non copiosissima productam, presso

uva-

uvarum ſucco ſanavi; qui ab aegro remediorum aliorum impatiente largiter hauſtus ventrem turbavit, ſolutamque bilem purgantis inſtar eduxit; dyſenteria in diarrhoeam conversa, ſalutarem, et facilem curatu.

Cuidam et pruna recentia conceſſi, ablata cuticula indigeſtibili, quin et alios horaeos fructus, qui ſucco prae caeteris abundabant; aut, ut aſſumant, ipſe iuſſi, aut non invitus conceſſi, fibroſis tamen, et duris eorum partibus reiectis.

Hi horaeorum ſucci ſaburralem materiem ſolvebant, quo opportunior emeſi, aut catharſi efficeretur; vel vero ipſimet purgantis remedii ſimul vices ſubierunt.

Convaleſcentes tamen ab uſu fructuum horum arcebam, ſaltem largiori; tunc enim firmare potius et acuere languidas ventriculi vires oportebat. et abusus in disenteriis.

Hanc alteram dyſenteriae ſpeciem ab ea, quam *rheumaticam* appellabam, certae quaedam notae diſtinguebant, eaeque potiſſimum ſequentes: Qui proximis diebus dyſenteriam fuerant experturi, ventriculi pondus per aliquot ante morbum tempus querebantur, aut matutinum amarorem oris, aut ſudores praeter morem nocturnos, nidoroſos, et ſomnos turbatos. Quibuſdam alvus antea ſine torminibus fluxit, eaque ſubſiſtente ſuapte, aut intempeſtive cohibita, haec inteſtinorum difficultas acceſſit.

Quibuſdam abdomen ſubinde levi, et fugitivo per vices dolore, aut flatu crebro perſtringebatur, alvo adhucdum ordinata; donec elapſis aliquot diebus dyſenteria adoriretur. In aliis alia praeceſſere futuri morbi indicia.

Morbum praeſentem ea omnia comitabantur, quae biliformem ſaburram indicant circa prae-

cordia collectam; atque aliunde iam abunde nota.

Dysenteria rheumatico-biliosa febre *evidenti* quidem carebat, non omni tamen *motu febriculoso*. Atque universim, utut non ignorem, dysenterias febris expertes describi, earum tamen nullam me vidisse recordor, febre penitus destitutam. Sed febrim forte, quae *exigua* fuerat, *nullam* prorsus putaverunt.

Febris biliosa dysenterica

Sola intensione differebat ab hucusque descripta dysenteria is morbus, qui mihi *febris biliosa dysenterica* fuit. Erat enim et copiosior bilis collectio, eiusque acrioris, atque ita agentis, ut febrim faceret biliosam, accedente intestinorum rheumate tali, quale requiri ad nostrae dysenteriae genesin superius dicebam. *Febris* haecce *biliosa* sibi novum cognomen adscivit, fuitque *biliosa dysenterica* dicta.

Aliunde constat, quibus notis biliosae febres prodantur, iis nempe, quae materiem biliformem intra praecordia fluitantem indicant; cuius tamen portio quaedam suam iam stationem deseruit, intra humorum circumeuntium canales recepta. Manifesti quoque sunt certa plerumque horarum aut dierum periodo recurrentes febris auctus, et decrementa.

Febri hac biliosa dysenterica detenti non omni diei tempore, nec omnibus diebus aequali ratione deiecerunt; sed suam hae deiectiones torminosae periodum observarunt, ut nunc frequentiores essent, aucta nempe ipsa febre, nunc vero eadem remissiore ipsae quoque remitterent.

ratius periculosa fuit,

Haec tertio loco memorata dysenteria vitae periculum poterat intentare, quod ab utraque priori, nisi insana medicatio ex benignissimo morbo

ho periculosum fecerat, longissime absuit.

Quae torminum ratio fuerit in hac febre dysenterica, exponam.

Abdomen nempe sub ipsa deiectione, et momento ante eandem non raro vehementer doluit; mitius tamen, aut non omnino eo tempore, quo aeger mox a secessu surrexit. Verum, utut persaepe graviora tormina eundem vexarent, venter tamen, etiamsi rudi manu contrectatus, validius non dolebat, nec mitius eadem remota.

Inde inflammationis absentiam coniectabar, et tempus emetico opportunum.

At tumidulum aliquantum abdomen cum aliqua tensione, et cum dolorum sub ipsa manu contrectante augumento intestinorum phlogosin prodidit. Sed hac de re inferius erit dicendi locus.

nisi complicata inflammatione.

Methodus medendi his febribus biliosis dysentericis (de iis loquor, queis nulla inflammatio iuncta erat) tota in eo ferme versabatur, ut febris biliosa ipsa, tanquam morbus eminentior, sanaretur, cuius sanandae modum *Tom. II. Rationis medendi meae* abundanter ostendi.

Qua ratione medendi usi simus in febre biliosa dysenterica.

Consistebat enim intra remediorum saponaceorum, solventium, acescentium usum; cui subiungi, aut interponi emeto-catharsis debebat.

Opium tardius propinandum hic erat, [illegible]arce, et febre biliosa ferme ex integro iam consopita. Male enim biliosae febri, et opio convenire is novit, qui vim utriusque perspectam habet, atque alterum cum altera contulerit.

Raro solis purgantibus febris biliosa dysenterica curabatur, nisi mitior fuerit, et ipsa purgantia fuerint blandiora, antibiliosa, eccoprotica, tamarindi, cassia etc.

Rheum

Rheum enim quacunque ratione datum, aut myrobolani, aliaque huc revocanda, ſpem feſellerunt, niſi febre iam inclinata, et emeto-catharſi praemiſſa.

Plerumque aliis adiumentis haec ſpecies dyſenteriae non egebat.

quosve exitus habuerit eadem haec febris.

Varios modo exitus referam, quibus *febrim biliosam dysentericam* contigit terminari.

In quibuſdam, iiſque compluribus, morbus recta in ſanitatem abiit, intra idem ferme tempus, quo alias bilioſae febres ſolent concludi, atque eadem etiam ratione.

Vidi, cui febris dyſenterica methodo ſuperius expoſita in intermittentem fuerat converſa; alvo extra tempora acceſſionum febrilium compreſſa, ſub iiſdem vero denuo dyſenterica. Dixiſſes *febrim intermittentem dysentericam*: hanc dein corticis peruviani decoctum ſanavit.

Quidam initio ex febre bilioſa dyſenterica aegrotabat; haec in tertianam abiit, abſque symtomate dyſenterico.

Nonnunquam haec febris bilioſa dyſenterica apta methodo profligabatur; verum alvus, utut indolenter, attamen immoderatius, et longo tempore fluebat; dyſenteria nempe in diarrhaeam abeunte; bonam quidem, niſi diuturnior fuiſſet, et ob debilitatum inteſtinorum robur difficulter ſupprimeretur, et convaleſcere prohiberet.

Usus radicis arnicae.

His radix arnicae aut pulverata, aut infuſa prae quovis alio roborante remedio conſtanter profuit.

Non raro *febris bilioſa dyſenterica* in morbum putridum tranſibat, ut nomine mutato *febris putrida dyſenterica* appellaretur.

Diverſa ratione haec morbi mutatio contin-

ge-

gebat; cui explicandae nunc diutius immorabor, cum hic foecundae notiones delitescant, quibus in medicina antidysenterica absque piaculo nemo carēt.

Febris *biliosa* dysenterica in *putridam* convertebatur:

1. *neglectu*: Qui enim auxilia sprevere, vel iisdem ineptis usi sunt, his non iam remittere febris visa, iterumque stato tempore intendi, sed uno impetu atque accelerato ferri. In continuam itaque mutabatur, gravem, iisque symptomatibus stipatam, quorum complexus *febrim putridam* insignit. His diuturnior solventium, emollientium, tepidorumque usus, non raro etiam venae sectio, profuit, et sero tandem emeto-catharsis; postquam nempe, quam diuturnior et elatior febris intestinis iam affricuerat, inflammatio fuerat absterfa.

2. *inepta methodo*: Alii enim febrim biliosam dysentericam venae sectionibus compluribus aggressi sunt; verum, sanguine ultra aegri tolerantiam extracto, exasperari biliformis materies coepit, atque intra corporis penetralia attracta quaquaversum dispensari, et humores circumeuntes malo suo connubio coinquinare.

Hi longissime ab inflammatoria conditione abfuerunt; sed ardoribus perusti acerrimis, parvo debilique, ac celeri pulsu, et febre assidua, eaque nunc *putrida*, aegrotabant.

Hoc rerum statu radix arnicae prae quovis alio remedio saluti fuerat ad dr. β. omni, aut secunda, aut tertia, hora propinata. Quandonam habeatur directa radicis arnicae indicatio in dysenteria;

Emeto-catharsin hi non ferebant; utut enim illuvie venter scateret, nihilominus vel impurorum succorum evacuatio residuas vitae vires attrivit. Serius autem, atque arnicae radice refocillati subinde

inde ſalubriter emetico purgabantur, reſumpta denuo eadem radice.

3. Febras biliofas dyſentericas *imprudenter iterata emetica*, aut etiam *purgantia ultra modum protracta* contumaces effecerunt, et ob exhauſtas vitae vires periculoſas.

Tunc vero deſertas propemodum res radix arnicae reſtituit.

Quemadmodum *ſimplici febri bilioſae* remedia calefacientia, conſtringentia, et narcotica valdopere adversabantur, eaſque in *inflammatorio-putridas* invertebant; ita febres bilioſas dyſentericas eadem medicatio longe peſſimas fecit. Tunc vero phlogoſin prava methodo accerſitam potu, fotu, et phlebotomiis omnium primo ſedare oportuit, ac tandem expoſita ante ratione perſanare.

Nonnunquam febris adeſt *originario-putrida*; non multum ab illa differens, quam *ſecundario-putridam*, ex praegreſſa nempe *biliosa*, fieri ſupra narrabam.

De *Synocho putri* differere nunc oporteret, priuſquam de eius cum dyſenteria connubio verba facerem; niſi animus mihi dudum fuiſſet, alia occaſione de febrium diverſiſſimarum indole, quas ſub eodem *putridae febris* vocabulo tanquam *natura eaſdem*, et hercle, quanto cum errore, et quam multis pernicioſo! complectuntur, et de diverſa iis medendi ratione, praecipere.

Ubi putri ſynocho rheuma inteſtinorum ſub iis conditionibus adiungebatur, quae ad generandam dyſenteriam requiruntur, *febrim putridam dyſentericam* appellabamus.

Synochus putris dysenterica seu dysenteria putrida.

Toti in eo tunc verſabamur, ut, an omnis inflammatio abſit, conſtaret; hanc enim praeſentem fotu abdominis, et emolliente, ac mucilaginoſo

noſo potu, quin etiam phlebotomiis delinivimus: Tum demum aut emeſi, atque hac crebrius, uſi ſumus, aut blanda catharſi; prout materies aut ſurſum turgeret, aut ad alvum inclinaretur.

Tandem radix arnicae complementum curationis fecit.

Dyſenterias eiuſmodi putridas, ſed abſque notabili ſaburra, atque omnis inflammationis expertes, mox initio propinata radix arnicae ſanavit ſola.

Tunc autem ferme omnibus alvum pedentim, et lente inhibuit, et ventris tormina ſenſim compoſuit: Pauciſſimis vomitum movit: Perpaucis dyſenteriam in diarrhoeam convertit.

CAPUT III.

Febris inflammatoria dysenterica, seu dysenteria inflammatoria, benigna, maligna.

Rheuma inteſtinorum, quo ſine dyſenteriam concipere nequimus, inflammatoriam non raro ſibi febrim ſociabat; ſeu ipſa materies deſtillans acredinem, et inflammandi habuerit vim: ſive aegri habitus fuerit prae caeteris opportunus phlogoſi; vel vero conſtitutio anni phlogiſtica, tunc forte vigens, quidquid per id tempus morborum occurſabat, in phlogoſin inclinaret inverteretque. Non raro, quod neque temporis neque aegri conſtitutioni tribueris, nec peculiari cuidam rheumatis acredini, inepta et prava medicina fecit, vinoſa, aromatica, narcotica, adſtringens etc.

Dyſenteriae *vernae*, *autumnales*, *hyemales*, *pletho-*

thoricorum, robustorum, aut *ex toto* erant inflammatoriae, aut saltem *ex parte*, maiore, minore.

Unde natura dysenteriae possit determinari.

Subinde *aestiva* quoque dysenteria multum phlogoseos habuit, subinde vero omnino nihil. Anno 1776. unicam certe dysenteriam inter longe plurimas offendi inflammationis participem.

Ea in re dysenteria naturam *dominantis febris* imitabatur, ut, si *haec* multum, aut parum, distaret ab inflammatione, *illa* quoque ab eadem longius abesset, aut propius.

Oculatum medicum esse oportuit, atque emunctae naris, ni insidentem ventri phlogosin voluerat praetervidere: decepit pulsus, deceperunt vomitiones saburrales, aeruginosae, vermes ore reiecti, ut motae turgentisque saburrae molimina crederes, quae potius ab incendio fuerant intestinorum. Dolor *assiduus alicubi fixior*, *tactum refugiens*, *inquies*, *ἀλυσμος*, atque alia, quae enteritidum solent signa esse, medentem periculi commonefecerant.

Eandem in *hac* dysenteria medendi rationem tenuimus, quam enteritidi quoque conducere noveramus, nempe *generosius antiphlogisticam*.

Balnea, aut cataplasmata, postquam sanguis, subinde iterato, detractus fuit, et emulsa tepida, ore assumta, ano iniecta, iuscula quoque non pinguia, queis gumni arabicum incoctum fuerat, cruciatus abdominis, et deiectionum frequentiam composuerunt: quaecunque alia, aliarum nempe virtutum, remedia nocuerunt.

Dysenteriae complicatae, seu varia ratione commixtae,

Dysenteriae diversae subinde commiscebantur. *Inflammatoria*, atque *biliosa* in unum morbum conflari prae ceteris solebant; constitutione temporis subinflammatoria, in corpore caeterum valente,

pleno,

pleno, ſtricto; vel verò ubi opio, vino, rheo, myrobalanis, aromaticis, adſtringentibus aeger fuerat abuſus.

Nonnunquam, quae in quibuſdam aegris aut ſolae fuerunt, aut complicatae, in aliis ſibi ita ſucceſſerunt, ut una dyſenteriae ſpecies exceperit alteram; atque huic dyſenteriarum variarum ſucceſſioni oportuit medendi rationem accomodare. Dysenteriae variae se invicem excipientes.

CAPUT IV.

Tentamen novae diviſionis morbi dysenterici, ex cognatione cum vario rheumatismo repetitae.

Quam hucuſque dyſenteriae diviſionem dedi, pleraſque eiuſdem ſpecies complectitur, eaſque communiores, ſanatuque non difficillimas.

Superſunt autem aliae quaedam, quas ad hucuſque recenſitas operoſius referes, et quarum indolem ex ſuperioribus vix perſpicies.

Hinc aliam inire viam placet, qua ad genium morbi intimius cognoſcendum nos perventuros confido.

Statuo, dyſenteriam, hiſce annis obſervatam, fuiſſe *inteſtinorum rheumatiſmum*, ab eadem genitrice materie natum, qua rheumata naſci, aeſtate adulta atque autumno ſolebant.

Febris ergo rheumatica aeſtatis, rheumataque partis cuiuſcunque, artuum, faciei etc. *eandem* per ea tempora habuere cum dyſenteriis *cauſam materialem*, et ſolummodo *forma* differebant.

1. enim rheumatiſmos artuum videre contigit, repente ſublatos dyſenteria oborta.

2. nonnunquam eundem hominem et rheumatismus vexabat, et dysenteria.

3. dysenteria quoque subito cessabat, ut primum carpi, aut genua intumuere, doluereque ad eum modum, quo a febre rheumatica solent, in artus incurrente.

4. par quoque utriusque morbi frequentia fuit eadem tempestate, ut alios rheumatismus affligeret, alios dysenteria.

5. eadem medendi ratio in utroque morbo valebat, idem etiam habitus symptomatum erat; si ea excipias, quae ob partis affectae diversitatem differre necessario debebant.

6. dysenteria non infrequenter sudoribus, aut efflorescentia miliari, vel vero utraque hac ratione, iudicari et solvi solebat, quod saepenumero in rheumatismis quoque observabamus.

Sola certe acrior bilis, atque ab rheumate non adiuta, dysenteriam non fecit. Acerrimam saburram in febre biliosa ipse quondam vomebam fauces ita excurentem, ut integro biduo, vel lenissima potulenta ignis instar oesophagum quasi arrosum afficerent; nihilominus, praesente licet hac acerrima bile nec ventriculus, nec intestina doluerunt, nec ullum dysenteriae signum adfuit.

Praeterea, qui dysenteriam patiuntur, saepe perpauca vomunt, et quae nec colorem, nec saporem depravatum habent, nec sensibilem aliam qualitatem vitiatam, etsi cum multo plerumque levamine vomant.

Idcirco non videtur dysenteria produci ab acri bile intra tubi intestinalis cavum contenta, et nondum resorpta; licet ab eadem reddi possit periculosior: atque emeticum non raro profuisse visum est, qua *sudoriferum*: novimus enim post emesin sudores moveri. Hinc

Hinc dyſenteria non ob remotam quamdam analogiam, et per metaphoram, ſed *vere* ac *genuine rheumatiſmus inteſtinorum* dicetur, ſuntque hi duo morbi αδελφεα παδηματα, atque eiuſdem matris.

Quapropter methodus rheumatiſmis aeſtivis medendi rectificari corrigique ex ea medendi ratione poteſt, quam dyſenteriis applicamus, et e contrario haec per illam poteſt illuſtrari.

Recensebo nunc, quam rheumatum diverſitatem viderimus temporibus dyſentericis; ut, quanta rheumatiſmos inter, et dyſenterias analogia intercefferit, liquido conſtet.

Rheumata obſervabantur in hominibus caeteroquin bene valentibus, ab aura frigidiore, quae forte ſudantes afflarat. Hi rheumatiſmi benigni fuere abſque febre, et potu tepido, diaphoreticove abſque negotio difflandi. Prima species rheumatismi, et dysenteriae.

Eiuſdem omnino moris dyſenteriam vidi ſeroſam, benignam, cito et eadem ratione ſanandam; hanc ſuperius *primam dyſenteriae ſpeciem* nominabam.

Alteram ſpeciem rheumatiſmi conſtituebat rheuma artuum pertinax, et diuturnum, initio febrile et cum afflictae partis tumore, atque, febre licet profligata, diutius nihilominus dolorificum; quodve, ni exquiſita methodo ſuccurreretur, articulos ſero tandem a dolorum cruciatu liberarat, et eos reliquerat ad motum ineptiores, rigidiores, tuberoſos, tumidos, et per omnem fere vitam veluti ſemidiſtortos. Secunda species rheumatis, et dysenteriae.

Non diſſimilem dyſenteriam offenderamus rebellem ad notas ſanandi leges, et cum hac pertinaci fluxione articulorum apprime convenientem. Sero dolor abdominis valedixit, longiſſimamque

omnium moram traxit, ſano reliquo abdomine, in inteſtino recto; quod aſſiduo teneſmo mucum tremulum lineis ſanguineis pictum expreſſit. Teneſmum hunc diutiſſime durantem ſublatum una nocte vidi, oborto mox femoris ſiniſtri, et carpi dextri tumore, ac dolore rheumatico, qui ſero lactis, et frictionibus ſanabatur.

Cum pauciſſimis tamen tam benigne agebatur, nonnunquam enim dyſenterico dolore, utut ſero, ceſſante, alvus nihilominus indolenter et aſſiduo fluebat multis ſeptimanis. Varia incaſſum tentata ſunt; Aegri aut hydropici perierunt, aut conſumpti ab aſſidua, aquoſa, chymoſa deiectione.

Tunc inteſtina, potiſſimum craſſa, reperiebantur ſolito multo craſſiora, rigida, coriacea, at nullibi ulcerata.

Idem hic inteſtina ſunt paſſa ab inveterato rheumate, quod articulis ab eodem accidiſſe ante dixi, tumidis manentibus, tuberoſis ac rigidis effectis, et ad motum ineptioribus.

Oblitteratis nempe inteſtinorum abſorbentibus vaſis, rigeſcentium, durorum, alvus abſque torminibus et aſſiduo manans, hydropem induxit, et conſumptionem.

Horum pauci, iique ſolum valentiores, et quibus adhucdum virebat genu, poſtquam diuturna aegritudine ferme ad incitas redacti fuerant, attritas ſenſim vires reſumſerunt; fatiſcente fortaſſis materie rheumatica, et inteſtina deſerente. Sed longa mali mora memoriam ſui reliquit, et languidior ventriculi vis decoctuſque iuventae flos ſuperati morbi identidem commonefecit.

Tertia species rheumatismi, et dysenteriae.

Tertium quoddam genus erat deſtillationum, aeſtate, et ſub initia autumni, ſaepe conſpectum, ery-

erysipelatodes, urentissimum, quod vel levissime digito contrectatum, aegro eiulatus expressit; sub vesperam et noctu crudelius saeviens, et septicum.

Anno 1777. binas iuvenculas habuimus, quarum altera manum habuit eiusmodi rheumate tentatam, altera pedem. *Tempore* potius delinitum morbum existimabam, quam *consilio* fractum; quod, etsi varium fuerat, tamen a morbi ingenio capitoso identidem vincebatur.

Quibusdam id genus rheumata post multorum dierum cruciatus in pus convertebantur.

Quorum corpora iam ante morbum pravos succos fecerunt, hos prae caeteris hoc rheuma invasit.

Sed etiam dysenteriam non absimilem vidi in cachochymicis, gravissimam, laethalem, atque id solum boni habentem, quod rarius fuerit observata, et anno 1776. omnino nunquam.

Dysenterici hi *ardorem abdominis*, eumque intensissimum, assiduum, contrectationis vel mitissimae impatientem mox primis morbi diebus; anxietatem miram, et iactitationem, creberrimas, mere, sed obsolete sanguineas deiectiones; pulsus saepe magnos, vibratosque, sed nunquam valde acceleratos, subinde autem tenuissimos exhibuerunt. Vena secta sanguinem dedit laudabilem, absque ulla phlogistica crusta, et absque dolorum levamine. Sub frigidissimo artuum frigore et plusquam cadaveroso internis caloribus se peruri querebantur; potus gelidi inexplebile desiderium. Lingua sicca, hirsuta, et ipsa quoque frigida. Mentis constantia, et dolorum sensus usque fere ad ultimum vitae diem. Mucilaginosae, tepidae, crebrae potiones, et abdominis fotus assidui rarissime profuere. Tertia, quartave plerumque die

marmoreum illud humidumque frigus artus omnes occupavit; ſudore gelido in magnas guttas collecto ubertim manante, praeprimis ex facie.

Septima atque octava die, deiectionibus et rarioribus, et melioribus, iam non torminoſis, ἀναθερμαίνεσθαι ſubinde videbantur: at ore aperto, oculis conniventibus, taciturne deliri, et neglectim cubantes nona, aut decima periere.

In cadaveribus coecum, colon, eiuſque potiſſimum tranſverſa portio, et quae per ſiniſtrum latus deſcendit, itemque inteſtinum rectum, craſſas, et carnoſas membranas habuere, duras, et tumefactas; color autem plumbeus fuerat, aut luride ruber.

Meſenterium et omentum obſoleta, et late diffuſa rubedo infecit; hinc inde altius intra eorundem viſcerum ſubſtantiam demiſſa.

Diſſectus horum inteſtinorum canalis villoſam tunicam profundo, et triſti virore imbutam exhibuit, quem nec aqua eluit, nec ſpongia exterſit.

In quibuſdam cadaveribus hic viror obſervatus non eſt; cum inteſtina interea foede ruberent, et luride rubente ſanguine manarent. Glandulae quaedam meſenterii ex inflammatione tumebant, referebantque ſanguinis grumos.

Rariora, et leviora, aut etiam nulla, vitia in tenuibus reperta ſunt inteſtinis.

Meſenteritis graviſſima huic fuit, et enteritis cum omenti ſimul inflammatione, non *benigna*, ſed *ſeptica*, *eryſipelatoſa*, et antephlogiſtico apparatu non domanda.

Qui lubricantibus, et involventibus remediis morbum commiſit, aeque parum profecit, ac iis, qui aut emeſi, aut catharſi voluerat aegro mederi.

Solis

Solis quippe antiphlogisticis cicurare phlogosin interaneorum non licuit, relicta acri et inflammante, si qua aderat, bile: sed neque hanc licuit evacuare, ubi intestina, et omentum, et mesenterium iam tanto incendio conflagrarant.

Nec morbi caussa solum intra tubi alimentarii cavum commorabatur, uti forte in illis solet, quorum ventriculus ex prandio hesterno vitium et cruditatem traxit, sed ipsis intestinorum membranis, mesenterio, omento, infixa haesit portio materiae dysentericae non parca. Hanc extricare persaepe difficillimum fuit, periculique plenum.

Febris ipsa ex ampla, et variegata *febrium septicarum*, aut potius, inflammatorio-septicarum, et erysipelatodon, familia fuit.

Rheumata gastrica dari, observatio quotidiana docet: eorum autem cum magna inter sese variatio est, tum ab aliis rheumatismis hucusque descriptis diversitas. Neque hoc novum est, aut nuper conspectum, sed homini vel mediocriter docto notum, et cognitum iam dudum. Ophthalmiae enim gastricae, et odontalgiae saburrales, cephalalgia gastrica, rheuma artuum biliosum, aliaeque aliarum partium fluxiones, quae a sordibus ventriculi nascuntur, nonne vulgata nomina iam sunt, et ex ipsis rerum, causarumque visceribus petita? Quarta species rheumatismi aeque, ac dysenteriae.

Fluxionibus his vel nulla comes it, vel obscura solum febricula. Molestiam potius quamdam, quam morbum arbitrantur, qui sic aegrotant.

Horum ventriculum acrior bilis ferit, sed quae tota intra eundem collecta non manet; tenuior enim eiusdem portio ac eius veluti aura quaedam intra alveos circumeuntium humorum

fuſcepta, vel ad varia corporis cola defertur, abſceditque κατ' ἔκρουν, vel vero in itinere ſuo aberrat, atque alicubi adhaereſcit.

Quod ſi id in pulmonibus contingat, hique hanc ἀπόθεσιν patiantur, catarrhum habebis ex primis viis ortum; ſi in membrana narium coryzam etc.

Fac iam alitum illum bilioſum intra circumeuntes humores ſuſceptum ita in ſuo curſu deviare, ut ad opportunum quoddam colatorium non appellat; aut forte per cutis poros exitum moliens, admiſſo frigore repercutiatur, neque tamen, uti antea poſui, pulmonibus infigatur, aut naribus, ſed decumbat ad ipſum inteſtinorum corpus, ad meſenterium etc., catarrhum habebis inteſtinorum, aut eorundem coryzam, ſeu *dyſenteriam*, eamque ſpeciem, quam in principio huius diſſertationis ſimpliciter appellavi *bilioſam*.

Sola ventriculi, et inteſtinorum ſaburra bilioſa abſque eo rheumate, et intra cavum inteſtinale solummodo contenta, alvinum forte fluxum feciſſet indolentem, aut etiam dolentem, ſi quidam materiae fuiſſet acor: ſed eiuſmodi *diarrhoeam*, utut fortaſſe, acore poſito, *torminoſam*, diverſam arbitror a *dyſenteria*; cuius creberrimae quidem, et torminoſae ſunt deiectiones, ſed ferme irritae, ut faecum ſecedat plerumque nihil, ſanguis vero et mucus vi exprimatur.

Ea certe eſt dyſenteriae legitimae conditio, ut hanc morbis adnumeres alvum potius occludentibus, inter aſſiduos licet deiiciendi, ſed fruſtraneos, conatus, et diarrhaea quoque dyſenteriam ſanet perſaepe.

Nihilominus non ita dyſenteria diarrhaeae opponitur, ut hac oborta, aut ſponte, aut ope

remediorum, necesse sit, illam *semper*, et *certo* tolli. Iuvencula enim quaedam, cum saltu incaluisset, et meraciore vino, noctuque esset perfrigerationem passa, altera mox die in dysenteriam incidit crudelem omnino, cum intolerabili anxietate, exili pulsu, *αλυσμω*; exacto triduo ad nos venit. Materies veluti lactea, cum exiguo hinc inde virore, magno impetu, et pari copia, et ferme assiduo, per inferiora secessit. Venam secui, cum conceptam in abdomine inflammationem adverterem, et potu tepido, mucilaginoso, et fotu externo abdominis usus sum, ut prolapsos ad intestina humores revocarem; tandem et opio volui ad aliquot saltem tempus secessus inhibere. Nihil profeci. Periit aegra inter assiduas iactitationes, et immanis circa praecordia ponderis querelas, cum tormina consopirentur.

In cadavere intestina omnia et ventriculum reperi colore iatense roseo imbuta per totum; mollia tamen, et membranis horum viscerum, secus ac in aliis observaram dysenteria enectis, non tumidis. Omentum, et mesenterium eundem habuerunt colorem.

Sed redire ad *dysenteriam biliosam* iuvat, quam inter reliquas species multo frequentissimam vidi, ac popularem. Et anno 1773. in Hungariae quibusdam locis, atque aestate vigente anni 1776. per omnem agrum Viennensem, prope solam.

Utut haec vulgaris persaepe sit, multique per ea tempora in Libitinae rationem veniant; tamen naturam huius speciei immerito malignitatis damnares, reamque ageres tot funerum.

Incusare aegrorum potius socordiam oportebat, morbi initia contemnentium; aut eidem medentium quidem, verum sinistre, et inauspicato.

Αυτων γαρ σφετερησιν ατασθαλιησιν ολοντο,
Νηπιοι (*).

Morbi faciem, atque notas hic non describam, cum id a me fuerit ante praestitum in relatione *dysenteriae biliosae*.

Sed et methodum medendi ibidem exposui, quae ferme in solius emetici, aut emeto-cathartici usu consistebat, et opio emeticum excipiente.

Emeto-catharticum praeplacuit prae solis catharticis, iisque quibuscunque. Nam eduxit id genus remedium, quidquid offenderat alieni in tubo alimentari, qua data porta.

Confidebam quoque in illa emeticorum vi, quae ficita purgatione sudores movet: hos tuto moveri tunc posse, iisque motis rheuma abdominis una submoveri, existimabam.

In eum finem *Nepenthes Helenae* propinavi, diaphoreticorum potentissimum, certissimumque, et dulce simul cruciatuum lenimen.

Quod si is morbi habitus fuerat, quem in antecedentibus *febrim biliosam dysentericam* nominavi; parcius, tardiusque opium exhibui, et febre iam inclinata. Eius rei rationem supra dedi.

Plerumque unicum emeto-catharticum profligando morbo par fuit; nonnullis id bis dedi, vix ulli ter, interiecta die una inter singulas emeto-catharses. Die intercalari decoctum radicis graminis, et taraxaci cum syrupo ribesiorum, aut alio consimili, aeger per vices sumsit, cum narcotico vespertino,

Aliud quoque est, quod emesin prae ulla pur-

(*) *Odyss.* A. *v.* 7.: *nam propria stulti culpa periere.*

purgatione commendabat, actio nempe ipsa, et labor vomendi; qua re videlicet vel sola pungentes particulae eliciuntur, atque prolectae quaquaversum excutiuntur.

Multi ad nos venerunt, rheo, myrobolanis, tamarindis, sale medio vario, manna, iam dudum, sed frustra usi. Fateor, me laboriosius sanasse horum dysenterias, quam illorum, qui partibus caeteris morbum naturae commiserunt.

Horum quidem remediorum encomia novi: fors tardius sanarunt dysenteriam, quam nostra citius sanassent.

Quin mihi haec remedia nocere visa sunt, ubi abundantior saburra adfuit; aut in ventriculo, eique connexo intestino, sita.

Idem in dysentericorum curatione evenire observavi, quod in plerisque aliis morbis contingit; ut nempe sanati hoc vel illo remedio dicantur, quibus sub usu eiusdem id solum fortunae obtigit, ut non morerentur. Hinc intempestivae curationum quarundam laudes explicari possunt.

Periclitanti methodos diversas, easque inter se, et cum solis naturae non adiutae viribus, conferenti constabit, quaenam methodus alteri praestet, et quantum solius valeat naturae vis, quid ferre recuset. Horum omnium nobis copiam nosocomium fecit:

Rheumatismos *inflammatorios*, atque etiam inter sese *complicatos compositosque*, aut diversas rheumatum species *sibi invicem succedentes*, ea ipsa tempestate spectare licuit, qua eiusdem omnino indolis dysenteriae grassabantur, et eodem modo sanare, quo populari intestinorum morbo medebamur. Aliae quaedam species rheumatismi et dysenteriae.

CAPUT V.

Varii exitus dysenteriae.

Nunc quos *haec* dysenteria diversos exitus habuerit, exponam. Non raro emeto-catharsis instituta morbum ex integro, atque repente sustulit, non rediturum.

I. dysenteriae exitus in sanitatem.

Atque hanc quidem rheumatum gastricorum, phrenitidis e gr. gastricae, ophthalmiae, coryzae, catarrhi, aliarumque aegritudinum, si forte ex sordibus ventriculi nascerentur, promptissimam levationem persaepe mox ab emesi intuebamur, atque etiam mirabamur; non enim ventriculum solum a recrementitia materie vomitorium vindicavit, verum etiam id, quod ab ea materie decerptum in parte subinde difficitissima fixum haesit, pari submovit celeritate. Ea fortasse portionis ex illuvie gastrica decerptae, et aut encephalon, aut oculos, nares, thoracem, artus, intestinorum membranas vexantis tenuitas, mobilitasque fuit, (in corpore praesertim iam praeparato, et fibris aliquantum iam emollitis, cedentibusque, seu *coctione praegressa*), ut eodem tempore et remedio eodem vacuari ventriculus potuerit, atque id, quod inde ad viscus quoddam ante abscesserat, moveri loco reducique in circulum communem, atque ad aliquod corporis colon deferri.

Subinde mitior morbus evasit, cessitque serius, nova materiae coctione praegressa, et corporis praeparatione ulteriori, datoque altero, vel etiam tertio, emetico.

Aliquoties nullum ab emesi levamen obser-

va-

vabatur, manente eadem dolorum saevitie, et secessuum frequentia eadem. Venam in brachio tunc secui, et ex Coi Senis oraculo *partes sub umbilico aqua calida multa lavabam*, et tepidos, copiosos, emollientes potus propinabam; atque ita multis tempestive profui, aliis vero aliquanto tardius profui, certo tamen.

Tum vero sanguinem eduxi persaepe, qualem in pleuritide solemus; sic antiphlogisticam methodum cum illa coniunxi, quam appellant *evacuantem*.

Appetente autumno, aut ubi coelum asperius, quam pro anni ratione, atque aura rudior homines tenuiter vestitos, aut meridianis solibus, aut exercitatione, in sudorem solutos, percuteret coniiceretque in dysenteriam, sola non raro phlebotomia iuvit cum emolliente, et copiosa potione, et abdominis fotu.

Torminibus, seu *evacuante* methodo, seu *antiphlogistica* consopitis, alvus subinde fluebat indesinenter diebus multis, quin etiam septimanis. Radix arnicae, vel eius infusum cum emolumento exhibebatur; uni alterive hanc diarrhoeam vesicans stitit.

Crurum oedema, quod diuturnum alvi fluxum excepit, stomachica, invigorantia, frictio, et tempus tandem ipsum, dispulerunt. Verum caute invigorantibus utendum esse docebar, ne, dum corroborare ventriculum volumus, eidem ingeramus, quae nimia sint, aut mole ipsa, aut vi. Languidissimum enim, et debilissimum ventriculum mitissima solum tonica reficiunt, fortiora offendunt. Diaeta medicatrix, et auxilium ab ipso tempore petitum potiora fuerunt hoc alvi fluxu laborantium, indeque convalescentium adiumenta.

De

De dysenteria, etiam post emeto-catharsin, non mitigata, deque huius phaenomeni ratione, et medela, itemque de dysenteriae in longam diarrhoeam conversione, dilucide opinor, atque abunde disputavi.

3. dysenteriae exitus in dysenteriam chronicam.

Verum tertiam quamdam aegrorum conditionem vidi, etsi raro obvenientem, at eo difficiliorem sanatu. Dysenteria nempe subinde plurimum remisit, ut et secessus rariores fuerint, et vis torminosi; torminosi tamen, multisque septimanis.

Hanc chronicam dysenteriam, utut dolore pauco, brevi evanido, sub ipsa solum deiectione modice percepto, stipatam prae acutissima dysenteria, praeque illa longa diarrhoea abominabar. Remedia, spesque nostras ut plurimum elusit, et aegros lentae, et certae morti consignavit.

Cadavera horum *phlogosin chronicam*, et duritiem, rigiditatemque intestinorum potissimum crassorum monstrabant.

Hanc dysenteriae conditionem cum rheumatica, aut arthritica materie comparabam, articulis tumentibus pertinaciter infixa, indeque non dimovenda; ut eundem putarim morbum, eandemque caussam materialem, sed dispari fixam loco.

Qui florem aetatis iam superarunt, ex morbi diuturnitate potius, quam vi perierunt.

4. exitus in tenesmum varium.

Pauciores hoc anno (1779.) dysenterias tenesmus finiit, qui symptomatum dysentericorum alias plerumque ultimum est, atque agmen claudit. Fuere tamen, qui torminibus iam penitus compressis per aliquot dies inanem desidendi conatum experiebantur, expresso muco, subinde etiam pauco cruore. Semel solummodo tenesmum observavi longius durantem, et nulla pellendum ratione. Nam rheo, et myrobalanis subinde,

inde, nonnunquam mucilaginoſo clyſtere, nonnunquam, conſilio mutato, narcoticis moleſtum hoc ſymptoma volui profligare. Fruſtra fui. Una nocte repente teneſmus evanuit, orto mox, ea adhuc nocte, dolente tumore ad carpum dextrum, ortaque ex ſiniſtro latere iſchiade. Non multo poſt aeger etiam ex his doloribus uſu ſeri lactis convaluit.

Teneſmum, eundem poſtmodum morbum exiſtimavi cum dyſenteria, ſede ſolum diverſum, et magnitudine minorem. Si enim potior craſſorum, colique praecipue inteſtini tractus, quam ego praecipuam, ſolenrioremque dyſenteriae provinciam puto, eo rheumate, atque eo modo laboret, quo id ad conſtituendam inteſtinorum difficultatem requiri ſuperius afferebam, *dyſenteriam* adeſſe in confeſſo fuit. Rheumate autem dyſenterico ſua illi ampliori de ſede moto, atque intra anguſtos ſolum inteſtini recti, aut eiuſdem extremae tantum orae cancellos concluſo, *dyſenteria recti* ſolummodo inteſtini fuerat, ſive mutato nomine *teneſmus*.

Quaedam teneſmi ſpecies eſt, veluti dysenteria partialis.

Non aliam teneſmi, ſeu *dyſenteriae huius partialis* curationem noveram, quam ipſius morbi integri, principiſque.

Hinc evenerat, ut aut evacuantibus *ανω* aut *κατω*, vel vero emolliente enemate, potuque, ac venae ſectione, nonnunquam etiam laudano, etiam veſicante ſemel ad os ſacrum adplicato, teneſmum expugnarim; ratione videlicet diverſa, prout diverſam huius *topicae dyſenteriae* notionem conceperam, et concipi debere arbitrabar.

Tempori ſubinde committi tuto teneſmus potuit.

Alia vero ſpecies eſt teneſmus hoemorrhoidalis.

Puellam ex dyſenteria convaleſcentem teneſ-

mus

mus vexabat, sed quem alterius indolis esse existimabam. Olim enim haemorrhoidum tumore dolente, et cum tenesmo afficiebatur. Nunc quoque easdem ab haemorrhoidum irritatarum tuberculis molestias pati videbatur.

Haemorrhoidalis hic tenesmus frequentius postea observabatur, in viris iisque robustioribus, frequentius quoque in dysenteria autumnali, quam aestiva.

Tenesmo haemorrhoidali emulsio medebatur, et mere emollientia enemata; opiata vero eundem augebant.

5. exitus dysenteriae in rheumata artuum, articulorum etc.

Nonnullis dysenteria versa est in rheuma cuiusdam alterius partis: sic humeri quibusdam, aliis nucha, occiput, manuum carpi, genua ec. dolore dilacerante occupari visa sunt, ventre, atque alvo sanatis.

Conversionem hanc dysenteriae in morbum articularem *subinde* optabam, utut a plurimis observatoribus damnatam. Malui enim articulos sanare, qui morbi vim facilius et minori cum noxa perferebant, quam intestina. Sed id *subinde* optasse me dixi, in dysenteria nempe graviori, difficulter, aut vix sananda, non autem in *dysenteria simplici biliosa*; utpote quam et cito poteram sanare et multo facilius, ac morbum articularem.

Subinde pulmones aegrotare veluti catarrho coeperunt, ut primum a dysenteria mitius habebantur, aut ex eadem convalescebant.

Quibusdam a dysenteria aures tinniebant cum aliqua surditate.

Paucissimis, morbo intestinorum iam cicurato, malum ad ventriculum versum est, ubi ingens quasi pondus percipiebatur.

Nonnunquam mitigatis iam symptomatibus dysentericis, pectus valdopere opprimi, aut latus veluti pleuritice dolere, citra tamen magnam, ac

manifestam febrem; rheumate nempe in pleuram, aut musculos intercostales irruente.

Subinde fixum hoc rheuma uni loco adhaesit, nonnunquam vero vage, atque errabunde discurrebat, ut modo hanc partem vellicaret, modo aliam.

Intra non multos dies haec destillatio evanuit, in quamcumque demum partem cecidisset; seu sponte, sive etiam aptis remediis.

In hunc scopum diaphoresin movebamus potu tepido floribus sambuci medicato, et stibio diaphoretico non abluto. Decocta radicis bardanae etc. profuerunt, nonnullis serum lactis, aliis rheum, aliis admotum alicubi vesicans, hanc sustulit defluxionem.

Foeminam dolor pleuriticus corripuit, qui relicto thorace hypochondrii dextri portionem mollem obsedit, inde defluxio ad pulmones se recipiens molestissimam tussim, noctu praecipue, veluti catarrhosam fecit; ea repente cessante orta est dysenteria, quae, nychthemero nondum exacto subito conquievit, thorace dextro supremo pone claviculam acerbe dolente. Diaphoresin potu multo, tepido, et sambucino tentabam, atque inter scapulas ponebam vesicans: convaluit.

Petulantis id genus rheumatis aestivi, atque autumnalis exempla plura vidimus; quae, qua affinitate teneantur cum dysenteria, vel maxime reluctantes, atque aliter hucusque sentientes ita docent, ut omnis dubitatio eximatur.

Quibusdam ad vesicam morbus decubuit ita, ut dysenteria repente subsisteret, orta ingenti mingendi difficultate, aut etiam lotii plena suppressione. Aliis ingens solum in pube pondus erat, alvo sanata.

6. exitus in urinae difficultatem.

Non-

Nonnulli dyſenteria vigente adhuc moleſte mingebant. Dyſuriam poſt dyſenteriam emulſum amygdalinum, cui ſyrupum altheae admiſcebam, itemque adplicatum ad pubem cataplaſma emolliens ſolvit.

Hoc anno (1779.) multo pauciores obſervavi, utut numero Dyſentericorum longe maiori, quos mictus difficilis una affligeret cum dyſenteria, quam anni (1776.) aeſtate.

Pauciſſimos videre erat ſtranguriose mingentes, cum ponderis ad pubem ſenſu, ſed absque dyſenteria.

CAPUT VI.

Exitus dysenteriae in hydropem.

EPISODION

de hydrope plethorico.

7. exitus dyſenteriae in varium hydropem. Exitus quoque dyſenteriae in hydropem fuit; in ſexu praeprimis ſequiori, quem morbi diuturnitas attrivit magis.

Sub ultimos nempe dyſenteriae dies, eaque in indolentem alvi fluxum fatiſcente, plerisque crura, ſubin et femora albo phlegmate intumuerunt; nonnullis abdomen quoque, ut univerſum corpus.

Quibuſdum, pedes ſolum et crura tumidis, lenia tonica, grata cardiaca, amara etc. et crurum aromaticae frictiones, et ipſum tempus, remedio fuerunt.

Qui-

Quibus vero totum corpus intumuit, quod quidem paucissimis contigit, laborosior curatio fuit, et variis modis tentata. Somno parco, exercitatione corporis, decocto taraxaci, cichorei tum terra foliata tartari, *extracto* praeterea *Colliniano*, quod ex succo recentis herbae *lactucae virosae* parari curaveram, autumno devexo, et sub initia hyemis, convaluerunt.

Hydropes alios complures et aliunde exortos, remediis methodisque cognitis sanatos non recensebo, cum nihil habeant non ubique descriptum. Illata tamen hydropis mentione non possum non aliquantum ab instituto deflectere, et, sermocinantium more disserere de ea re, ad quam forte fortuna delapsi sumus, nempe hydrope. Digressio ad hydropem plethoricum.

Resumam iterum abruptum de dysenteria sermonem, ubi aliqua rerum varietate veluti refocillati, a longae narrationis taedio quieverimus.

Hydropem quemdam, praeter alios hydropes frequentiores, sed quos et quorum caussas hic praetermitto, videre erat hinc inde quidem descriptum, minus tamen in praxi, ut opinor, cognitum, atque idcirco sinistra nonnunquam curatione vexatum.

Is nobis *hydrops plethoricus* erat, seu *ortus a plethora*.

Caussas habuit aliis hydropis speciebus ferme oppositas, plethoram nempe, et laboriosum abundantium humorum, caeteroquin bonorum, circuitum. Inde vasa sanguifera, cruore nimio distenta, aquosam portionem facillime dimiserunt, extruseruntque, sed ita demissam difficulter receperunt: hinc aquae intra cellulosum corpus, aut cava varia collectae, hydropis eam speciem fecerunt, quam *plethoricam* appellabamus.

Hydropis huius genesin ipse mihi exemplo quodam illustrare conabar. Quemadmodum enim ultimo graviditatis tempore venarum iliacarum compressio abundantiam humorum in artubus inferioribus contentorum, sive topicam plethoram, indeque crurum, femorum et pudendorum facit hydropem; sic plethoricis columna cruoris maior, quam quae apte contineri vasis possit, et expedite ad cor reduci, hydropem gignit.

Hic morbus in corpora solum robusta, aetatis florentis, et bene pasta, iuxta nostras observationes cadit.

Atque ex *hac* corporum aetatis et vitae ratione, item ex defectu caussarum illarum, quae alias producere hydropis species solent, huic nostrae plethoricae oppositas, hydropis huius indoles, cum eaque conveniens medendi methodus nobis innotuit.

Coquum Comitis St**, quadrato corpore donatum, Fabrum item lignarium, Fabrum ferrarium, famulum quoque compagis caeteroquin firmae, item binas foeminas, viraginum habitu utramque, praeter alios hac specie hydropis detentos vidimus; eventu, ut postea referam, diverso.

Plerumque hic hydrops *intercus* est, et diffusus per totum corpus, subinde crurum solum, et femorum. *Asciten plethoricum* nondum observabamus. Nonnunquam hydrothoracem prae se ferebat, difficili inter gradiendum spiratione, decubitu supino impossibili nocturna in primo somno excitatione cum suffocationis metu, aliisque.

Hydrothoracem plethoricum difficulter distinguebamus ab aliis hydrothoracis speciebus, alia a causa ortis, et alia sanandis ratione.

Clorosis quoque *orta a plethora*, et ab aliis chlo-

chloroseos speciebus distincta, in puellis rusticanis, et duro labore exercitatis, nonnunquam occurrebat.

In hoc hydrope, et chlorosi remedia pleraque aliis chloroseos et hydropis speciebus apprime dicata, nocuerunt.

Profuerunt autem phlebotomiae moderatae, sed aliquoties repetitae, et antiphlogisticus victus: decocta item emollientia, nitrosa, acidula, serum lactis cum terra foliata tartari.

Quasdam huius hydropis curationes longo cremoris tartari usu perfecimus.

Subinde hic noster hydrops et chlorosis phlogosin conceperunt. Sanguinem pleuriticum iterato educebamus, generosiori antiphlogistica methodo usi.

En huius hydropis exempla quaedam minus fausta:

Coquus Comitis St** quadrato corpore, lacertosus, amplo thorace, brevique sed crasso collo, vigente hyeme pleuritide laborabat domi suae: aegre eluctatus difficilem in incessu et noctu supine decumbens, respirationem querebatur; inter primos somnos veluti iamiam suffocandus evigilabat, atque e lecto exsiliebat auram capturus. Multas noctes sedendo transegit; crura valde tumebant aquoso tumore, ut etiam carpi, hi vero modice. Pulsus amplissimi, tardi et instar chordae ferreae digitum ferientes. Aliquoties domi adhuc suae sanguinem emisit pleuriticum et cum aliquo, sed temporario, levamine. Victu nihilominus pristino utebatur, carneo videlicet, et vinoso; atque hoc quidem non raro meraciore, utpote multos inter labores, et penes ignes incalescens:

Exeunte vere mihi tradebatur. Usu squillae, aliorumque remediorum urinas potentius moventium, et crurum frictionibus, intra breve tempus id est consecutus, ut noctu non excitaretur, aut excitatus non exiliret. Disparuit intra paucas septimanas tumor crurum et manuum, thoracis incommodis sublatis. Discessurus a nobis cum pridie suas sarcinulas collegisset, hilaris, et de recuperata valetudine sibi gratulatus, se lecto commisit; post mediam noctem cum eiulatu epipletice convellitur, inde apoplectico sopore pressus vesperi periit.

In cadavere cor triplo fere maius inventum est, ac alias solet offendi, et giganteum; non morbose dilatatum, cum iusta partium id constituentium proportio fuerit.

Pulmones ubique laxiori cellulosa tela ambienti thoraci revinciebantur.

Vasa encephali praegrandia, et multo cruore distenta. Pauxillum aquae intra meninges diffusae.

Remediis diureticis, purgatione, frictionibus plethorae effectus auferebantur; collectiones nempe aquosae, caussa manente, atque etiam aucta.

Historiam similem in *diaris Swietenianis* legi, quarum notabiliorum partem, ut primum per alios labores licuerit, publici iuris faciam.

Quidam enim *eadem*, qua hic meus homo, ratione hydropicus, *eadem* curatus, *eandem* quoque mortem oppetiit.

Famulus compagis firmae, et valentissimo caeteroquin corpore ultra annum frequenter vomebat, matutinis horis praesertim: siti assidua vexabatur. Tandem intumescere *ανασαρκα* coepit. Purgantibus domi suae frustra utebatur; diuretica

non

non profuere, quin urinas potius parciores reddiderunt. Mirum id omnibus, qui hominem nonoverant, visum fuit, potuisse nempe hominem ex athletico habitu transire repente in aquosam humorum cacochymiam, quin antea morbus quidam intercalaris vires athleticas attrivisset.

In nosocomium receptus pulsus plenos, duros, et vibratissimos exhibuit; totum corpus, femora et crura immane quantum tumebant; diuretica tentabantur de novo, eaque varia, cum experientia constet, in eodem etiam hydrope non idem semper remedium urinas movere.

Tandem, cum nihil proficerem, cruribus vesicantia apponi curavi; qua methodo alias gravissimos quosdam, et remediis quibuscunque internis rebelles hydropes sanavi.

E plagis vesicante erosis aquae largiter diu, noctuque manabant, ut aeger fere totus paucos intra dies detumuerit.

Laevum iam ab initio augurabar de hoc hydrope, quod ortus esset a causa ignota in homine iuvene, ad hydropem, ut arbitrabar, non praedisposito; et quod quaedam coquum inter, et hunc famulum analogia intercederet.

Sinistrum eventum, mortem convulsivam, apoplecticam, omnibus aliis bene sperantibus, et non longe absuturam, praedixi; etsi tunc, qua ratione imminenti tempestati occurrerem, nesciebam. Paucos post dies, aquis iam ferme evacuatis, repente aliquoties convulsus, et apoplecticus periit.

Cerebellum sero ambiebatur, vasa sanguine turgida. In thoracis cavo dextro libra eiusdem seri, et unciae novem in cavo sinistro fuerunt; pericardium uncias sex eiusdem seri continebat.

Veſicula fellea vacua: hepar conſiſtentia ſanum, ſed colore per omnem suam ſubſtantiam viridiſſimum.

Suſpicabar, hunc hepatis virorem, et bilis in veſicula abſentiam, explicari a convulſionibus poſſe, quae ſub finem vitae acceſſerunt.

Noveram quidem iam dudum hanc ſpeciem hydropis, eamque etiam ſanavi. Verum neſcio, quid meam diagnoſin in binis his aegris ita ſubverterit, ut morbo cauſſam ſubiicerem non ſuam.

Apparente fortaſſe curationis, utut male inſtitutae, ſeceſſu decipiebar, inque mala, quam de morbi natura conceperam, notione corfirmabar.

Equidem aquae exantlabantur copioſe, verum iis remediis, quae vel cauſam ipſam hydropis non attigerunt, vel eiuſdem adeo vires auxerunt.

Ex eo tempore in hydrope *plethorico* a veſicante abſtinui: malui infima crura *ſcarificare*, et aquas ad plagam inciſam invitatas evocare. Haec praxis ſanationis celeritatem, mirum, quantum adiuvit.

Murarius 38. annorum ante ſemialterum annum in quodam noſocomio aegrotaſſe ſe aiebat ex catarrhoſa thoracis affectione, tuſſi crebra, ſicca, reſpiratione laborioſa, et frequenti, nocturno praecipue ſuffocationis metu. Pectus oppreſſum habuit. Venae ſectionibus, aliiſque remediis diſceſſit curatus, ita tamen, ut haec thoracis incommoda non raro reditum minitarentur, nova ſanguinis miſſione denuo depulſum.

Iam ab undecim ſeptimanis oppreſſionem infimi thoracis, et ſpiritum impeditiorem conſueta metho-

methodus non solabatur. Sputabat mucosa; appetebat; suoque opificio vacabat.

Ab octo diebus tussis catarrhosa, assidua, noctu gravior, et eo tempore ferme suffocans accessit; auctis et oppressione, et impedito spiritu, ut e lecto exilire, et per cubiculum ambulare, ne cubans, et quietus suffocaretur, debuerit.

Decumbebat aeque facile, aut verius, aeque difficulter, in quamcumque partem libuerat. Iam non appetit: dedolatus est, corpus totum ανασαρχα, pedes praeprimis, cura, et femora tument. Pulsus fortis, plenus, et vibrans erat.

Cum respiratio continuo laborosior fieret, sibilosa, asthmatica, cumque universum corpus tumeret in dies magis, et sputa lateritia compluribus noctibus excuterentur, intermixto multo muco, et aeger frequenter e lecto exiliret, atque ultimis temporibus aliena per vices loqueretur; die, ex quo apud nos fuit, decimo tertio circa auroram periit.

In pugillaribus meis id solum adnotatum reperio, secto cadavere utriusque thoracis, et pericardii hydropem fuisse detectum, cum non exigua inflammatione dextri pulmonis.

Aquae repertae quantitatem per oblivionem, aut aliis laboribus distractus, non connotabam.

En hydropem, ad hanc, de qua loquimur, hydropis speciem, referendum; venae sectionibus initio sanatum, dein vero eodem auxilio frequenter mitigatum, donec tandem viribus resumptis hominem penitus oppressisset.

Faber ferrarius 46. annos natus a iuvenilibus annis difficilem et per intervalla ferme asthmaticam respirationem habuisse aiebat; caeterum nunquam graviori morbo, nisi hyeme anni 1768., ubi octi-

duo ex morbo thoracis acute decubuerit, conflictatum fuisse.

A mensis Decembris (1778.) initio abdomen leviuscule tumidulum fieri occoepit, uti etiam crura circa malleolos. Ab eo etiam tempore laboriosius, praeprimis a pastu, spirabat, laborosius quoque decumbens.

Iam inde a fine eius mensis noctu frequenter e lecto surgit, aërem capturus, metuque, ne spiritus praecludatur cubanti.

A septemdecim diebus lateri sinistro incumbere nequit absque metu suffocationis, sed neque ante eos dies valebat semper, et absque molestia, in id latus cubare.

Huic *venas hesterno semper iacho* turgere, plures, qui hominem noverant, asserebant.

Tussicula moderata paucum subinde gluten elicuit.

Die 15. Ianuarii 1779. nosocomium adiit, tumentibus utroque crure femoreque, ac ventre, attamen non valde.

Terram foliatam tartari ex aqua petroselini et pauco oxymelle squillitico hauriebat, et multum iuvabatur, urinis motis et alvo reserata. Post quatriduum, me vel maxime invito, discessit, liberius multo respirans. nondum tamen liberrime, tumidulisque et artubus inferioribus et ventre: hac se libertate spirandi contentum esse, et nolle se apud nos tanti emere plenam sanitatem; victu nempe tenuiori, et hydroposia, quam vivendi rationem prae morbo impatientius ferret.

Die 24. Ianuarii mane carpento impositum ad nos deducunt, eumque facie turgida, purpurea, livescente, et labiis plumbeis, protuberantibus oculis, sibilose, atque abruptim respirantem,

ve-

veluti iamiam moriturum, ad portam nosocomii deponunt.

Fit modica venae sectio; deportatur ad lectum; redit vox, et usus sensuum; respiratione tamen vix emendata.

Cum per horulam quievisset, et ad interrogata responderet, aiebat se pridie, atque reliquis diebus, postquam a nobis discesserat, labores vulcaneos exercuisse, eosque solito duriores, Baccho usum idcirco meraciore.

Fit denuo venae sectio unciarum decem; sanguis crustam phlogisticam tenuiorem, gelatinosam plumbeam efformavit. Educto sanguine dextrum thoracem perforari curavi, unde seri flavescentis librae quinque pleno rivo fluxerunt. Chirurgus testabatur, se pulmones *duros*, quemadmodum eosdem inflammatos saepe in cadaverum sectionibus videramus, immisso digito offendisse.

Signa pleraque aderant, quae hominem ostenderant, praeter hydropem, saeva quoque peripneumonia correptum.

In lectum repositus commodius quidem multo, non tamen absque omni prorsus sibilo, spirabat. Terram foliatam tartari ex aqua petroselini, et pauxillo oxymellis squillitici hausit; unde bis vomuit materiem soluto Lotricum saponi simillimam, albidam, spumantem aliquantum tenacem, et amaritie intensa.

Cum die proxima iterum aestuaret magis, et laboriose atque cum strepitu respiraret, potus mere emollientes, et tepidos, nitrososque haurire iussus est multis diebus; sanguine iterum iterumque educto, pleuritico semper, et semper levante; ut die 1. Februarii libere spiraret, decumberetque et supinus, et in quodcunque latus voluerat, tussiretque perquam raro. His

His omnibus diebus magna aquarum vis effluxit e cavo thoracis, atque e tela cellulosa musculorum thoracicorum. Sed crurum, et femorum tumor manebat aquosus, et magnus.

Ab hoc tempore e lecto surgebat, et cubiculum obambulabat: oxymelle squillitico aliisque, quibus lotium cieri posse sperabamus, uti coepit.

Verum post medium mensis Februarii crurum femorumque tumor ita increvit, ut lecto iterum affigeretur. Tussis redire, vespertina potissimum, atque nocturna: calere demum, atque febrire assiduo, vesperi tamen intensius. Vulnus paracentesi inflictum pus fudit tenue, aquosum, uberrimumque.

Artubus inferioribus supra modum tumentibus, lacertosa brachia consumi, quaeve thoracem ambierunt, carnes tabescere.

Die 18. Martii occubuit. Pulmo lateris perforati *inflammatissimus* erat totus quantus, et ubique cum pleura arctius cohaesit, pariter *inflammata*. Nulla ullibi puris collectio, ulceratio nulla fuit. Caetera uti in sanis fuerunt.

Mirabamur veram, gravissimamque peripneumoniam hydrothoraci iunctam, et ingenti artuum inferiorum hydropi; sputa quoque *purulenta*, non *puriformia*, admirationi fuerunt; nullo ulceris, aut in pulmonibus, aut alibi, vestigio reperto.

Etsi aeger initio Februarii febre careret manifesta, et se e lecto proriperet; non omnis tamen pulmonum inflammatio, quam ad nos attulerat, videtur fuisse soluta.

Pulmonum cum pleura cohaesio serius, et post institutam paracentesin, nascebatur. Nam aquae et liberrime profluxerunt, et nullus obser-

va-

vabatur ab exploratore digito, mox a facta perforatione, coalitus pulmonum cum pleura.

Pleurae inflammatio sine dolore.

Utut inflammatam pleuram reperiremus, nullos tamen dolores punctorios querebatur.

Hydrothoracis cum peripneumonia connubium (seu bini hi morbi fortuito solum socientur, seu vero uterque a communi quadam caussa nascatur, aut alter ab altero (id quod ut plurimum fieri, supra ostendi) dependeat tanquam effectus a sua caussa) non infrequenter offendi, atque etiam quosdam sanavi parciori, at vero frequentius instituta phlebotomia, et althaeae decocto cum nitro.

Quae de usu mitiorum salium, acidorum, mediorum, salis acetosellae, cremoris tartari, et ipsius nitri in cura hydropis dicuntur, ad hanc praeprimis hydropis speciem, *plethorici* nempe, aut inflammatorii, pertinebunt; si et reliqua auxilia in eundem finem conspirent; victus, et poculenta congrua, et subinde ipsa quoque sanguini detractio.

Quamquam nec alios *quoscunque* hydropes dira a potu abstinentia putem expugnandos; quam certe praxin perniciosam esse, et ipsius expertus sum, et luculenter legi ab egregio MILLMANNO demonstratum (*).

CA-

(*) Animadversiones de natura hydropis, eiusque curatione, Auctore *Francisco* MILLMANN, M. D. Colleg. reg. med. Cons. et regiae Societatis Lond. Socio. Viennae et Londini, apud *Rudolphum* GRAEFFERUM.

CAPUT VII.

De variis et remediis, et methodis antidysentericis: quaedam dysenteriae proprietates.

Longius fortaffe, quam initio propofitum fuerat, in exponendo *hydrope plethorico* proceffi, re nempe ab inftituto fermone aliena: neque veniam ob hoc *αναχολουθον*, aut ipse alteri darem, aut rogarem ab aliis; nifi ferme perinde effet, quo ordine quis narret, qui non integram quamdam hiftoriam, sed eius folummodo lacinias quafdam, et fragmina velit proferre.

Ordini, atque rerum oeconomiae is ftudeat, qui ftruere aedificium vult; nos, qui huic ftructori a fervitio folum fumus, tanquam officio noftro egregie defuncti laetamur, fi quaedam ufui futura in acervos, prout fors dedit, congefferimus.

Hinc fepofitam nuper telam refumam, et quae de dyfenteria fparfim ac prout, aut in pugillaribus descripfi, aut memoria teneo, nullo certo rerum nexu narrabo.

Variae methodi antidysentericae.

Remediis variis in cura dyfenteriae opus fuiffe, conftabit morbi diverfiffimam faciem non ignoranti. Nunquam tamen adftringentibus me ufum scio, nifi unica vice aeftate anni 1776. in alvi profluvio indolente, et longo, dyfenteriam excipiente. Nihil profeci; venter affiduo fluens hydropem primo, dein, hyeme iam inclinata, mortem induxit.

Adftringentibus remediis cum ea notione male

male convenit, quam de dysenteriae natura concepi.

Qui bolum armenam eum in finem dysentericis propinabant, ut laxata ostia fluentis alvi restringant, et egregie *adstrinxisse* putabant, si dragmulam inertis terrae dederint, nae illi sese in aegrorum plerumque salutem deceperunt perbelle.

Longam et *apyreton* dysenteriam nullis remediis comprimendam balsamo, *Saxonico* dicto, sublatam novi.

Sublatam quoque consimilem dysenteriam scio vesicante abdomini imposito, atque aliam sinapismo ad ventrem adplicato.

Oleosorum vix ullus quoque usus fuit, nisi blandissimorum, et multa mucilagine divisorum; qualia in seminum *frigidorum* emulsionibus habentur: in dysenteria non biliosa, sed potius *enteritica plus minusve*, tepidae emulsiones cum reliqua antiphlogistica penu primas tenebant. Eius vero indolis dysenterias veris exordium, aut etiam frigidior autumnus profert, non diu regnaturas, constitutione nempe iam senescente, iam iamque emoritura.

Atque hac ipsa tempestate (1779.), et autumnali rigore rarissimae fuerunt dysenteriae illae, quae, utut praemissis praemittendis, ab opio non abhorrerent. Febrim acutam, auctum adeo secessuum numerum, et peripneumoniae subinde initia proximo mane debueras venae sectione, et emulso tepido, et ventris fotu comprimere; si pridie opium dederas, quietem, et somni blanditias aegro conciliaturus.

Dysenteriae *autumnales* plerumque erant *bilioso - inflammatoriae*, aut *inflammatoriae*; quales etiam *vernas* habuimus; utut universim perquam raras,

et

et sola plerumque antiphlogistica methodo non morose sanatas.

Dysenterias complures, vix inchoatas, sub mensis Augusti finem, et per autumnum anni 1779., tenui victu, et potu tepido atque emolliente, priusquam invalescerent, suppressi absque morbi recursu.

Nec est, quod quis obiiciat, *diarrhoeas* solum fuisse leviculas, leviterque torminosas, non vero *dysenterias genuinas*, quas tanta facilitate sanarim, vix ortas. Idem profecto his morbi initium, quod aliis fuerat, quos morbus exercuit, omnium consensu dysentericus.

Erant igitur quaedam, veluti gravioris morbi praeludia, et velitationes dysenteriae; consummatae futurae, ni principiis obstitisses.

Mense Septembri eiusdem anni dysenterias quasdam iam persanatas, sed post aliquot dies reditum denuo meditantes, eadem ratione arcebam; victu nempe tenuiori, et potu tepido, ac emolliente; nisi forte voracior aeger ventriculum onerasset, adhucdum languentem, atque emesi purgandum.

Primarius canon in dignoscenda natura dysenteriae, et eligenda medendi methodo.

Plerumque determinari methodus medendi dysenteriis epidemicis potuit ex ea methodo, quam *febris illius tempestatis dominatrix* poscebat; cum *dysenteria epidemica ad epidemicae febris naturam quam proxime accesserit*.

Anno 1776. *biliosissimam* habuimus febrim aestivam, non male tamen moratam; ni illam inepte quis irritarit, meracam, et omnis phlogoseos ut plurimum expertem: atqui et dysenteriae fuerunt *eodem* anno *eiusdem* prorsus indolis, biliosissimae nempe, meracae, et absque ulla inflammatione, et

eadem

eadem prorſus methodo, atque *eadem* etiam celeritate confectae.

Annis 1777., 1778., atque hoc ipſo, quo haec ſcribo, anno 1779., febris aeſtiva billoſa, bilioſo-putrida, non raro pertinax, cum phlogoſi complicata, et exanthematibus variegata, non boni moris, non paucos oppreſſit. Eandem omnino indolem dysenteriae una regnantis experiebamur admirabundi.

Non tamen obſervabatur, quo anno plurimae fuerint aeſtivae febres, eodem quoque plurimas fuiſſe dyſenterias; ut idcirco, ſtante licet eadem inter febrim dominantem et dyſenteriam affinitate, tamen diſpar ſubinde utriuſque dominium fuerit, et diſpar ex alterutro morbo aegrotantium numerus.

Etſi hic morbus, ſi quando latius diffundatur, ampliſſimas ubique praedas agat, neque niſi cum opimis ſpoliis recedat; tamen eius saevities plurimum cohiberetur, ſi modo morbi primordia occuparentur, eaque opinio omnium animis inſideret, vix ullum morbum eſſe eos inter, qui *populares* appellantur, cuius initia tam cito queant comprimi, et qui neglectus urbes, agros, caſtra adeo depopuletur; ut haec peſtis caſtrorum plures ferme, ac ipſum hoſtile ferrum necet.

Prima dyſententeriae initia non operose reprimuntur.

Dyſenterias quaſdam nullum hucuſque cognitum remedium ſanabat; at vero, dummodo non *graviſſimae* fuerant, et dummodo *valentiori* remedio non urgerentur, mortem non intulerunt, niſi iam antea debilibus: tepidi et mucilaginoſi potus, et abdominis fomenta et ipſum praeprimis *diuturnum tempus* profuere.

Idem in curatione quorundam rheumatum contingebat, quae *potentius* urgere non oportuerat;

rat; citius enim reliquam ſanitatem attriveras, quam expugnaveras rebelle rheuma. Temporum *conſtitutio mutata* et *longa mora* ſolum praeſidio fuerunt.

Monitum grave!

Atque univerſim convincebamur, quoſdam morbos urgeri nimium et premi non oportere: ſat eſſe, ſi in peius non abeant, et ſi, utut tarde, quotidie tamen pauxillum ex morbo detrahatur. Quemadmodum enim medicando recte fit, ſic etiam medicando peccatur.

Dysenteria nullum sexus aetatis, et vitae rationis discrimen fecit.

Nullam aetatem hic morbus praeteribat, nec ſexum: conditio hominum quaecunque, et quaevis humorum et ſolidorum craſis, valetudinis quaevis ratio dyſenteriae ex aequo patebat, etſi diverſo diſcrimine. Nec ullam ab hoc morbo immunitatem, aut hydropoſia dedit, aut uſu vini.

Qui a fructibus horaeis ſevere abſtinebant, aut iiſdem utebantur, aut etiam abutebantur; ita aut in dyſenteriam inciderunt, aut ab ea perſtiterun intacti, ut nulla ratione, vel modice probabili, determinaveris, quid potius facere expediat.

Dyſenterici fiebant, et qui victu animali ferme ſolo veſcebantur, et qui vegetabili ferme ſolo.

Non tamen par ubique periculum fuit, ſi quem morbus corripuit; gravius enim foeminae mulctabantur, cum morbo ipſo, et cum eiuſdem iam profligati reliquiis diutius colluctatae.

De vita periclitabantur cacochymici, ſeniculi, articulorum morbis antea vexati, et inter hos foeminae prae viris.

Illi enim aegri e ſexu ſequiori fuerunt, quibus dyſentericis factis mox lingua aruit, extrema friguerunt glaciali frigore, manante per univerſum corpus ſudore frigido, in magnaſque guttas colle-

cto cum ſenſu aſſidui et intolerabilis ardoris, interanea exurentis, non reſtinguenda ſiti, et potus frigidi, vinoſique implacabili deſiderio, mentis acie non retuſa, et valente uſu ſenſuum caeterorum.

In cadaveribus dyſenticorum nunquam offendi ſuppuratam plagam, ut idcirco perrara exiſtimem inteſtinorum ulcera ex dyſenteria.

CAPUT VIII.

Binae opiniones erroneae de indole et sede materiei dysentericae, deque eiusdem contagio.

Binas ſcaturigines dyſenteriae huius *malignae* (ni eam malis *maligne inflammatoriam* appellare), quam ſexui ſequiori potiſſimum inimicam fuiſſe paullo ante dicebam, mihi viſus ſum detexiſſe; ipſius nempe male moratae conſtitutionis ingenium pravum, et corpus aegri huic morbo prae aliis opportunum.

Binas quoque opiniones notavi, quae de dyſenteriae natura vigent, *plebeiam* alteram, quae humorum tumultuoſe ad inteſtina ruentium *copiam* accusat, eaque ipſa debiliora: alteram vero *non ignobilium Medicorum*, atque *aliquid* veritatis habentem; nempe, omnem dyſenteriam pertinere ad *morbos ſaburrales*; quam ſcilicet materies, aut *bilioſa*, aut *putrida*, eaque ſimul acris, intra inteſtina commorata, vellicando irritandoque producat.

Multis exemplis utuntur, qui ſic opinantur,

ad illustrandum assertum. Qui enim (ut aiunt) resinam purgantem male subactam, et intestinorum plicis postea pertinacius adhaerentem devorarint; in dysenteriae speciem incidunt aestivae dysenteriae analogam. Idem ex horum mente illis solet evenire, quorum intestina aliud acre quodcunque, aut etiam vermes rodunt; unde frequentissima, et tenesmodeis, torminosae, mucosae, cruentae deiectiones proliciuntur.

Dysenteriae spuriae.

Verum has ego dysenterias potius *spurias* nominandas puto, aut *diarrhoeas torminosas*; nihil commune habentes cum *intestinorum rheumatismo*, seu *dysenteria vera*.

Plebeia opinio inter Medicos temporis tractu extabuit in generis humani felicitatem, nihilominus Herculi potius clavam, quam eandem hanc opinionem rudibus animis extorseris.

Haec tot malarum praxium auctor est, atque inventrix, unde tanta seges funerum quotannis succrescit.

Opio enim, et adstringentibus conatur alvum siccare.

Altera opinio, quae propius abest a vero, rodentis atque intra cavum intestinorum morantis materiae exitum molitur emeticis, purgantibus variis, et vario modo, in eaque re curationis cardinem docet versari.

Verum non omnis omnino dysenteria vomitorium aut purgans admittit; nonnullae enim, etsi perpaucae, solo opio, et prolectis sudoribus illico cessant, SYDENHAMO testante: quaedam aliae, non multum ultra initia provectae, potu tepido et emolliente comprimuntur, quas evacuans remedium exasperasset. Atque alias quasdam phlebotomia sanat, eaque repetitis vicibus instituta.

Ut

Ut ita conſtet, dyſenteriam popularem non eſſe morbum inteſtinalis cavi, acrem materiem continentis, ſed ipſarum adeo *inteſtinalium membranarum*, rheumate laborantium; ſubinde et meſenterii, et omenti, et urinariae veſicae.

Hunc quidem rheumatiſmum inteſtinorum *per ſaepe* aut emeticum, aut purgans tollit, ut experientia conſtat.

In eorum opinio nata eſt, qui dyſenteriam prorsus omnem merum eſſe *ſaburralem morbum* arbitrantur.

Quanquam neque altera opinio veram dyſenteriae notionem habeat, tamen medendi rationem *pleriſque* dyſenteriarum epidemiis non erroneam inſtituit.

Potiores enim huius morbi epidemiae eam ſpeciem conſtituunt, quam ſuperius *bilioſam* appellavi.

Eſt nihilominus, ubi haud leves errores practici hanc quoque opinionem conſequuntur.

Quando autem bona eſſe medendi methodus poſſit, utut falſae opinioni innixa, et quando e contrario ea ipsa opinio in errores practicos inducat, et quae huius rei ratio ſit; is intelliget, opinor, qui expoſitam in antecedentibus dyſenteriae naturam et varias eiuſdem ſpecies penſitavit.

An detur contagium dysentericum ab uno homine dimanans in plures.

Contagium dyſentericum pauci in dubium vocarunt, idque effluvium ex uno homine expirans communicari adſtantibus poſſe, plerique credunt. Miror hercle, qui nos immunes per omnes hos annos a dysenteria manſerimus, Medici, Medicorum adiutores, et aegrorum cuſtodes. Atqui quotidie mane ſingulorum faeces luſtramus ea nocte exceptas, et vel inviti haurimus putidiſſima effluvia totis naribus.

Probe equidem novi, dyſentericorum deiectionibus aërem, ex quo omnes tanquam ex communi fonte potant, foedo putore corrumpi, morboſque putridos, per emnientiam *noſocomiales* appellatos, invitare; verum quod dyſentericorum exhalationes *eundem* in aliis morbum producant, id quidem arbitror obſervationibus adverſari.

De vanitate quorundam aliorum contagiorum.

Magni intereſſe puto, non ignorare, dyſenteriam contagio carere. Quo enim animo Medicus Dyſentericorum domos, pauperum praeprimis tabernas, adibit, de morbi contagio perſuaſus?

Quanti igitur intereſt, et eſſe ipſummet a vano metu liberum, et eum aliis poſſe excutere.

Idem de miliari, petechiali, et ſcarlatinoſo contagio intellectum velim; quod nullum eſt, neque tactu, nec inſpiratione, nec devoratum, neque *inoculatum* quocunque modo *eundem* in aliis valet morbum excitare; obſervatione mea et experientia multiplici id perpetuo atque conſtanter teſtante.

Sic uno ſaltem, alterove terriculamento, eoque non minimo, minus habebimus, tot inter alios tam veros, quam inanes terrores.

CAPUT IX.

Prophylaxis.

Remedium prophylacticum dyſenteriae in frequenti alvina purgatione fruſtra quaeſitum eſt, hanc enim potius noxiam arbitror, niſi praeſens ſaburra eandem poſcat. Vires enim ventriculi et inteſtinorum aeſtivis caloribus remiſſiores crebra

pur-

purgatio magis frangit, et rheuma tanquam ad partem *debiliorem* invitat.

Obſervationes etiam confirmarunt, hanc prophylaxin vanam eſſe.

Aeque parum a dyſenteria praeſervantur, qui frequenti vomitione ventriculum per vices ſubvertunt, dyſenteria graſſante; niſi forte iam adſit cacochylia exantlanda. nec vomitio,

At ſic non *prophylaticam* remedium haberes, ſed *curativum*.

Nullum vitae genus a dyſenteria intactum praeteriri, ſupra dixi. Nec ullum vitae genus.

Nullam certiorem prophylaxin novi, quam quae aeſtuantis corporis, et profuſius perſpirantis refrigerium repentinum, et aurae frigidioris afflatum vitat. In quo conſiſtat prophylaxis dyſenteriae.

Non raro ſubita dyſenteria correptos obſervavi, quorum male veſtitum abdomen poſt largiores ſudores ſubito perfrigeratum fuit.

Vitato *eiuſmodi* refrigerio, cruditatem quoque, et ſaburralia vitia vitanda puto; quae, etſi dyſenteriam ſola non producant, corpus tamen debilitando eandem invitent, praeſentemque reddant graviorem.

Proderit etiam praeter hanc et perfrigerationis, et cruditatis fugam, leni quoque tonico vim primarum viarum ſuſtentare.

MÖHRLINI apud praeclarum ZIMMERMANNUM (1) obſervationi lubens ſubſcribo, eos potiſſimum

O 3 dy-

---

(1) Quis nescit egregium *Zimmermanni* de dysenteria librum, qui, quidquid hucusque de eo morbo observationum exstabat, apte et philosophice disposuit, cum suis comparavit, leges stabilivit?

Cap.

dyſenteriam a ſe prohibuiſſe, qui vitatis diaetae vitiis, potum, praeſertim aquae frigidae, ſi forte corpus aeſtuaret, liberaliorem vitaſſent, et diu noctuque non interceptam diaphoreſin fuiſſent experti.

Magna curationis difficultas in eo eſt, quod aegri continuo ſurgendo, male conтecti, pedibus nudis, noctibus ſaepe perquam frigidis, morbi cauſſas identidem de novo repetant, perfrigerationem videlicet.

Hinc tantum quoque ſolaminis experiuntur, ſi in lecto manere iubeantur, iiſque ſupponantur excipula, in quae vel decumbentes alvum ponant; item, ſi abdomen dolens molli et calido cataplaſmate foveatur.

Hec ego ratione dyſenteriam a me, meiſque fortunate arcebam.

CA-

Cap. X. eiusdem libri spiritum practicotaton spirat; opus diurna, nocturnaque versandum manu: inquam, inquam, quem is solum rite intelliget, qui in praxi dysenterica versatus, ab huius operis lectione ad dysentericorum lectulos accesserit, indeque iterato fuerit ad legendum praecipue decimum libri caput reversus.

CAPUT X.

Quaenam instructio plebi sit danda, grassante dysenteria.

Prophylacticas praeceptiones, atque ipsam methodum dysenteriis medendi, medicorum collegia plebem, illam potissimum, quae rus colit, docere solent; si quando tempora dysenteriae ingruant, ruriculis praeprimis inimica.

Quod quidem institutum, ut est summe laudabile, ita arduum maxime, atque anceps videtur; ne nempe docendo noceas, ubi satagis prodesse.

Malim certe, *ut nulla* prorsus medicina fiat, quam *inepta*, et morbo *non respondens*, atque hoc ipso perniciosa, et salutarium naturae moliminum turbatrix.

Cur vigente dysenteria Vulgus vix possit instrui de methodo medendi.

In morbo autem *tantopere versatili*, qui solertium etiam medicorum sagacitatem exercet, nonne saepius periculosam sibi medicationem plebs faciet? Quam remediis valentibus tanquam totidem armis instruere quidem possumus, dexteritate vero captandae occasionis, et indicationum scientia nequaquam.

Dispiciendum tamen est, quousque instrui plebs possit, ut constitutionibus dysentericis aut a morbo sese praeservet; aut eundem iam praesentem vel sanet omnino, vel sananti naturae saltem non obsit.

Primam instructionis partem ea fortassis praecepta, atque ea quidem sola, suppeditabunt,

quae de prophylaxi, et de cavenda aeſtuantis corporis perfrigeratione ſuperius dicebam.

Alterum vero conſilii caput morbum ipſum docebit ſanare, atque *binis* ſolum methodis abſolvetur, ab HIPPOCRATE *de affect. T. II. Sect. I. c. VII. Edit.* HALLERI, propoſitis; binas enim is ſuaſit, utramque *parabilem*, *adplicatu non difficilem*, et quarum *apta tempora* atque *indicationes* vel ipſa edoceri rudior plebs poteſt.

Inter methodos antidysentericas complures, solum duae sunt, de quibus inſtrui vulgus poteſt, et debet.

Sunt autem hae duae methodi dyſenteriis medendi *evacuans* una, atque altera *antiphlogiſtica*.

Novi perbene, *methodum antidyſentericam* minime his binis solummodo capitibus contineri; verum etiam ſcio, qui has binas ſcite noverit adhibere, eum *plurimis* profuturum; multis quidem *directe*, non paucis *indirecte*; vix ulli vero (quae res in omni medicina maximi momenti eſt) obfuturum.

Et cur?

Reliquae autem morbi varietates plebeium captum ſuperant; neque directa pro iis methodus poteſt plebi dari; niſi quis velit, ut ſibi noceant male medicando.

Dyſenterias quaſdam HIPPOCRATES *loco ſupra citat. evacuante* remedio curat, et *medicamentum, quod ſupra pituitam purget* propinat. In aliis vero dyſenteriis, in quibus dolor *detinet*, *partes sub umbilico multa calida lavat: ibidem*.

Quae duae res et *evacuantis* methodi, et *antiphlogiſticae* notiones exprimunt.

Hinc qui ſibi mederi coguntur, his *omnis* dyſenteriae cura a potu tepido, et emolliente, itemque a fotu abdominis eſt inchoanda.

Quodſi dolor *remiſerit*, aut *extra tempora deiectionum penitus ceſſarit*, ſi et vires non ſint proiectae, et febris evidentior abſit, aut ea ſtatis ſolum

lum horis intendatur, *medicamentum, quod supra purget*, hauriendum dato; fotu abdomininis interim continuato.

Atque hac ipsa methodo *evacuante sola* quam plurimas novi dysenterias fortunate compressas; dummodo et tenuis victus accedat, et lecti tepor, et potus ex emollientibus, addita chamomilla, post emesim diutius sumendus.

Opio carere tunc possunt; nisi forte *post emesin, dolore sublato, absente febre*, pauxillo opii velis sudores iuvare, proficuos, et alvum siccantes.

At vero, si *dolor detinet, assiduus* atque etiam *extra tempora secessuum affligens, attactum non ferens, partes sub umbilico*, Suasore HIPPOCRATE, *calida multa lavato*. Infidum enim hic esset, quin immo perniciosum, emeticum. Venae sectio proderit, et fotus abdominis assiduus, atque assiduus quoque potus ex emollientibus althaea malva, seminibus lini etc. confectus; *sola* enim *antiphlogistica* methodus opitulabitur.

Infantes dysenteria correptos, praeprimis si dolorem difficilius ferant, et instent prae dolore convulsiones, *aqua calida lavare*, seu calido balneo imponere, expediet.

Qui haec medendi momenta tenuerit, (neque ea sunt difficilia, utpote a manifestissimis qualitatibus, torminum nempe *assiduitate*, aut *intermissione* potissimum repetita) amplissimas dysenteriae species sanabit, *biliosam* nempe, et *inflammatoriam*, et ex hac utraque *conflatam*.

Unicum superest, quo id genus instructio carere non deberet; quas nempe methodos, quaeve remedia aversari tanquam noxia et perniciosa, oporteat, esset dicendum.

Ve-

Verum, utut ſaniſſima conſilia dederis, vereor, ne aut nihil inde bonae frugis, aut non niſi pauxillum, referas.

Solet enim plebecula praeiudiciis potius, quam ſanae rationis dictaminibus auſcultare, atque hoc ipſo.

\- - - ὑπερ μορον αλγὲ εχουσιν (1).

CAPUT XI.

Quid peculiare, aut etiam commune habuerint inter se quatuor aeſtatum dysenteriae.

Quatuor aeſtatum conſtitutiones dyſentericas ſtrictim delineabo; qua re inter ſeſe convenerint, aut quid diſcriminis interceſſerit, dicturus.

Aeſtas anni 1776. tota, et hinc veris pars magna, illinc vero autumni non minor, morbos *ὁμοουιον*, *και ὁμογενεις* proferebat; bile nempe prognatos, ſed ea *meraciore*, *non inflammante*, *non ſeptica*, atque *indolis bonae*, niſi mala fortaſſe medicina obrigerat.

Eiuſdem quoque ingenii dyſenteriae fuerunt, atque ex ea ſpecie, quam *rheumatico - bilioſam*, et *febrim bilioſam dyſentericam* nominavi, *numeroſiſſimae* quidem, ſed quae mira celeritate et tuto ſolis vomitoriis, atque inter haec tartaro emetico, promptius multo ſanabantur.

Quaſ-

---

(1) - - - Vel DIS nolentibus ipsi
Se miseros faciunt - - - *Odyss. L.* I. *v.* 34.

Quasdam illius anni dysenterias tamarindis, manna, sale amaro, cremore tartari, tartaro vitriolato, tandem rheo, et myrobolanis sanatas vidi ab iis, qui medicinam emeticam, utut *suo loco*, et *suo tempore* per efficacem, ignorata eiusdem praestantia, aversantur, atque in delicatulis, foemellis, nobilioribus, iisque

- - *quibus dant crustula blandi*
Doctores.

Plus quidem temporis haec methodus insumsit, quam quae emetico utebatur; nihilominus aegri evaserunt, nisi si forte copiosorem quis bilem habuerat, *και ανω potentius turgentem*.

Aestate vero anni subsequentis (1777) dysenteria hinc inde solum in publicum prodiit, at ergastula frequens invisit, et cum aegrorum pernicie.

Verum ubicunque apparuerat, difficilis plerumque fuit, longa, et evacuantibus, seu *ανω*, seu *κατω* non sanata, vix mitigata.

Quasdam dysenterias illius aestatis mutata potius temporum vice, quam vi remediorum, compositas arbitrabar; in iuvenibus praecipue, et qui ferendo morbo magis erant.

Erat haec difficultas intestinorum non *mere biliosa*, sed aliquantum, ut videbatur *inflammans*; putredine tamen non carens, ineffabilis cuiusdam ingenii, cuius *solam pertinaciam* certo cognoveramus.

Hi ipsi mores morbos etiam reliquos insignivernnt, exeunte vere, aestate, atque autumno conspectos.

Salium mediorum vix ulla utilitas fuit cum in dysenteriis huius anni, tum caeteris in morbis. Inde in longos alvi fluxus, non comprimendos, aegri inciderunt. Ra-

Radicis arnicae magnus usus cum in illis dysenteriis, phlogosi prius abstersa, fuit, tum potissimum in febribus caeteris non dysentericis.

Anno 1778. numerus dysentericorum paullo maior fuit, quam priori aestate; attamen multo minor, ac anno 1776.

Dysenteriae hae ad illas anni praeteriti proxime accedebant, nisi quod fuerint phlogisticoterae.

Alvus hoc anno in pluribus dysentericis tota quanta mucosa fuit, spermati ranarum simillima; magna ductilissimi et tremuli muci copia, ab excipulo vix abradenda, prodivit, qualem fere Calcuosi, aut quibus vesica ab alio quocunque stimulo irritatur, mingere solent, utut hic dysentericorum mucus instar glutinis vasi tenacius adhaeserit.

In reliquis faeces erant porraceae, spumantes, frustula sebacea referentes, lineis sanguineis pictae, carunculosae, loturae carnium similes.

Haec muci excretio aegros mirum quantum emaciabat, eosque intra non multos dies, morbo licet in *speciem* tolerabili, ad incitas atque ad mortem redegit.

Qui *hac ratione* aegrotabant, methodo illa evacuante, quae aestate 1776. tam feliciter cessit, non sanabantur; seu emeticum fuerat, seu eccoproticum propinatum.

Curationem oportuit *compositam* instituere; qualem, ut unicum exemplum proferam, puella quaedam auspicato subivit, mucum illum tremulum largiter, et solum excernens, et dolorem totius abdominis quasi exulcerati conquesta. Dedi multa tepida, et emollientia per os, atque anum. Abdomen cataplasmate fovi, corpore probe con-

tecto,

tecto, sanguinem missurus, nisi iam suae domi misisset suo consilio. Elapsis aliquot diebus, et doloribus paullum remissioribus, lingua autem impuriore, salutare emeticum hausit. Paullo post convaluit, et citius, quam omnes alii.

Post medium Septembrem 60. annorum foemina ad nos venit. Ante 3. septimanas diarrhoea laborabat octiduo; ea sponte cessante bene valuit. Nunc a quatriduo alvus creberrima, parca, tenesmodes, torminosa, cruenta. Dolor assiduus abdominis, non gravissimus, sed inter deiiciendum auctus. Os mucosum: febricula. Eadem methodo morbum tentavi, qua dysenteriam puellae modo relatam. Venam secui, sanguinem pleuriticum eduxi, noctu alvus solum quinquies mota est copiosa, et scybalosa. Altera die ter deiecit, sana posthac.

Eodem anno (1778.) dysenterias quasdam levi brachio sanavi, quasdam vero difficulter. Duos aegros emacians alvi fluxus, quo mucus tremulus, initio torminose, dein etiam absque dolore, reddebatur, confecit serius. Binae foeminae post paucos dies dysenterice moriebantur.

Existimo, me minus fuisse attentum ad commistam huius constitutionis phlogosin, seductum nempe dysenteriis anno 1776. observatis, quas *merissime biliosas* celeriter constanterque paucos intra dies emeto-catharsi sanavi.

Sed penes lectorem erit diiudicare, num artis, an vero meam ipsius impotentiam incusare oporteat, quod curationes quaedam non cesserint ex voto, ubi succinctam morborum historiam proposuero.

Septuagenario maior longa per aestatem febre, eaque intermittente, conflictabatur. Non adnota-

notavi, qua methodo ſanitatem recuperarit. Die 4. Auguſti 1778. nos accedit, aitque, ſe quatuordecim dierum dyſenteria gravi affligi. Ante morbum praeſentem per alios quatuordecim dies praeceſſiſſe inappetentiam, oris amarorem, febriculam veſpertinam. Emeto-catharſi primo, dein vero radice arnicae dolor omnis ſublatus eſt intra dies perpaucos. Verum alvus crebro fluxit diu, noctuque, mucoſis, aquoſis, et indolenter: ſiſti nulla ratione, nequidem opio poterat ſuſpendi. Emaciatio, qualis in extrema phthiſi. Cutis pendula, ſtrigoſa, aridiſſima. Finiente Septembre periit.

Inteſtina craſſa inflammata valde, dura, rigida, difficillime ſcindenda in cadavere reperi.

Triginta annorum coelebs foemina die 13. Aug. huc venit; quatriduana dyſenteria fuit, corpus macrum, exſuccum, aridiſſimum, ligneum, et, utut ſe ſanam fuiſſe aſſereret, notas tamen ſanitatis perpaucas habuit, hac iam aetate edentula. Deiecit inter aſſidua tormina materiem pendulam, albam, qualis ex calculoſorum veſica exprimitur.

Remedia aut nulla ſumſit, moroſiſſima aegra, aut devorata revomuit, vomitum ipſa immiſſa in fauces manu proliciens. Parum potulenti emollientis retinuit. Vomitibus manu concitatis aquoſa pauca cum pauco muco vomuit, cum dolorum initio levamine, dein etiam eorundem plena evaneſcentia. Manſit fluxus alvi mucoſus, et multo magis emacians, quam pro deperditi humoris mole.

Periit die 17. Septembris. Sceleton cadaveris, non cadaver. Omentum ruberrimum: inteſtina craſſa parietes ſolito multo craſſiores habuerunt, et duros; plagae hinc inde inflammatae a

in-

interior superficies luride rubescebat, muco sanguinolento obducta: erosio nulla.

Puella quaedam circa finem mensis Iulii clam peperit, inde maturius ad pristinos labores reversa dolores lumborum assiduos experta est. Die 28. Augusti nosocomium adiit, a quinque diebus iam dysenterica: deiectiones innumerabiles, aquosae, aquoso - cruentae, excretorum exigua quantitas. Dolor ventris assiduus, attactum refugiens: pessime vestita, et ferme nuda ad nos venit frigidissimo die, plures alios aeque frigidos excipiente: inquies summa, lamenta assidua, pervigilium: gustus nulla ratione depravatus, et nulla febris, si pulsuum, et corporis calorem spectaveramus. Facies lurida, subflavescens. Tinctura rhei aquosa dabatur cum dolorum levamine. Tandem dolor iam nullus erat, at alvus fluens, aquosa, saepe cruenta. Die 3. Septembris vesperi paregoricum datum est. Ea nocte difficilis respiratio facta est, quae die sequenti fervens, et strepens fuit. Periit eadem die.

Omentum leviter inflammatum: inflammata hinc inde tenuia intestina, hinc inde etiam mesenterium At vero totum colon, eius praecipue portio per latus sinistrum decurrens, valide inflammatum offendebatur; hinc inde quoque livescens, crassissimis parietibus, et vix prae duritie, etiam qua parte livor erat, scindendis. Eodem modo etiam rectum intestinum fuit, eiusque, uti et coli glandulae praetumidae, permagnae, et dire inflammatae.

Die 30. Augusti alia puella 18. annorum nostrae curae committebatur. A quinque mensibus catamenia non fluxerunt. Octennis ex febre acuta continua decubuit. Ab eo tempore fre-

quen-

quenter lumbricos excrevit. Triduana dyſenteria ſe teneri dicebat. Color faciei foedus erat; exiliſſimi, ferme obliterati, creberrimique pulſus; dolor aſſiduus, perque vices ita intenſius, ut eiularet, volutaretur per lectum, dentibus commorſis ſtrideret, extremis frigidis, vultu miſerabili, et deſperabundo. Per os atque anum lumbrici ſeceſſerunt. Maximam frigidiſſimae noctis partem ſolebat extra lectum conſumere, excipulo inſidens, quo uti cubans non potuit. Sapor vitioſus. Tinctura rhei aquoſa, et emeſis aliquid levaminis, utut perparum id fuerit, attulerunt. Verum non multo poſt omnia exacerbata ſunt. Emollientia tepida, mucilaginoſa, cataplaſmata etc. dolores mitigarunt, alvumque fecerunt rariorem, vix dolorificam. At die 7. Septembris periit; eo tempore, quo pulſibus et vegetioribus, et vix acceleratis, melius valere videbatur.

Omentum inflammatiſſimum fuit: inteſtina tenuia omnia profunde rubebant: totum colon, et rectum alta phlogoſi correptum, cum livore hinc inde. Membranae craſſorum inteſtinorum craſſiſſimae, glandulae ex inflammatione magnae: cruentus mucus ſuperficiem inteſtinorum internam obliniebat.

Hic curam oportuiſſet ſumme antiphlogiſticam inſtituere, et curatio a tinctura rhei aquoſa male eſt inchoata, male datum emeticum. Infidum erat levamen. Sed decepit corporis habitus, verminoſa diſpoſitio, ipſique vermes excreti; ſed maxime deceperunt aliae aliorum dyſenteriae, eadem methodo feliciter curatae.

Non pauci dyſenterici hoc anno lumbricos deiecerunt, quemadmodum in caſu puellae mox memorato. Atque hi quidem aegri plerumque ſe-

xus

xus sequioris fuerunt, foemellae pallidae, et olim iam verminosae. Non licebat curam ab anthelminticis, emesi, purgante, etsi mitiore, inchoare; ob dolorum assiduitatem, et intensionem ab inflammatione provenientium. Atque haec quidem inflammatio subinde *prava* fuit, et eius indolis, ut sanguis eductus, et praesidia reliqua antiphlogistica non iuverint, ac consueta crusta defuerit, qualis *inflammationes non pravas* plerumque solet comitari.

Omnibus hoc anno dysentericis febricula fuit vespertina, cum pauco frigore, calore non magno; alvo tunc crebriore, et torminibus auctis. Ictus arteriarum vix accelerati. Lingua sicca, arida. Urinae parcae, subinde quidem copiosiores, at semper colore minime exaltato, sordidae plerumque, mucosae, non transparentes: sero mucum deposuere album, copiosum, ad altitudinem digiti transversi. Tandem rebus in meliora mutatis urinae perlucidae manserunt, absque sedimento, et quales reddi solent integra sanitate. Tenesmi excruciantes plerisque fuere, et longo post dysenteriam tempore perstiterunt; secus multo, ac anno 1776., ubi et dysenteriam, et tenesmos unicum plerumque emeto - catharticum abstersit. Singultum, in morbi progressu, et serius, accedentem non timui, si modo reliqua symptomata non fuerant peiora.

Pinguia, et obesa corpora hic morbus intra paucos dies valde ac longe validius emaciavit, quam pro excretorum ratione.

Moriebantur mente non moti, et inter assiduos secessus, pulsibus exilissimis, et evanescentibus.

Incerto dierum aut ſeptimanarum numero, ſerius, ocyus, perierunt.

In cadaveribus *crudam* inflammationem offendi, et, utut hinc inde nonnunquam livor aderat, defuerunt tamen alia gangraenae ſigna; ſcilicet friabilitas affectae partis, et gangraenoſae plagae minuta cohaeſio. Erat enim lividarum partium magna durities inter ſcindendum animadverſa.

Infimam plebem, foeminas praeprimis pauperiores, male paſtas, peius veſtitas, hic morbus frequentius, et gravius laceſſivit.

Cuſtodum noſtrorum nemo, uti etiam nemo chirurgorum aut aſſiſtentium dyſenteriam contraxit. Quidam, qui cataractae extractionem inter reconvaleſcentes exſpectabat, ubi nulli fuerant dyſenterici, nihilominus in morbum hunc incidit, ſed leviorem; cum levi veſticula tectus ambulacra frigidiora obambularet.

Ad eam, quae aeſtatem, et partem autumni anni 1779. foedabat, dyſenteriam tranſeo; multiformem, et variam, et non paucis internecinam.

Menſe Iunio perrarae dyſenteriae fuerunt, Iulio vero crebriores, quam plurimae Auguſto, atque Septembri, tandem Octobri contrahebantur.

Diverſas dyſenteriae ſpecies, quae hoc anno in ſcenam prodierunt, ſupra commemoravi; ea certe conſtitutio fuit, quae quaſi compoſita ex conſtitutionibus priorum annorum videbatur, atque commiſta, aut cum iis per vices alternans; cum, quidquid dyſenteriarum priores aeſtates atque autumni progenerarint, haec una aeſtas protulerit collectim.

Saburras hoc anno habuerunt minus bilioſas, et pauca vomuerunt, neque utiliter; niſi praemiſſis

missis multis emollientibus, tepidis, et non raro praemissa etiam sanguinis missione.

Salia media, quibus vel solis dysenterias *biliosas* anni 1776. subinde curatas dixi, horna dysenteria non tulit.

Deiectiones mere albas, tremulas, viscidasque, priori anno frequentes, hoc anno non vidi; harum vero loco loturae carnium similia, caruncolosa, modice viridia, luride rubra prodierunt.

Multi certe aeque in urbe ac ruri perierunt, cum ob ipsius morbi naturam, nonnunquam arte superari nesciam, cum quod anceps, et versatilis morbus, atque *eadem* semper veste indutus, ignaris *idem* sit visus, fefelleritque.

Quam male enim *eandem* in omni dysenteria medendi rationem ii sequantur, quibus *nomina* pro *rebus* sunt, et quam vana spes sit remedii *universalis antidysenterici*, huius anni constitutio luculenter demonstravit.

Non datur universale antidysentericum, uti nec universale antirheumaticum.

CAPUT XII.

De quibusdam magni momenti minutiis.

Non puto, me acutulas conclusiones, et distinctiones, subtiles magis, quam utiles dilucidasque fecisse: aut, si diversissimam morbi faciem descripsi, si minutalas dedi distinctiones, tales solummodo videbuntur ignoranti, quod res parvae persaepe maximas trahant:

Duntaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, et vestigia notitiai. LUCRET.

Haud quidem ignoro, magis amari illam medicinam ab eius cultoribus, quae rerum occultarum enodatione tam laboriosa non indigeat, nec tam altos recessus habeat, quaeve in eliciendis morborum causis, et commistionum variarum examine minus anxie versatur, et multum disputari contra scrupulosam eiusmodi, seduloque *distinguentem* scientiam: sed difficultas et labor discendi disertam horum hominum negligentiam reddit. Malunt enim differere, nihil esse in hac investigante et philosophante medicina, quam, quid sit, operose addiscere.

Sed etiam illud non ignoro, me adhucdum quam longissime abesse ab illa, quam de dysenteria concepi, idea, et me meam ipsius mentem in describendo hoc morbo neutiquam plane fuisse assecutum: neque, si id etiam licuisset efficere, idcirco existimo, his meis praeceptis instructum posse iam tuto dysenteriae mederi; cum abunde mihi constet, quantum vel fidelissima descriptio, morbique inde hausta cognitio ab illa scientia distet, quam quis ipso artis exercitio comparavit. *Est enim*, ut LANCISIUS in *Epistola ad* COCHIUM ait, *medicina quoddam experimentalis prudentiae genus, quae vix doceri ab ullo potest: tota fere sedulo, peritoque ab artifice in arena ipsa invenienda, ac tractanda est.*

Haec habui ex mea penu depromenda, ut cum aliis aliorum observatis conferantur.

Atque ita, qui plura quam ego, observavit, et

Cui lecta potenter erit res,

securiora tandem hanc annuam pestem propulsandi praecepta condet, efficietque, ut una morte minus moriamur.

SE-

SECTIO V.
DE
MORBIS QUIBUSDAM
SYSTEMATIS HEPATICI,
PRAESERTIM
DE ICTERO
ITEM DE QUIBUSDAM
AFFECTIBUS NERVOSIS
ET
SPARSA QUAEDAM
VARII ARGUMENTI

OBSERVATIO I.

Vir 39. annorum ante octo annos febrim tertianam autumnalem passus est: cortex dabatur: frequens erat recidiva. Ab eo tempore saepius cardialgiam querebatur, et incommodum sensum in epigastrio dextro. Omni anno vere, et autumno oris aphthas habuit, graves, curatuque difficiles. Pallor continuus, et macies quaedam, alias insolita: appetiit: oculi levissima per vices flavedine tincti. A verno tempore anni 1777. hypochondrium dextrum in molli parte versus ventriculum saepius tumuit, et gravius doluit; minus appetiit, alvo facta morosiore. Sumsit pillulas ex gummiferulaceis, aloe etc. Inde alvus promptior, et levamen. Oculi tamen frequenter et magis icteriei: officio suo fungebatur: plurimum equitabat.

bat. A mense Augusto quotidie, omni alterno quartove erronee, leviterque febrire, domi detineri, et saepissime esse in lecto, cum omnes antea relatae molestiae augerentur, virium iactura praecipue, et inappetentia, ac alvi tarditas; ut tandem non nisi enemate sollicitata dimitteret pauca, dura, caprilla. Circa medium Octobrem vomere saepius pituitosa coepit aliquot a pastu horis; vomitione per unum, duos, plurosve etiam dies cessante, paullo post reditura. Aucta omnia; alvi obstructio maior; vomitus crebrior. Nulli tandem secessus, nec iniecto enemate provocandi; at multo frequentior vomitio. Periit quinta Novembris eiusdem anni.

Praedixi, cum circa medium Octobris in consilium vocarer, hunc morbi exitum probabilissime secuturum; addidi etiam, me *vitium circa pylorum, eiusque coarctationem cartilagineam* prae alia quacunque re suspicari: ita me esse per meas alio tempore habitas observationes edoctum.

SECTIO CADAVERIS.

Aperto abdomine ventriculi magnitudo erat prorsus insolita, ad umbilicum usque protensi, et figuram ferme quadratam referentis. Pylorus, et initium duodeni ad attactum durissima, scirrhosa, nodosa, cum appendicibus crassis, itidem duris; quarum una, reliquis maior, pancreatis extima pars esse videbatur. Interior pylori facies, angusta, scabra, hinc inde modice arrosa, exhibebat tuberculum atheromatosum, nucem myristicam fere excedens; quod, forfice dissectum, reddebat materiem pultaceam ex griseo flavescentem, et foetidam.

Te-

Tenuium inteſtinorum color pallide luteus fuit.

Inteſtinum coecum, valdopere diſtentum, nigricabat.

Hepar, et veſicula fellea, et lien, et meſenterium, eiuſque glandulae, ſanorum erant ſimilia.

Contenta ventriculo copioſa erant et nigra; inteſtina autem tenuia, et vaſa meſenterii, fere inania.

Coecum, et colon dextrum multis, durisque ſcybalis infarctum; colon vero tranſverſum, ſolo aëre plurimum turgidum, obſcure rubebat.

In ventriculo, praeter materiam copiosam et nigram, deprehenſa fuit notabilis quantitas mercurii vivi, ante mortem ingeſti (dicuntur enim ingeſtae fuiſſe mercurii vivi doſes septem, ſingulis autem vicibus unciae tres cum oleo amygdalarum); et in inteſtinis tenuibus diu sed fruſtra quaeſiti.

De viſceribus thoracis, cum apertus non fuerit, nihil habeo, quod referam.

Sectioni, utpote ruri factae intereſſe non potui; alias in hepar, et vias bilis, eiuſque liberum, aut difficilem, aut impeditum, effluxum in inteſtina ſedulo inquiſiviſſem, utut probabiliſſimum ſit, bilem primo difficillime per anguſtatos ductus, tandem omnino non, in inteſtinum fuiſſe delatam.

OBSERVATIO II.

Viginti ſex annorum iuvenis per octo ſeptimanas appetitum ſolito minorem, itemque laſſitudinem queritur. Triſtis, cogitabundus, et gravi moerori immerſus, quod nuper fuerat ab irato hero dimiſſus, et nunc egens oberret: ſanus caetera.

Acceſſit oppreſſio thoracis infimi, et anterioris: ſubinde vagus artuum dolor. Oppreſſione hac pectoris, et membrorum dolore poſt 14. dies ſponte evaneſcente, icterus ortus eſt, ſaturatiſſime flavus, per totum corpus; laſſituto; obambulat; deiectus appetitus; oris ſubinde foetor, et muci copia, fauces replentis.

Ictero iam tribus ſeptimanis perſtante, ad nos venit, apyretos prorſus. Faeces albae, caninae. Sumit ſolventia ſalina, decoctum graminis, taraxaci, dein emeticum; aeque ſaturata flavedo. Continuat ſolventia, et aperientia: excrementa nunc bile tincta apparebant.

Tandem febris accedit cum linguae ariditate lignea, pavores, taciturnitas, mite delirium. Ultimis diebus brachium dextrum totum mire intumuit, tumore non rubente et valde dolorifico. Paucos poſt dies, ex quo ad nos venit, moritur.

SECTIO CADAVERIS.

In abdomine omnia bile flava ſuffuſa, veſicula fellea bile viridi refertiſſima. Hepar hinc inde vitellina bile admodum maculatum.

Liber

Liber exitus bilis per ductum cysticum, hepaticum, choledochum in intestinum duodenum, hique ductus satis ampli fuerunt; omnia viscera multo flaccidiora.

Brachium tumens incisum exhibuit tenuem biliformemque laticem, intra telam cellulosam ubique copiose collectum.

Mira facultas moeroris est, functiones ventriculi intestinorum, ac hepatis conturbandi. Frequenter a solo moerore diuturno febris lenta nervosa gigni est observata.

Plerosque icteros *febriles* aut perniciosos vidimus, aut saltem perquam periculosos. Iuvat id adnotasse, ut quantillum spei, et quantum periculi sit in ictero febrili, Medicus praevidere, et praedicere queat.

Contigit aliquoties, *metastases biliosas* videre, seu bilis dilutissimae collectionem confertam. Latex biliosus e tumentis brachii tela cellulosa profluens, a depositione fuerat ipsius bilis resorptae, et ad brachium delatae.

Eiusdem biliosi humoris varias posse migrationes esse, et ad diversas deferri partes, ratione probatur, et experientia.

Ad encephalon delata biliosa materies morbos faciet varios, huic visceri competentes: ad oculos, fauces, thoracem etc. traducta, ibique commorata, lusum illum mirificum biliosae febris ludet, *Tomo II. meae rationis medendi* luculenter descriptum.

Quanta morborum familia est ab una eademque materie, tanquam protoparente oriunda!

An icterus saturatissimus, viis ad duodenum bilem ferentibus amplis atque hiantibus, quales a morte reperti sunt, oriri in vivo potuit? An in

vi-

vivente bilis vias ſpaſmus intercluſit, morte ſolutus?

Ductibus biliferis omnino perviis nihilominus dari icteros poſſe, obſervationes docent, atque etiam idem in hoc caſu obtinuiſſe lubens confiterer, ni faeces albae abſentiam bilis fuiſſent teſtatae.

OBSERVATIO III.

Triginta novem annorum Textor a viginti fere annis, quovis autumno in hyemem vergente, rheumatica febre per aliquot ſeptimanas decubuit. Tertius modo annus eſt, quo ex febre quartana, per tres anni quadrantes durante, appetente verno calore ſine aliis remediis convaluit, quam quae contra tuſſim validam, ſputa copioſa excutientem, et per anni dimidium una cum febre quartana affligentem, abhibuit. Fuere autem remedia haec herbae, ut aiebat, pectorales.

Sanus inde hucuſque vixit.

Die 22. Ianuarii 1779. cum praecedente veſpera ſolito lautius coenaret, et meracius biberet, mane leviter inhorruit, incaluitque alternatim. Mox vero aſſiduus et ſiccus calor ortus toto morbi tempore durabat. Erectus, ſed feſſa membra trahens et impar labori conſueto, aegrotavit. Artuum omnium dolores rheumatici.

Die 24. decubuit. Sumit proprio conſilio pulverem myrrhae ex hauſtu aquae: omnia graviora.

Die 27. tuſſis, quae ab initio adfuit levior, nunc

nunc gravis fit, noctu praecipue infestans, cum sputis difficilibus, glutinosis. Doluisse hac die aiebat utrumque hypochondrium dolore punctorio, attamen non magno, et in profunda solum inspiratione, aut validiore tussi.

Die 28. domi suae venae sectionem instituit, eadem adhuc vespera repetitam.

Die 29. ad nosocomium defertur. Dolores artuum rheumatici hodie evanescunt. Vox rauca ab initio; sitis hucusque intensa; capitis dolor obtusus, et diminutus sapor, attamen non depravatus; nullus appetitus; lingua humida, leviter albescens; decubitus facilis in omnem partem; nullus dolor; nulla thoracis oppressio; hypochondria nunc indolentia; anxietas ingens circa praecordia; pulsus pleni, fortes. Potus dabantur emollientes, nitrosi, copiosi,

Die 30. Ianuarii venae sectio. Sanguis crustam crassissimam, non contractam, tenacem, aeruginosam habuit. Urinae fulvae: remedia priora: cataplasma ad praecordia. Alvus liquidior, levamen nullum: pulsus idem; ingens anxietas.

Die 31. Ianuarii nihil in melius mutabatur. Fit venae sectio: ingens, tenax, diffusa, icterodes, crusta plogistica. Remedia eadem (Ad nos adveniens videbatur levissime in facie flavescere, exceptis oculis, pulchre albicantibus; excepto et reliquo corpore, naturaliter se habente). Levis hodie icterus per totum corpus adparuit. Pulsus iidem, uti etiam reliqua. Noctu molestissima et assidua tussis, et ferme inanis. Urinae fulvae; spiratio extra tempora tussiendi facilis, indolens.

1. Febr. icterus intensior, respiratio strepens, fervens, tussiculosa, pulsus pleni semper, et vibrantes, durique. Fit larga venae sectio; sanguis ma-

maiorem, sed eiusdem, ut ante, conditionis crustam habuit. Urinae profunde flavae. Ineffabilis anxietas circa praecordia, dolor vero nullus. Facilis in omnem partem decubitus. Perstat vox rauca. Mortem saepius invocat prae anxietate; alvus facilis.

2. Febr. mane, vigenti forti duroque pulsu, voce fere penitus abolita, et extremis frigentibus iam per aliquot horas, moritur, exacta morbi die undecima. Mens semper constabat. Alvus facilis semper, et biliosa.

SECTIO.

Pulmo dexter totus inflammatissimus, durus, ponderosius, carnosus. Id arctissime pleurae adhaerebat ubique, uti et diaphragmati. Superficiem omnem pulmonis dextri membrana investiit, dimidiae lineae crassitiem habens, solidae compagis, et plurimis rubris vasis distincta: ex duabus laminis conflata erat, facile ab se invicem dividendis; quarum utraque membranam tenacem, quasi vasis quam plurimis et ruberrimis perreptatam, referebat.

Notandum est, et pleuram ex parte una, et membranam extimam pulmonis, fuisse ab his membranis prorsus distinctas; neque posse hasce peregrinas membranas a degenerante, aut pleura, aut extima pulmonis superficie, repeti.

Pleura, supremum et posticum thoracis dextri cavum succinges, inflammatissima reperiebatur.

Dissecta pulmonis inflammati substantia colorem cinereo-rubrum exhibuit.

Interna asperae arteriae superficies, uti et bronchiorum ramorumque bronchialium, ruberrima fuit, atque inflammata.

Pulmo ſiniſter ſanus, atque longiuſculis, ſattamen validis nexibus cum membrana pleurae ubique connexa.

Hepar mole permagnum, ex rubro flavum, ponderoſiſſimum, maiorem ſolito duritiem ſecanti cultro opponens: ab hypochondrio dextro ad ſiniſtrum procurrebat, replebatque praecordia tota.

Veſicula fellea pauculum bilis pendulae, tenaciſſimae, et profunde flavae continuit. Ex ductu bilifero veſiculae felleae, itemque hepatico, et communi, plena fuerat in inteſtinum duodenum libertas, et bilis poterat preſſione leviſſima in inteſtinum effundi.

NOTA.

1. Libertatem cubandi ſemper adfuiſſe, in quodcunque latus voluerat:

2. dolorem vere pleuriticum non adfuiſſe, atque ultimis diebus nullum, utut gravis adfuerit inflammatio ipſius pleurae:

3. icterum fuiſſe, viis, bilem effundentibus in inteſtinum, perviis et patulis, quales fuiſſe etiam durante morbo videntur, cum alvum poſuerit ſemper bile tinctam.

OBSERVATIO IV.

Murarius 40. annorum, antea ſemper ſanus, die Martis mane ſcalam, cui alius quidam inſiſtebat, valido niſu adhibito ſuſtentat. In ipſo hoc opere dolorem, quaſi aliquid intus ad cardiam dila-

dilaceraretur, sentit: dolor augetur, et ad medium usque sternum per totum sinistrum latus ascendit, ad umbilicum descendit: horret, caletque per vices; respiratio difficilis.

Die Mercurii eadem omnia. Respiratio stridens, fervens: obambulat.

Die Jovis fit venae sectio in brachio: postea sputat cruenta: nil emendatum.

Diebus Veneris, Sabbathi, Dominica, omnia peiora. Hucusque extra lectum semper erat, laborabat, utut difficulter: quotidie vinum hausit, & cerevisiam; morbum mero, labore & contemptu superaturus. Omnibus his diebus leviter per vices friguit, caluitque.

Die Lunae ad nos venit, ictero perfusus non scio a quot iam diebus. Calor naturalis ad attactum: mens constans, vigor: sputum cruentum; tussis, respiratio fervens dolorque, uti hucusque: pulsus omni modo inaequalis.

Mox secta vena; sanguis crustam phlogisticam, diffusam, crassam habuit. Potus tepidi emollientes exhibiti.

Die Martis mane inter loquendum moritur.

SECTIO

Icterus saturatus per totum corpus.

Pulmo dexter leviter in medio inflammatus, qua dorsum respicit; sinister vero per totum inflammatissimus, & sacco totus quantus inclusus, quem & a pleura, & ab ipso pulmone deglubere poteramus.

Saccus hic ex membrana constabat, vasis plurimis, magnis, evidentibus, & evidenter cum pulmo-

mone nexis, aut ex eodem provenientibus, diſtinctus.

Aquae flavae unciae tres in pericardio repertae ſunt.

Ventriculus magnus; varicoſis magniſque vaſis diſtinctus.

Veſicula bile tenaci mediocriter plena ductibus in inteſtinum duodenum valde patulis, ut bilis libere tranſiret. Hinc inde maculae rubrae in inteſtinis tenuibus, quaſi ab incipiente inflammatione.

Seri circiter librae duae ſubflavi in abdomine. Hepar valde flavum, molle, friabile.

OBSERVATIO V.

Scriniarius 35. annorum ſanus antea, niſi quod bacchanalium tempore catarrho laboraverit, non diu durante, ſexta Martii mane incaluit praeter morem cum vagis horripilationibus, et cephalalgia gravi. Dolor acutus a mamma dextra uſque ad criſtam oſſis ilei protenſus. Bis eo die ſecta vena eſt ſine levamine; cruſta phlogiſtica, pleuritica. Eodem die vomitiones accedunt ſpontaneae, aquoſae, amarae, virides. Alvus dura. Sumſit eodem die mixturam quamdam, quam ſuſpicor fuiſſe nitroſam.

Die 7. Martii ad noſocomium defertur. Symptomata heſterna manent, ſponte vomit, et frequentiſſime multa, amara, aeruginoſa. Alvus dura, clyſteribus ſollicitata.

Die 8. Martii cephalalgia mitior, lingua albidis-

bidiſſima, villosaque, at humectata; oris amaror; difficilis ſpiratio, et cum thoracis oppreſſione: dolor pungens ab ultima coſta ſpuria ad mammam dextram uſque, et procurrens ad ſcrobiculum, remittens, ubi quietus iacet. Decumbit in dorſum, at in latus affectum difficilius cubat. Tuſſis moderata. Sputa pauca, tenacia, et hinc inde quaſi herbida, ac vireſcentia. Sumit emollientia, copioſa, tepida, nitroſa: urinae croceae. Fit venae ſectio; ſanguis valde phlogiſticus, et ſimul icterodes: levamen nullum.

Die 9. Martii levis icterus; ſpontaneae, aeruginoſae, copioſae vomitiones. Veſperi vero non amplius ſponte vomebat, levari modice videbatur.

Die 10. Martii, ſeu 5. morbi, icterus paullo evidentior; nullae vomitiones: urinae ſaturate croceae; calor intenſus; dolor punctorius levis. Continuabantur emollientia tepida, nitroſa. Cataplaſma ad totum thoracem dextrum, et hypochondrium dextrum adplicatum. Fit venae ſectio perquam larga.

Die morbi 6. ſputa herbida, modice cruenta; reſpiratio anxia, brevis. Urinae, icteruſque, et calor, uti heri. Pulſus naturalibus parumper celeriores, ſubduri. Venae ſectio facta eſt; cruſta eadem; remedia eadem.

Die 7. morbi eadem ſymptomata. Sputa multa, cruenta ſubinde, ſubinde vero viridiſſima. Serum lactis copioſe bibitur iam a biduo, et tepide. Venae ſectio fit; ingens et icterica cruſta: urinae ferme nigrae. Citata decurtata, et abdominalis reſpiratio. Decumbit modo in utrumque latus: pulſus pleni, fortes. Calor intenſus et perſtans, icterus.

Die

Die 8. morbi ſputa, calor, decubitus, reſpiratio, uti heri. Semel aeruginem modicam ſponte vomit. Anxietas magna. Alvum hodie ter ſponte poſuit *multam*, *albiſſimam*, *liquidam*, quae ante ſolo moveri enemate debuit. Reſpiratio veſperi peior. Celebratur venae ſectio unciarum decem: ſanguis idem.

Die 9. morbi omnia eadem. Alvus ſpontanea, ſed *viridiſſima et aeruginoſa*.

Die 10. morbi nihil emendatum.

Die 11. morbi ob febrim valde auctam, et difficillimam reſpirationem, fit venae ſectio.

Die 12. morbi mane venae ſectio. Alvus huсuſque aeruginoſa. Ex hoc tempore febris miteſcere interdiu coepit, et non niſi veſperi inſurgere.

Die 17. ſputa tenacia, partim puriformia, partim purulenta febris veſpertina.

Die 18. et 19. sputa plurima.

Die 20. morbi vix ulla febricula; ſputa eadem. A triduo ſubinde e lecto ſurgit.

Ab hoc tempore emaciari, tuſſi maxime nocturna vexari, et ingentem ſputorum purulentorum vim educere. Adhibita fuere pleraque, quae in viſcerum ulceratione commendantur, cortex, lichen, lac inviſcantia etc., nihil profectum eſt. Accedente ultimis diebus diarrhaea colliquativa, animo erecto conſtantique, et vegeto ſenſuum uſu, homo ultra ſuam ſortem sapiens, tranquilliſſime moritur die 17. Maii 1779. Icterus ad finem uſque vitae perſtabat.

SECTIO.

Pulmo ſiniſter arctiſſime et validiſſime per totum cohaeſit cum pleura, et diaphragmate.

In cavo thoracis dextro aquae pellucidae librae tres reperiebantur. Tota utriuſque pulmonis ſubſtantia innumeris abſceſſulis obſeſſa fuit, ita conſtitutis, ut alter in alterum aperiretur, et pus continerent.

Veſicula fellea contracta, ſine ulla bile, vacua, atque valde anguſta erat. Ductus veſicularis, uti et hepaticus, et qui ex utroque coaluit, choledochus, impervii fuerunt per totum, atque occluſi, materia ſolida, ſuccum liquiritiae inſpiſſatum referente; quae, utut calculoſam duritiem habuerat, aqua tamen diſſolvi poterat, paullatim, et agitatione facta. Solutionem obtinuimus inde nigram, et atramento ſimilem.

Hepar mollius ſolito, et mole minus, quam plerumque reperiri conſuevit.

Intra tunicam vaginalem ſiniſtri teſtis unciae quatuordecim aquae limpidae reperiebantur. A novem iam annis hac hydrocele laboravit.

Pleuroperipneumonia utriuſque lateris, et hepatitis in eodem aegro iungebantur.

Uterque morbus abſque alterius adiutorio perſaepe perniciem infert. Acceſſit immanis quoque ſaburrae bilioſae turgor.

Hinc explicari poteſt, cur ſola antiphlogiſtica methodus infringendae inflammationi impar fuerit, relicto nempe acris, et aeruginoſae ſaburrae ſtimulo.

Sed neque votis reſpondiſſet ſaburrae evacuatio. Nimis enim provecta, et gravior inflammatio

fuit,

ſuit, quam ut emeſi, utut ſtimulum inflammantem removente, non debuiſſet augeri.

Alvus pigra et flava plerumque fuit, dein vero aeruginoſiſſima multo tempore, etſi impervias bilis in inteſtina vias a morte inveniremus.

OBSERVATIO VI.

Iuvenis 20. annorum, pincerna, corpore pleno, ſubrobuſto, a biennio non interrupta ſanitate gaudebat.

5. Maii, cum cubitum iret, inhorruit, poſtea incaluit. Dedolatus erat; ſitivit; cephalalgia; oris amaror; anxietas; oppreſſo thorace difficulter reſpirabat.

6. Maii calor et cephalalgia maior: amaror idem. Dolor thoracem opprimens hodie auctus, et ad totum epigaſtrium protenſus; nauſeat; difficilis in utrumque latus decubitus: tuſſis cruenta. Fit venaeſectio; ſanguis exhibuit cruſtam ſummopere pleuriticam: non levatur.

Die 7. et 8. Maii, qua ultima ad nos venit, icterico colore tinctus, omnia eadem. Vena bis ſecta, et ſanguis pleuriticus, ac icterodes: levamen nullum.

Die 9. Maii omnia peiora. Cruenta tuſſis hucuſque perſtat. Vena hoc die bis ſecta vix videbatur aliquid levaminis attuliſſe: ſanguis corium ictericum et pleuriticum habuit.

Die 10. Maii caput minus dolet. Totum corpus magis flaveſcit ſuffuſum bile. Os hucuſque ſemper amarum. Lingua hirſuta flavo muco obli-

linita: nauseae; respiratio citata, laboriosa; oppressio totius thoracis; anxietas magna circa praecordia. Scrobiculi, et totius abdominis quasi *contracti* sensatio cum ingenti anxietate. Introrsum trahi potissimum hypochondrium dextrum existimabat. Pulsus celer, amplus, plenus, attamen absque duritie. Alvus facilis et *biliosa*: decubitus solum in dorsum; reiectio cruenta: vesperi venaesectio; sanguis uti antea. Hucusque febris quotidie increvit.

Die 11. Maii datum est emeticum, unde multa, et profunde flava revomuit, cum ingenti levamine omnium symptomatum. Tussis nulla, nec ulla cruenta sputa. Icterus vesperi dilutior.

Die sequenti icterus disparuit.

Ex hoc tempore sub usu decocti ex gramine, taraxaco, cichoreo parati, sumto dein *elixirio stomachico temperato* convaluit, ut die 20. Maii optime se habuerit, excepto adhuc aliquo crurum aquoso tumore.

Peripneumoniam cum sputo cruento, et hepatitide adfuisse bilioso-inflammatoriam, historia morbi ostendit. Necessum fuit primo, inflammationi mederi, tanquam pernicioso effectui; biliosae et sanguinem succedentis atque amurcosae saburrae. Verum id non suffecerat, cum et ipsum saburralem stimulum dilutum, enervatum, mobilemque effectum vomitu submovere oportuerit.

Male emeticum, initio datum, cessisset: nam eo tempore minus idonea materies erat, ut evacuaretur, et excusso etiam fomite bilioso aeger ex inflammatione periisset, perstante, atque adaucta.

OB-

OBSERVATIO VII.

Faber lignarius ſexaginta et ſex anno natus ultimo ſexennio ſanus vixit.

Cibi vix ullius; ſed ſtrenuus erat ardentium ſpirituum potator.

Toto Ianuario os continuo amarum habuit; non appetiit, ſponte, frequenter vomuit amara, viridia; toto abdomine doluit; ſine febre.

Initio Februarii in noſocomium receptus, poſt quatuordecim dies ad ſuos rediit, nihil amplius incommodi conqueſtus. Noluit diutius apud nos morari, etſi ſalutarem decocti radicis graminis, taraxaci, et cichorei vim fuerat vel intra breve tempus expertus.

Circa 8vam Martii diem priora recruduere: acceſſit iſchias et artuum dolor, quibus per tres ſeptimanas domi ſuae conflictabatur. Apud nos denuo aliquot dierum ſpatio eadem ac prius methodo, et veſicante ad locum dolentem admoto, curatus, ad ſuos rediit.

Medio circiter Aprili omnibus prioribus malis peius affectus per quatuor ſeptimanas domi decumbit: ad nos venit; emetico levatus eſt: diſceſſit.

Decima ſeptima Maii in noſocomium reverſus eſt corpore ſtrigoſo, inperſpirabili, et areſcente; greſſu tibutante; ictero flavo, vireſcente, profunde ſuffuſus. Oris amarities, et lingua villoſa, muco flaveſcente obducta; dolor abdominis per vices recurrens, levior tamen, et contrecta-

 tio-

tionis non impatiens, quive ad hypochondrium dextrum, indeque per latus vicinum ad humerum usque ascendit. Vomitiones amurcosae, virides, spontaneae, crebrae, potissimum post assumta: alvus libera, subinde fluens; pulsus exiles, celeres; virium ingens ruina, et, carne penitus diffluente, cutis aridissima vix ossibus haesit.

Ultimis morbi diebus placide deliravit. Periit die Iunii 5.

SECTIO.

Iecur cum virore flavum, molle, et multis corporibus rotundis, iuglandem nucem aequantibus, cum pauca flavedine albis, et quasi sebaceis, ubique disseminatis, per omnem substantiam distinctum.

Vesicula biliosam amurcam continuit, quae exprimi in duodenum nulla potuit ratione.

Ductus choledochus angustissimus corpusculis rotundis fabam aequantibus, glandulas induratas, cartilagineas ferme referentibus, ubique obsessus. Canalis ipse totus durus.

Pylorus (quemadmodum vicina quoque ventriculi portio, et initium duodeni) durus, crassus, iisdem, quibus ductus choledochus, duris et glandulosis corporibus ubique consitus.

Viscera omnia thoracis et abdominis profunde flavicabant.

Ossa in ictero flava. Flava quoque ossium substantia fuit, utut minus saturate, quam partes carneae.

Cartilagines per omnem substantiam flavae erant, paullo tamen dilutiori flavedine, quam qualem in ossibus repereramus.

Meninges ictericae. Substantia crebri, ictericis meningibus, colore erat naturali, uti etiam oculorum humores.

OBSERVATIO VIII.

Vir 62. annos notus Operarius, et, ut hoc hominum genus solet, paullulum vinosus, elapso anno febre continua corripiebatur, brevi postea in tertianam conversa; qua post quatuordecim septimanas sanata, sanus degebat hucusque.

Ante 14. dies inhorruit incaluitque per vices incertas. Propinatum a Chirurgo remedium est, quod multam per os et per alvum saburram eduxit, cum quodam levamine.

Manebat tamen ab eo tempore ponderis in epigastrio sensus, appetitus deiectus, et ventriculi regio dura. Tussicula pauxillum muci educens; hypogastrium molle; facies, atque oculi per hos quatuordecim dies flavo colore tincti; vomitiones frequentes, spontaneae, ingestorum.

Die 18. Novembris in nosocomium susceptus est, strigosus, et carnibus absumtis; alvo morosa, bile tamen colorata. Febris nulla.

Die 9. Decembris vesperi moritur, cum iam mane extrema frigerent, et arteriarum ictus levissime adhuc micantes, at apposito digito evanidi, observarentur. Mentis et sermonis facultas integra ad ultimum usque vitae momentum fuit.

Cranium resectum exhibuit duram matrem icterico colore tinctam: cerebri cortex obscurioris paullo coloris, ac alias solet, exterior vero eiusdem substantia multo durior; caeterum nihil exhibuit vitiosi.

Parum aquae inter utramque meningem fuit,

atque in utroque laterali ventriculo, in dextro plus, quam in sinistro; hic plexum choroideum parvis hydatibus obsitum monstravit: plexus vero uterque multum rubebat.

Vertebralis utraque, ubi intra calvariam emergit, laminis osseis, quasi insulis interstincta, quin et ossea ex toto paucarum linearum spatio fuit; dextra tamen magis, quam sinistra.

Pulmones, hinc inde granulis albis durisque interspersis, ferme toti incipiente phlegmone tentari, duriores, rubicundiores, magisque, quam sanorum pulmo solet, ponderosi fuere. Levioribus hinc inde nexibus cum pleura, et diaphragmate cohaesere.

Aperto abdomine ventriculus ingens in conspectum prodiit, cuius posterior facies longe lateque ex inflammatione, totam ipsius substantiam penetrante, rubebat; qua is in pylorum desinit, hepati firmissimo crassoque membranaceo vinculo nectebatur.

Hepar magnum, multumque infra costas prominens, et per regionem epigastricam protensum. Colorem ex toto ictericium exhibuit.

Vesica fellea inflammata, intus puris albi, sed solito consistentioris unciam, aut paullo plus, at vero bilis nihil, continuit: ductus ex hac vesicula prognatus ex toto coaluit, cohaerentibus inter se eius parietibus, idque ibi arctissime omnium, quo is a vesicula nasci incipit. Canalis socius, quem hepaticum appellant, ita dilatatus inveniebatur, ut crassiorem viri pollicem facile admitteret, latis aeque canalibus, quasi totidem radicibus, hepar subiens. Bilis ibi profunde flava, et ductilis continebatur. At vero latus hic ductus mox in perangustum canaliculum, ductum scilicet

cho-

choledochum, duros et sex fere lineas crassos parietes habentem, terminabatur. Duodenum, quo loco canalem hunc susceperat, crassius multo, duriusque fuit.

Intestina pleraque livida, omnia fere contracta admodum in funiculi speciem: omentum gangraena affectum: mesenterium totum ictero colore tinctum rubras, hic inde latiores, maculas, quasi ex inflammatione, monstrabat.

Pulmones et in hoc, et in plerisque cadaveribus *granulosas* deprehendi; granulis videlicet innumeris, milii semen colore, et magnitudine referentibus, duris ad instar cartilaginis firmioris.

Viscera quaedam inflammata absque consuetis inflammationum signis.

En hic quoque ventriculum inflammatum, absque consuetis et manifestioribus inflammationis signis.

In hoc homine, uti in multis aliis, is hepar tetigit, qui ventriculi regionem exploravit: hunc enim situm, et hanc molem id viscus habuit, habuit, habetque non raro.

Difficilior solum erat hepaticae bilis in duodenum effluxus, non autem nullus.

Intestina livida vel absque praegressa inflammatione fuerunt, vel praegressa est inflammatio, absque eiusdem signis.

Icterus chronicus potatorum potentiora resolventia non fert.

Virorum icteros chronicos, potatorum praecipue, subinde vidi brevi laethales fieri, ubi aeger (non contentus blanda et emolliente methodo morbum deliniri) remediis *potentius resolventibus* fuisset usus.

Vomitus ingestorum diuturni, initio rariores, aliquo post pastum tempore oriri soliti, demum frequentiores, et post quaevis ingesta, aut solidiora, aut copiosiora, mihi et in nosocomio, et olim aliquoties occurrebant. Ventriculus nihil retinuit,

tinuit, nisi aut hydrogalae, aut iuris carnium pauxillum: demum ne hoc quidem: extrema macie confecti perierunt.

Angustissimos tunc pyloros offendi, et magnam ventriculi portionem, qua is pylorum spectabat, duram, ac semicartilagineam.

OBSERVATIO IX.

Sartor 59 annos natus, ab octodecim vero iam annis templi custos, a longo tempore saepius vomituriebat; amara ructabat, matutinis praesertim horis: non raro toto propemodum animo linquebatur. Potui spirituum ardentium, et vini quotidia et largiter indulsit, eratque cibi perpauci.

Ante quatuor vero septimanas os amarescere magis coepit, accessitque ciborum fastidium, et artuum per intervalla rheumaticus dolor, noctu exacerbatus: sitivit.

Tertia morbi die tribus pilulis assumtis vomuit semel biliosa, saepius deiecit. Emaciari dein, et abdominis scindentes dolores pati, et universim flavescere coepit. Sumsit adhuc aliquoties pulverem ex ialappa, et scammonio, sed omnia indies peiora. Decubuit vix non semper per integrum mensem.

7. Decembris ad nos venienti consumtio multa: cutis ossibus haesit, flavescens tota, strigosa, et imperspirabilis. Abdomen, attactum paullo rudiorem aegre ferens, tumebat tympaniticum in morem. Lingua impura erat, et os amarum: non appetebat. Vires fractae, et pulsus exiles, celeresque.

que. Sumtis per aliquot dies solventibus ac ce diarrhaea colliquativa; 17. moritur.

SECTIO.

Cute ab anteriori thorace separata primum videre erat cartilagines, quae costas sterno adnectunt, flavedine tinctas, diluta quidem, sed ipsam cartilaginum substantiam imam penetrante. Pericardium flavicabat pariter, uti et cordis extima superficies. Pulmones a statu sano vix recedebant. Diaphragmatis facies superior sana erat, inferior vero flava, nodosa, laminas cartilagineas exhibens maiores, minoresque. Hepatis color erat ex obscure flavo viridescens, substantia valide compacta, dura.

Cartilagines ictericae.

Laminae cartilagineae diaphragmatis.

Vesicula fellea continebat bilem fuscam, mucosam. Ventriculus solito longe minor, flavicabat. Pancreas pugni magnitudinem et figuram fere referens, nodosum erat, et durum, secantis manui valide resistens. Intestina nihil, quod praeter naturam esset, ostendebant, excepto coeco, quod a flatu tumebat, et coli parte extrema, qua in rectum intestinum terminatur; haec enim pars a sinistro latere in dextrum transversim porrigebatur ante ultimam lumborum vertebram; inde vero intestinum rectum secundum ossis sacri latus dextrum per pelvim ad anum usque descendebat. Omenti margo inferior pendulus exhibebat plures series nodorum, quorum varia magnitudo, figura varia, ut alii fabas, alii pisa maiora, itemque nuces avellanas referrent; universim fusci coloris, et cartilaginum instar duri.

Glandulae mesenterii induratae, peritonaei facies interior flavicabat tota, hinc inde oblita crustis et nodis cartilagineis. Abdominis cavo conti-

tinebantur mensurae fere tres aquae flavicantis; quae immersam chartam tingebat. Membranae corporis plaeraque et periostium flavescebant, immo ossa ipsa, et cerebri substantia, sed modice.

Cerebri substantia modice icterica.

Obstaculum bilis effluxum prohibens in intestinum duodenum erant tubercula dura, circumcirca pone biliferos canales sita.

OBSERVATIO X.

Icterus emesi repetita sanatus.

Foeminae 45. annorum, ictero profunde flavo, aut potius fusco laboranti omnis generis solventia data sunt, non emendabatur. Sapore amaro, ructibusque biliosis affligebatur. Dato tartaro emetico immanem saburrae biliosae molem reiecit, color faciei dilutior fiebat. Deinceps singulis septimanis vomitorium datum est, cum post aliquot ab emesi peracta dies iterum ructus amaros experiretur, et singulum emeticum partem icteri auferret.

Postquam sexto vomitorio usa esset, ex integro convaluit.

Infidus tamen plerumque est emeticorum usus in ictero.

Emetica in ictero rarius convenire observavi, etsi in casu praesente, et aliis perpaucis profuerint ferme sola.

Icterus enim a vomitorio non raro intendebatur, aut motus febriles, qui antea non adfuerant, excitabantur. Hinc solum in ictero non febrili, nec diuturno, praemissis multis solventibus, et fotu praecordiorum emolliente, atque in iis, quorum viscera, antequam ictero corriperentur, integra existimarem, atque illaesa, vomitorium cum emolumento propinavi.

OBSERVATIO XI.

Efflorescentiae scarlatinoſae icterorum.

In tribus ictericis hoc autumno poſt adhibita aliquot dierum remedia efflorescentiae naſcebantur omni nota *ſcarlatinoſae*, itemque *miliares rubrae*, in brachiis maxime, atque per crura diffuſae. Ut primum hoc exanthema in conſpectum prodiit, aliqua icteri emendatio obſervabatur, qui protracto eorundem remediorum uſu ex toto profligabatur.

An *ſcarlatinoſum*, et *miliare* exanthema a bile eſt in febre *ſcarlatinoſa* et *miliari*, quemadmodum nempe eryſipelas ab eodem humore generari ſolet?

OBSERVATIO XII.

In cadaveribus eorum, quos colica ſaturnina correptos ſuperveniens epiplepſia peremit, veſiculam felleam ſemper deprehendi multa et viridi amurca bilioſa turgidiſſimam; abſque ictero plerumque, aut praecedente, aut coniuncto, niſi leviori, et raro.

OBSERVATIO XIII.

Sutor febre putrida laboravit: provecto morbo icterus accessit. Febris ante assidua nunc in remittentem mutatur, debili, celerique pulsu, et aridissima lingua: consumtio carnium. Decocto corticis et icterus, et febris auscultabat.

OBSERVATIO XIV.

Iuvenculae 20. annorum a 5. mensibus catamenia non fluxerunt. Ab octo septimanis ventriculo doluit, calores fugaces, et vagos, minutumque appetitum, et lassitudinem experta. Vergente Iulio pharmacum potavit drasticoteron; unde ventriculo vehementer, et multis vicibus subverso multam aeruginem revomuit, valideque deiecit.

Inde tormina, febris, aurigo intensa, et, cum die 6. Augusti nosocomium adiret, lingua praerubra, et pulsus fortes, accelerati.

Cum febris, et icterus intenderetur, et, alvo immorigera vomitiones ingestorum accederent spontaneae cum epigastrii cruciatu, atque ab remediis non levaretur, die 13. morosior, oblata quaevis aversaretur, et eiularet per vices, accedente subinde lumborum dolore; tandem impos mentis, et aeruginosa aurigine contaminata, die 15. Augusti, foetu recenter mortuo prius excluso, periit.

Vi-

Videbatur vitriolum cupri sumsisse, quo foetum expelleret; remedium in vulgus notum, et cui non pauca funera debentur.

Secto cadavere vesicula fellea bile ex flavo virescente plena fuit, et eiusdem humoris per *amplos* ductus liberrimus in duodenum effluxus. Hepatis substantia ita mollis reperiebatur, qualis alias pulmonum esse solet sanorum. Vacua intestina et flatu turgidula. Mesenterium multis in locis praerubrum, et veluti sugillatum.

An ductus bilem in intestinum ferentes in vivente quoque aperti, atque ampli fuere? An vero aut spasmo constricti, aut ab utero grandescente compressi?

OBSERVATIO XV.

Foemina triginta octo annorum a mense Novembri catameniis caruit, abdomine inde pedetentim increscente; se gravidam esse negabat.

Rupta vesicula fellea, et bilis in abdomen effusa

9. Martii noctu derepente, et vicibus repetitis vomere coepit ingesta, dein biliosa viridia: alvus a quinque diebus clausa; horror; frigus; calor alternans; oppressio pectoris; sitis magna; et ingens abdominis cruciatus.

10. Martii circa meridiem in nosocomium suscepta, semel sponte et copiosissime deiecit. Vesperi venae sectio: symptomata eadem.

11. mane altera venae sectione sanguis valde compactus leviter phlogisticus emittebatur; lingua sicca cum crusta ex albo flavescente; urina iam in tertiam diem suppressa applicato cathetere

ma-

magna quantitate educebatur: dolor abdominis continuus, attactum non ferens, per vices exacerbatus, maxime in regione hypochondrii dextri: cutis subflavescens, perspirabilis; pulsus fortis, celer, plenus, et durus. Denuo secta vena est, et data sunt mucilaginosa, oleosa. Fotus emollientes ad abdomen applicabantur, et enemata.

12. Martii noctu, ventriculo aliquoties adhuc et sponte subverso, aeruginosa multa, dein pituitosa, et nigrescentia reiecit. Summo mane inter parientium dolores cum haemorrhagia magna per vices repetente excipulum periit, in quod foetum quinque mensium exclusit, per horam adhuc viventem.

Tribus post foetum exclusum horis occubuit.

Dissectus thorax nil vitiosi habuit.

Abdomine recluso bilis flavae, mucosae libra in cavum abdominis effusa colligebatur. Intestina omnia leviter hinc inde inflammata, multisque in locis livescentia. Hepar coloris dilutioris, quam soleat esse, et substantiae mollioris fuit. Vesicula fellea collapsa maculam obsolete rubentem exhibuit, monetae cruciferae magnitudine; cuius medium foramine exiguo pertusum esse, paucula bilis, ea digitis compressa, profluens, itemque iniecta aqua demonstravit, qua in altera vesiculae parte, pertusae maculae directe opposita, tuberculum prominuit inflammatum, et magnitudine ciceris. Duo calculi minorem avellanam aequantes, obtusis angulis praediti, intra vesiculam reperiebantur. Ventriculus ingens copiosam materiem nigram, leviter mucosam, et ferme roob sambuci aqua dilutum referentem, qualem ultimis vomitibus non exigua quantitate reddiderat, continebat.

Py-

Pylorus pollicem facile admisit. Intestinum duodenum livescens, et amplum valde, ut potius colon referret.

Ductus hepaticus, cysticus, choledochus, pervii fuerunt. Placentam osculo uterino ante abortum superpensam fuisse, dissecto utero, constabat.

Sero intellexi, foeminam hanc infuso sabinae furtivi amoris fructum perdere tentasse.

OBSERVATIO XVI.

Foemina quadraginta annorum per duos annos menstrua nulla habuit; bene caeteroquin valens ante annum lapsum ex alto passa, nil tamen mali inde retulisse se aiebat, at sanam posthac vixisse, donec ante medium annum, post cibum praecipue paullo largiorem, pressionem ad scrobiculum sentire inciperet. Dolor caeterum nullus; Ex amicarum consilio vinum dein amaricans per aliquot dies sumsit. Vomuit inde per intervalla mucosa, tenacia, item alimenta. Ieiuno ventriculo non vomuit. Continuato per vices vomitu pressionis ad cardiam sensatio intendebatur.

Ante novem circiter septimanas, quin sensus rupti cuiusdam abscessus preecesserit, vomuit materiam, Medico *purulentam* affirmante, primo meracam, dein sanguine striatam. Quantitas materiae per intervalla reiectae mens. IV. V. aequabat. Pressio inde minor et levamen; corporis vero robusti antea crassique, de die in diem maior consumtio. Hoc rerum statu aegra die 1. Martii 1777. ad nosocomium venit. Exactis hic

ribus ſeptimanis reſiduae vires proſternebantur. Omnino non appetiit; non caluit; non ſitivit; vomitus per intervalla, praeprimis poſt ingeſta; ſapor reiectorum acidus, color vero cinereus, fuſcus, niger, et lintea, veluti atramento, tingens: levamen a vomitu; ardor circa ventriculum, et per oeſophagum ad fauces uſque; alvus tarda. Pulſus contracti, non debiles, naturalibus vix celeriores; ſudores noctu nulli; difficilis decubitus in latus dextrum, et vomitum promovens; tumor manum aequans in regione ventriculi verſus hypochondrium ſiniſtrum, durus, et ad attactum dolens. Circa 27. Martii corpus erat pallidiſſimum, vix observandus tumor a duabus fere ſeptimanis; pulſus humiles debiles; faciei, artuumque leve oedema; respiratio parva; in latus affectum continuo decumbit. Mens conſtans, et initio diei 28. Martii mors.

Altera die ſectum cadaver eſt. Siniſtrum thoracis cavum libras duas cum dimidia aquae leviter flaveſcentis continuit, dextrum vero vix unciam eiuſdem aquae. In dextro pulmone hydatis avellanae magnitudine ex penduncolo tenui suſpendebatur. Pulmones maculis parvis nigriſque variegati, ſani caeterum. Cor parvum: Aqua in pericardio nulla, et pauca in abdomine. Hepatis gibba facies cum diaphragmate membranaceo coalitu, digitis ſolvendo, nectebatur.

Siniſter huius viſceris lobus, ventriculi regionem occupans, ad duos tranſverſos digitos ſupra umbilicum terminabatur, eamque duritiem, quam manu toties contrectatam ultimo, quo vixit, tempore identidem minui credebamus, effecerat. Hepatis pars *illa*, cui veſicula fellea inſidet, cum duodeno, quo id ex ventriculo emergit, ipſoque py-

pyloro ad tres fere digitos transversos validissime cohaesit; cum eodem intestino duodeno etiam colon transversum valide nectebatur.

Divisis cultro ab se invicem connatis hepate et ventriculo, ulcus semialterum digitum latum in conspectum prodiit; hinc duodeno proxime pylorum, illinc lobo hepatico erosis: parietes ulceris crassi. Materies ex eo profluens, atra, odoris penetrantissimi, acerrimique, et quasi acidi. Vesiculae felleae, et ductuum biliferorum nulla vestigia comparebant, videbaturque hoc bilis receptaculum cum ductibus suis elisum, erosumque ipsum ulcus formasse. Ventriculus ingens totum hypochondrium sinistrum implebat; eadem atra, quam vomuerat, materie turgens. Lien exiguus, ventriculo arcte connatus. Transversa coli portio post arctum cum duodeno, et pyloro coalitum ad tres infra umbilicum digitos descendebat; inde sursum et sinistrorsum pergens, flexum lienarem formabat. Omentum sano simile, uti etiam mesenterium. Intestina livida. Rectum supra uteri fundum contra se ipsum retorquebatur; eo vero loco, quo id uterum, vaginamque sibi incumbentem habet, non recte per pelvim via, sed huc et illuc flexum ad anum pergebat. Uteri tota posterior facies cum subiecto intestino recto firmissime, cum eoque et ovaria exigua, strigosaque coaluere. Tubae utrimque digiti grassitiem aequantes, serum flavum et mucilaginosum continebant. Ovaria, complexae tubarum fimbriae, ipsaeque tubae cum iisdem et recto intestino nexu continuato membraneoque, quem cultro vix solvebamus, utpote difficillime ab ipsis visceribus connexis internoscendum, iungebantur. Uterus exiguus, intra parietis dextri substantia tumorem

Vesiculae felleae defectus: an ab erosione?

Uterus, ovaria, tubae cum recto intestino firmissime nexa

ro-

rotundum durumque, nucis iuglandis magnitudine continens. Cultro per medium dissecanti eam is tumor duritiem opposuit, quam mollior cartilago solet; albidus, quique digitis excipi ex eiusdem parietis substantia veluti ex folliculo poterat. Ex inferiori et interna colli uterini facie duae albidae quatuor lineas longae unamque latae excrescentiae prodibant.

Strumae dissectio, natura.

Glandula thyroidea in pugni magnitudinem distenta mucilaginem intra substantiam quasi cellulosam, cum secaretur, exhibuit; septis *cartilagineis* diversa intus cava, muco tenui cellulisque membranaceis referta, efformantibus.

Nulla suffocatio nocturna observatur; semper cubabat capite humili, situque fere horizontali.

Quare vomitus, si quando in latus dextrum cubaret?

Quaedam deceptio in explorandis tumoribus abdominis.

Duritiem opponunt, et viscerum indurationes mentiuntur musculi abdominales, recti praecipue, in iis maxime, qui eosdem habent magis torosos, exercitatos etc. Item hepar prominens indurationem ventriculi fingit.

Doleo, me naturam ichoris non examinasse accuratius, qui acidum penetrantissimum olebat.

Nulla adfuit unquam febris, in pessima licet suppuratione.

OB-

OBSERVATIO XVII.

Die 5 Decembris 1779. Foeminam ad nos deportabant, delirantem a quatriduo, corpore emaciatissimo, strigosaque; 34 circiter annos natam, et viro iunctam a decennio. Maritus sequentia narrabat:

A mensis Iulii initio, frequentes cardialgias passam, emaciari coepisse; accessisse tormina frequentiora, et ante has 15. septimanas vomitum ingestorum, initio rarius, dein vero quotidie crebrius recursantem. A duobus mensibus alvum, semper antea iam morosam, ita desidem esse factam, ut non nisi acri enemate aliquid durae faecis emitteret.

Vino largius indulsisse, non raro usque ad crapulam. Nunquam peperisse, nisi una vice, et ante annos bene multos: eodem, quo ad nos deferebatur, die periit.

Dissecto cadavere pylorus observabatur angustus, et solito durior, quive calamum scriptorium vix admitteret.

Multa pylorum et duodenum corpora glandulosa, duriora, maioraque obsidebant. Vesiculam felleam in fabae molem, et figuram contractam exigui calculi, seu potius *sabulum biliosum* replevit; deleto, imperviogue ductu cystico, hepatico vero, et choledocho apertis. Hepar bonum; crassa intestina multa faece infarcta. Uteri osculum praedurum, cartilagineum.

In aliis potatorum cadaveribus non dissimilia vitia biliosi et gastrici systematis occurrebant.

OBSERVATIO XVIII.

Metastases biliosae.

Metastases biliosae frequenter occurrebant, erantque variae, atque ad varias corporis partes factae. Viridissima sputa, et meram aeruginem anacatharsi eductam in pleuroperipneumonicis non raro licuit observare, et linguam aeruginoso, aut prasino colore tinctam. Gravis simul inflammatio, forte ab ipsa acri bile succensa, pulmones tenuit.

In quibusdam dilutam bilem, croceam, et quae linteum aut chartam croceo colore tingebat, modicissime pendulam, ut vinum pendulum solet, atque illi bili per omnia experimenta simillimam, quam, ex vesicula fellea depromptam, aqua diluebam, ad varia corporis loca, e. gr. ad cavum thoracis, translatam offendi. Liber nihilominus erat effluxus bilis in duodenum.

OBSERVATIO XIX.

Ictericam hoc autumno florum arnicae decocto sanavi; atque aliam felle taurino, ad dr. j. initio, deinde ad dr. ij., quotidie dato.

Cuidam alteri virescente aerugine contaminato gummi ammoniacum profuit aceto scillitico solutum,

lutum, et ad duas primo, dein vero ad tres quotidie drachmas, propinatum.

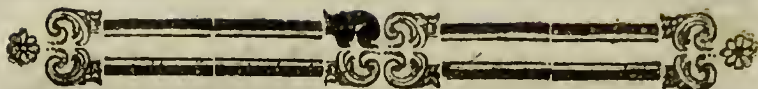
Vigente hyeme et constitutione inflammatoria icterus non raro phlebotomiam, et potus antiphlogistico solum admittebat, resolventia aversabatur.

OBSERVATIO XX.

Quidam catarracta mulctati, cum in originem morbi atque eiusdem occasionem inquirerem, afferebant, se repente visu fuisse privatos, quo tempore febre acuta fuerant detenti, quam *biliosam* fuisse examinanti constabat.

Origo quarundam catarractarum

Sed alias quoque catarractarum origines multas et varias erat observare.

DE

ADFECTIONIBUS QUIBUSDAM NERVOSIS

OBSERVATIO I.

Chorea S. Viti.

Extractum radicis belladonnae in chorea S. Viti.

Puella 5. annorum, semper antea sana, circa medium Novembris 1778., curru in itinere subverso, quo una cum parentibus vehebatur, vehementer terrefit. Nullum ullibi vis illatae signum comparuit: nullibi dolor.

Mox a lapsu omnes corporis motus promptius, et multo velocius solito, ac quasi raptim peregit, attamen ordinate. Post octiduum motus etiam facere exleges et gesticulationes coepit; nec firmiter stare, nec singula, quemadmodum antea solebat, vocabula proferre.

Tandem nec ulla ratione aut stare aut sedere erecto corpore potuit: motus omnium articulorum varii, gesticulatorii, citati; nil poterat profari. Oris et labiorum assidua motitatio, et ludicra contorsio. Nocte placidissime dormit et corpore quiescente. Appetitus viget.

Die

Die totius morbi decima octava ad nos deportatur.

Remedium salinum, et eccoproticum initio dedi, dein emeticum; quod interposito aliquot dierum spatio iterabatur. Non emendabatur. Accessi dein ad usum florum zinci, quos sincerissimos adhibui, ita ut omni quarta tantum hora duo grana exhibuerim: nihil mutatum est. Destiti post septem dies. Fors debuissem experimentum protrahere. Verum nolui tempus terere, metuens, ne malum radices agat fixiores, et nervi morbo assuefiant.

Dedi extractum ex succo recentis radicis belladonnae paratum, dosi unius grani per 24 horas, ea lege, ut quarta quavis hora sextam unius grani partem absumeret. Elapso biduo emendationis vestigium leve comparuit. Dabatur dein granum unum cum dimidio dilutum in aqua simplici. Post sex dies elevare se in lecto potuit, et sola sedere. Intra octo dies sola etiam stare; et tandem aliquot passus eundo conficere.

Sub finem Decembris 1778. cubiculum et ambulacra obambulat, percurrit, cursu etiam veloci. Brachia necdum sunt penitus emendata; cibum enim manu propria capere non potest, et brachio dextro, manuque subinde ab obiecto, ad quod extenditur, adhuc aberrat. Vocabula omnia profert, atque ordinate loquitur, attamen cum aliqua adhuc difficultate, et morose. Labiorum subinde motus inordinati observantur. Sumit per dies aliquot eiusdem extracti grana duo, in sex doses divisa.

Trigesima Decembris in febrim quotidianam, sed levem, incidit. Datum est lene solvens et deinde cortex peruvianus.

Stante

Stante febre nil emendabatur, neque etiam habebat peius.

Sexta Ianuarii 1779. nulla accessio febrilis observabatur. Ea die praescripsi sequens:

Rec. Spiritus serpilli
Essent. castorei, aa. unc. ij.
Camphorae. drach. semis
M. D. ut totum dorsum, lumbi, humeri, brachia omni mane probe fricentur.

Die 9., 10., 11. Ianuarii utroque brachio dextre apteque utitur ad cibos capiendos: vegeta est, et alacris: convaluit.

OBSERVATIO II.

Idem extractum in convulsione.

Puella undecim annorum 1778. verno tempore mihi committebatur. Ea a triennio, ni fallor, frequenter levi totius corporis horrore, quasi ab affusa inopinato frigida, perstringitur, artubus omnibus leviter et per momentum, fulguris instar, convulsis. Hac transitoria convulsione, perstante integro omnium sensuum usu, saepissime singulis diebus vellicabatur. Convulsa non corruebat, nisi perraro. Dederam corticem peruvianum, valerianam sylvestrem, folia aurantiorum, asam foetidam, camphoram, flores zinci etc.: nil emendabatur. Dedi tandem extractum radicis belladonnae; primum granum unum intra 24. horas, ita, ut grani unius pars sexta pro dosi propinaretur. Tandem exhibui grana ij. intra nychthemeron. Intra paucos dies rarius convelli coepit. Tandem

post

post 14. dies omnino non. Defecerat ex ractum; nec eius ulla erat eo anno recuperandi facultas.

Puella Hungariam periit, ubi denuo levicule convelli coepit per vices; sed multo rarius, quam initio, et magis transitorie.

Pinguis et optime valens e nosocomio discessit.

OBSERVATIO III.

Epilepsia.

Cuidam alteri Puellae, pauperrimae, orphanae, tredecim annorum, a triennio convulsae epileptice, id extractum dedi; dosi initio minutissima, deinde largiori, ut intra 24. horas grana octodecim in sex doses divisa absumeret. Cum ante usum remediorum singulis diebus saepius convelleretur, id nunc erat lucrata, ut integris diebus a paroxysmo epiletico libera perstaret. Integris quondam octodecim diebus continuis morbus siluit, rediit tamen postmodum, utut minus frequenter. Paroxysmus mihi videbatur plerumque eo gravior esse, quo longior praecesserat ab eo immunitas. Experimentum prosequi non licuit, cum puellam quidam eius cognatus e nosocomio abduceret.

Idem extractum in epilepsia.

OBSERVATIO IV.

Actiones extracti belladonnae in corpus humanum.

Clarissimus DE WASSERBERG, omnigena eruditione illustris, cui aliquid extracti belladonnae commiseram, ut data occasione eius quoddam periculum faceret; vim remedii in se ipso expertus, sequentia rescripsit; observationibus meis caeteris adamussim consona.

Mutationes ab extracto belladonnae in corpus humanum inductae.

» Ab usu pilularum extracti belladonnae,
» quarum in proprio corpore periculum feci, sensi
» oris siccitatem ac oesophagi magnam, hinc sitim; siccitatem praeterea narium ac oculorum,
» cum sensu quodam ardoris in hisce ac palpebris.
» Dum quatuor de die sumebam, magis adhuc,
» dum augere dosin volui, cephalalgia; lectio ad
» lumen candelae difficilis, linearum subsultus,
» legenda oculo breviori sub foco admovenda:
» in ore sapor subvinosus; pulsus mollior, tardior
» paullo, quam alias esse consuevit; subin ardor
» quidam ad cardiam: cephalalgia auctam dosin
» certissime nunquam non insequuta, cum quo-
» dam stupore, mentisque acie obtusiori reddi-
» ta. »

OBSERVATIO V.

Epilepſia.

Filius Conſiliarii Sz * * quarto aetatis anno initio ſaepius quodam quaſi terrore momentaneo, et levicula, ſubitanea, brachiorum convulſione perſtringebatur. Cauſam ignorabant. Ea affectio et crebrior evaſit, et diuturnior graviorque, ut tandem in veram epipleſiam abierit, cuius aſſultus non raro quotidianos, et quavis die plerumque ſaepius, perferebat. Nonnunquam integris quatuordecim diebus, quin et multo pluribus, immunis a paroxyſmo fuit, abſque manifeſta ratione.

Usus extracti belladonnae et electricitatis contra inveteratam epipleſiam.

Innumera remedia per hos annos adhibita nil effecerunt, niſi ut morbus a quovis fere medicamine, anthelminticis variis, moscho, camphora, caſtoreo, valeriana, aſa foetida, marte, foliis aurantiorum, cortice peruviano, foedo quoque et ſordido menſtrui ſanguinis potu intendi, et frequentius affligere videretur.

Annum agebat 13., quo mihi concredebatur. Dedi exacta aeſtate anni 1779 extractum radicis belladonnae; minutiſſima primum doſi, ſenſim aucta, ut ſub finem anni eiuſdem intra nychthemeron grana viginti devoraret in quinque doſes diviſa.

Paroxyſmi ab aſſumto extracto mitigati primo, dein totis ſeptimanis non redire; reverſique imperfecti fuerunt, et qui aegrum in terram non pro-

proruerent, neque mente privarent, et cito evanescerent, praecipue si quis fortiter alloqueretur trementem aegrum. Verum noctu, atque inter dormiendum nihilominus subinde verus perfectusque rediit epiplepsiae insultus.

Iussi ut dosin dormitum eunti, et aliam media de nocte propinent.

Non rediit amplius accessio nocturna; interdiu vero rarius atque imperfecte.

Spes est, eodem remedio, quod morbum cicuravit, eum penitus fore persanandum.

Dum haec typis mandantur, ad machinam electricam aeger quotidie accedit. Sub usu electricitatis, et pilularum ex belladonnae extracto paratarum, nullum est iam a multis septimanis epilepsiae paroxysmus, neque imperfectus, observatus.

OBSERVATIO VI.

Convulsio ex terrore.

Octo annorum Puer, semper antea sanus, pridie festi Nicolai simulato spectro terrebatur. Exactis ab eo terrore 24. horis, cum iterum putaret se terreri (etsi nemo tunc ipsum terrefecerit), subito ad parentem adprehendit, calamatque, se a spectro iam correptum iri. Hic metus, cum clamore et fuga ad proximum adstantem, hucusque frequenter rediit insperato, quavis fere die, subinde tamen post plures primum elapsos dies.

In

In nosocomio id illi accidit aliquoties; cursitando, clamando, proxima quaevis valide apprehendendo, per aliquot minuta ineptiebat, insaniebatque.

Sumit quotidie gr. j. belladonnae. Altera die, ex quo sumere hoc remedium coepit, tota die insaniebat, noctemque egit insomnem. Inde a paroxysmo immunis mansit usque ad 2. Nov., ubi per aliquot minuta priores morbi accessum patiebatur. Die sequenti dedi extracti belladonnae gr. ij.

Die 9. Nov. denuo paroxysmus rediit. Data sunt gr. iij.

Cum accessiones morbi frequentius reverterentur, cum impotentia mentis, et alterius aut cruris aut brachii vel utriusque convulsione, et sopor, brevi quidem evanidus, paroxysmum terminaret, morbusque sub usus belladonnae ad epilepsiam magis magisque accederet; verminosum quid subesse in macro puero, coloris terrei, rustico et pauperiore arbitratus, purgare ventrem anthelminticis coepi. Crebriores inde paroxysmi. Camphora et extracto chamomillae nunc utitur; verum hucusque absque effectu optato.

Serius ad machinam electricam adductus melioris esse coloris coepit, et rariores multo levioresque pati paroxysmos.

OB-

OBSERVATIO VII.

Chorea S. Viti.

Chorea S. Viti anthelminticis, et pituitam incidentibus sanata.

Iuvenis 16. annorum, cellae vinariae curator, die 23. Maii 1779. caput temulentum querebatur, caetera sanus.

Die sequenti temulentia maior, ardor cum sensu pressionis ad scrobiculum, utriusque hypochondrii inflatio, ructus subacidi, nauseae, conatus vomendi, febricula vaga, dolor per laevum brachium veluti rheumaticus, ac sensus urticationis cum levicula subinde eiusdem contractione, et momentanea convulsione: noctes turbatae.

Die 26 Maii brachium sinistrum gesticulationes motusque facit, magis magisque inordinatos, atque animae imperanti obedit minus. Symptomata reliqua persliterunt.

Die 27. ira excanduit. Omnia peiora, cum sinistri cruris quoque motu inordinato.

Die 28. lingua exiguis pustulis obsita, atque oris in laevum latus retractio accessit.

Die 30. Maii in facie quoque quaedam pustulae effloruerunt: augebantur priora. Venaesectio, quam die sequenti repetiit: levamen nullum. Noctes perquam inquietae.

1. Iunii in nosocomium susceptus est. Praeter superius enarrata, linguam albescentem exhibuit. Alvus difficilis et rara semper fuit.

Sumtis solventibus, salinis, emeticum hausit: vo-

vomuit amara. Febricula disparuit, cum omni molestia praecordiorum. Artus multo quietiores.

Post emesin eccoprotica sumsit, atque ita est emendatus, ut die 7. Iulii de solo fermo sinistri brachii, atque humeri dolore rheumatico querelas moveret. Posito igitur inter scapulas vesicante, diaphoreticus potus exhibebatur. Verum die sequente, (8. Iunii) absque caussa manifesta incepit flere, gesticulari omnibus artubus, trunco corporis, capite, musculis omnibus faciei, et multa fatua per vices loqui.

A gummiferulaceis peius habuit, a camphora pessime. Continuum oris gluten et dentium sordes accusavit.

Ab eccoproticis salinis emendabatur denuo, non curabatur.

Ab extracto radicis belladonnae vertigo, cephalalgia, delirium, furor est ortus, ut, eo seposito, purgare denuo ventrem placuerit rheo, et salibus mediis, cum multo oxymelle squillitico propinatis. Inde lumbricum deiecit (plures iam olim repetitim secessisse aiebat), et pituitam; alvo mediocriter, sed quotidie, fluente. Oris gluten, artus, atque omnia reliqua sic emendata sunt ut sub mensis eiusdem finem sanus ad suos redierit.

OBSERVATIO VIII.

Chorea S. Viti priori ſimilis.

Idem morbus, eondem modo sanatus

Choream S. Viti, ab amareſcente primarum viarum pituita natam ſolventibus, eccoproticis, rheo, arcano duplicato et oxymelle ſquillitico ſanavi in alia puella, quam diuturnus ante eum morbum rheumatiſmus afflixit; neglectus, atque in choream S. Viti ſuapte tandem fatiſcens. Nocuere ſtimulantia, extractum quoque radicis belladonnae, flores zinci, flamma electrica, in ea ſpecie choreae, quam tubi inteſtinalis pituita et vermes produxerunt.

OBSERVATIO IX.

Tetanus maxillae, fracturis et contuſionibus superveniens, laethalis.

Magdalena KANINGERIN die 26. Iunii ſuccenſa turri pulveraria ſingulari ratione laedebatur. Brachium dextrum binis in locis diffractum. Pes ſiniſter infra malleolum externum vulnere cutaneo laeſus. Crus ſiniſtrum et eiuſdem lateris femur, ac nates validiſſime ſugillati. Apte deligata bene habuit, ac multo melius, quam omnes alii, eodem tem-

tempore et ex eadem ratione aegrotantes; venae sectio facta.

Die 3. levis dolor lateris sinistri punctorius, levicula febris: venae sectio et potus tepidus emolliens, eadem adhuc die dolorem sustulit.

Attamen vulnus illud pedis cutaneum eadem die gangraenescere coepit. Scarificatio facta est partis gangraenosae, et deligatio cum spiritu terebinthinae, camphora, unguento de styrace etc.

Partes gangraenosae die 7. secessere. Tendo nudus, boni coloris, et integer apparuit. Nullus ullibi dolor.

Die 9. sera vespera tetanus maxillae per vices accessit; noctu perstitit, ita, ut apicem minimi digiti difficillime utrique maxillae interponeres. Per vices ea nocte difficulter deglutivit. Alvus nonnisi enemate, eoque difficulter, movenda. Amaror oris assiduus, amaror et assumtorum. Per vices quoque nuchae tensionem dolorificam, et caput in posteriora valide retrotrahentem, conquesta.

Mane diei alterius (decima morbi) symptomata eadem. Balneum totius corporis; cataplasma anodynum et emolliens ad maxillam; enemata. Opii gr. iv. sex dosibus ex mixtura nevrotica propinabantur. A balneo levari se ait. Illud opisthotonicum rarius iam et mitius per vices redit. Maxilla paulo latius diduci potest; noctu vero denuo maxillae arctius ad se invicem accedunt; ita, ut spatium lineae dimidiae vix fuerit relictum.

11. morbi mane, eadem, ut noctu Frequenter exordia opisthotoni recurrunt. Opii gr. v. intra 12. horas ex mixtura nevrotica. Balnea ea die bina; enemata; cataplasma ex fol. hyoscyami, flor. chamomill. fimo equino; nil profectum. Datae sunt refractae doses tartari emetici; non scopo

 eme-

emetico, ſed alterante, antispaſmodico: nauſeae inanes, et ſine levamine; nox inſomnis.

Mane (12.) datur sequens mixtura:

℞. Camph. mucilag. gummi arabic. ſolutae, drachm. ſem.
Opii puri gr. vij.
Syrupi diacodii unc. j. ſem.
Aquae chamomillae unc. v.

M. D. omni bihorio duo cochlearia: bina balnea: levamen nullum.

Tetanus eo morbi tempore acceſſit, quo nullibi ullum dolorem eſt queſta, atque optime ſe habuerat.

Magna ſugillationis pars diſcuſſa eſt. In infimo ſiniſtro externo femore levis apertura ſponte eſt facta, quae rubrum humorem effudit et copioſum. Latum in natibus ſiniſtris et impurum ulcus iam inde ab initio.

12. nox inſomnis: paroxyſmi opiſthotonici frequentiores; mixtura heſterna, ſed aucta opii doſi. Levamen nullum.

13. morbi, frequentiores et validiores paroxyſmi opiſthotoni. Difficilior in dies et horas deglutitio. Erecta melius habet. Melius etiam, ſi invadente opiſthotono caput vi ab adſtante in anteriora urgeatur. Pulsus celeres ſemper, et hodie ſolito debiliores. Opiſthotonus ſemper cum metu ſuffocationis et ſtrangulationis erat coniunctus. Alvus non, niſi enemate sollicitata, parciſſima, difficilis; ſudores. Ulcera coloris leviter plumbei, atque hodie ſicciora. Veſperi ſubinde abſona loquebatur: mens dein rediit perfecte. Poſt mediam noctem periit.

Sumſit in morbi decurſu, praeter alia ſuperius

rius commemorata, decoctum corticis peruviani; addita sub finem morbi radice valerianae sylv. liquore anod. min. Hoffm. et syrupo chamomill.

SECTIO.

In thorace dextro sanguinis grumosi unciae circiter tres. In eo thoracis cavo, sinistro nempe, quod primis diebus pleuritice dolcit, nil praeternaturale inveniebatur.

In femore sinistro contuso sanguis per telam cellulosam hinc inde deprehendebatur diffusus; non magna quantitate, nec magnas efficiens collectiones. Videbatur illud sanguineum adhuc resorberi potuisse, si aegra vixisset.

Fors in eo erravi, quod non plures fecerim venae sectiones: tres universim me fecisse scio, primam initio, alteram cum pleuritice inciperet dolere, tertiam invadente tetano. Sed bene habere visa est, usque dum tetanus accederet; hinc plures ante adventum tetani venae sectiones non feci.

OBSERVATIO X.

Tetanus maxillae, vulneri superveniens, sanatus.

Vocabar ad nobilem foeminam viginti aliquot annos natam, octavo graviditatis mense, die 18. Iulii 1779. ut consilio interessem. Historiam morbi

bi egregius eius Medicus DE BEGONTINA *Iunior*, hanc dedit.

Ante sedecim dies (scilicet 2. Iulii 1779.), ex alto decidit, altitudine circiter 14. pedum. Dextrum crus paullo supra maleolos diffractum in frustula; quorum quedam ex amplo vulnere exemta sunt. Calcaneum fractum, et vulneratus pedis calx vulnere lato.

Repositio facta est: pus tenue; noctes inquietae. Dabatur cortex peruvianus, et vesperi paregoricum.

Die a lapsu 14. utrinque ad maxillae articulos sensus constrictionis, identidem increscens, ita, ut die 16. a lapsu, cum me vocarent, vix digitus posset dentibus interponi. Bacillum ligneum mordicus tenebat, quo prohibere conabatur, plenam utriusque maxillae contractionem. Pus hodie laudabilius; quies. Nulli hodie ullibi dolores.

Infaustam feci prognosin, nihilominus sequentia proposui.

℞. Pulv. cort. peruv.
— rad. valerianae sylv. aa. drachm. sem.
Moschi.
Camphorae aa. gr. ij.
Syrup. chamomill. q. s.
F. bolus, dentur tales Nro. viij.; omni trihorio bolum sumat.

Vesperi sumat mixturam opiatam; et maxillis adplicet cataplasma ex foliis hyoscyami, cum lacte coctis et camphora.

Die 1. August. per vices accessit levior opisthotonus, isque frequenter postea rediit ad diem usque 6. Augusti.

Die 2. August. mane leves partus dolores

as-

accesserant, sed fugitivi; quotidie horis matutinis reversi, iterumque evanidi.

Noctes tranquillae erant, leves solum hinc inde motus artuum convulsivi inter dormiendum.

Dolor in loco vulnerato exiguus, et vix ullus toto tempore observabatur: quin immo, per omne id tempus, quo tetanus adfuit, dolor in vulnere erat multo minor, quam ante eiusdem accessum.

Inter dormiendum maxillae sponte diducebantur, ita ut bacillus, quem dentibus interposuit, ad impediendam plenariam maxillarum clausuram, in somno saepenumero ex maxillis relaxatis, atque aliquantum magis hiantibus, elaberetur.

Relicto moscho et camphora (ab utroque enim remedio multum abhorrebat), usa est cortice et valeriana; vesperi opio.

Die 9. August. circa octavam matutinam foetum maturum et vegetum facili partu exclusit.

Pus toto hoc tempore bonum fuit. Saepius frustula et fragmenta ossiculorum excipiebantur.

Die 26. August. Maritus mihi retulit, Uxorem a 15. diebus non iam indigere bacillo ligneo, quam antea mordicus tenebat; posse maxillas paxumper diducere: caetera bene valere.

Toto tempore utebatur cortice peruviano, et radice valeriana sylvestri. Convaluit.

Partu primum absoluto coadunatio fractorum est facta.

OBSERVATIO XI.

Tetanus, opisthotonus, epilepsia, probabilius a vermibus, et sectio.

Sutor 18. annorum a longo tempore sanus, 5. Maii querebatur mane dolorem in nucha continuum, prementem, descendentem per dorsum; oppressionem pectoris a iugulo ad scrobiculum usque. Noctu sudor copiosus.

6. Maii omnia eadem. Accessit levior, et per pauca minuta durans, maxillae tetanus. Nox inquieta: sudor multus.

7. Maii in nosocomium venienti, validi caloris sensatio utrinque ad tempora fuit, et lingua multum spurca, subflavescens; quaedam oris amarities per omnes morbi dies, halitus acidum spirans, et dolor in nucha pressivus: perstat oppressio pectoris, alvus dura, et pulsus naturali celerior.

Exhibebantur haustus salini.

Die 8. eadem omnia: totius corporis musculorumque omnium obrigescentia fere continua, saepe gravior, nunquam omnino soluta; ita ut nunc tetanus videretur universalis, nunc potius opisthotonus: febris intensior: urinae croceae, iumentosae, semihypostaticae: sitis: lingua impurissima: amaror; odor acidum redolens.

Alvus, pertinaciter clausa, clystere, primo oleoso, dein acri, reserata est. Haustu purgante ex

ex sale amaro et manna iterato propinato ter purgabatur copiose.

Noctu binis vicibus epileptice convellebatur; Linguam aliquoties commordebat. Insomnis, inquietus. Finito insultu epileptico iactitatio, clamor, boatus.

Die 9. febris: sitis. Pectus liberum; impurissima lingua. Toto hoc tempore videbatur, si quis alloqueretur, veluti subridenti vultu respondere.

Pulsus toto tempore naturali paullo celerior fuit, non durus. Calor naturali vix maior. Urinae cerevisiae instar, brevi iumentosae, et paullo post semihypostaticae, sedimento ex albo rubescente; supernatante, et vitri parietibus adhaerente, sorde multa mucosa.

Hac die minor musculorum colli, thoracisque convulsio, agitatioque: at abdomen ligni instar durum, et hodie magis quam praeteritis diebus. Minor rigiditas brachiorum, rariorque convulsio. Ter deiecit. Dolor hodie utrinque in inguine; penis identidem arrectus.

Dolor subitaneus et pungens circa umbilicum per vices, et crebro rediit, eoque redeunte subito postrorsum convellebatur; convulsione mox iterum, sed nunquam ex integro, cessante.

A meridie repente convellitur, respiratione diutissime suspensa; tandem lividus, ore spumas agens, non respirans, artubus omnibus raro et leviter agitatis, seu potius obrigescentibus, intra octavam horae partem periit.

Pulsus tempore insultus epileptici explorabam: ii erant tenuissimi, vix observandi, parum celeres, tandem identidem tenuiores, manente celeritate non magna, donec omnino evanescerent.

EX-

EXTISPICIUM.

Pulmones boni; finifter fanguine congefto gravior, quam alias folet.

Inteftina omnia flatu valdopere diftenta. Ieiunum coloris leviter ex rubro liventis, in eoque lumbrici aliquot.

Colon, antequam in rectum abierat, vafis ruberrimis, folito maioribus, copiofioribus, liventibus quibusdam, longitudine fpithamae, cum magna annexi mefenterii rubentis portione, erat diftinctum; quod, an inflammatorium fuerit, an fugillatio, an potius congeftio fanguinis non inflammatoria, a fpafmis facta, ignoro.

Omentum folito rubicundius erat. Glandulae mefenterii maiores confueto et infarctae apparebant: hepar mollius.

An vermes in cauffa fuerunt? An erat aliud acre in inteftinis, aut alibi? Tenebrae ubique.

SPARSA QUAEDAM

VARII ARGUMENTI

Penis fiffus; hernia vefícae.

Die 19. Iun. 1779. nobis infans offerebatur, quindecim menfes natus, qui fequentia exhibuit. Utrinque erat hernia fcrotalis, magna; maior tamen in latere dextro. Dextri lateris hernia fuit congenita, finiftri vero poft tres primum a nativitate menses prodire coepit, poftquam infans affi-

assiduos antea, validosque vagitus edidisset. Supra ossa pubis tumor erat, dimidiatum gallinae ovum magnitudine aequans, subrotundus: re accurate examinata, constitit, esse vesicam urinariam, aut eius saltem quamdam partem, quae inter musculos abdominis rectos, a se invicem dimotos, supra ossa pubis herniose prodiit.

Haec vesicae hernia pariter fuerat congenita.

Penis in dorso fissus, quousque eum poteramus oculis persequi.

* * *

Mortes subitae Hydropicorum.

Complures repente moriebantur, cum ex febre acuta convalescerent, et cruribus adhuc essent oedematosis, si forte somno indulserant plus aequo; aqua enim ab inferioribus partibus subito ad encephalon decubuit.

Quidam etiam, aliunde hydropici facti, subinde subito suffocati perierunt, aquis ad pectus ruentibus; aut apoplectici, sero encephalon occupante.

* * *

Tendo insensilis.

Nudum tendinem forcipe varie tentatum, indolentem, hoc anno vidimus.

* * *

Decoctum fol. aut cort. salicis albae antisepticum.

In gangraena a decubitu, et bubonibus gangraenosis, magnae efficacie esse usum externum decocti foliorum, aut corticis, salicis albae, certo novi.

Nemo tamen aegrorum gangraenam a decu-

bitu

bitu apud nos primum contraxit; domi vero contractam dicta ratione in nosocomio sanavimus.

* * *

Febris venerea larvata

Puellae 18. annorum, semper antea sanae, a novem septimanis in medio sterno tumor excrevit osseus; dolens per vices incertas, interdiu, noctu, dolore scindente, per mammas, et brachia discurrente: subinde dolor penitus quievit: nulla alia signa luis venereae unquam adfuerunt. Electuarium ex roob sambuc. unc. iij. extr. gratiol. dr. iij. et merc. subl. corros. gr. iij. paratum exhibebatur. Tumor dolorque disparuerunt. Convaluit.

Huc quoque historia pertinet puellae illius febre *quotidiana venerea* laboranti, p. ...

* * *

Luem veneream, aliis praeparatis mercurialibus non profligatam, sanavit mercur. sublimat. non raro; quem, aut solum dedimus cum roob sambuci commixtum, aut admixto extracto aconiti, vel gratiolae.

Sic herpes pone aurem dextram in collo puellae, sanissimae ceteroquin et nulla signa luis monstrantis, sanabatur: variam subiit curationem rebelle malum, causticis et vesicante imposito funditus erosum, iteratis vicibus succrevit: veneream originem tandem suspicabamur. Verum, nec litus mercurialis, nec quaecunque hydrargyri praeparata profuerunt. Sublimato et extracto aconiti, cum roob sambuci commixtis, herpes cessit, nec rediit posthac.

Multa nobis exempla visa sunt luis venereae,

mer-

mercurio sublimato corrosivo perfectae sanatae. Verum in re obvia certaque, atque ab uno solum alterove contra tot alios ac tantos in dubium vocata, nolo diutius versari.

Visi tamen sunt morbi venerei quidam, qui, mercurio sublimato rebelles, aliis obediverant mercurialibus remediis, atque his quidem prae illis.

Hinc nullam mercurii praeparationem semper, et ubique, *in omni* et *singula* lue venerea, depraedicandam, tanquam *universale antivenereum* remedium, arbitrabamur.

Idcirco modo *huic*, modo *illi* praeperato locus erat; pro diversa aegrotantis aut *idiosyncrasia*, aut ipsius morbi venerei in variis hominibus *diversa modificatione*, aut luis cum aliis morbis morbosisque conditionibus diversa *complicatione*.

Male ergo mercurium sublimatum ex cura antisyphilitica quidam penitus proscriptum voluerunt, tanquam aut inutilem, aut et perniciosum. Sed male quoque tanquam remedium, quod semper et ubique *optimum* esset, commendaretur.

Illi igitur, qui luem eo remedio saepe et cum constantia sanatam referebant, non fuerant atro calculo notandi, tanquam sublestae fidei, aut deceptores; utpote quos vel maxime iterata, castaque et sine metu, et sine metu, et sine spe, et variis in regionibus, capta observatio mirum quantum iustificat.

Profecto non merebantur magni SWIETENII manes incusari tanquam nimium quondam creduli, atque ab aliis decepti. Veras esse observationes, de mercurii sublimati emolumento; SWIETENIUS suis ipse oculis usurparat non raro, et experientia propria edocebatur, cui hodiernae quoque observationes suffragantur.

Li-

Liceat hoc loco illis respondere, qui malevolis rumoribus circumventi, observationes quasdam Viennenses atque experimenta iis verbis in dubium vocant, ut revera omnem his fidem denegare probe constet.

Omnia experimenta de remediorum quorundam facultate Viennae capta ex ipsorum auctorum testimonio id docent, hoc vel illud remedium non raro profuisse; nocuisse etiam subinde.

Sed ecce rem quamdam propemodum incredibilem! paucorum illepidissimorum hominum invidiosa, ac falsitatis dudum convicta relatio de permodesto hoc virorum gravium asserto triumphavit.

Verum obtrectationem hanc, temere atque imprudenter prolatam, tempus ipsum et repetita clarissimorum per Europam virorum experimenta exarmabunt.

* * *

Exacerbatio dolorum venereorum meridiana.

In foemina venerea venereis maculis et tophis tibialibus laborante notabatur quotidiana dolorum exacerbatio circa meridiem exacte recurrens: noctes bonae erant; mercurio sublimato corrosivo sanabatur.

Rheumatismus tibiarum venereus omni *alterno* die *interdiu* rediit horis constitutis; noctu siluit. Tibiae denudatae, et aëri frigido expositae multo mitius doluerant.

Dolores venereos diu noctuque *continuos* contigit videre; itemque in alio aegro continuos diu noctuque in certa quaedam eiusdem brachii parte, quum alia quaedam eiusdem brachii plaga solum noctu doleret.

An-

* * *

Angina *mercurialis*, item *ulcera mercurialia* faucium bene debebant distingui ab *angina venerea*, et *venereis ulceribus*. Ulcus enim faucium venereum mercurio sanabatur; ortum vero a nimia hydrargyri ingesti quantitate, purgante rhabarbarino et myrobalanis, parce sed frequenter exhibitis, et collutoriis adstringentibus fuerat sublatum. Angina mercurialis.

Angina mercurialis vesperi atque per noctem intendebatur, et ob hanc vespertinam exacerbationem *venerea* esse videbatur.

Subinde ulcus faucium, quod initio miasmati venereo debebatur, usu hydrargyri, properantius et copiosius exhibiti, non consolidabatur. Ulcus enim *venereum* deleto miasmate transibat in *mercuriale*.

* * *

Curationis difficultatem in lue venerea potius ex tempore, quo miasma intra corpus delituit, quam ex symptomatum gravitate, aut numero, dimetiendas arbitrabamur. Inveteratum, atque annosum morbum, et palliante subinde cura mitificatum, laboriose sanavimus, et tarde, et acrioribus solum hydrargyri praeparatis, aliisque etiam remediis, pro morbi complicati natura in opem vocatis. Luem vero recentem, utut pleno venereorum graviumque symptomatum agmine stipatam, absque alterius, aut morbi, aut morbosae conditionis consortio, sanavimus citius, et mitioribus mercurii praeparatis, atque iis plerumque solis.

Lues

Lues non raro levis initio visa est, et ob pauca, eaque dubia symptomata, de eius praesentia ancipites subinde haesimus. Pauxillum mercurii dabatur, mox certa luis signa comparuerunt, morbo e latebris in lucem protracto, et quis esset, monstrante.

Binas puellas hydrargyro sanavi, sorores; 10. unam, alteram 11. annos natam, rheumate venereo, et tophis effectam utramque; probis moribus, et circumspecte educatas, sanas ad id usque aetatis. Nulla alia luis signa aut praecedebant, aut comitabantur; parens aiebat, se adhuc coelibem gonorrhoea laborasse, diu durante, atque neglecta, donac sponte evanesceret. Illaesam Uxoris sanitatem et fuisse antehac, et adhucdum esse. Sanatis puellis, quin iis adhucdum aegrotantibus, parens anginam, noctu graviorem querebatur; cuius quosdam, utut leviores assultus, saepius iam, et a multis annis persensit, fugaces tamen; frons quoque maculis effloruit, quales in venereis solent; ulcerabatur labium pris superius, et fauces. Tandem sanabatur decocto guaiaci et antimonii, et mercurio sublimato corrosivo cum extracto aconiti; ita tamen, ut labium superius identidem de novo ulceraretur, donec remediis mercurialibus, ad ipsam affectam plagam adplicatis, consolidaretur. Triennium est, ex quo integra sanitate gaudet.

Puella quaedam, undecimum aetatis annum nondum egressa, tophos in utraque tibia exhibebat, et articulorum syphiliticos cruciatus; ante hanc

hanc aetatem prorſus ſana, et abſque aliis luis ſignis. Omnis ſuſpicio procul abfuit morbi conſortio contracti. Puellae mater dolorem cubiti ſiniſtri, plurimis annis, noctu exacerbatum, et iam ante, quam enixa prolem eſſet, perſenſit. Dolore tandem hoc anno praeter modum increſcente nos adiit, filiam una adducit; utramque mercurio ſublimato ita ſanavimus, ut per annum ad id uſque tempus, quo haec ſcribo, ambae incolumem vitam degant, et veteris doloris immunem.

Fomes venereus haereditate acquiſitus videbatur in his puellis, et, pubertatis annis iamiam inſtantibus, prorupiſſe quaſi recluſo carcere, et viribus ab aetate acceptis.

* * *

Triginta quatuor annorum vir gonorrhoeam ante aliquot annos, iteratis, ni fallor, vicibus, contraxit. Decocto lignorum copioſe poto gonorrhoea ſanata, articulorum dolor ſublatus eſt, diuturnus, et blanda noctis ſilentia turbans. Angina nocturna ulceroſa, maculae ſyphiliticae in facie, atque ulcus impurum in parte capitis ſupremi capillata pone frontem. Labia ulceris elata erant a tela celluloſa praetumida, et luxurioſe excreſcente. Utebatur decoctis variis, antimonio, litu quoque mercuriali, et variis quoque hydrargyri preparatis per ſex menſes continuos: angina et artuum tortura emendabantur; ita tamen, ut vagus veſperi noctuque dolor, mitior quidem, nunc hanc, nunc illam corporis partem impeteret. Ulcus cicatricem pertinaciter renuebat, fundebatque pus non illau-

dabile; facies caeterum ſaniſſimi hominis, et habitus corporis plenus, atque athleticus.

Cum ſaliva identidem, utut non ſupra modum, moveretur, et faciem bene coloratam, et paullo turgidiorem viderem, blandis et eccoproticis remediis quotidie alvum ſollicitare conſtitui, praeſcripto ſimul parciori victu. Animus erat, vim humorum, ob uſum hydrargyri longiorem validius caput petentium, avocare, atque ita pertinaci ulceri ſubtrahere pabulum, ut impoſito deinde ſiccante remedio, et levi mechanica preſſione laxis et luxuriantibus plagae carnibus admota, haec perennis puris ſcaturigo exareſcat.

Longo eccoproticorum uſu ſiccatum ulcus eſt; at manſit vagus ille per vices et noctu maxime incurrens rheumatiſmus, orto in media clavicula ſiniſtra tumore oſſeo, diſſectae nucis avellanae hemiſphaerium aequante, dolente, ſi rudius tetigeras, noctuque. Ulcus ipſum poſt paucas ſeptimanas, cum recenter obducta cicatrix caeſariem fictitiam, qua locum crinibus carentem tegebat, aegrius ferret, et obortis forte ſubtus caeſariem ſudoribus, vehementer pruriret, recruduit, neque amplius adhibita quacunque methodo cicatricem admiſit. Exoſtoſis unguento mercuriali inungebatur, impoſito extra inunctionum tempora mercuriali emplaſtro.

Cum per quatuor menſes nihil proficeretur, en febrim validam, cum faciei totius eryſipelate, repente exortam; facta venae ſectio, et dati potus antiphlogiſtici, atque etiam emeticum. Poſt quatuordecim dies a febre profligata ulcus coaluit, evaneſcente exoſtoſi, artuumque vago dolore.

Poſt quatuordecim ſeptimanas cephalalgia hominem

minem ex improviso adorta est, dolorque in loco nuper ciacatrisato validior. Secta vena est, et antiphlogistico victu paucos intra dies convaluit.

Exacto iterum mense idem capitis dolor eodem modo sanatus est.

Inde firma et vegeta ad hunc usque diem valetudo perstat.

Exostosin et arthritidem vagam et ulceris pertinaciam, hydrargyrosis cicuravit solum, non autem penitus devicit. Vehementior febris auxilio fuisse contra antiquum morbum videtur; quam utinam in rebelli nonnunquam atque inveterato malo, ita excitare possemus, ut, quousque salutaris foret, intenderetur, neque eos tamen idcirco limites, quos intra ipsius vix medicatrix coëfisteret, egrederetur!

Articulorum dolores nocturnos et tophos, in aliis quoque nulla subinde ratione sanandos, febris sustulit, quaecumque demum, et undecumque exorta.

Ipsae certe febres, teste SENECA, quaedam genera valetudinis levant; et febris, quod maxime mirum videri potest, saepe praesidio est. CELSUS.

* * *

Curam antivenereám eousque protrahendam, donec omne miasma penitus fuerit exstinctum, quivis concedet; sed, quae signa sunt miasmatis ex toto deleti? An symptomatum plena evanescentia? Verum constat indubitato, luem, quae penitus exstincta videbatur, fuisse nonnunquam solummodo ad tempus enervatam, et absque novo contagio, denuo, sero licet, repullulasse. Quousque continuanda cura antisyphilitica?

* * *

Scirrhorum fubftantia.

Scirrhos mammarum dolentes et cultro exfectos aliquoties examinavimus; fubftantia dura erat et molliorem cartilaginem confiftentia et colore aemulabatur; ita, ut nihil organici fupereffet, et corpus adpareret homogeneum, ac cartilagineum,

* * *

Fractorum coalitus impeditus.

Habuimus duos in nofocomio offibus fractis. Unus brachium fractum repofitumque faepius initio commovit. Non eft unio facta, licet poft aliquot dies quietiffimus cubaret, et fracta non difslocaret. Alter et brachium et femur fimul confractum habuit. Brachium confolidatum eft, non autem femur, etfi fractos artus ne hilum commoveret.

* * *

Sectio Foeminae hydrophobae.

In corpore foeminae, ex morfu rabidi canis hydrophobae factae, accuratiffime luftrato culter anatomicus nihil prorfus alieni laefique potuit detegere.

* * *

Multi hoc anno vifum noftro auxilio recuperarunt; cataracta fubinde *extracta*, fubinde vero *depreffa*.

Non perinde nobis erat, an *hac*, vel *illa* ratione cataractae medeamur; fed erat non raro locus *extractioni*, nonnunquam vero foli *depreffioni*.

Ope-

Operatio per *extractionem* nunquam instituebatur, ubi rheumaticus alicubi dolor, aut arthriticus aegrum vexarat, aut cephalaea, aut hemicrania; nec iis, quibus tempora doluerunt, nec frequenti ophthalmiae, aut erysipelati saepe recurrenti obnoxiis; nec quibus tussis longa, aut facies pustulosa fuit, aut dentium et gingivarum conditio prava; neque illis demum, quibus alterutra cornea opacari incepit, aut oculus vasis sanguineis amplioribus, aut varicosis perreptabatur. His instituta cataractae extractio plerumque male cessit, et oculus post operationem inflammabatur; visu posthac aut imminuto, aut penitus amisso.

Eo autem in casu *depressio* solummodo locum habuit.

Hanc vero acu argentea instituebamus, non in apice hastata, sed in conum longiorem excurrente et tenuem; cum eius manubrium calami scriptorii crassitiem et formam cylindri et septem pollicum longitudinem haberet.

Hoc instrumentum ex argento confectum dixi, sed cupro largius admisto; ut apici conoideo et subtiliori quaedam firmitas et robur esset.

Acus ita comparata, duobus digitis comprehensa, lente gyrando ita intra oculum immittebatur, ut nulla adhibita vi, sed solo ferme pondere proprio, adigeretur.

Depressionem hoc modo institutam oculus ita ferebat, ut deligatione vix opus habuerit, nihilque unquam mali sit consecutum, nec fuerit aegro necessitas decumbendi; praestabat tamen oculum deligare, cum lucem repente admissam non raro aegerrime ferrent.

Ante, aut post depressionem valentioribus sanguis detrahebatur.

Unus,

Unus, cataracta depressa, multis vicibus et cum labore vomebat; nihil tamen inde mali est consecutum, neque ideo depressa lenticula atque infra vitreum corpus abscondita, priorem stationem repetiit.

Quibus lenticulam extracturi eramus, parari corpus debuit, aptumque reddi operationi subeundae.

Diebus aliquot ante operationem tenuiori victu utebantur, et sanguinis detractione.

Non quovis anni tempore aequalem sortem experti sumus; aversabamur constitutiones rheumaticas, illas praeprimis, ubi ventres supremi prae infimis impetuntur.

Facilem quotidie alvum habere, post operationem mirum profuit, eamque enemate sollicitare potius placuit, quam remedio purgante, utut leni.

Post operationes quascunque chirurgicas dolor in plaga vulnerata intendebatur, nisi aeger quotidie et facile deiiceret.

Aëris boni habenda est cura peculiaris; hinc praestat, separato cubiculo committere, cui lentem volueris extrahere. Inter alios enim aegros decumbentes aëre vescuntur immundiore, et in febres tunc epidemicas, aut motus saltem febriculosos facilius labuntur. Febris autem, utut levis, et forte solum ephemera, id efficiet, ut morbifica materies in ea corporis parte figatur, quae ante febrim imbecillior fuerat dolueratque; in oculo nempe vulnerato.

Has cautelas nos usus docuit, et eventus quidam non boni, sed quos vitare posthac didicimus.

Hora post extractionem elapsa, et oculo, num se omnia ex voto haberent, denuo explora-

to,

to, cataplasma imposuimus ex mica panis albi et pulpa pomorum acido-dulcium, cum aqua coctis addito florum sambuci pauxillo.

Maturus hic usus cataplasmatis id fecit, ut inflammatio praepediretur; quam subinde experti eramus, cum visus diminutione, aut etiam iactura, priusquam hoc usi consilio essemus.

Hinc omnibus ferme indiscriminatim post operationem hunc fotum admovebamus.

Non erat eadem in inflammationem apud omnes proclivitas: vidi enim in extractione cataractae secundariae oculum cultello, forbice, hamulo diu multumque vexatum, quin ulla fuerit inflammatio secuta; ubi aliam, in alio homine susceptam, lentis extractionem, cito et nitide et sine ulla oculi insigniore molestia peractam, inflammatio dira excepit.

Videor mihi observasse, eos, quibus sub operatione aliquid humoris vitrei effluxit, fuisse ab inflammatione, tantopere metuenda, et a cuius absentia omnis ferme operationis felicitas dependet, magis immunes.

Deperdita quondam maiori vitrei humoris portione, oculum semicollapsum, intra nychthemeron denuo sano aequalem deprehendi, turgidumque et vulnusculum clausum.

Emissus humor aqueus in alio aegro post dimidiam horam denuo erat restitutus.

FINIS.